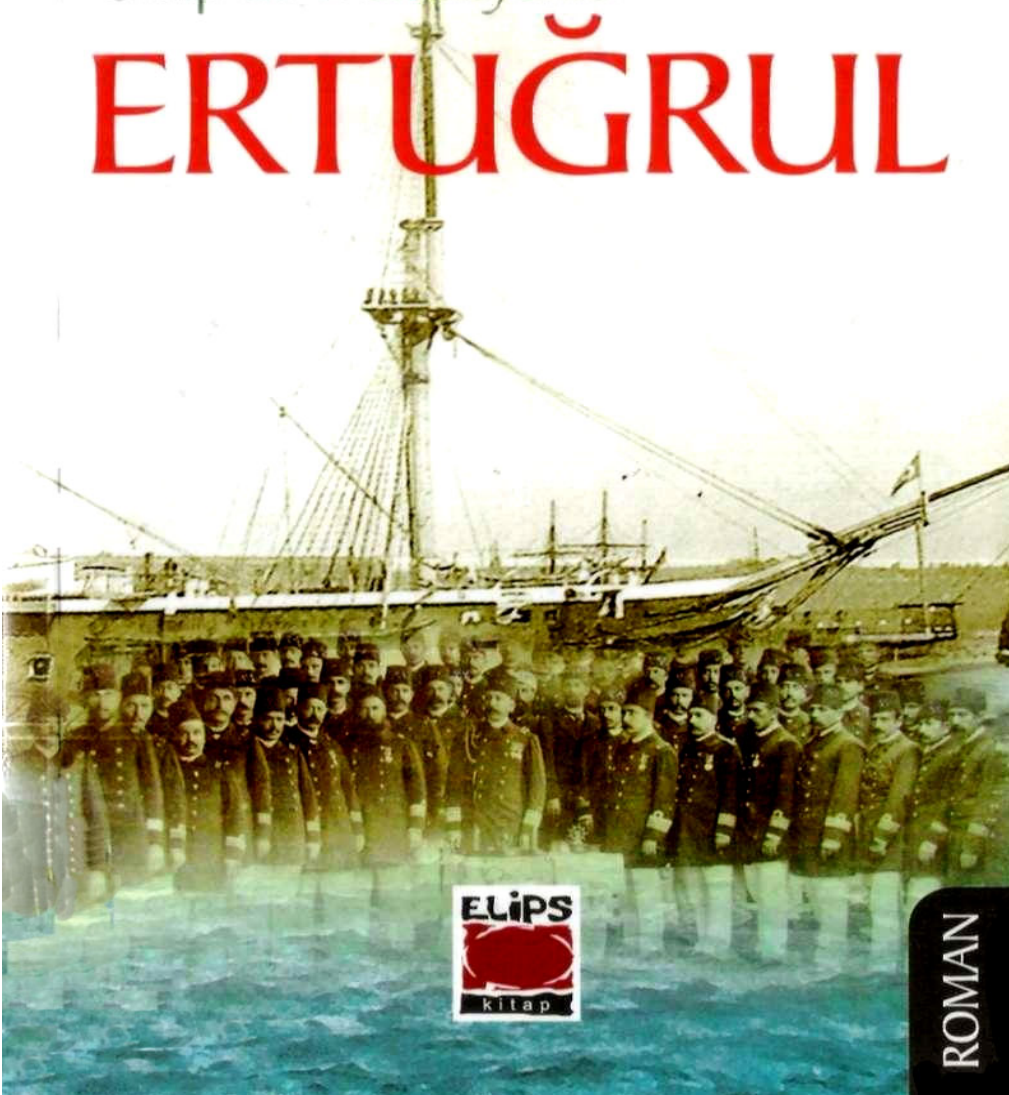

Erdoğan
ŞİMŞEK

Vuslata Beş Kala...

Gidip de Dönemeyenler

ERTUĞRUL

ROMAN

Elips Kitap / 398

Kitabın Adı / Ertuğrul

Vuslata Beş Kala...

Gidip de Dönmeyenler

Yazar / Erdoğan Şimşek

Baskı / Cantekin Matbaası

1. Baskı Mayıs 2008

ISBN: 978-605-5994-47-1

© Bu kitabın yayın hakları Elips Kitap'a aittir.

ELİPS KİTAP

uğur Mumcu'nun Sokağı No: 21/4

GOP/ANKARA

Tel: (312) 447 04 57 Faks: 447 66 35

www.elipskitap.com.tr

e posta: elipskitap@elipskitap.com.tr

ERTUĞRUL

**Vuslata Beş Kala...
Gidip de Dönmeyenler**

Erdoğan Şimşek

Mayıs 2008

*Ertuğrul Firkateyni ile ilgili çalışmalarında
şahsıma her türlü desteği veren
Türk Deniz Kuvvetleri Komutanı
Sayın Oramiral M. Metin ATAÇ'a
sonsuz şükranlarımı
arz ederim...*

Bu romanı;
İkizlerin (Fuat Mert ve Suat Berk) annesi, sevgili eşim
Funda Hanım 'a,
İlk öğretmenim Cemil Bey'e (ruhu şad olsun),
1889 yılında İstanbul'dan Japonya'ya gönderilen ve gur-
betin son demlerinde, dönüş yolunda
vuslata beş kala, Japon sularında yakalandığı
fırtınada kayalıklara çarparak batan
Ertuğrul Firkateyni'nde şehit olan 527 fedakâr ve
cevakâr denizcimize (ruhları şad olsun),
İthaf ediyorum.

İstanbul, 1889

On dokuzuncu yüzyılın son çeyreği... İstanbul'dayız, sene 1889. Bir tarafta, 93 Harbinin (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) yaralarını sarmaya çalışan Osmanlı Devleti, diğer tarafta devletin verimli taşına, toprağına karşı iştahı kabarmış, Şark meselesini halletmek için yarışa girmiş diğer devletler... Tam bir kurtlar sofrası.

Devleti Ruslarla harbe sokanlar, içeride kendi soframızda beslenenlerin oyunlarının kurbanı olduklarının farkında olmadıkları gibi, içeride yaptıkları hesabın dışarıdakilerin hesaplarıyla aynı olmadığını da farkında değillerdi. On bir yıl önce Osmanlı Devleti'ni Ruslarla harbe sokanlar için içinden çıkılmaz bir sorun bırakıp aradan çekilmişlerdi.

On dokuzuncu yüzyılın son çeyreği... İçeride, sanayilerini kurmuş ve geliştirmiş olanlara yetişme çabalarının olduğu, düşüncelerin sesli olarak dile getirilmesi için devletin her kademesinin basamak taşı olarak kullanıldığı, bunun yeterli olmadığı durumlarda hareketlerin sokaklara taşındığı ve yeni oluşumlar ve yapılanmaların ortaya çıktığı yerdeyiz. Sene 1889, İstanbul...

Güneş, Sultanselim'e veda edip yerini alacakaranlığa bırakırken, başı öne eğik, gideceği yeri ezberden yürüy-en, yolda kendisine selam verip hâlini hatırlını soranları bile fark edemeyen Binbaşı Ali Bey, Neyyire'nin "Kim o?" deyişi ile eve gelip kapıyı çaldığının farkına vardı.

Kapının ardındaki Neyyire'nin heyecanlı sorusuna Ali Bey'in verdiği cevapta daha bir hafta önce kullandığı kelimelerden eser yoktu:

- Neyyire, tatlım, benim baban.

Neyyire'nin duymak istediği cevap bu değildi.

- Açmıyorum kapıyı. Babam olduğunu nereden bileyim?

Neyyire'nin kızgın ses tonunun perde arkasında Ali Bey'e karşı gizli bir sitem vardı.

- Tatlım şaka yapmanın sırası mı şimdi? Hem kapıyı açmadan kim olduğumu bilemezsin ki.

- Hayır, açmıyorum kapıyı. Babam olsaydın, dünya'nın en tatlı kızının babası geldi, aç kapıyı derdin.

Ali Bey'in Neyyire ile laf yarışına girmeye hiç niyeti yoktu. En iyisi durumu geçiştirmek için alttan almaktı.

- Peki peki, dünyanın en tatlı kızının babası geldi, aç kapıyı.

Neyyire inatlaşmayı bırakıp kapıyı açtığında Binbaşı Ali Bey neye uğradığını şaşırdı. Neyyire, az önceki kızgınlığını ve sitemini bir tarafa bırakıp babasının üstüne atladı. Binbaşı Ali Bey'in sağ omzundaki apoletiyle¹ birlikte üniformasının üzerindeki altın sarısı düğmelerden bir iki tanesi kopup yere düştü.

Ali Bey, zor da olsa içeri girebildi. Neyyire her zaman-ki şımarıklığından örnekler sergiliyordu. Sataşma sırası annesindeydi.

- Anne, kapıya garip bir adam geldi. Mevhibe ile Rauf'un babasıyım diyor.

Ayşe Hanım, ikizlerin odasından çıkıp üst kattaki merdivenlerin başına kadar geldi.

- Dili kopmayasica Neyyire. Konuşmuyorsun diye bizi az korkutmadın. şimdi de susmayacaksın diye korkutuyorsun.

- Anne, dedim ya burada yabancı bir adam var. Mevhibe ile Rauf'un babasıyım diyor.

Ayşe Hanım'ın da Ali Bey gibi Neyyire'ye laf yetiştirmeye niyeti yoktu. Neyyire koşar adım indiği basamakları şimdi babasının kucağında çıkıyordu. On yaşına gelmesine rağmen durum değişmemişti. Ali Bey ikinci kata çıktığında Ayşe Hanım ayakta bekliyordu.

- Sultanım, sana yataktan kalkma dememiş miydim? dedi Ali Bey.

- Ne o Ali Bey? Eski köye yeni âdet mi getiriyorsun? Aşk olsun, bunca yıl boyunca seni ne zaman oturarak karşıladım söyler misin?

Önce Neyyire, sonra da Ayşe Hanım... Bu akşam Ali Bey'in duyduğu cevaplar iğneleyiciydi.

- Ayşe Hanım, beni mahcup etmek için mi böyle davranıyorsun?

- Olur mu öyle şey, sana kapıyı açan şu cadı var ya onu çekemedim, o yüzden ayaklandım.

- Bak haklısın, yerinde olsam ben de çekemezdim. Senden önce bana o sarılıyor.

Neyyire lafa atlamakta geç kalmadı:

- Baba, küstüm senden, bir daha sana sarılırsam iki olsun! diyerek odasına yöneldi.

Neyyire'nin odasına gidişini fırsat bilen Ali Bey, Ayşe Hanıma sımsıkı sarıldı. Sarılışı bir garipti. Sanki çok uzun bir seyirden eve yeni dönmüş, hasret gideriyordu. Ayşe Hanım'ı sımsıkı saran kollar, dakikalar geçmesine rağmen bir türlü gevşemiyordu. Ayşe Hanım'ın canı yanmaya başladı.

- Ali ne yapıyorsun, kaburgalarımı kıracaksın

- Afedersin, canını yakmadım değil mi?

- Yok Ali, olur mu hiç öyle şey.

Ali Bey, Ayşe Hanım'ın gözlerinin içine bakıyordu. Ali Bey, Ayşe Hanım'ın gözbebeklerinin hareketini takip ederek hislerini okurdu. Bu konuda ustaydı. Bu yüzden Ayşe Hanım'ın yüreğinden geçen hiçbir şey gizli kalmazdı.

Ali Bey gözlerini Ayşe Hanım'dan alıp ikizlerin odasına doğru çevirdi.

- Sultanım, ikizlerimiz nasıl?

- Bugün çok ağladılar. Komşumuz Firdevs Hanım geldi, az önce çocuklar uyuyunca da gitti. Çok yardımı dokundu yine.

- Bir tanem, yarın Firdevs Hanım'ın evi için bir şeyler alalım.

- Tamam Ali, yarın bir şeyler bakarsın. Ha bu arada mutfağa inelim, sofra hazır. Firdevs Hanım yemeğimizi de yaptı.

Alt kata mutfağa inerlerken Ali Bey, yemek yememek için kafasında tasarladığı bahaneleri sıralamaya başladı.

- Ben yemeyeceğim sultanım. Eğer siz yemediyse niz yanınızda otururum.

- Ali neyin var?

Soruların ilki gelmişti. Ali Bey, "Hadi hayırlısı, bakalım bu akşam daha ne sorular gelecek." diye iç geçirirken Ayşe Hanım konuşmaya devam ediyordu.

- Bak Ali, akşam yemeklerini hep birlikte yememiz senin isteğindi. Evde olduğun sürece bunu uyguluyoruz.

- İştahım yok sultanım.

- Eğer bir şey yememeye devam edersen üniformanı ya terziye verip daralttıracaksın ya da kimin üstüne uyarırsa ona vereceksin.

- Sultanım, ben üniformamı kimseye vermem!

Ayşe Hanım farkında olmadan Ali Bey'in bam teline dokunmuştu.

- Masıl unuttum ya, sen bana değil üniformana âşık-sın, yanından ayırmazsın tabi.

- Me diyorsun sultanım, kendini üniformam ile kıyas-laman doğru değil. Senin bana yaptıklarını şu gördüğün elbise mi yaptı? Bak sen hele, önce beni sevdanın ateşi-ne at, sonra da bir bardak suyla bu ateşi söndürmeye çalış. Boşuna uğraşma, deryaları serpsen de söndüremezsın güzelim.

Ali Bey, Ayşe Hanım'ı yine can evinden vurdu. Ayşe Hanım, duymak istediği cevabı almıştı. Yüzündeki tebesümü ile beliren gamzesi ve gözlerindeki mutluluk ışıltısı her şeyi anlatıyordu. Her ne olursa olsun Ayşe Hanım, Ali Bey'in hayatında bir numaraydı. Bunu bilmesine rağmen her zaman hissetmek ve Ali Bey'in ağzından duymak istiyordu. Aslında her ne duymak isterse, Ali Bey'den onu duyuyordu. Ali Bey'in her sözünde yüreğinde özenle baktığı gül bahçesindeki güllerin güzelliği ve kokusu vardı. Ali Bey hissederek söylüyor, söylediklerini yaşıyor ve yaşıatıyordu.

Ayşe Hanım, yirmisine geldiğinde herkesin parmakla gösterdiği, bahriye zabiti (deniz subayı) olan Ali Bey çıktı karşısına. Ali Bey ile evlilik fikrini ortaya atan Kôr Zihni Paşa'nın "Ben Ali'ye kefilim." demesi Ayşe Hanım'ın karar vermesini bir nebze olsun kolaylaştırmıştı. Evlendiği ilk gün, zayıf, desteksiz, yalnız başına kalmış ürkek bir ceylan gibiydi. Ancak muhatabı, vefa mevsiminde yağın yağmurlarla yüreğini yıkamış, ebru ustasının teknesinde şekillenmiş, demirci ustasının örsünün altında su verilerek binlerce kez haddeden geçip incelmış, elması elmas gibi, altını altın gibi işleyen sarrafın yanında bir insanın nasıl şekillendirileceğini öğrenmiş, yaşamak için değil de yaşatmak için yaşayan Ali Bey idi.

Evliliklerinin ilk günü Ali Bey'in davranışları karşısında şok üstüne şok yaşamıştı. Bu kadar iyi davranan birisi olamaz, acaba beni kandırıyor mu diye düşünmeye başlamıştı. Ama zaman geçtikçe artçı şoklar devam etmiş, Ayşe Hanım, Zihni Paşa'nın kefil olmasından da öte birisi ile evlendiğini anlamıştı.

Ali Bey, Ayşe Hanım'ın elinin sıcak sudan soğuk suya girmesine razı olmuyor, ağzından kötü bir söz çıkmıyordu. Yaşadıklarının adını bir türlü koyamıyordu Ayşe Hanım. Acaba hasretini çektiği seveda susuzluktan dolayı serap mı görüyordu? Yoksa bu bir ütopya mıydı?

Karşısında "vefa" insanı vardı. Ali Bey'in muhatabına vefa göstermesi için kendisine bir şey yapılması da gerekmiyordu. Karşındakinin insan olması yeterliydi. Ancak insan olmasının yanında Ayşe Hanım'ın kendisini eş olarak kabul etmiş olması vefa üstüne vefa göstermesinin ayrı bir nedeniydi. Ayşe Hanım, bulduğu vefa karşısında eziliyordu. Ali Bey'e mutlaka bir karşılık vermek gerektiğini düşünüyordu.

Evliliklerinin ilk yılı dolmamıştı ki tayinleri İstanbul'dan Basra'ya çıktı. Ali Bey Basra'daki gemilerin komodoru² olmuştu. Evliliklerinin ilk meyvesi olan Meyyire, Basra'nın sıcağında dünyaya gelmişti. Neyyire'nin doğumundan sonra Ali Bey, kendisine bir kız veren Ayşe Hanım'ı göklere çıkarıyordu. Ayşe Hanım ona bir kız vermişti ama verdiği şey, ona dünyaları vermekten daha da kıymetliydi. Bundan dolayı Ayşe Hanım'a minnetini bıkmadan, usanmadan, her gün dile getiriyordu.

Basra'nın sıcağı Neyyire'nin kanına işlemişti. Cıvıl cıvıl, hayat doluydu. Ali Bey'in uzun seyirlerinden her dönüşünde biraz daha büyüyor fakat bir türlü konuşmuyordu. Az çekmemişlerdi konuşmamasından. Meyyire dört buçuk yaşına geldiğinde konuşmaya başladı. Bir konuştu ki, artık susturana aşk olsun.

Ayşe Hanım mutluluğu öyle yakalamıştı ki, uzun seyirlerde Neyyire de olmasa Ali Bey'in hasretine dayanmak mümkün olmazdı diye düşünüyordu. Artık böyle bir insana ikinci hediye de verme zamanı gelmişti. Ayşe Hanım'ın ikinci hamileliğinin son ayında tayinleri yeniden İstanbul'a çıktı. Basra'dan İstanbul'a gelmek özellikle Ayşe Hanım için çok meşakkatli olmuştu. İstanbul'a geldiklerinde Sultanselim'de Kôr Zihni Paşa'nın konağına taşındılar.

Bu defa hediye çift geldi: Mevhibe ve Rauf. Ali Bey'in ayakları yere basmıyor, Ayşe Hanım'a her gün minnet duygularını haykırıyor, onu loğusa yatağına kendi elleriyle taşıyor ve kalkmasına müsaade etmiyordu.

İlk hafta böyle geçti. Geçen pazartesi den beri Ali Bey'e ne olduysa, çocukları her kucağına aldığı nda gözleri bir yerlere dalıp dalıp gidiyordu. Ali Bey'in bu durumu gün geçtikçe daha da kötüye gidiyordu.

- Sultanım, bir tanem hadi sen bir şeyler atıştır, dedi Ali Bey.

- Ne o Ali'm, sen neden yemiyorsun, sen benim sevdamla mı karnını doyuruyorsun?

- Ben seninle evlendiğ imden beri hiç aç kalmadım sultanım. Sen benim ab-ı hayatımsın, ben nasıl aç kalırım, nasıl susuz olurum?

Ayşe Hanım soru da sorsa, düşüncesini de dile getir-se karşılığ ında ruhunu okşayan, içerisinde yalanın hiçbir izine rastlanmayan, ayaklarını yerden kesip bulutların üzerinde gezdiren cümleler duyuyordu. Yine öyle oldu.

Ayşe Hanım, Ali Bey'in gözlerinin içine bakıyordu. Kendini alabildiğ ine engin masmavi okyanusun içerisinde buldu. Daha derinlere inmek, henüz keşfedilmemişle-ri bulmak istiyordu Ali Bey'in masmavi gözlerinde.

- Ali, sen var ya.. Allah'ın bana verdiğ i en güzel şey-sin, ama...

- Aması nedir sultanım, yoksa benden memnun değ il misin?

- Ne olur bir daha böyle deme. Senden nasıl mem-nun olmam ki, sus ne olur.

- Öyleyse aması ne?

- Ali, garip rüyalar görüyorum.

- Dert ettiğ in şeye bak, tabii görürsün. Gece çocuk-lara kalkıyorsun, her gece ancak iki üç saat uyursan rüya değ il kâbus görürsün.

- Öyle değ il Ali.

- Nasıl yani?

- Ali.

- İyi ya güzelim, adı üstünde rüya iş te.

- Şaka yapma, ben ciddiyim.
- Ben de ciddiyim sultanım.
- Ali'm benim, pazartesiden beri çok durgunsun, benden bir şey mi saklıyorsun? Bir derdin mi var?
- Me derdim olacak sultanım. Bana Neyyire yetmiyormuş gibi iki tane daha hediye verdin. Artık benim derdim olur mu hiç?
- Ali'm ne olur söyle bana, ne derdin var.
- Yok bir şeyim sultanım.
- Ali, hadi canımın içi benim, söyle.
- Yok bir şey sultanım. Hem sen loğusa hâlinle bunca şeye neden kafa yoruyorsun? Ben sana istirahat et dememiş miydin? Sen kalkmış benimle uğraşıyorsun.

Ali Bey konuyu daha fazla uzatmak istemiyordu. Ayşe Hanım'ın yemeğini bitirmesini beklemeden müsaade isteyip indiği merdivenleri tekrar çıkarak ikizlerin odasının kapısını araladı. İkizler derin uykuya dalmışlardı, uyudukları zaman uyandırmaya kıyamıyordu onları. Bu defa öyle yapmadı. Araladığı kapıyı sonuna kadar açıp içeri girdi. Mevhibe'yi karyolasından kaldırıp kucağına aldı. Öptü, kokladı. Bir daha öptü, bir daha kokladı. Sıra Rauf'taydı. Kendisini izleyen bir çift gözden habersizce ikizleri öpüp kokluyordu. Bir Mevhibe'yi alıyordu, bir Rauf'u. Çocuklar bu kadar hırpalanmaya dayanamamıştı. İkisi de uyanmış ağlamaya başlamışlardı...

Albay Osman Bey

- Babam yarın gemine geç geleceğini söylememi istedi, dedi Hamide Hanım.

Hamide Hanım bakışlarını Albay Osman Bey'e doğru çevirmemeye özen gösteriyordu. Kocasıyla değil de sanki bir yabancıyla konuşuyor gibiydi. Pencerenin kenarındaki koltukta Ceride-i Bahriye dergisinin sayfalarını çevirmekle meşgul olan Osman Bey, Hamide Hanım'ı duymazlıktan gelince soru yüksek sesle geldi.

- Sana söylüyorum be adam, sağır mısın?

Albay Osman Bey istifini bozmadı.

- Hasbinallah.... kelimesi döküldü dudaklarından.

Hamide Hanım, Albay Osman Bey'in aymazlığı karşısında sessiz kalmayı kendine yediremedi. Anlaşılan tartışmanın dozunu arttıracığa benziyordu:

- Ha, senin dilin de varmış.

Sesini yükseltme sırası Osman Bey'deydi.

- Kaç defa söyledim sana, kardeşimin yanında edebini takın diye.

- Ne yani bana edepsiz mi diyorsun?

- Hasbinallah....

Hasbinallah, Osman Bey'in son günlerde bu evde en çok kullandığı kelimeydi. Albay Osman Bey ile Hamide Hanım'ın arasındaki tartışmalar evliliklerinin ikinci haftasından beri aralıksız devam ediyordu. Evliliklerinin üzerinden dört yıl geçmiş olmasına rağmen kavgalarının dozunda bir azalma olmadığı gibi her geçen gün daha da artıyordu. Hamide Hanım tartışmayı istediği yöne çekmekte ıstıydı. Osman Bey'in en hassas olduğu konuya gelir ve tartışmayı öyle noktalardı.

- Hadi gene iyisin babamın sayesinde bir memleket daha göreceksin.

Hamide Hanım, Osman Bey'in nasırına dokunmuştu. Canı yanan Osman Bey ani bir refleksle ayağa kalktı. Başını iki elinin arasına aldı. Sonra ensesinden kürek kemiklerine doğru yayılan ağrıyı gidermek için iki elini ensesine doğru kaydırıldı. Parmak uçları ile ensesine masaj yaparken Hamide Hanım'a tepkisi dudaklarından boşluğa yayılmaya başladı.

- Kadın, sen beni deli etmeye mi çalışıyorsun? Yeter artık, bir daha aynı mevzuyu açma, kabak tadı verdi. Seninle evlenmeden önce başka memleketleri sanki babanın sayesinde gördüm!

Albay Osman Bey, tartışmaya devam etmek istemiyordu. Mutfağa yöneldi, sinirlerini yatıştırması için kahve içmek istiyordu. Mutfaktaki maun ağacından yapılmış dolabı açtı. Bakır cezveler gözüne ilişti ama kahvenin yerini bir türlü bulamıyordu. "Hasan Hüsnü Paşa bu Hamide'yi başıma bela olsun diye mi verdi, benden önceki iki kocası iyi dayanmış buna. Allah'ım ne günah işledim de Hamide'yi bana verdin." diye kendi kendine söylenmeye başlamıştı ki kız kardeşi Semiha mutfağın kapısında göründü.

- Ağabey bana mı seslendin?

- Yok kızım, sana seslenmedim. Kendi kendime konuşuyordum. Madem geldin sana sorayım bari. Yengen kahveyi nereye koydu?

- Dur ağabey, ben bulurum. Sen geç otur, ben yaparım kahveni.

- Ya kızım yaşın kaç, başın kaç, kaç defa kahve yaptın şimdiye kadar?

- On altı yaşımdayım, çocuk muamelesi yapma bana.

- Peki, peki kızım. Seninle de tartışacak hâlîm yok.

- Yengemle karıştırma beni.

- Tamam, o zaman ben çalışma odasına gidiyorum, oraya getirir misin kahvemi?

- Tamam, hadi sen git. Hem neden kadın işine karışyorsun ki?

Osman Bey kendi kendine söylenmeye devam ediyordu:

- Allah'ım ne günah işledim diyordum, söylemekle hata ettim galiba. Şimdi dırdır edenleri ikiye çıkardın.

- Ağabey, bir şey mi dedin?

- Yok bir şey, acele et dedim.

Osman Bey odasına gidip masasının başına oturdu. Dört yıl önce Paris Deniz Ataşeliği'nden döndükten sonra Bahriye Mazın Hasan Hüsnü Paşa'nın kızı Hamide Hanım ile evlenip bu konağa taşınmıştı. Çalışma masasını odanın penceresinin yanına, arkası kapıya dönük olacak şekilde koymuştu. Bu oda Osman Bey'in streten kaçış ve rahatlatma yeri idi. Pencereden bakıldığında Haliç tüm ihtişamıyla ayaklarının altında görünüyordu. Akşam eve geldiğinde pencereden gemileri görebiliyordu.

Hamide Hanım ile evlenmeleri ansızın, beklenmedik yer ve zamanda gerçekleşmişti. Hamide Hanım bir gün, bir tören geçişinde Abdülhamid'in yaveri olan Osman Bey'i görmüş, böyle yakışıklı ve heybetli bir adam kaçırılmaz deyip hemen babasına haber salmış, Hasan Hüsnü Paşa da bu işe hemen olur deyivermişti.

Bu hemen kabul ediş garipti. Hamide Hanım evli bir kadındı ve yeniden evlenmesi için önce kocasından boşanması gerekiyordu. Bu işlem de bir çırpıda gerçekleşti. Sıra Osman Bey'in teklifi kabul edip etmeyeceğine gelmişti. Osman Bey nasıl hayır diyecekti? Teklif emir hâline gelmişti bile. Geri çevirmek mi? Hem de Bahriye Nazırı'nın kızını? Başka şansı yoktu. Her şey ayarlandı ve bir çırpıda gerçekleşti bu evlilik. Bu kadar kolay yani. Ancak, Osman Bey, evliliğinin bu kadar da kötü olacağını aklının ucundan bile geçirmemişti.

Osman Bey çok zeki ve başarılı bir deniz subayıydı. Paris Ataşeliği'ne kadar hayatı hep denizlerde geçmişti. İyi bir kaptan ve komutandı.

Osman Bey, "Bir yiğidi kötü bir avrat, bir evi kötü bir evlat bitirtir." atasözünün canlı şahidiydi. Osman Bey'in bu seyre gönderilmesinin asıl nedeni Hamide Hanım'ın Osman Bey'i evden uzaklaştırmak istemesiydi. Osman Bey'in seyri kabul etmesinin altındaki sebep de Hamide Hanım'dan bir süreliğine ayrı kalma isteğiydi. Yani ikisinin de isteği aynıydı. Hayatlarında ilk defa da olsa ortak bir paydada buluşmuşlardı.

Haliç odadan ne kadar da güzel görünüyordu. Gemi-lerin tenvirat³ ışıkları yakamoz ile birlikte denizin üzerinde dans ediyordu. Albay Osman Bey, sandalyesine oturdu. Eline kalemi aldı, seyir hazırlıklarına kaldığı yerden devam etmesi için lazım olan şeyleri yazıyordu. Odasının kapısı açıldı. Gelen kardeşi Semiha idi.

- Evet, kumandanım kahveniz hazır.
- Sen ciddi mi söylüyorsun?
- Ağabey!

Semiha, kahve fincanını ve bir bardak ile maşrapayı masanın üzerine koyduktan sonra bir sandalye alıp ağabeyinin karşısına oturdu. Belli ki kahveyi bahane edip uzun uzadıya konuşmak istiyordu.

- Ağabey!

- Evet, Semiha, seni dinliyorum.
- Duyduklarım doğru mu?
- Neymiş o duydukların bakayım?
- Neden gidiyorsun Japonya'ya?
- Kızım biliyorsun birileri gitmek zorunda.
- Niye seni seçtiler? Bahriye Nazırı'nın damadı olduğun için mi?

Albay Osman Bey yine can evinden vurulmuştu. Bu konu açıldığında sinirleri bozuluyor, kime ne diyeceğini şaşıırıyordu. Bütün sahip oldukları Bahriye Nazırı'nın damadı olduğu için değildi. Anlatsan bir dert, anlatmasan ayrı bir dert diyordu kendi kendine.

- Tövbe tövbe, sen de adamın asabını bozma.
- Yalan mı? diye sordu Semiha.
- Yalan değil ama doğru da değil.
- Galiba şu yengem olacak cadı istemiş gitmeni.
- Semiha, sen bu tip şeylere karışma.
- Ne güzel değil mi, benim öz ağabeyimi elin karısı sepetleyecek ben de karışmayacağım!
- Semiha, sen de edebini takın.
- Ben yengem gibi edepsiz değilim abi.
- Allah'ım bütün dediklerimi geri alıyorum, sen üçüncü dırdır edeni verme başıma yeter.

Semiha konuyu kapatmaya veya değiştirmeye niyetli değildi. Kaldığı yerden devam etti:

- Sen de gitmeyi kabul ettin değil mi? Sırf şu karının dırdırından kurtulayım diye.
- Ben askerim kızım, ne emir verilirse onu yaparım.

Albay Osman Bey konuyu değiştirmek için manevra yapıyordu.

- Sen ne güzel kahve yapıyormuşsun da haberim yokmuş.

- Lafı değiştirme Osman Bey!
 - Bak sen şunun dilinin uzunluğuna, atı atın yanına bağlarsın ya huyundan ya da suyundan demişler.
 - Onun kadar dilim uzun değil.
 - Ne olmuş seferi kabul ettiysem?
 - Valla herkesin dilinde, eve gelenler hep aynı şeyi konuşuyor.
 - Ne diyorlar?
 - Vah zavallı kadın vah, gene hayırlı bir koca bulamadı. şimdiki kocası ondan kaçmak için ta Japonya'ya gidiyormuş.
 - Vah zavallı adam demiyor mu kimse?
 - Kim diyecekmiş?
 - Hadi, beni yalnız bırak biraz çalışacağım.
 - Off ya.
- Semiha gitmek istemiyordu.
- Hadi gitsene kızım.
 - Tamam, giderim, acelen ne böyle?
 - Semiha, çalışmam lazım dedim.
 - Ağabey, unuttun mu biz bu odada uyuyoruz aylardır, sen yerde ben de şu sedirde.
 - Git hadi, uykun gelince gelirsin.
 - Ağabey, ne uykusu? Ben aylardır senin sayıklamandan uyuyamıyorum ki.
 - Hadi oradan be, geveze şey.
 - İşine gelmedi değil mi?
 - Hadi Semiha, biraz çalışacağım. Bak yarına yapmam gereken çok iş var.
 - İyi, sen alış. Hamide seni, sen de beni sepetliyor-sun.
 - Kimseyi sepetlemiyorum, sadece çok konuşanları sevmiyorum, dedi Albay Osman Bey.

- Hamide'yi mi yoksa beni mi sevmiyorsun?
- Hadi dedim, hâlâ burada mı bekliyorsun?

Osman Bey artık ne söyleyeceğini bilemiyordu. Geveze kardeşinin bildikleri doğru olmasına doğruydu ama bilmedikleri de vardı. Hamide Hanım, ne istediğini bilmeyen bir kadındı. Başta Osman Bey'in yakışıklılığına vurulmuş ve hevesi çabuk geçmişti. Padişah yaverinin karısı ve Bahriye Nazırı'nın kızı olmasının vermiş olduğu hava ona yeterli gelmemişti. Osman Bey'in yaşadığı zor hayatı kaldırabilecek ve katlanabilecek birisi de değildi. Hamide Hanım, babasına "Şu adamı başımdan bir süre al, artık tahammül edemiyorum, biraz kafamı dinleyeyim." demişti.

Osman Bey ise karısının ne istediğini anlamak için kafa patlatıyor fakat bir türlü çözemiyordu. Doğru düzgün konuşamıyorlardı. Her konuşmaya kalktığında Hamide Hanım lafı âdeta Osman Bey'in ağzına tıkiyordu. Hamide Hanım'ın hamile kalması aralarını düzeltir diye ümitlenmişti, ama nafile. Osman Bey bazı şeyleri Hamide Hanım'ın sıkıntılı geçen hamileliğine veriyordu. Hamide Hanım, yedi aydan gün almıştı. Osman Bey, belki de çocuğunun doğumunu göremeden sefere çıkacaktı. Hele son günlerde kendisine kafiye komutanlığı teklifinin kayınpederinden gelmiş olmasını, karısı kafasına vurup duruyordu. "Babam olmasa sana böyle bir imkânı kimse vermezdi. Nankör adam, bir gün olsun babama minnet duymadın." diyordu. Hâlbuki işin aslı böyle değildi. Minnet altında kalmasını sevmeyen bir yapısı olduğu için tırmandığı basamakları tırnaklarıyla kazıya kazıya çıkmıştı.

Japonya'ya gönderilecek Ertuğrul Fırkateyni'nde kafiye komutanının kim olacağı konusu saraya kadar ulaşmış, önce Osman Bey'in abisi Yarbey Mehmet Reşit Bey'e teklif edilmiş, Mehmet Reşit Bey bu teklifi kabul etmemişti. Daha sonra denizlerde ve büyük gemilerde tecrübesi olan, İngilizcesi çok iyi, Devlet-i Ali'yi temsil

edebilecek bir bahriye subayı olan Yarbay Osman Bey'e teklif getirdiler. Gerçekten de Yarbay Osman Bey bu sefere en uygun kişi idi. Zaten sallanan yuvası her an yıkılmak üzereydi. Karısının her gün başında dırdır etmesinden bıkmış, belki biraz ayrı kalmalarının iyi olacağını da düşünmüştü.

Ama bu göreve gitmesinin tek nedeni bu değildi. Osman Bey şimdiye kadar kendisine verilen hiçbir görevden kaçmamıştı, kaçmazdı da. İyi bir asker ve iyi bir kaptandı. Teklifi kabul etmesi üzerine rütbesi albaylığa yükseltilmiş ve Bahriye Mezarreti'nden atama emrinin çıkması gecikmemişti:

"...Anılan firkateynde kafilé komutanlığını deruhte etmek ve Nişanı-ı Ali İmtiyaz'ı Japon İmparatoru'na sunmak üzere birkaç yabancı dil bilen, bilgi, görgü ve denizcilikteki ustalığıyla tanınmış bahriye zabitlerinden Albay Osman Bey'in atandırıldığı..."

Albay Osman Bey nasıl bir yükün altına girdiğinin farkındaydı. Kendisi de bir paşa torunu ve paşa çocuğuydu. Dedesi Kırım savaşıöndan önce Sinop'ta baskına uğrayan Osmanlı Filosu'nun komutanı Ferik Amiral (Koramiral) Osman Paşa idi. Albay Osman Bey'in dedesinin başına gelen bu hadiseden dolayı canı sıkılır, herhangi bir mecliste bu konu konuşulduğu zaman orayı terk ederdi. Bu hadisenin kendisi için bir leke olduğunu düşünecek kadar hassas bir kişiliğı vardı. Babası ise Basra Bahriye Komutanı Tümamiral Ahmet Rahmi Paşaydı. Japonya seyrini kabul etmesinden sonra anne ve babası ile de arası açılmıştı Osman Bey'in. Ne telgraf ne mektup... Basra âdeta lal kesildi.

Albay Osman Bey hiçbir zaman babasının ismiyle bir yerlere getirilmeyi beklememişti. Kayınpederi Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa'nın nüfuzunu kullanarak onu bir yerlere getirmek istemesini de hiçbir zaman hazmedemedi. Ama Osmanlı'nın bu son döneminde durum, bu kadar dürüst olmayı kaldırmıyordu.

Osman Bey, masasından kalkıp tekrar pencerenin önüne gelerek Halic'i seyretmeye başladı. "Hey gidi İstanbul, sana sahip olabilmek için ne harpler edildi." dedi içinden. Derin düşüncelere daldı Albay Osman Bey. Osmanlı'yı düşünüyordu. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğindeki Osmanlı Devleti'nin devlet mekanizmaları planların hayata geçirilmesiyle birlikte âdeta "sahip"lenilmişti. Devleti yıkmak için Fransa'da belirlenen ideoloji, İngiltere'nin de işine gelmişti. Osmanlı'yı yıkmamanın yegâne yolu etnik unsurları harekete geçirmekti. Bunun için de dışarıda yetiştirilmiş olanlar Osmanlı'nın içine salındı ve gözler devlet kademelerine çevrildi. Adeta gizli bir kast sistemi vardı ve harfiyen işletiliyordu. Ağaç kurtları gibi çalışan bu yapılanma dev Osmanlı çınarını içten içe yiyordu. Evlilikler de "sahiplenenlerin" akrabalık bağlarının idame edilmesi ve kuvvetlendirilmesi için yapılıyordu. Dışarıya kız verilmediği gibi dışarıdan da kız alınmıyordu.

"Elitizm" olarak lanse edilen kast sistemi gizlice işliyordu. Yokluk, yoksunluk çeken halkın bir bölümü vitrine yaklaşmak için bir diğerini acımasızca eziyordu. Aynı evdeki ana-baba farklı düşündüğü gibi kardeşler de birbirinden farklı düşünüyor ancak kavga etmeden meselelerini çözemiyorlardı. İlla ki vitrindeki model gibi olacaklardı. Bunun için her yol mubah görülüyordu.

Kavga zamanı değil diyenler; her zamanki gibi fedakârlık yapmaya devam ediyorlardı. Devlete vergiyse vergi, askerse asker, ne gerekiyorsa veriyorlardı. Yeter ki bir tatlı huzur yudumlansındı ülkede. Bir de "Bir tatlı huzur almaya geldik" deyip İstanbul'un tadını çıkarmaya çalışanlar vardı ki ne dünya, ne ülke ne de başka bir şey umurlarındaydı. Kimi zaman Nedim, kimi zaman da Ömer Hayyam felsefesiyle küreklere asılıp mehtap sefa-ları yapanların sayısı az değildi.

Madalyonun bir yüzü başka diğer yüzü bambaşkaydı. Adaletsizliği düzeltmeye çalışan herkes bir anda "Hain" ilan ediliyordu. Vatanseverin hain, dışarısı ile işbirlikçi olanın "kahraman" ilan edildiği garip bir dönemden

geçen Osmanlı halkının kafası iyice karıştırılmıştı. Sansür sadece, arkasında yabancı güçlerin olmadığı yazılı basına uygulanabiliyordu. Dışarı ile bağlantılı olanlar ise yazılı basınlarının yanında sivri dillerini de pervasızca kullanabiliyordu. İmtiyazlı olmak için her çirkin yola başvuruluyor, nihai hedef için sınır tanınmıyordu. Yer kapma, bulunduğu yeri sağlamlaştırma adına her şey yapıyordu. "Liyakatli olmak", devlet kademelerinde gelinecek mevkiye "uygun vasıflarda olmak" değildi. "Uygun vasıflarda olmak", imtiyazlı bir grubun içinde yer almak veya "halktan olmayanların" yandaşı ve hizmetkârı olmak demektir. Bunlara müdahale etmek bürokrasi içerisinde hemen hemen imkânsız hâle gelmişti. İmtiyaz sahibi olmanın avantajını kullanmayanlara neredeyse deli gözüyle bakılıyordu.

Vakit ilerlemişti, bir taraftan Osmanlı'nın, diğer taraftan da kendi problemlerine kafa patlatan Albay Osman Bey tekrar masasının başına döndü, uykusu gelen Semiha da odaya dönmüştü.

- Ağabey, hadi artık ama çok uykum geldi, dedi.

Albay Osman Bey çalışmaya devam etmekten vazgeçmişti.

- Peki kızım.

- Ağabey, yarın amcamlara gitmek istiyorum. Zeliha biraz yanında kalmamı istiyor.

- Tamam kızım git. Biraz kafanı dinlendir.

- Sen de kafanı dinlersin ağabey.

- Arada laf dokundurmasan olmaz mı?

- Me dedim ki? Hakkımı yeme, Hamide kadar konuşmuyorum.

- Hay Hamide kadar taş düşün kafana. İstersen Hamide'yi görmemek için Basra'ya, baba ocağına da dönebilirsin.

- Aman ağabey, o kadar ağır taş dünyayı batırır. Neyse ben İstanbul için Hamide'ye katlanırım.

- Gevezelik etme.

Semiha sözü yine Hamide Hanım'a getirme niyetindeydi:

- Bak boşuna mı konuşuyorum. İnsan gelir bir Allah rahatlık versin der. Hamide onu bile çok gördü gene.

- O çoktan uyumuştur.

- Bence şimdi kapının arkasında bizi dinliyordun Var mısın iddiaya?

- Bak Semiha, günahını alma kadının, zaten karnı burnunda.

- İyi iyi. Zorda kalınca savunursun karını.

- Allah Allah, 16 yaşında genç kız mısın, yoksa 60 yaşında kaynana mı?

- Çocuk mu var zannettin karşında?

- Peki hanımefendi, Allah rahatlık versin.

Semiha konuyu kapatmamak için lafı uzatıyordu:

- Ağabeyim benim, çocuğunuz erkek mi olacak kız mı?

- Ne bileyim ben.

- Kız olursa Hamide'ye çeker mi?

- Amma saçmaladın, bak senin uykun gelmiş iyice.

- Kız olursa sakın benim adımlı verme.

- Ya dur bakalım kız mı olacak?

Osman Bey, Semiha'nın sorularıyla makineli tüfek ateşi altında kalmış, alçak sürünmeye geçerek hedef küçültmeye çalışıyordu. Ancak Semiha şarjörünü yeniden doldurdu, ateşe devam ediyordu.

- Doğumdan sonra mı gideceksin?

- Herhalde doğumdan önce gideceğim.

- Vah talihsiz bebek vah.

- Neden böyle diyorsun?

- Ne anasından ne de babasından talihi var.

- Ne o beni de mi gözden çıkardın cadı?

Semiha soruya cevap vermedi. Tercihini yeni soru sormaktan yana kullandı.

- Acaba anası onu sever mi?
- Semiha haddini çok aştın ama.
- Haddimi mi aştım ağabey? Ha, sen haklısın. Ne de olsa o senin karın, ben ise dış kapının mandalı.
- Semiha! Allah rahatlık versin, hadi uyu.
- Sana da Allah rahatlık versin Osman Bey. Pardon yanlış söyledim, Albay Osman Bey.

Süvari

Kamarot¹ Hilmi Onbaşı, Binbaşı Ali Bey'in kamarasının kapısında bekleyeli on dakika kadar olmuştu. Ali Bey, öksürerek kendisini belli etmeye çalışan Hilmi Onbaşmayı nihayet fark etti.

- Ne oldu evladım?
- Kumandan sizi kamarasına istiyor efendim.
- Tamam, geliyor deyiver.

Birisinin ayağına gitmeyeli uzun zaman olmuştu Binbaşı Ali Bey'in. Teğmenliğinden beri hep müstakil görevler yapmış, hep emir vermiş, hep birilerini çağırmaya alışmış olmaktan dolayıdır ki şimdi başkası tarafından çağrılmak zoruna gidiyordu. Derin bir iç çektikten sonra "Bahriye'de⁵ görev alınmıyor, veriliyor. Alış, Ali Binbaşı, alış." diye kendi kendine söylenerek kamarasından çıktı. Kamaradan çıktığında fesini almadığını fark edince geri döndü. Kafasını bir türlü toparlayamıyordu. Gece çocukları uyandırdığı için susturmak epey vakit almış, uykusuz kalmıştı. Köprü üstüne⁶ çıkan iskelenin basamaklarını adımlayıp, bir üst güverteye geldi. Albay Osman Bey'in kamarasının önüne geldiğinde bir kez daha üstünü başını kontrol edip kapıyı çaldı. Albay Osman Bey'in içeriden gelen sesi her zamanki gibi gür değildi:

- Gir.
- Kumandanım müsaadenizle, Süvari⁷ Binbaşı Ali.

Albay Osman Bey, alışılmışın dışında bir davranışla Binbaşı Ali Bey içeri girerken ayağı kalktı ve elini uzatıp tokalaştı.

- Gel Ali, otur. Durum iyice ciddileşti, bu iş kesin gibi.

- Hayırlısı olsun kumandanım.

Albay Osman Bey kafasında birtakım tereddütler beslediğini Ali Bey'e belli etmekten çekinmedi. Bu tereddütleri paylaşacağı tek kişiydi Ali Bey. Konuşmasına kaldığı yerden devam etti:

- Ali, Baş Çarkçı⁸ Harty ayak direliyor bize.

Konu Albay Harty olunca Binbaşı Ali Bey'in canı sıkıldı.

- Harty aşağı, Harty yukarı. Nedir bu Harty denen İngiliz'den çektiğimiz. Kumandanım, Albay Harty işini yapıyorsa problem değil, ama altında başka bir şey varsa...

- Altında başka bir şey olmaz olur mu Ali? Neyse bu konuyu daha sonra konuşuruz. Ben asıl konuya geleyim. Yarın Bahriye Nazın⁹ Hasan Hüsnü Paşa gemiye gelecek.

Binbaşı Ali Bey, her zamanki gibi aklına ilk gelen soruyu sordu:

- Bahriye Nazırı gemiyi göndermekten vazgeçmedi değil mi?

- Hayır, yollamakta kararlı, zaten aksini beklemiyorum. Devlet-i Ali bir karar verdiğinde ne zaman vazgeçmiş ki?

- Japonya'ya gemi gönderme kararından vazgeçmezler, fakat gemi adı değişebilir diye düşünüyordum.

- Neden böyle diyorsun, yoksa söylentiler seni de mi etkiledi Ali?

- Söylentiler kulaktan kulağa dolaşıyor kumandanım. Kazanların ve kazan altına denk gelen ahşap kısmın durumunu ön plana çıkarıyorlar.

- Ne varmış kazanların durumunda?
 - Harty, kazan boruları akıtıyor diye cümle âleme haber salmış.
 - Evet, bir diyor ki boruları değiştirince olur, bir diyor ki gerek yok. Harty'yi dinleyenler İngilizlerin politikalarının ne kadar çabuk değiştiğini hemen anlarlar.
 - Gemi havuza çıktığında neden kazan altının tahtalarını yenilettirmemiş, neden akıtan boruları o zaman değiştirtmemiş?
 - Gemi havuza çıktığı zaman karinanın kazan altına denk gelen ahşap kısımlarından lüzumlu olanlar değiştirilmiş, değişmeyen çok cüzi bir kısmı kalmış. Neyse daha vakit var, göreceğiz. Bakalım Harty'nin derdi neymiş. Bak Ali, bu İngilizlerden Bahriye çok çekti. Daha da çekeceğe benziyor. Dün size gemi yapıp verdik, makineci personeli biz verelim ki size makineleri öğretsinler dediler. Yani kapıdan içeriye girdiler. Sonra torpido zabıtlarını verelim dediler, yatak odamıza kadar girdiler. Bugün Bahriye'den ellerini kolayca çekeceklerini mi zannediyorsun? Haydi, buyurun kendi malınızı kendiniz dilediğiniz gibi kullanabilirsiniz mi diyecekler? Bu kadar basit değil durum.
 - Kumandanım, Yıldız ve Bahriye Nezareti İngilizlere ihtiyacımız olmadığını bilmiyor mu?
 - Biliyorlar bilmesine ama...
 - O hâlde neden hâlâ İngilizlerle devam ediyoruz?
 - Ali, bu fasıl çok uzun sürer.
- Albay Osman Bey'in daha fazla konuşacak vakti yoktu. O yüzden bir an önce asıl konuya girmek istiyordu.
- Ali bu arada bir müjdem var sana.
 - Nedir kumandanım?
 - Seni kaymakam (yarbay) yaptılar.

Albay Osman Bey, bu haberin üstüne Ali Bey'in yüzünde sevinç belirtisi göreceğini zannetmişti. Fakat Ali Bey beklenen tepkiyi vermedi, her zamanki gibi soğuk-

kanlılığını ve alçakgönüllülüğünü muhafaza ediyordu. O hakkı olan şeyi talep etmekten bile imtina etmişti hayatı boyunca. Onun için hak, kendisine verilen kadardı. Daha fazlasını istemek yoktu lügatinde. Verilirse, hayır demez, "Böyle takdir etmişler" derdi. Minnet altında kalmayı sevmeyen Binbaşı Ali Bey'in, kendisine yarbay rütbesini layık görenlere karşı minneti ancak söyleyeceği cümle kadardı:

- Sağ olsunlar kumandanım.
- Hayırlı olsun Ali, lakin yüzünde pek sevinç göremedim. Bak yeni rütbelerini de gönderdiler.

Ali Bey'in ses tonunda ve verdiği cevapta bir değişme yoktu:

- Sağ olsunlar kumandanım.
- Ali, senden istirhamım, öğleden sonra Bahriye Nazırı gemiye gelecek dedim ya, subay salonunu hazırlat, izzetüikramda kusur olmasın.
- Emredersiniz kumandanım.
- Seyir subayı Tahsin Bey'i de al, sana yardımcı olsun, diye ekledi Albay Osman Bey.

Japonya'ya bir harp gemisi gönderilecekti. Türklerle Japonlar arasındaki yakınlaşma bugünlerde doruk noktasındaydı. Japonlar ile ilişkilerin başlangıcı bundan on dört yıl öncesine kadar dayanıyordu. Restorasyon süreci yaşayan Japonya, yabancı ülkelere karşı son derece güçlü bir merak duyuyordu. Bu merakın neticesinde Japonya'nın dış ilişkilerine dair bazı tanıtıcı kitaplar yayımlandılar. O kitaplarda, Osmanlı İmparatorluğu, egemenliği elinde tutan padişah tarafından yönetilen Müslüman bir ülke olarak anlatılıyordu.

Bu süreçte, Japon İmparatoru Meiji'nin "Iwakura Heyeti" dünyanın birçok ülkesini dolaşıyordu. Japon Hükûmeti'nin ikinci kişisi Iwakura liderliğinde Ekim 1871'de Japonya'dan Amerika'ya doğru hareket ederek Eylül 1873'te ülkeye dönen bu heyet, çok sayıda hükû-

met üyesinden oluşmaktaydı. Amerika ve Avrupa ülkelerini ziyaret eden heyet, sadece gittikleri ülkelerdeki ileri teknoloji ve halkın yaşam tarzını gözlemlemek ve öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda ulusal kurum ve kuruluşların çalışma, teori ve pratiklerini de incelediler.

O günlerde Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa diplomasisinde bir güç olarak tanınıyordu ve Japonya'nın Avrupa'daki temsilcilerinin zaman zaman Osmanlı İmparatorluğu'ndan diplomatlarla görüşüp konuşma şansları oluyordu. Bu temellere dayanarak, Japonya Hariciye Nezareti yetkilileri tarafından Osmanlı İmparatorluğu ile resmî diplomatik ilişkiler içine girme fikri ortaya atıldı.

Osmanlı Devleti ile Japonya arasındaki resmî ilişkiler 1875'te Japonya Hariciye Hazırı Terashima'nın Başbakan Sanjo'ya verdiği önerge ile başladı: "...Türkler, gayri Hristiyan Batı milleti olarak Avrupalılar ile diplomatik ilişkilerde bulunuyorlar. Bu bakımdan Japonlara benziyorlar. Biz de onlardan çok şey öğrenebiliriz. Dolayısıyla onlarla diplomatik ilişkiler açarsak bizim için faydalı olacaktır." Bu teklif kabul edildikten sonra görüşmeler Londra'da başladı. Görüşmeleri takip etmek üzere Londra'daki Japon temsilciliği kâtibi, Hiroshi Nakai, Japonya'ya dönmeden önce İstanbul'a uğradı ve Osmanlı Vezir-i Azamı ve Hariciye Nazırı olmak üzere birçok Osmanlı yetkilisiyle görüşmelerde bulundu. Tarih, Şubat 1876 idi. Bu toplantılarda Osmanlı tarafı, Japonya ile diplomatik ilişkiler kurmayı teklif etti ve Nakai, dönüşünde bunu hükûmetine ilettili.

Nakai'nin ardından, Japonya'dan Türkiye'ye birçok ziyaretçi gelmiştir. Bir diğer ziyaretçi de Japonya Dışişleri Bakanlığı'nın bir yetkilisi olan ve II. Abdülhamid tarafından kabul edilen Masaharu Yoshida'dır. Bu kabulde iki taraf da diplomatik ilişkilerin kurulması için yapılan görüşmelerin ilerletilmesine karar verdi.

1878'de Japon harp gemilerinden "Seikfnin Avrupa seferi sırasında İstanbul'da liman yaptığı sırada gemi

komutanı Yarbay İnove'ye Abdülhamid, "Ben de ülkenize bir harp gemimizi gönderip zabitanım vasıtasıyla imparatorunuza selamımı iletmek istiyorum. Lütfen sevgimi Japon imparatoruna söyleyiniz." dedi. 1881'de Dışişleri Müşaviri Yoshido Masharu'ya ise İstanbul ziyaret esnasında, "Şimdi Avrupalılar ile uğraşıyoruz. Fakat ileride durum düzelince mutlaka Japonya'ya harp gemimizi göndereceğim." dedi.

1887 yılının Eylül ayında Prens Komatsu İstanbul'a ziyarete geldi ve Abdülhamid ile görüşerek Japon İmparatoru'nun hediye ve nişanlarını sundu. İstanbul'da gördüğü yakın ilgi ve misafirperverliğe teşekkür olarak Abdülhamid'e Büyük Karizantem Nişanı'nın verileceğini ve buna karşılık Osmanlı Devleti'nden Japon İmparatoru'na uygun nişanın verilip verilemeyeceği soruldu. Bu ana kadar Abdülhamid, hiçbir ülkeden hiçbir nişan kabul etmemişti. Büyük Karizantem Nişanı, Abdülhamid'in yabancı bir ülkeden kabul edeceği ilk nişan olması dolayısıyla çok önemliydi. Komatsu'nun bu talebine karşılık, Osmanlı Devleti, Japonya İmparatoru'na uygun nişanın verilmesine karar verdi.

Osmanlı Devleti'nin Mısır'dan İngilizleri çıkarma çabaları başarılı sonuç vermese de Mısır'ın yerli halkının İngilizlere karşı kışkırtılmasında başarılı olunmuştur. Sırada uzak Doğu'daki İngiliz sömürgesi altında bulunan Müslüman halkların İngilizlere karşı kışkırtılması vardı. İşte bu noktada Japonya'ya harp gemisi gönderilmesi Abdülhamid için parlak bir fikirdi. Bu fikir İngilizleri çok ürkütmeden yapılmalıydı. Bu fikir bir sene gibi kısa bir sürede olgunlaşacak ve Japonya'ya gemi gönderilmesinin bahaneleri ortaya konmuş olacaktı. Bu görev için seçilecek geminin resmî amacı Japonya'ya iade-i ziyaret ve Türk Deniz Harp Okulu öğrencilerinin tatbikatı olarak gösterilecekti.

Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye karşı yeni politikasının gereği Uzak Doğuya elini uzatmasının gerekliliği, Japon-

ya'nın ise Meiji Restorasyonu kapsamında tanışıklığını geliştirdiği Osmanlı Devleti'ne yaklaşması, iki ülkenin ilişkilerini geliştirmek istemeleri, Japonya'dan Osmanlı Devleti'ne gelen hediyelere ve ziyaretlere karşılık verilmek istenmesi ilişkilere yeni bir boyut kazandırdı.

Japonya'ya gönderilecek gemi ismi uzun tartışmalar-dan sonra belli olduktan sonra, İstanbul'daki Rus sefiri A.I. Nelidov, Rus Dışişleri Bakanı'na bir yazı gönderdi:

"...gönderilecek Ertuğrul Fırkateyni'nin asıl amacı, Kızıldeniz ve Arabistan sularında Osmanlı bayrağının dalgalandırması, bir de çok sayıda Müslüman'ın bulunduğu Hindistan'da aynı gösterilerin yapılması üzerindeki sultanın emelidir..." diyerek endişelerini dile getirdi.

Japonya'ya gönderilecek geminin isminin Ertuğrul olduğu haberi üzerine Ertuğrul Fırkateyni'ne gelen gidenlerin haddi hesabı yoktu.

Baş Çarkçı Harty'nin sözlerinin saraya sızmasından sonra, Bahriye Nazırı'nın rahatsızlığı, kendisini iyice gemiyle ilgilenir hâle getirmişti. Aşağı yukarı gınaşırı gemiye geliyordu. Her gelişinde Ertuğrul'un subay salonu sanki denetlemeye hazırlanır gibi- siliniyor, her yerine paspas atılıyor, salondaki piriç malzemeler parlatılıyor-du.

Büfe hizmetlerini gören erlerin üniformaları gınaşırı yıkattırılıyordu. Geminin aborda¹⁰ olduğu iskelenin en başına takviye nöbetçiler konmuştu. Bahriye Nazırı dış lumbarağzından" girdiğinde nöbetçi koşa koşa geminin lumbarağzına geliyor ve nöbetçi heyetine haber veriyordu. Nöbetçi subayı, nöbetçi kemerini kaptığı gibi lumbarağzına koşuyor, iki dakika içinde silistre¹² çalan ere talimatlar yağdırıyordu. Vardasilonun¹³ bezleri yenilenmiş, gemiye çıkış iskelesinin tahta basamakları da cilalanmış-tı.

Ali Bey kumandanın kamarasından subay salonuna döndüğünde Baş Çarkçı Harty her zamanki gibi bir elinde yağlı üstübu¹⁴, diğer elinde Sigarasıyla salonda oturu-

yordu. Bu davranış tarzı onun çalıştığını göstermek için bulduğu bir metottan ibaretti. Süvari, baş çarkçının bu hâlini uzun müddet izledi. Bir insan ancak bu kadar sahtekârca davranabilir diye geçirdi içinden. "Hani ne yaptığını bilmesek, ne ile uğraştığını anlamasak neyse." diye mırıldanmaya başladı.

İkinci Çarkçı Binbaşı Mehmet Bey salona girer girmez büfeci erden çay istedi. Mehmet Binbaşı elinde kazanlara ait bir sürü evrakla beraber masanın en sonundaki sandalyeye oturdu. Çalışırken çaysız yapamazdı. Günde 30-40 bardak çay içerdi. Hele o denizli havalarda çay olmazsa iyice asabileşir, yanına kimse yaklaşamazdı. Çok çay içme alışkanlığı genellikle makine subaylarına has bir özellikti. Binbaşı Mehmet Bey, büfeci eri yeniden çağırırdı.

- Bana dördüncü çarkçı Şevki Bey'i çağır.
- Emredersiniz kumandanım.

İkinci çarkçı ile dördüncü çarkçı kendi aralarında saatlerce konuşur, daha sonra da Baş Çarkçı Harty'nin karşısına geçer, makine dilinde tartışırlardı. Güverte subayları onları bir türlü anlamazdı, konuştukları ne anlama gelir, konuştukları iyi mi yoksa kötü müydü, kimse bilemezdi. Baş Çarkçı Harty ile tartışmaları için özel bir neden olmasına da lüzum yoktu. Baş çarkçının garip, bazen tuhaf, bazen de şüphe uyandıran davranışları, birtakım İngiliz subaylar ile gizli görüşmeleri, kamarasının kapısını devamlı kapalı tutması, şüphe çekmesi ve tartışmaları için yeterliydi.

Geminin seyri için söylentiler çıktığından beri gemide o kadar çok personel değişmişti ki henüz herkes birbirini tanımıyordu. Binbaşı Ali Bey Basra'dan, dördüncü kaptan Yüzbaşı Ömer Bey Girit'teki filodan tayin olmuştu.

Bahriye Nezareti'nden Japonya'ya gemi gönderileceği kararı çıkmış ve bu kararın icrası ile ilgili emirler yayım-

lanmaya başlamıştı. Bundan sonrası hazırlıkların yapılmasından ibaretti. Gemide hummalı çalışmalar devam ediyordu, bir taraftan nete batarya¹⁵ yapılıyor, bir taraftan da kazan tecrübeleri devam ediyordu.

Koca Ertuğrul 25 yaşındaydı. Olgunluk dönemini yaşayan bir halk kahramanı gibi tüm heybeti ile Kasım-paşa'da kıçtankara¹⁶ durumda çıkacağı seferi bekleyen Ertuğrul etrafından geçen teknelerin oluşturdukları dalgalarla yaşına rağmen bıyıkları daha yeni terleyen delikanlı gibi âdeta yerinde duramıyor, bir sancağa bir iskeleye yalpaya düşüyordu.

Ertuğrul vakurdu, Bahriye Mektebi'nin talebelerine ve mezun olanlara katkısı çok fazlaydı. Heybeliada'nın, Marmara'nın, Ege'nin, Akdeniz'in dili olsa da konuşsaydı. Azgın dalgalardan dolayı teknesi hırpalandığında arada bir havuza alınmış, karinasına ait ahşap kısımların büyük bir kısmı yenilenmiş, geminin altındaki sakallar¹⁷ temizlenmiş, makine dairesi ve kazan dairesinin sintine¹⁸ giderleri, deniz suyu alıcı vanaları elden geçirilmişti.

Koca Ertuğrul'un tonajı 2340 ton, boyu 250, eni ise 25 kademdi, Kırım Savaşı'ndan sonra 1863 yılında Tersane-i Amire'de (Haliç Tersanesi) ahşap olan teknesi inşa edilmişti. Üç direkli ve yelkenliydi. 1864 yılında İngiltere'de 600 beygir gücünde buharlı makine ve kazan montajı yapılmıştı. Kazanlarda buhar üretmek için kullanılan kömür kapasitesi ise 450 tondur. İngiltere'den 1865 yılında Kosova ve Hüdavendigâr fırkateynleri ile beraber yurda dönmüştü. Bir yıl önce de kapsamlı bir bakıma alınmıştı.

Bahriye Hazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın her gelişinde konuşulanlar mürettebatın kulağına kadar geliyor ve herkesin kafası allak bullak oluyordu. Bahriyede bir dedikodu çıktığı zaman kulaktan kulağa yayılır ve duymayan kalmazdı. Gemi personeli bir taraftan iş yapıyor, diğer taraftan da duyduklarını tartışıyordu. Subaylar ellerinde

defter kalem bir şeyler yazıp çiziyor, bölük çavuşları ise her fırsatta eratı tabura alıyor, durmadan talimatlar yağıdırıyorlardı.

Yarına hazırlık son hızla devam ediyordu, gece erata uyku yoktu. Yapılacak daha çok iş vardı...

Yıldız Sarayı

Abdülhamid, kimseye güvenmediğini belli eden, şüphe ile evhamı bir arada barındıran yüzüne çatık kaşlarını da ekleyerek Sadrazam Kâmil Paşa'ya döndü:

- İki paralık Albion'un (İngiliz) oyuncağı olmuş herkes. Çok yazık, çok.

Yıldız'a, Abdülhamid ile görüşmeye gelip de laf yemeden dönenin görüldüğü vaki değildi. Cuma selamlığı dışında dışarıya adım atmayan birisinin her şeyden haberdar olması herkesi hayretler içinde bırakıyordu. Yıldız İstihbarat Teşkilatında kimler vardı, Abdülhamid'e hangi kuşlar haber ulaştırıyordu kimse bilmiyordu.

Abdülhamid'in yanına gelenlerin işittikleri laflar yenilir yutulur cinsten değildi. İşin garip tarafı, içeride o kadar ağır tartışmalar olur, hakaretler havada uçuşur fakat dışarıya çıkan, içeride neler olduğunu belli etmezdi. Sadece içeriden çıkan değil, Abdülhamid de içeride olanlar konusunda dışarıya renk vermezdi.

Kâmil Paşa ortaya söylenen lafların altında kalmamak için hızlı düşünüyordu. Meseleyi Hasan Hüsnü Paşa'nın üzerine ihale etmek akıllıca olacaktı.

- Etağfurullah. Hasan Hüsnü Paşa'nın da malumudur, lakin İngiliz kendine göre haklı sebepler ileri sürer.

Abdülhamid, Hasan Hüsnü Paşaya döndü:

- Haklı mı dediniz Paşa? Daha düne kadar İngiliz haksız demiyor muydunuz?

Hasan Hüsnü Paşa'dan çıt çıkmıyordu. Kâmil Paşa lafı çevirme gereği hissetti.

- Önceden haklı diyorlardı ya onu kastettim. Bugün İngiliz'in tayinini çıkarttırıyor Hasan Hüsnü Paşa. Yerine Albay İbrahim Bey atanıyor.

Abdülhamid sakinleşmiyordu. Ayakta bekleyen Kâmil ve Hasan Hüsnü paşalar ile arasındaki mesafeyi biraz daha kapattı.

- Yahu siz ne diyorsunuz? Ya siz beni anlamıyorsunuz ya da ben sizi anlamıyorum. Hasan Paşa! Fen komisyonu gemiye sağlam dedi mi, demedi mi?

Az önce susmayı tercih eden Hüsnü Paşa, bu defa kendisine yöneltilen soruya cevap vermek zorundaydı.

- Dedi efendim, lakin...

- Dur, lafımı kesme Paşa. Japonya'ya gemi göndereceğiz, tamam mı dedik. Sorduk, tamam dediniz. Japonya'ya Ertuğrul gidecek dedik ve de dediniz. Tamam mı dedik. Tamam dediniz. Geminin tamir olacak yerlerini elden geçirdiniz mi diye sorduk, evet dediniz. Gemi Japonya'ya giderken ecnebi zabıt olmayacak dedik, tamam dediniz. Hâlâ mı Albion'un lafını taşıyorsunuz?

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa açılmaya başladı:

- Kimsenin lafını taşımıyoruz. İngiliz Baş Çarkçıyı zaten tayin ettirdik. Emriniz yerine geldi Sultanım.

Abdülhamid, masa ile pencere arasında volta atıyor, sakinleşeceği yerde iyice asabileşiyordu. Bu defa kendisine hedef olarak Kâmil Paşayı seçti.

- Kâmil Paşa, sen ne yapıyorsun? Görmüyor musun İngilizler dört bir yandan çalışıyorlar. Hıdiv'e (Mısır) dirayetsizler yüzünden ellerini kollarını sallayarak girdiler. Neymiş efendim Hıdivin otoritesini temin edeceklermiş.

Tabi otoritesini siz temin edemezseniz, ortada bir boşluk bırakırsanız doldururlar. Pirincin taşını ayıklamak da bize düşer değil mi?

- İyi de Sultanım, Ertuğrul'un seferinin bu mevzu ile ne alakası var? Üstelik Hıdiv'in otoritesinin temin edilememesindeki kabahat ne benim ne de Hasan Hüsnü Paşa'nındır. Malumunuz otorite başından beri sizdeydi.

Abdülhamid, suçlanacağını fark edince Sadrazam'ın lafını böldü. Konuyu yine Ertuğrul Fırkateyni'nin baş çarkçısına getirdi.

- Yahu siz ne dediğinizin, ya da o basit İngiliz'in ne dediğinin, ne yapmaya çalıştığının farkında mısınız? Adamlar gemiyi göndermeyelim diye avazları çıktığı kadar bağırıyorlar, sizin bir kulağınızdan giriyor öbüründen çıkıyor.

Kâmil Paşa, duyduklarını hazmedecek gibi görünmüyordu. O da sesini yükseltmeye başladı. Lafına kesildiği yerden devam etti:

- Burada bu mevzu ile alakalı muhatap ben olmadığım gibi Hasan Hüsnü Paşa da değil. Mevzu ile alakalı olanlar sizden, Serasker'den Hıdiv'deki otoriteye ve oraya tayin ettirilene kadar herkeştir. Meselenin sadece bize ihale edilmesi pek hakkaniyetli olmasa gerek.

Laf, Kâmil Paşa'nın ağzından yaydan çıkan bir ok gibi aniden ve hızlı çıkıverdi. Kâmil Paşa söylediği sözleri çevirmenin bir faydasının olmayacağını fark edip sustu. Ortalığı kaplayan derin sessizliği bozmak Hasan Hüsnü Paşaya düştü:

- Efendim, hazırlıklar tamamdır. Dert edecek bir mesele yoktur. Gemiye teftişlerimiz devam etmektedir. Buraya geminin son durumunu arz etmek için gelmiştik.

- Öyleyse lafı neden uzatıyorsunuz? Neden Albion'un ağzıyla konuşuyorsunuz?

- Israrınızı anlıyorum, ben de sizinle aynı kanaatteyim. Lakin biz hazırlıkları tamam etmemize rağmen etrafta Ertuğrul'dan başka gemi de gönderilebilir dedikodusu yayıldı, dedi Hasan Hüsnü Paşa.

- Paşa, paşa, ben de, sen de Ertuğrul olacak demiştik. Başa mı döndüreceksin bizi, boşuna mı masraf ettirdin, orasını da tamir ettirelim burasını da ettirelim deyip durdun. Me oldu hâlâ mı eksikliği vardır?

- Hayır, eksiklerin hepsi tamamlanmıştır. Sadece ikmal işleri kalmıştır. Onu da seferden önce tamamlayacağız.

- Tamam ise bu İngiliz'in aklına kim uydu? Ben bunları Hıdiv'den çıkarmak için kırk takla atıyorum, siz hâlâ ne idüğü belli olmayan İngiliz hafiyesi bir zabiti susturamıyorsunuz.

Belli ki Abdülhamid'e haber uçuranlar İngiliz Baş Çarkçı hakkında epey bir şey söylemişlerdi.

Hasan Hüsnü Paşa'nın gözleri bir anda fal taşı gibi açıldı. Burada söylenecek şey miydi bu? Madem biliyor-sun kardeşim benimle konuşmadan neden Sadrazam'ın yanında söylüyorsun dercesine hayretler içinde Abdülhamid'in asık, asabi suratına baktı. Abdülhamid'in kendisinin üzerine dikilen bu hiddetli bakışlara aldırış etmediğini gören Hasan Hüsnü Paşa meseleyi alttan almanın daha iyi olacağını düşündü.

- İngiliz'in hükmü kalmamıştır artık.

- Paşa kimin hükmü var diye sormadım, gemi hazır mı, değil mi? Hâlâ tamire ihtiyaç icap ediyor mu etmiyor mu, bu hâl ile gider mi gitmez mi?

- Evvel Allah bu gemi gider.

- Ne icap ediyorsa yaptırın Paşa, ay sonuna kadar hazır olsun. Seferi daha fazla geciktirmeyin, geminin uğrayacağı yerlerin seçiminde ehemmiyet göstermenizi istiyorum. İngilizlerin çokça olduğu yerler seçilsin. Sancağın her bahri muhitte dolaştığını görsünler. Damadına

sıkı tembihle, bir taraftan İngilizlerle problemimizin olmadığını söylesinler, diğer taraftan el altından uğradıkları yerlerde millete İngilizlerin ettiklerini bir bir anlatsınlar.

- Meseleyi teferruatlı anlatacağım efendim.

Abdülhamid'de birazcık da olsa yumuşama belirtileri görülmeye başladı.

- Hüsnü Paşa, minareyi çaldık, kılıfını iyi hazırlayın, e mi?

- Kılıf hazırdır Sultanım. Japon İmparatoru'na gönderilecek nişanları buradan aldirttim. Nezarette benim makamımda duruyor.

- Kılıfın dokuması gerçek olacak Paşa! Ruslara ve Çinlilere karşı Japonları desteklediğimizi de arada söyleyiversin damadın.

- İyi de nasıl destekleyeceğiz? Elde avuçta ne var, Japonya'ya asker mi göndereceğiz?

- Paşa, düşmanımın düşmanı benim dostumdur. Üstelik Japonlar kadirşinas bir millettir. Ben bunu bilirim bunu söylerim. İstesinler asker de'gönderelim, onların nankörlük etmeyeceklerine dair kanaatim tamdır. Gelen harp gemilerindeki zabitlerin saygıda kusur etmediklerini görmedin mi? Adamlar bizi Garp'a karşı köprü olarak kullanmak istiyorlar. Bırak kullansınlar, kullanan dost olsun bize yeter.

Abdülhamid, kalın bıyıkları ve göğsüne kadar uzanan sakalıyla oynamaya başladı. Bir Sadrazam'ın, bir Bahriye Nazın'nın yüzüne bakıyordu. Başyaveri artık bu muhabbet bitsin diye kapalı kapının arkasında içinden dua ediyordu, çünkü biraz daha uzarsa Padişah iyice asabileşecek, ağzından olmadık laflar çıkacaktı. Zaten Abdülhamid'in Sadrazam ve Bahriye Nazırı ile bu kadar sık görüşmesi alışıldık bir durum değildi. Abdülhamid, başyaverini bu tür görüşmelerde hep kapının dışında bırakırdı. İki kişi ile aynı anda görüştüğü de görülmüş şey değildi.

di. Abdülhamid her konuşandan şüphelenir, yalanını yakalamaya çalışır, yakaladığında da Yıldız'a geldiğine bin pişman ederdi.

Abdülhamid yine yapacağını yaptı, böyle konuşmaların arasına başka bir konu katar, muhatabının kafasını karıştırırdı. Tekrar Hasan Hüsnü Paşaya döndü.

- Paşa, damadın çok iyi yazılar yazıyor.
- Osman çok kıymetli bir zabittir efendim.
- Damadın olmasa Ceride-i Bahriye mecmuası yazacak yazı bulamayacak paşa.
- Teveccühünüz.

Abdülhamid İstanbul'da yayımlanan her mecmuayı tetkik ettirir, özellikle yazıların yazarları hakkında malumatlar alır, kendisi ve devlet aleyhine yazılan yazıları bizzat kendisi okur, aleyhte yazılan yazıların sahiplerine değişik yaptırımlar uygulardı. Kimisini aylığa bağlayıp bir adaya sürgüne göndertir, kimisini ise sürgüne gönderilmekten beter ederdi. Bütün bunlar kafasından geçti Bahriye Hazırının, damadını bu işle vazifelendirmişti, olur ya, Abdülhamid bu, sağı solu belli olmaz, yarın Japonya'ya gidecek kabileye başka komutan bul da diye bilirdi. Neden olmasın?

Etraf yine sessizliğe bürünmüşken Abdülhamid'in o ürkütücü sesi dışarıdan duyuldu.

- Yaver, misafirlere izzet-ü ikramda kusur ettin gene. Başyaver daha kapıyı çalmadan dışarıdan lafı yetiştirdi:

- Bir şey buyurmadılar Sultanım.

Abdülhamid hâlâ söyleniyordu.

- Nerden biliyorsun be adam, müneccim misin içerden bir şey istemediler diyorsun. Kaç defa söyledim gelen misafirler bizim emirlerimize uyarlar.

Bu da Abdülhamid'in ortamı yumuşatma politikasıydı. Yaver odadan ayrılıp kapının önünde bekleyen çaycıya

emirler yağdırdıktan sonra çayın gelmesini beklerken bir taraftan da kapıyı dinlemeye çalışıyordu. İçeriden bağırma sesleri, aşağıdan da çaylar da geliyordu. Başyaver derin bir nefes aldı, kapıya yaklaştı. Kapıya âdet üzerine iki defa vurdu, fakat içeriden duyulmadı, bir defa daha vurunca içeriden daha da asabileşen bir ses işitildi:

- Yaver sağır mısın, gir dedik ya.

Çaycı içeri girmezdi, çay söylendiğinde çaycı kapıya kadar getirir, ondan sonrasını yaver hallederdi.

Yaver, önce Sadrazam Kâmil Paşaya, sonra Bahriye Mazın Hüsnü Paşaya uzattı çayları. Hüsnü Paşa terlemiş, kırmızı fesinin altından damlayan terler iki kaşının arasından burnunun üzerine doğru akıyordu. İçeride sadece çay kaşıklarının sesi yankılanıyordu. Padişah ellerini arkasında birleştirmiş, boğaza doğru yüzünü dönmüş, bir yerlere bakıyorken aniden Hasan Hüsnü Paşa'ya döndü:

- Paşa, Abdülaziz şu donanmaya o kadar para akıttı. Kaç denizde sancak dalgalanıyor, koskoca Tersane-i Amire yanı başımızda gemi yapıyor, denize indiriyor. Şimdi bir İngiliz'in lafıyla bir gemi kalkmaz mı diyorsunuz?

Abdülhamid konuya bir defa kafayı takmış, Hasan Hüsnü Paşaya içtiği çayı ağzından burnundan getirmek için konuşuyordu. Hasan Hüsnü Paşa, "Yeter artık, temcit pilavı gibi durmadan önümüze koyma yemeyeceğiz, yetti be adam." diyordu kendi kendine. Derin bir iç çekti. Fakat içinden geçenler bir türlü dilinden dökülemedi. Söyledikleri düşündüklerinden apayrıydı.

- Estağfurullah efendim, ne haddimize öyle bir şey demek, biraz önce durumu size arz ettik.

- Paşa, bu gemi için ne lazımsa yapılacak dedik.

- Yapılıyor efendim.

- Daha ne bekliyorsunuz, hazırlıklar tamamlansın.

Bu görüşme Nazır'ı canından bezdirmeye yetti de arttı bile. Abdülhamid başa dönmüş aynı meseleyi konu-

yordu. Hasan Hüsnü Paşa, bir an önce dışarı çıkmak lazım diye düşünmeye başladı. Daha çaylarından bir iki yudum almışlardı. Bu muhabbetle koskoca fincan bitmezdi.

Kâmil Paşa sözü aldı:

- Müsaadenizle Padişah'ım.
- Buyurun.

Bu, Abdülhamid'in bugünlük söylediği son sözüydü. Bu son söz misafirler için gitme vakti demektir.

Arkalarını Padişah'a dönmeden geri geri yürüyerek odadan dışarı çıkan Sadrazam ve Bahriye Nazırı feslerini çıkardılar. Dışarıda, Yaverin ikinci yardımcısı elindeki mendili önce Sadrazam'a uzattı. Hep böyle oluyordu. Servet Bey içeriden çıkanlara terlerini silmeleri için temiz mendil bulundurmaya âdet hâline getirmişti. Sadrazam bu nazik hareketin altında kalmak istemedi.

- Ömrün uzun olsun Servet Bey.
- Allah size de uzun ömür versin Sadrazamım.

Sadrazamın biraz daha zaman kaybetmeye tahammülü kalmamıştı. Nazır'a döndü:

- Hadi Hüsnü, gidelim.
- Ben Ertuğrul'a gidiyorum, damat bekliyor. Gemi-deki hazırlıkları teftiş edeceğim.

- Albay İbrahim Bey'i almayı unutma. Ha, bu arada şu Harty denen baş belası İngiliz Baş Çarkçıyı, Albay İbrahim Bey gemiye gitmeden gemiden ayıracaksınız her hâlde. Aklıma gelmişken, İngiliz'i nereye tayin ettiniz?

- Şu adalar arasındaki vapura. İngilizlerden aldığımız makineyi koyduk o vapura, orada faydası olur herhalde, yani orada ispiyonlayacağı bir şey bulamaz.

Sadrazam dışarı çıkmasına çıkmıştı ama aklı hâlâ içerde geçen konuşmalardaydı. Aynı sakızı çiğneme sırası Abdülhamid'den sonra Kamil Pâşa'daydı.

- Yahu Hüsnü, Hamid'e çok bozuldum, adamı zaten ecnebi olduğu için tayin ettirecektin, bunu bir daha söy-

lemeseydi, yaverin ağzı çok sıkı değil galiba, şimdi gemi gitmez dediği için tayin ettirdiler diyecekler.

- Sadrazamım, şu meşhur sandalcı hikâyesini bilir misiniz?

- Nedir o?

- Zamanın birinde İstanbul'da meşhur bir sandalcı varmış. Sandalına hatunları alır onlarla gününü gün edermiş. Namı İstanbul'a yayılmış. Bunu duyan hatunlardan birisi demiş ki, yahu kadın istemezse bu sandalcı nasıl gününü gün edermiş?

- Eee, sonra ne olmuş?

- Kadın gelmiş bu adamın sandalına binmiş. Bakmış adam suspus, tek bir kelime muhabbet yok. Kadın en sonunda dayanamamış. "Senin için şöyle böyle diyorlardı, bakıyorum ki bir kelime muhabbet bile etmiyorsun. Neyse bırak muhabbetini, ben istemezsem benimle olmazsın ki." Sandalcı gülmeye başlamış. Hâlâ bir kelime muhabbet yok adamda. Kadın sözünü yinelemiş. Sandalcı kahkahayı basıvermiş: "Be kadın, sen ister benimle ol, istersen olma, şu sandala bindin ya, yapsan da yaptı derler, yapmasan da yaptı derler." -

Sadrazam bastı kahkahayı. Öyle kahkaha atıyordu ki arkalarından Padişah'ın yaveri bir şey oldu diye koşturup yanlarına geldi. Merdivenleri indiklerinde sarayın kapısındaki nöbetçiler selam verirken Sadrazam hâlâ gülüyordu.

- Hüsnü, haklısın.

- İşte böyle Sadrazamım, nasıl olsa diyecekler. Neyse ben Albay İbrahim Bey'i bulayım da gemiye gideyim. Emriniz üzerine bir saat içinde Harty gemiden ayrılır, ben şimdi haber salarım damada.

- Bu arada şu Ceride-i Bahriye'de bu kadar dikkat çekici neler yazıyor senin damat?

- Yazdıkları tamamen teknik ve denizcilikle alakalı şeyler.

- Aman ha, Hamid'e dokundurmasın.
- Yok Sadrazamım, onun öyle işleri yoktur.
- Ne bileyim, şeytana uymasın.
- Tövbe deyin.

Kâmil Paşa, asıl meseleyi konuşmak için lafı geveliyordu.

- Hüsni, çocuğun başını yaktığını söylüyor herkes.
- Hangi meselede?
- Sen biliyorsun.
- Anlamadım, neyi biliyorum?
- Neyse boş ver.
- Anlamadım Sadrazamım.
- O konu neyse de, diğer hususta da dikkatli ol.
- Hangi hususta?

- Hüsni! Ömrünün sonuna kadar Bahriye Nazırı kalmayacaksın, dün Abdülaziz'i tahttan indirenlerin yarın Hamid'i de indirmeyecekleri ne malum? Ortada kalıverirsin, benden söylemesi. Ha, o zaman işsiz kalırsan kapım sana her zaman açık.

- Yarına tedarikliyiz Sadrazamım, bu arada siz kendinizi düşünün, Hamid'e sadrazam dayanmıyor.

- Tepemin tasını attırma Hüsni.
- Kasıtlı bir şey söylemedim.
- Off Hüsni, aklıma kurt düşürme. Adamı manyak yapacaksın.

- İnsan bu Sadrazamım, kuş misali, bugün burada yarın başka yerde.

- Kuşa dönmesek bari.
- Bakalım, yarın ne olacağını kim bilir ki?

İngiliz Baş Çarkçı Albay Harty

Albay Osman Bey, gemideki tüm subayları salonda topladı. Masanın başında oturduğu koltuktan gözleriyle subayları tek tek süzdü. Hepsinin yüzünde belirsizlikten dolayı merak okunuyordu. Süvari Yarbay Ali Bey, Albay Osman Bey'in solunda oturuyordu.

Ertuğrul'un Japonya'ya gönderilme kararı verildiğinde bu görevi icra edecekler bir kabile olarak düşünülmüş ve kabile kumandanı olarak Albay Osman Bey atanmıştı. Yoksa gemi komutanlığını süvari olan kişi yürütürdü. Yine öyle olacaktı. Gemideki tüm idari işlerden süvari sorumluydu. Gemi personeli ile ilgili her husus süvariye ilgilendiriyordu, yani icraatı her zaman süvari yürütürdü.

Bu görevin farklılığından dolayı, kabile kumandanı aynı zamanda süvarinin birçok yetkisine de sahipti. Kısacası karar verme makamı süvari olmasına rağmen bu görevin özelliğinden dolayı Albay Osman Bey sorumluların da sorumlusu olarak belirlenmişti.

Süvari Yarbay Ali Bey, eline kalem kâğıt almış bir şeyler karalıyordu. Kumandan, süvarinin karaladıklarına şöyle bir göz ucuyla baktı. Fakat bir anlam veremedi. Kâğıdın üzerinde bir gemi şekli ve bir sürü rakam vardı.

Albay Osman Bey, konuşmasına süvari ile başladı.

- Ali Bey, haritalardan haber var mı?

Yarbay Ali Bey cevap veriyordu ki Albay Osman Bey Baş Çarkçı Albay Harty'ye döndü:

- Baş Çarkçım, siz toplantıya katılmayın, çıkabilirsiniz.

Subay salonu bir anda buz kesti. Gerçi Albay Harty'nin seferden önce gemiden ayrılacağını biliyorlardı ama bu kadar da erken beklemiyorlardı. Albay Harty, Albay Osman Bey'in yüzüne sert sert baktı, kendi kendine İngilizce bir şeyler mırıldanmaya başladı. Ayağa kalktı, sandalyesini hızla masaya çarpıp arkasını Albay Osman Bey'e dönerek salonun kapısına doğru yürüyorken Albay Osman Bey'in gür sesi duyuldu:

- Harty, ekmek yediğin tekneye ayak vurma. Şimdiye kadar öğrenmiş olman lazımdı, bu yaptığına bizim dilde nankörlük derler.

Harty, öfkeden kızaran yüzünü Albay Osman Bey'e dönmemekte kararlıydı. Albay Harty bu ana kadar içinde besleyip büyüttüğü bütün kin ve nefretini bir cümleyle kustu:

- Ne hâliniz varsa görün! Pislik herifler!

Albay Osman Bey masaya yumruğunu vurarak ayağa kalktı. O da sandalyesini masaya yapıştırıp Harty'nin üstüne doğru yürüdü. Süvari, Albay Osman Bey'in koluna yapıştı.

- Kumandanım değmez! dedi.

Albay Osman Bey, Harty'ye kolay kolay pabuç bırakacak gibi görünmüyordu. Harty'nin üzerine yürümek için bir hamle daha yapmaya çalıştı. Yarbay Ali Bey, Albay Osman Bey'in koluna öyle bir yapışmıştı ki Albay Osman Bey kıpırdayamıyordu. Nihayet Yarbay Ali Bey kumandanı kontrol altına alıp masaya yeniden oturttu. Albay Osman Bey'in sinirden elleri titriyordu. Süvari, durumun daha da kötüye gitmemesi için Albay Harty'nin bir an önce gemi dışına çıkarılmasına karar verdi. Binbaşı Nuri Bey'e döndü:

- Binbaşı Nuri Bey!
- Buyurun, süvarim.
- İki tane erat al, silahlı olsun. Albay HJarty'e Bahriye Mezareti'ne kadar eşlik edin, kendisine tayini orada tebliğ edilecek.
- Emredersiniz kumandanım.

Herkes Albay Harty'nin ne cevap vereceğini merakla bekliyordu. Ama beklenen olmadı. Harty'nin salonun kapısını açmasıyla çarpıp çıkması bir oldu. Peşinden de İkinci Kaptan Binbaşı Nuri Bey çıktı.

Albay Osman Bey'in hızlı çarpan kalbi neredeyse göğüs kafesinden fırlayıp dışarı çıkacaktı. Nabızı bir türlü normale dönmüyordu. Buna rağmen olan bitene bir izahat getirme gereği duydu. Albay Osman Bey konuşurken sesi titriyordu.

- Arkadaşlar malumunuz bu seferde ecnebi olan subay istenmedi. O yüzden Baş Çarkçı Harty gemimizden tayin edildi. Bu karar benim değildir, ancak karara ben de taraftarım. Olması gereken buydu. Bu konu ile alakalı aklında bir sual olan varsa "şimdi sorsun, daha sonra kendi aranızda bir konuşma istemiyorum.

Kısa bir sessizlikten sonra, "Yazdığı rapor ile bir ilgisi var mı?" diye sordu Binbaşı Ömer Bey.

- Hayır, yazdığı söylenen, benim dahi görmediğim raporla bir ilgisi yok. Bu rapor söylentisi de kabak tadı verdi zaten. Bir deli bir kuyuya bir taş attı, kırk tane akıllı çıkaramıyor. Ne raporu, nerdeymiş rapor? Hem askerlik yapıyoruz. Kimse askerî silsileyi bozarak bir raporu benden habersiz bir yere gönderemez. Ben böyle bir rapor görmedim ve imzalamadım. Diyelim ki askerî silsileyi bozdu ve böyle bir rapor gönderdi. Peki, rapor nerede? Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşaya da sordum, Yıldız başkâtibine de, padişah yaverine de. Böyle bir rapor yok arkadaşlar. Rapor işi yalan olunca, yalanı devam ettirmek için başka yalanlar söylüyorlar. Ben doğ-

rusunu söyleyeyim size. Ecnebi zabıt istenmedi bu sefer için. Verilen kararın gerekçesi bana açık açık söylendi. Söylenen şey size söylediğim husustur. Biliyorsunuz ki bu seyre devleti temsilen gidiyoruz. Devleti temsil edeceklerden bir tanesinin İngiliz olması anormal olmaz mıydı?

Binbaşı Ömer Bey ikinci sorusunu yöneltti:

- Peki ya Yüzbaşı Yasef Bey?

Yüzbaşı Yasef Bey soru karşısında şaşkınlığını gizlemedi. Tepkisi Albay Osman Bey'in cevabından önce geldi.

- Binbaşım çok ayıplıyorum sizi, beni o İngiliz ile nasıl bir tutarsın? Ben Osmanlı tebaasıyım. Devlet-i Aliye bile İngiliz'le beni bir tutmamış, bana güvenmiş. Size ne oluyor?

Albay Osman Bey'in sinirleri ikinci kez bozuldu. Gemi de birlik ve beraberliğe gölge düşürecek, insanların arasındaki bağları zayıflatacak tartışmalara girilmesini istemiyordu. Önlerinde çok uzun bir seyir vardı. Şimdiden birbirleri ile münakaşa ederlerse seyirde çok işleri olacak demekti. Binbaşı Ömer Bey'in sorusuna kızgınlıkla cevap verdi:

- O hekim olarak geliyor Ömer Bey! Harty'den farkı Yasef Bey'in Osmanlı tebaası ve güvenilir bir subay olmasıdır. Yasef Bey'in dediği gibi Devlet-i Âliye kendine sadakat gösterenlere borçlu kalmaz, borcunu tehir de etmez. Yasef Bey'e herkes canını emanet edecek. Seyir boyunca tüm hastalıklarınızla o ilgilenecek. Bu konu kapanmıştır. Var mı başka sorusu olan?

Salondaki zabıtlardan çıt çıkmadı. Albay Osman Bey konuşmasına kaldığı yerden devam etti:

- Süvari Ali Bey, haritalarda kalmıştık galiba, var mı bir haber?

- Elimizdeki haritalardan malumatınız var. Ancak Hindi Çin ve Japon Denizi'ne ait haritalarımız eksikti, onların siparişini verdik. Haftaya seyir zabiti Yüzbaşı Tah-

sin Bey haritaları alacak. Ayrıca elimizdeki sektantlar,¹⁹ kronometreler ve barometrelerin²⁰ de yenilenmesi lüzumu vardı. Onlara da seyir depolarından baktık, yenileri ile değiştireceğiz.

Albay Osman Bey tekrar süvariye döndü ve "Var mı başka bir husus?" diye sordu.

- Malumunuz ben Basra'dan geldim, İstanbul'dan Bombay'a kadar olan denizleri bilirim, rüzgârları, akıntıları, medcezirleri. Ama daha sonrası için malumatlar lazımdır, onun için de "Rehber-i Derya"yı istettim, o da haftaya gelecek.

- Sağ olun Ali Bey.
- Estağfurullah kumandanım.

Ali Bey'in Ertuğrul'a süvari olarak tayin olması çok büyük şanstı. Hemen hemen her şeyi düşünüyor, kumandanın kafasını yordurmuyordu. Albay Osman Bey ona gıpta ile bakıyordu. Efendiliğine, çalışkanlığına, ağır başlılığına, işinin ehli oluşuna hayrandı. İçinden "Helal olsun, seni yarbay yapmakla çok isabetli bir karar vermişler" diye geçirdi. Gerçi Süvari Yardımcısı Cemil Bey ona biraz kıskançlıkla bakıyordu ama bu durum onun için çok önemli değildi. Meyve veren her ağaç taşlanırdı, zararı yok diye düşünüyordu.

- İkinci çarkçım, Mehmet Bey, diye seslendi Albay Osman Bey.

- Emredin kumandanım.

- Öğleden sonra Bahriye Nazırı ile beraber yeni Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey gelecek. Bahriye Nazırı gemiden ayrıldıktan sonra kazanları yeniden tecrübe edersiniz. Albay İbrahim Bey'in vereceği rapor çok mühimdir benim için.

- Anlaşıldı kumandanım.
- Teğmen Ali Bey!
- Buyurun kumandanım.

- Cıvadranın²¹ durumu nedir?
- Malumunuz onarıldı, emredeceğiniz saatte yelkenleri fora edip tecrübe edeceğiz.
- Baş bodoslamaya²², kömür deposuna, kış aynalığa²³, sancak baş omuzluğa²⁴ da bakın. Özellikle sancak baş omuzluğa dikkatli bakın, geçen sene oraların ahşabı değiştirilmiş. Macunlarını yeniden gözden geçirin.
- Anlaşıldı kumandanım.
- Albay Cemal Bey, seyirde iase için lazım olacak malzeme listesini hazırlayın.
- Anlaşıldı kumandanım.
- Yüzbaşı Celal Bey! Torpido Subayı ile beraber torpido kovanlarına da bakın. Topların tecrübesini bir sonraki hafta tecrübe seyirinde istiyorum, hazırlıklarını buna göre yap.
- Başüstüne kumandanım.
- Arkadaşlar, herkes İstanbul'daki işlerini hâl yoluna koysun, süvarinin alacağı tertibe göre izinlerinizi kullanırsınız. Son hafta bana kimse gelip de benim şu işim kalmıştı demesin. Ailenizin, çoluk çocuğunuzun ne işi varsa hâl yoluna koyun. Artık bu işin dönüşü yoktur. Karar katiidir, Bahriye Nazırı öğleden sonra yeniden teftiş edecek gemiyi. Herhangi bir yerde bir kusur bulursa derhâl Süvari Ali Bey vasıtasıyla bana bildirin. Moralinizi yüksek tutun, sizlerin canı bana emanettir, sizin canınızı kendi canımdan aziz bilirim, bundan kimse endişe etmesin. Yalnız gemide hile, hurda, üçkâğıt istemem. Dedikodular çoğaldı son günlerde, herkes ağzına bir fermuar çeksin. Eğer bunu beceremiyorsanız terzimiz emrimize amadedir, ona emir verir ağzınıza birer fermuar diktirtirim. Şefkatli davranmaktan beni kimse alıkoymasın. Herkes sahasındaki işleri tamam etsin. Eksiğiniz var ise eğer, bir aya yakın bir mühlet var sefer için. Bütün zabitler leventlere iyi davransın, onların canları da benden önce size emanettir. Yoklamaları titiz tutun, başka gemilerden bize

katılan erat olduğu söylentisi kulağıma geliyor. Elbisele-
riniz Osmanlı limanlarında giyilmek üzere ikiye takım
ısmarlandı dikimhaneye. Diğer ikiye takım da hazır edi-
lecek, ecnebi memleketlerde giyilmek üzere. Bu arada
fesler için bir de kalıpcı ustası alınacak gemiye, bu kalıp-
cı ustasıyla beraber mevcudumuz 609 olacak. İnşa
mühendisi ve onun yardımcıları çok iyi çalışsın. Çimen-
to, macun, alet edevat ne gerekiyorsa tedarik etsinler,
bulamadıklarını başka gemilerden adıma istesinler. Gene
de bulamazsanız haberim olsun. 7-8 şiddetindeki deniz-
lerde çok işimiz olacak, her şeye hazırlıklı olun. Sütliman
denizde seyir yapacağımızı kimse düşünmesin, seyre
çıktığımızda hiçbir eşya, alet edevat yerinden oynamaya-
cak şekilde bağlansın."

Albay Osman Bey'in uzun konuşmasını süvari kes-
ti.

- Kumandanım, Nazır saat kaçta gelecek?
- İki üç saat içinde burada olur, arya sofrası²⁵ dendik-
ten sonra herkes bir saat içinde yemeğini yesin. Salon,
Nazır gelene kadar iyice nete edilsin.
- İbrahim Albay ne zaman gelecek? diye sordu Ali
Bey.
- Bahriye Nazırı ile beraber gelecek. Ali Bey, siz ona
mihmandarlık edersiniz. Kamarası hazırlansın, sonra
ikinci çarkçı ile beraber işe koyulurlar.
- Binbaşı Mehmet Bey, kömür eksikliğini ne zaman
tamamlayacaksınız?
- İki üç gün içinde gelecek.
- Alargaya²⁶ çıkmadan halledin olur mu?
- Endişeniz olmasın kumandanım, zaten 150 ton
civarında eksikimiz var.
- Yüzbaşı Tahsin Bey, mizana²⁷ yelkenlerini yenileye-
cektiniz, ne oldu?
- Yelken bezini Kasımpaşa'daki depodan aldık. Per-
şembe dikimine başlanacak.

- Tecrübe seyrine yetişir mi?
- Bir aksilik çıkmazsa yetişir kumandanım.
- Albay Cemal Bey!
- Buyurun kumandanım.
- Malum, leventlerin denizde kuvvetten düşmemesi lazımdır. Yelken işlerinde çalışanların hususiyetle ete ihtiyacı vardır. Etler sefere çıkmadan iki gün önce gemiye alınsın, sonra bozulmasın.

Albay Cemal Bey, geminin levazım müdürüydü. Gemideki ikmal işlerinin tamamı ondan sorulurdu. Albay Cemal Bey sakin yapılı, az ve öz konuşan birisiydi. Gemi-deki lakabı "Dilsiz Albay"dı. Sadece sorulara muhatap olursa konuşmayı tercih ederdi. Her zamanki gibi soruya alçak sesle cevap verdi:

- Etler bizim levazım kanalıyla gelmeyecek. Selimiye ile konuştum, biz alargadayken filikalara yükleyeceğiz. Sefere çıkmadan bir gün evvel gemiye alınacak. Bu arada canlı hayvan da almayı düşünüyoruz. Kesim için ya Kasımpaşa'dan ya da Sütlüce'den bir kasap almak düşüncemiz vardır.

- Sağ olun Cemal Bey, iyi düşünmüşsünüz, dedi Albay Osman Bey.

- Arkadaşlar bu günlük bu kadar, yarın kazan tecrübesinden sonra yeniden toplanırız. Ha, bu arada, Asteğmen Ferdi Bey!

- Emredin kumandanım.

- Bahriye Mazırını karşılayacak silahendaz²⁸ takımı hazır mı?

- Hazır kumandanım, silahendaz ve nöbetçi heyeti yemeklerini önce yiyecekler sonra lumbarağzında hazır bekleyecekler.

- Tamam arkadaşlar, dağılabilirsiniz. Süvari Ali Bey siz kamarama gelin lütfen, hususi görüşmemiz icap ediyor.

- Anlaşıldı kumandanım. Seyir zabiti ile beş on dakika işim var, akabinde geleceğim.

- Çok geç kalmayın, benim de hususi işlerim var.

- Başüstüne kumandanım.
- Ben çıkıyorum kamarama.

Albay Osman Bey sandalyesinden kalkınca tüm subaylar ayağı kalktı. Gemide âdet böyleydi. Kumandan Albay Osman Bey salondan çıktıktan sonra Süvari Yarbay Ali Bey, seyir zabitini yanına çağırdı.

- Tahsin Bey, malum bazen astronomik seyir yapacağız. Yıldız rasat cetvellerini buldunuz mu?

- Mesudiye Zırhlısı'nın seyir zabitinden aldırırım, lakin biraz çalışmamız lazım.

- Sen çalış, bu arada seyir vardiyasını ayarlamamız lazım. Şimdiki planımda seni seyir vardiyasında yanıma almayı düşünüyorum.

- Olur mu öyle şey efendim? Süvarinin vardiya tuttuğu nerde görülmüş?

- Tahsin Bey!
- Buyurun süvarim.
- Sen hiç Hint okyanusunda seyir yaptın mı?
- Yooyapmadım.
- Eee, o zaman ne konuşuyorsun?
- Haklısınız ama gene de sizin vardiya tutmanıza vicdanım razı olmaz. Şu sepet zabite bak, süvariye vardiya sokturmuş demezler mi?

- Dönene kadar kimse öğrenmez, merak etme.
- Beni mahcup ettiniz efendim.
- Bu arada gelecek haritaları iyi tetkik et, fenerlerin yerleri, kayalıkklar, batıklar, medcezirler, vs.

- Anlaşıldı.
- Teğmenler, Şemsettin Bey, İbrahim Şevki Bey, Tahsin Bey ve diğerlerinin adı neydi?

- Mehmet ve Basri Bey.
- Ha, onları da çalıştır biraz. Boş kaldıklarında bol bol manevra ve mevki problemleri çözdür. Sonra onlarla kafa bulmayayım. Mevki atın dediğimde geminin mevki-sini Sinop'ta, Konya Ovası'nda ya da Şam'da çıkarmasınlar.

- Süvarim, eğer öyle bir şey olursa onları şamandıra²⁹ olarak denize bırakır, sonra da şamandıraya bağlama talimi yatırırım.

- Allah neşeni arttırsın Tahsin Bey.

- Ben ciddiym efendim.

Albay Osman Bey'in salondan ayrılmasıyla beraber hummalı çalışma yeniden başlamıştı. Herkes kendisine verilen işleri tamamlamak için bir diğeri ile konuşuyor, sağa sola postalar³⁰ gönderiliyor, diğer gemilerden zabiteler gelip gidiyordu. Bu koşuşturmanın arasında Süvari Ali Bey bir o zabiti çağırıp emirler yağdırıyor, bir bu zabiti çağırıp işleri nasıl yetiştirmeleri gerektiğini anlatıyordu. Bir taraftan da bu geliş gidişlerle nete batarya yapılan yerler kirleniyor, her gidenin arkasından yeniden koridorlara paspas çekiliyor, çay içenlerin ardından yeniden çay demleniyor, kirlenen bardaklar gidenlerin peşi sıra hemen yıkanıyor. Zorluk çekenlerin başında büfeci erat vardı. Ali Bey her salona girdiğinde büfeci erati çağırıyor, salonun netesini³¹ beğenmediğini söylüyor, paspası eline alıp öyle yapılmaz böyle yapılır diye erata nasıl nete yapacaklarını gösteriyordu.

Vakit hızla ilerlemiş, arya sofrası dindikten sonra yarım saat daha geçmişti. Büfeci erlerden birisi Ali Bey'in kamarasına gelmiş, yemeğin hazır olduğunu, zabitelerin salonda hazır beklediklerini rapor etmişti. Ali Bey kendi kendine bir şeyler söyleye söyleye salona geldi. Tüm zabiteler hazır bekliyordu, oldukça fazla bekledikleri yüzlerinden okunuyordu.

- Kusura bakmayın arkadaşlar, farkında olmadım saatin. Ben kumandana yemeğin hazır olduğunu, beklediğinizi rapor etmeye gidiyorum. On dakika içinde gelmezsem kumandan yemeğe gelmeyecek demektir. O zaman Cemil Bey siz yemeği başlatırsınız. Yarım saat içinde yemek yensin. Biliyorsunuz Bahriye Nazırı'nın gelişi için salonu hazırlayacağız.

Ayşe Hanım

- Ali, bir şeyler söylüyorlar.
- Ne söylüyorlar sultanım? dedi Ali Bey.
- Ali, sokakta herkes aynı şeyi söylüyor.

Yarbay Ali Bey, Ayşe Hanım'ın ne demek istediğini gayet iyi biliyordu. Geminin Japonya seferini Ayşe Hanım'a mümkün olduğunca geç söylemek istiyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Kasımpaşa sokaklarından kahvehanelere kadar her yerde aynı şey konuşuluyordu.

- Ali, benimle oyun oynama. Ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsun, üç haftaya kalmaz gidecekler, diyorlar.

- Kim, nereye gidiyormuş?
- Ali, neden her şeyi en son bana söylüyorsun?
- En önce duymak iyi değildir bir tanem.
- Bir aydır bazı şeylerden haberdar olduğumu biliniyordun. Hele son bir haftaki hâlin her şeyi söylüyor. Ali'm, canımın parçası, ne olacak, bana da der misin?
- Nedir bu olacak şey?

Lafı dolandırmanın gereği yoktu. Ayşe Hanım konuya direkt girdi:

- Sana hiçbir zaman gitme demedim. Gayri bu defa içim çok tuhaf oldu. İnan bana çok rüya görüyorum, hepsini de hayra yoramıyorum.

- Dedğin gibi sultanım, onlar rüya. Sen kafana takma.

- Ne diyorsun Ali'm. Tekrar ayrılık başlıyor. Tekrar gurbet başlıyor. Gurbet sadece sana başlamıyor. Sen gurbete gidiyorsun, ben burada senin gurbetini yaşıyorum. Japonya'ya gideceksin biliyorum. Çilelerim seninle beraber bitti. Seninle evlendiğim günü doğum günüm kabul ettim. Gayri ayrılıklara da bu yüzden ses çıkarıp nankörlük etmedim.

- Bilmez miyim, iki gözümün ışığı.

- Bilirsin bilmesine de, senden ayrı kaldığım zamanlar döktüğüm gözyaşlarını da bilir misin?

- Ayşe'm benim, bilmez miyim?

- Ali, sende de babamın huyu var. Babam ne kadar dürüstse sen iki katı dürüstsün. Bu yüzden korkuyorum. Senin de başına bir hâl getirmesinler. Bak babamın başına gelenlere. Koskoca Zihni Paşa ile baş edemediler, kafasına halatları dolayıp kör ettiler. Şimdi o koskoca Zihni Paşa, Kör Zihni Paşa oldu.

- Sen meraklanma Ayşe'm.

- Ali, Japonya'ya gideceksin. Çok uzak yoldur diyorlar, bir buçuk sene diyorlar, Ali.

- Ne çok şey biliyorlarmış öyle.

- Ali, bir şey söyle. Hayır de, yalan de, gitmiyoruz de.

- Ne diyebilirim sultanım?

Ali, Bey'in ses tonunda çaresizlik seziliyordu. Ayşe Hanım, Ali Bey'in Japonya seyrine gideceğini biliyordu. Artık saklamanın anlamı kalmamıştı. Şimdi üzerinde konuşulacak konu bu seyrin gerekçelerini anlatıp Ayşe Hanım'ı birazcık da olsa rahatlatmaktı. Fakat bunun alt-yapısını hazırlamamış, neler söyleyeceğini kafasında

şekillendirmemişti Ali Bey. Ali Bey'in ağzından biraz önce dökülen sözler onun konuya hazırlıksız olduğunu gösteriyordu.

- Ali, dedi Ayşe Hanım.
- Buyur sultanım.
- Ne olur yalan de.
- Sana ne zaman yalan söyledim sultanım.
- Bir defa olsun yalan söyle, bak bağışlayacağım yalanını.

Geminin seyir hazırlıkları, Ayşe Hanım'a durumun nasıl anlatılacağı, Neyyire ve ikizler derken Ali Bey'in çözmesi gereken bir sürü şey vardı. Aslında zor durumda olan Ali Bey idi. Mumun fitili ateşlenmiş, eriyen kısımları Ali Bey'in ellerini yakmış, bir yere dokunamıyordu.

Son bir haftadır düşünüyordu ama bu seyrin gerekçelerini Ayşe Hanım'a nasıl açıklayacağına karar verememişti. Hazırlıksızdı Ali Bey. Yalan mı söyleseydi? Hayır, hayır. Hayatına yalanın hayali dahi girmemiş, evlendiği günden beri de Ayşe Hanım'a hiç yalan söylememişti. Hatta hissetmediği hiçbir iltifatı, hiçbir güzel sözü sarf etmemişti. Her sözü doğruydı. Her davranışı içtendi. Ona her sultanım deyişinde ona sultanmış gibi davranıyordu. O içten söylediği "Bir tanem" hitabını dışarıdan birisi duysaydı, bu adamın ondan başka sahip olduğu bir varlık yok diyebilirdi rahatlıkla.

Biliyordu ki doğruyu söylerse o yüzünde güller açan, kalbindeki güzellikler yüzüne yansımış olan, sevgi dolu, muhabbet dolu Ayşe Hanım yıkılacaktı. Ayşe Hanım'ın loğusa olması da ayrı bir handıkaptı. Ayşe Hanım'ın çok hassas olduğu bir dönemdi. Çocuklar gece doğru düzgün uyumuyordu. Ayşe Hanım'ın sinirlerinin fazlaca yıprandığı bir zamanda gerçeği söylemenin uygun olmayacağını düşündüğünden şimdilik kaçak güreşiyordu.

Ayşe Hanım çok duygusal bir insandı. Yanlış bir söz, yanlış bir davranış onu yıkabilirdi. Nitekim bu seyir söylentilerini duyduğu günden beri Ali Bey'e yakalanmadan

gizli gizli ağlayan Ayşe Hanım'ın güzel gözlerinden şimdi alenen yaşlar damlıyordu. Ayşe Hanım ağlıyordu. Mevsim yaz olmasına rağmen, sanki sonbahar gibi yapraklarını döküyordu hayat ağacı. Önce sararmaya başlamış, kışın habercisi gibi renk değiştiriyordu saçları. Haber ulaştığından beri ipeksi saçlarına aklar düşmeye başlamıştı Ayşe Hanım'ın. Ali Bey, Ayşe Hanım'ın gözyaşları karşısında dayanamadı. Yufka yüreği demirci örsünün altında iyice incelince konuşmaya başladı.

- Ne olur ağlama sultanım. Biliyorsun ki ben de seninle hayat buldum. Seninle sevildim, seninle sevdim. Ben senden ayrı kalmayı ister miyim? Lakin bu devletin ekmeğini yemiş suyunu içmişim. Ben nasıl olur da gitmem derim?

- Demek doğru Ali, kesinleştirdi gidişin.

- Demek ki devlete borcumuz bitmemiş sultanım.

- Ali sen borcunu ödedin. Gayri ödememiş olanlar düşünsün.

- Böyle deme sultanım, böyle deme.

- Ali.

- Sultanım, evimin gülü, deme böyle.

- Ali, bir buçuk sene diyorlar. Ben ne yaparım bir buçuk sene sen olmadan?

- Ayşe'm benim. Mesafeler, sevdaya mâni midir? Yürek uzaklarda da olsa taşınmaz mı?

- Ali'm yüreğim bende mi sanki, sen her gidişinde alıp götürmedin mi?

Koca çınar Ali Bey, gövdesine vurulan her darbeyi yüreğinde hissediyordu. Daha ne kadar dayanacaktı gövdesi? Her türlü zorluğa göğüs gerecek, dayanacak gücü vardı. Ancak zorluklar yürekte yaşanınca durum başka oluyordu. Önceleri, kalbi bir kendisi için bir de Ayşe Hanım için atıyordu. Şimdi ekstra atışlar meydana geldi; Neyyire ve ikizler.

Evlendiği günden itibaren bütün hayatı gözlerinin önünden geçti Ali Bey'in. Şu seyre gidişler, ayrılıklar ne kadar da zordu. Ali Bey'in her seyre çıkışında sanki ayrılığı ilk kez yaşıyorlar gibiydi. "Ali, yüreğimi yerinden çıkarıp beraber götürüyorsun." diyordu Ayşe Hanım ve ekliyordu: "Yüreğimi alıp götürmene razı oluyorum. Ayrılık sana karşı hislerimi azaltmasın, en son sana karşı ne hissettiysem döndüğün zaman da aynı şeyi hissedeyim diye yüreğimi sana veriyorum." Nasıl bir aşk, nasıl bir sevgiydi bu? "Dünyaya Ayşe Hanım gibi kaç kişi gelmiştir?" diyordu Ali Bey. Ayşe Hanım, bu sevdasıyla kendisini esir almış, elini kolunu bağlamıştı. Manevra alanını daraltmıştı.

Ayşe Hanım, sanki yaşamak için değil de yaşatmak için dünyaya gelmişti. Yaşatmak için yaşamından vazgeçmişti. O, birisi için yaşamanın, kendi hayatını hiçe saymanın ne demek olduğunu yaşayarak gösteriyordu. Bazen hâl ve hareketlerinde, bazen sözlerinde, bazen de gözyaşlarında bunun izleri görünüyordu. Ayşe Hanım'ın gözyaşlarından dolayı Ali Bey ona, "Buğulu bakışlı sultanım" diyordu. Ayşe Hanım, gözyaşlarıyla dünyaya buğulu bir cam arkasından bakıyor gibiydi. Devamlı surette yağmura gebeydi gözleri. Gözleri sancılarla nemlenir, doğum anı gelince fırtına kopar, gözyaşları sel olup yüreğine boşalırdı.

Çocuk odasından ikizlerin sesinin duyulması hüzünlü havayı bir nebze olsun dağıttı. Ali Bey çocuk odasına yöneldi. Her zamanki gibi kapı yarı aralıktı. İçeriye şöyle bir göz attı. Neyyire, içeride yerde oturmuş, kafasını divanın üzerine kapaklanmış, ikizlerin ağlamasına bile aldırış etmiyordu.

- Neyyire, kızım, çocuklar ağlıyor niye bakmıyorsun? diye sordu Ali Bey.

Neyyire'den ses seda yoktu, babasının sözlerini hiç duymamış gibiydi. Neyyire de ağlıyordu, ama etrafa uyuyor izlenimi vermeye çalışıyordu.

- Neyyire, kızım, dedi Ali Bey.

Ali Bey önce Mevhibe'ye doğru yönelip beşikten aldı, sağ omzuna doğru yasladı. Rauf'u da sol eliyle alıp onu da sol omzuna doğru yatırarak odadan dışarı çıktı. Ayşe Hanım odanın dışında bekliyordu. Hüngür hüngür ağlıyor, bir şeyler mırıldanıyordu. Ali Bey'in odadan çıkışını gören Ayşe Hanım, çocukların ikisini de Ali Bey'den kaparcasına alıp oturma odasına doğru gitti. Sonra oturma odasından çıkıp tekrar çocuk odasına girdi. Ali Bey, Ayşe Hanım'ın bu koşuşturmasına hiçbir anlam veremedi. Neyyire hâlâ aynı pozisyonda bekliyordu. Ali Bey, Neyyire'nin yanına gelip dizlerinin üstüne yere çöktü. Neyyire'nin saçlarını okşamaya başladı.

- Kızım, Neyyire.

- Dünyanın en tatlı kızının babası geldi, bir buse yok mu?

Neyyire de annesi gibi etrafta dolaşan dedikoduları duymuştu. Babasına gidecek olmasından dolayı kızgındı. Küçük bedeninde taşıdığı sevgi dolu büyük kalbi buruktu. Kendi çapında babasına tavır koymaya karar vermişti. Tavrını değiştirmeye de hiç niyeti yoktu.

Neyyire, "Bana kızım deme." diyerek kafasını diğer tarafa çevirdi. Neyyire'nin gözyaşları oluk oluk akıyordu. Gözlerinin içi kan çanağına dönmüş, babasının gözlerinden geçmiş olan o maviliği perdelenmişti. Ali Bey niye ağlıyorsun diye sorma lüzumunu görmedi. Artık geminin gideceğinin kesin oluşu kahvelerden sonra sokağa, sokaktan sonra da eve ulaşmıştı. Ali Bey, Neyyire'yi kendine doğru çekti. İki elinin başparmaklarının tersiyle Neyyire'nin gözyaşlarını silmeye başladı. Zaman zaman cadılık yapan, zaman zaman babasının ağzından burnundan getiren, zaman zaman da şakalarıyla usandıran, o nazlı, o neşe dolu kız gitmiş, yerine her şeyden ümidini kesmiş, gözü yaşlı bir çocuk gelmişti.

- Neyyire, kızım, diye tekrarladı sözünü Ali Bey.
- Bana kızım deme, dedim.
- Bak sen cadıya, neden demeyecekmişim?
- Sen beni sevmiyorsun.
- Hasbinallah, bunu da nereden çıkardın? Peki, seni sevmiyorsam eğer, ben de gider gemide uyurum. Kasımpaşa'nın kabadayıları gelir, seni evden götürür.
- Götürsünler ne olacak?
- Benim kızım kim olur o zaman?
- Kim olursa olsun. Beni sevseydin gitmezdin uzaklara...

Ali Bey nihayet beklediği cevabı almıştı. Neyyire dilinin altındaki baklayı çıkarmıştı sonunda. Bunu beklemesine rağmen başından balyozla vurulmuşa dönmüştü Ali Bey.

Artık hiçbir şey eskisi gibi değildi. Önceleri Ali Bey'in sefere çıkması Neyyire için eğlenceli bir şeydi. Her sefer sonunda hediyeler alınırdı ve o babasının hediye almak için sefere gittiğini zannederdi. Ama şimdi durum aynı değildi. Ali Bey'in karşısında neyin ne olduğunu bilen bir kız vardı.

Her şeyi karşılıklı konuşması gereken, kendisine gerçeklerin bire bir anlatılmasını isteyen bir kızı vardı artık. Bu gerçekle karşı karşıya kalmak Ali Bey için hiç de kolay bir şey değildi.

Ali Bey'in son bir aydır yaşadıkları, bunu anlatma zorluğu, kâbusları hep bu yüzdendi. Son bir haftadır iştah-tan kesilmiş, ağzına bir iki lokma koymaz olmuştu. Ali Bey, günbegün eriyordu. Basra'dan geleli çok olmamıştı ama sanki yıllardır sefere çıkmamış, yıllardır evdeymiş gibi alışmıştı Neyyire'ye. Hele şu son gelen ikizlere ne demeli?

İkiz babası olmak Ali Bey'e bir ayrıcalık kazandırmıştı. Her yerde Ali Bey konuşulur olmuştu; "Bak ikizlerin babası geliyor.", "Şu gelen bahriye zabiti, ikizleri olan

değil mi?", "İkizleri olan zabıt, Ertuğrul'a süvari olmuş." Her nereye gitse, her ne konuşulsa iki laftan bir tanesi muhakkak ikizlerdi. İşte ikiz babası olmak böyle güzel bir duyuydu. Onları aldığı anda sanki iki elinde iki karpuz taşır gibiydi. Gece onların yüzünden uykusuz kaldığını anlayan Albay Osman Bey, "Hadi Ali Bey, sen iki saat istirahat et, işlere sonra bakarsın." diyordu. Diyordu demesine ama bu Ali Bey başka zabıtlar gibi değildi. Dur durak bilmez, işinin başına geçerci.

Ali Bey, Meyyire'nin sorusuna bir kez daha muhatap oldu:

- Baba duymadın mı dediğimi?
- Duymaz olur muyum kızım.
- Beni seviyorsun, gitmeyeceksin değil mi?
- Tabii ki seni seviyorum.
- Beni sevdiğini söylüyorsun, ama gidiyorsun. Artık sana inanmıyorum.

Heyyire sanki elinde bir bıçak, karşısında da bir düşmanı varmışçasına ikinci darbeyi de indirdi Ali Bey'e. İlk darbeyle biraz hasar almıştı ama bu ikinci darbe karşısında ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırdı. Kafasından söylenecek bir sürü bahane geçti. Ama artık karşısında kandırılacak küçücük bir çocuk yoktu. İkinci darbeyi daha derine indirmişti Heyyire. Ali Bey yine iki başparmağının tersiyle kızının gözyaşlarını silmeye çalışıyordu. Çalışıyordu çünkü Meyyire'nin gözyaşlarının ardı arası kesilmiyordu. Diğer odadan ikizlerin ağlama sesleri gelmeye başladı. İkizlerin ağlamaları, Ali Bey'e uzatılmış bir can simidi oldu.

- Hadi kızım, çocuklar ağlıyor annene yardım edelim.
- Git kendin yardım et.
- Neyyire ben yokken onlara bakacağından nasıl emin olayım? Bak yanımdayken onları sahiplenmiyor-sun.

Ali Bey'in sözü Meyyire'ye ağır gelmişti. Heyyire tepkisini gecikmeden gösterdi.

-Hadi oradan be! Ben, senden de, annemden de daha iyi bakarım onlara.

Ali Bey'e dünyaları verselerdi yine de bu sözü duymayı her şeye tercih edecek bir hâldeydi. Bir anda yüzünde tebessüm belirdi. Neyyire'yi çekmesiyle kucaklaması da bir oldu. Yanaklarını her öpüşünde Ali Bey'in dudaklarına Neyyire'nin tuzlu gözyaşları geliyordu.

Şubat ayından beri Japonya'ya ha şu gemi gidecek, ha bu gemi gidecek derken aradan üç ay geçmişti. Diğer gemi isimlerinin telaffuz edilmesi üzerine söylentilerinin önünü kesmek için Padişah Abdülhamid ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, Japonya'ya gidecek geminin Ertuğrul Firkateyni olduğunu sözlü ve yazılı yollarla bir kez daha ilan ettiler. Karar üzerine Ertuğrul Firkateyni Tersane-i Amire'de havuza alınmış, birçok onarım görmüştü. Kalan eksikleri de hızla tamamlanmaya çalışılıyordu.

Japonya'ya Ertuğrul'dan başka gemi de gönderilebilir söylentisi hiçbir zaman gündemden düşmedi. Karar kesin olmasına rağmen hâlâ Yıldız Sarayı'na değişik haberler uçuyordu. Yıldız, Sadaret'i (Başbakanlık) sıkıştırdıkça, Sadaret ile Bahriye Nezareti arasında söz düelloları ve yazışmaların ardı arkası kesilmiyordu. Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa "Ertuğrul" gidecek demişti ve kararından dönmeye niyetli değildi. Sözünün arkasında durmak için her söylenen söze muhatap oluyor, her aksiliğe göğüs geriyordu. Yaşlı kurt, kalp rahatsızlığına ve kilosuna rağmen günaşırı Ertuğrul Firkateyni'ni teftişe gidiyor ve damadından son durum hakkında rapor alıyordu.

Bahriye ilginçliklerle doluydu. Bahriye'de çok bilgili ve tecrübeli, canla başla çalışan subaylar olduğu gibi, Bahriye'den maaş alıp zamanlarını Kasımpaşa'nın meşhur kahvehanelerinde geçiren subaylar da vardı. Etraftan torpil yaptıracak insanlar gelir ve kahvehanelerde bunlarla

görüşürlerdi. Bahriye'deki subayların az bir kısmını teşkil etmelerine rağmen, Bahriye'deki tüm zabıtların böyle olduğuna dair kanı topluma yayılmıştı.

Bahriye Nezareti'nde de durum aynıydı. Subayların bir kısmı oturduğu yerden her şeyi eleştirir, hiçbir şeyi beğenmez, hiçbir şeyden memnun olmazdı. Sadece konuşuyorlardı. Lafla peynir gemisi yürütenlerin, sorunların çözümüne yönelik alternatifleri yoktu. Kim nerede görev yapıyor, kim nereye tayin olmuş, hangi gemi hizmet dışına ayrılacak, hangi gemi hangi limana uğrayacak onları takip ederler ve başka memleketlere gidenlere evlerine alınacak eşyaları sipariş ederlerdi.

Devletin 93 Harbi'nden nasıl çıktığını bilen, Bahriyeye girişlerinden itibaren hep gemilerde görev yapmış subaylar ise gecelerini gündüzüne katar, 93 Harbi'nde batırılan gemilerin nasıl battığını tartışır, yeni taktikler üretmeye çalışırlardı. Mesaiye ne zaman başladıklarının ya da mesailerinin ne zaman bittiğinin bir önemi yoktu. Çalıştıkları yerlerde neredeyse evlerinden daha fazla vakit geçiriyorlardı. Bu subaylar; devletin problemlerinden birisinin de denizciliğe gereken önemin verilmeyişi olduğunun idraki içindeydiler. Bu şekilde düşünen subayların sayısı oldukça fazlaydı. Abdülaziz'in genişlettiği Bahriye, hemen hemen her denizde gemilere sahipti, bu gemileri yürüten subaylar da işte bunlardandı.

Ertuğrul'un Japonya'ya gönderilme konusu gündeme gelince, Bahriye Nezareti'ndeki amiraller gibi diğer subaylar da Ertuğrul'un gönderilmesiyle ilgili ikiye bölünmüştü. Bir kısmı geminin bunca denizi aşp okyanusa çıkamayacağını savunurken, diğer kısmı aksi görüşteydi. Gemi salimen gidebilir, yeter ki yolda çıkabilecek arızalar zamanında onarılsın, geminin ikmalî her zaman tam olsun yeter, gemiyi idare edecek yetenekli kaptanlar ve çarkçılar var, hiçbir şey olmaz diye düşünüyorlardı.

Geminin gönderilmesine karşı çıkan grup, çok realist düşündüklerini söylemelerine rağmen, içlerinde gemi için adı geçip de bu seyir için tefrik edilmeyenler vardı.

Bir taraftan husumet ve çekememezlik, diğer taraftan da geminin teknik durumunu bilenlerin karşı çıkışı birbirine karışmıştı. "İyi bir işi başkası yaparsa kötüle, kendin yaparsan methiyeler düz." mantığından dolayıdır ki her yeni adıma, her yeni faaliyete kısacası her yeniliğe karşı olan düşünce, tarihin her döneminde olduğu gibi Osmanlı'nın bu döneminde de vardı. Büyük düşünmeyenler kendi kabuklarına sıkışmışlardı. Yapılacak işin getirişini götürüşünü hesaplayabilecek cebir bilgisinden de yoksundular. Geminin gönderilmesine karşıyız diyenlerin neden karşı oldukları konusunda fikirleri olduğu söylenemezdi.

uzak Doğu'ya harp gemisi gönderilmesi fikri tam anlamıyla taktik savaşına dönmüştü. Geminin gidişine karşı çıkanlar Rus ve İngiliz taraftarı olmakla suçlanıyorlardı. Çünkü İngiliz ve Rusların geminin gidişiyle ilgili çok büyük endişeleri vardı. Eğer Ertuğrul Japonya'ya gönderilirse güzergâh üzerindeki limanlarda Osmanlı Devleti'nin propagandasını yapacak, Ruslar ve İngilizler kötülenecekti. Ruslar; bu endişelerini İngilizlere de aktarmışlar, güzergâhtaki limanların çoğunun İngiliz Milletler Topluluğu'na bağlı olan ülkeler olduğunu ve halka İngiliz düşmanlığının aşılacağını, bizzat Rusların-İstanbul sefiri söylemişti. Bunun üzerine İngiliz gazetelerinde Osmanlı Devleti'nin Japonya'ya gemi göndermeyeceği yazılmıştı. Haberler Yıldız'a ulaştığında Abdülhamid, Sadrazam ve Bahriye Nazırı ile bir kez daha görüşmüş, İngilizleri fazla ürkütmeden neler yapılabileceğini sormuştu. Bahriye Nazırı'nın Ertuğrul Firkateyni ısrarı, Abdülhamid'in de aynı fikirde olması Sadrazam Kâmil Paşaya söz bırakmamıştı.

Söylentiler ve havada uçuşan fikirler zamanın peşine takılmış, haziran ayı gelmiş çatmıştı. Artık kaybedilecek zaman yoktu. Geminin bütün hazırlıkları tamamlanmamıştı. Hasan Hüsnü Paşa dedikodulara son noktayı koymak istiyordu. Bu yüzden, gemi personelinin tam listesinin Sadaret'e, oradan da Yıldız'a gönderilmesini emretmişti.

Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti'nde çalışmalar hızlandı. Gemiye katılacaklar ve gemiden ayrılacaklar son şeklini aldı. Personel listesi, personele verilecek aylıklarla bu aylıkların nasıl dağıtılacağı konuşulmaya başlanmıştı. Kâtipler, ellerinde tomarlarca liste, bir o yana bir bu yana koşturuyorlardı. Kumandan Albay Osman Bey'le de mutabık kalınan bir personel listesi idi bu üzerinde çalıştıkları. Çok vakit geçirilmeden Sadaret'e gönderilen yazıda, gemi personelinin tam listesi verildi.

Nazır, bütün bu çalışmaların dedikoduların arkasını keseceğini düşünüyordu. Haziranın ilk pazartesi günü liste Sadaret'e gönderilmiş, ertesi gün Hasan Hüsnü Paşa, Nezaret'te daire başkanı olan amiralleri acil toplantıya çağırmış ve geminin hangi limanlara uğrayacağı, kömürün nerelerden alınacağı, ziyaretlerin nasıl yapılacağı, Japon İmparatoru'nun huzuruna kimlerin çıkacağı, hediye ve nişanların nasıl takdim edileceği gibi konuları görüşmeye başlamışlardı. Toplantı çok uzun sürdü. Nazır, bir taraftan Sadaret ve Yıldız'ın talimatlarını göz önünde bulunduruyor, bir taraftan da amirallerinin fikirlerini not alıyordu.

Nazır, toplantıda alınan kararların bir emir hâlinde yayımlanması taraftarıydı. Eğer böyle yaparsa dedikoduların arkasını kesebilirdi. Aslına bakılırsa bu kadar uzun toplantı sonucunda çıkan yeni bir karar da yoktu. Eski kararlar üzerinde düşünülüp tartışılmıştı. En sonunda daha önceden alınmış ve katile komutanına da verilmiş olan bir talimatın yeniden tebliğ edilmesi kararlaştırılmıştı. Bu talimat, toplam 11 maddeden ibaretti ve geminin seyri ile ilgili uygulamaları kapsıyordu:

1. Ertuğrul Firkateyni, İstanbul'dan hareketle Marmaris'e uğrayarak oradan Port Said'e gidecek ve kanaldan geçtikten sonra icap ederse Kızıldeniz yoluyla Cidde ve Kamerun limanlarına uğrayarak Aden'e muvasalatla oradan Bombay'a veya Seylan Adası'nda Kolombo'ya veya Gaile Trinkomalee limanlarına gidecektir. Hindistan'ın

nl limanı Bombay'da yeteri kadar kaldıktan sonra mevsim rüzgârları da kollanarak Hindistan'da Pondieri ve gerektiğinde Kalkta limanlarına da uğranılacaktır. Daha sonra Akabed adlı limanda kalındıktan sonra Malakka Boğazı'ndan geçilerek Malakka ve Singapur gibi limanlar görüldükten sonra kuzeye ynelinerek Saygon Limanı'na gidilecektir. Bu arada Çin'in ünlü iskelesi Hong Kong'da kalınacak ve eğer gemi komutanlığı tarafından uygun görülürse Amoy ve şanghay limanlarına uğranılarak Japonya'nın Nagasaki Limanı'na gidilecektir. Oradan da Japonya'nın başkenti olan Tokyo Körfezi'ndeki Yokohoma limanına gidilerek ekim ayında da İstanbul' a dönüş seyrine başlanacaktır.

Yukarıda belirtilen limanlardan başka limanlara uğranılması ve hava muhalefeti dolayısıyla limanlarda fazlaca kalınması hususu gemi komutanının gemi heyeti ile yapacağı müzakereler sonucunda belirlenecek ve alınan kararlar günü gününe gemi jurnaline kaydedilecek, İstanbul'a dönüşte Bahriye Hezareti'ne arz edilecektir.

2. Ertuğrul Fırkateyni'nin komutanı, Japonya İmparatoru hazretlerine armağan edilecek "Hişan-ı Ali-i İmtiyaz"! da takdim etmekle görevli kılındığından Tokyo'ya vardıklarında oluşturacağı bir heyetle imparatorun huzuruna çıkacak, nişan ve armağanları sunacaktır.

3. Seyir yolu üzerindeki bazı limanlara uğranıp uğranılmaması ve bu limanlardan hareketin mevsime göre düzenlenmesi kafiye kumandanının takdir ve tercihinine bırakılmıştır.

4. Subaylar ve Deniz Harp Okulu ğrencilerinin geziye katılmalarının amacı, öğrendikleri teorik bilgileri tatbikatta kullanarak pekiştirmelerini sağlamaktır. Gemide tatbiki eğitim için gerekli silahlarla alet ve araçlar mevcut bulundurulacaktır. Öğrenci ve zabitler, bahriye kanunlarına ve Nezarete hazırlanacak programa uyacaklardır.

5. Şakirdanın Deniz Harp Okulu'nda öğrendikleri ilmi ve fennî bilgileri uygulamalarında kullanabilmeleri için geminin yelkenle seyir ve hareketi tercih edilecektir. Hatta bazı açık limanlara dahi yelkenle girilecek ve çıkılacaktır. Dar boğazlardan geçişlerde, limanlardan hareketlerde veya açık denizlerde yol almaya mâni olacak derecede ters rüzgârların olması durumunda makineyle hareket edilebilir. Bu durumların dışında makineyle seyretilmez.

6. Her yerde ve her hâlde firkateyn personeli İslam dininin gereklerini yerine getirecektir.

7. Gidilecek yerlerin haritalarının tedarik edilmesi ve bu haritaların son düzeltmelerinin yapılmış ve doğru olmasına dikkat edilecektir. Firkateynde fotoğraf makinesi ile gerekli tab alet ve malzemesi bulundurulacak ve limanların resimleri çekilecektir. Karada bölgenin incelenmesinden sonra resimler çekilecek veya o bölgenin daha önce çekilen resimleri satın alınacaktır.

8. Ertuğrul Firkateyni'nin uğrayacağı limanlarda, özellikle yabancı ülke sularında gemiyi ziyaret edecek zevatın karşılanması, kabulü, Bahriye Kanunnamesi'nde açıklandığı şekilde olacaktır. Böyle bir yere geldiği zaman, geminin içi gayet nete bir şekilde bulundurulacak ve gezmek isteyenlere saygı gösterilecektir. Ertuğrul'un okul gemisi hüviyetini taşıması dolayısıyla yabancı görevliler gemiyi incelemek isteyebileceklerdir ki; böyle durumlarda yapılan konuşmalar ve dikkat çekici olaylar günü gününe bizzat kâfile kumandanı veya süvari tarafından kaydedilecektir. Bundan başka da gezi sırasında tanık oldukları olayları da döndüklerinde Bahriye Nezareti'ne arz edeceklerdir.

9. Firkateynin seyir ve hareketinde, boğaz geçişlerinde, liman giriş ve çıkışlarında, sığ ve bataklık yerlerden geçişlerinde ve gerek duyulan her yerde kılavuz kaptan alınacaktır. Geminin seyir ve hareketlerinin harita ve seyir journali üzerinde işaretlenmesi, vardiya zabitleri ile seyir

zabiti ve yardımcıları tarafından rasatlar da yapılarak, enlem ve boylamlar da belirtilerek yapılacaktır. Geminin uğradığı her yerde bahriye geleneklerine uygun olarak törenlerin yapılmasına dikkat edilecektir. Mahallî makamlara yapılması gerekli karşılıklı ziyaretlere itina gösterilecek, her halükârda zabitler ve öğrenciler gerek gemi içinde gerekse gemi dışında almış oldukları terbiyeye uygun ve askere yakışır bir davranış içinde olacaklardır. Deniz zabıt ve erleri her zaman yapacakları görevlerde Bahriye Kanunnamesi'ne uyacaklardır. Gemi vardığı ve ayrıldığı yerleri telgrafla Nezaret'e bildirecektir. Toplanan detaylı bilgiler de ayrıca posta vapurları aracılığıyla gönderilecektir. Kafiye kumandanı, bu mühim görevi yerine getirmekle mükellef olduğundan, gidecekleri yerlerde firkateyne gelecek olan resmî zevat ve misafirlere daha önceki maddede bildirildiği gibi Osmanlı Sancağı'na yakışır bir şekilde saygı göstermekle mükelleftir.

10. Gemide bulunan zabitlere "Taamiye" adıyla verilecek yemek parası olan on iki bin kuruşun, iki bini komutana, bin kuruşu süvari ve muavinine ayrılacak, kalan dokuz bin kuruş diğer subaylar arasında eşit olarak taksim edilecektir. Sefer esnasında subay ve erlerin maaşlarının dağıtımı görevi komutanın sorumluluğunda olacaktır.

11. Ertuğrul Firkateyni'nin uğrayacağı yabancı limanlarda yapılacak törenler Bahriye Kanunnamesi hükümlerine göre olacaktır. Yabancılarla verilecek ziyafetlere mukabele veya kumandan tarafından verilecek ziyafetlerin faturası yüz lirayı geçmeyecektir.

İstanbul'da yaz yudumlanırcasına yaşıyordu. Halk akın akın Kapalı Çarşıya gidiyor, deliler gibi alışveriş yapıyordu. Eminönü'nde iğne atsan yere düşmezdi. Halk sokaklara dökülmüş yazın tadını çıkarıyordu. Boğaz'ın her iki yakası birden hareketlenmişti.

İstanbul'da sandal sefaları meşhurdu. Yazın gelişine en çok da sandalcılar sevinmişti. Hem sandalcıların hem de esnafın işleri iyice açılmıştı. Bazıları ben günümü gün ederim dercesine yaşıyordu. Onları ne Abdülhamid, ne Abdülhamid'i bir an önce indirmeye çalışanlar, ne dış borçlar, ne hürriyet deyip sokağa dökülenler, ne de her sokak başında cirit atan hafiyeler ilgilendiriyordu.

İstanbul tam tadı çıkarılacak bir mevsime girmişti.

Beşiktaş ile Sarıyer arasında mekik dokuyanlar, faytonlarla gezintiyi tercih edenler... Adalara gezmeye gitmek isteyenler vapur iskelelerinde uzun kuyruklar oluşturmıştu. Eh, kolay değildi Beşiktaş'tan, Kasımpaşa'dan adalara gezmeye gitmek. Zamanı iyi geçirmek için bu kadar zahmete katlanmak lazımdı.

Ertuğrul'un Japonya'ya gideceği haberi yayıldıktan sonra Kasımpaşa ve Haliç, tarihinin en kalabalık günlerini yaşıyordu. İnsanlar karınca sürüsü gibi bir o yana bir bu yana koşturuyorlardı. Sultanselim'den Halic'in görünüşünü seyretmek bir ayrıcalıktı.

Ertuğrul alargaya çıkmış, Divanhane³² önlerinde şamandıraya bağlanmıştı. Halk Ertuğrul'u yukarıdan kuş bakışı görmek için en uygun yerlere mevzilenmişti.

Gemi akıntı ve rüzgârla beraber bir borda³³, bir pupa³⁴ bir de pruva³⁵ gösteriyordu. Şamandırının etrafında dans eden bir kuğu görüntüsü veriyordu. Neler mi konuşuluyordu?

- Çocuğum bak, Japonya'ya gidecek olan işte bu gemi.

- Bakın, şu geminin güzelliğini görüyor musunuz, keşke o gemiyle bizi de götürseler ecnebi memleketlere.

- Anne, şu gemiye bizi de bindirmezler mi?

- Ey yavrum be, gemiye bak, hem yelkenle hem makineyle gidiyormuş, aklım pek almıyor şu koca gemi buharla nasıl yürütülür.

- Şu gemiye beş yüzden fazla adam nasıl sığıyor aklım almıyor.

- Hayır, beş yüz değil altı yüz.
- Hadi be sen de abartma, ben fazla söylemiştim zaten, altı yüz kişi nasıl sığar.

Gerçekten manzara görülmeye değerdı. Ertuğrul'a tertip edilen erlerden bazıları ana babasını getirmiş, bazıları arkadaşını, bazıları da eş dostunu. Sağdan soldan gelip de bir yolla Ertuğrul'a kaydını yaptıran erlerin havalarından geçilmiyordu. "Benim gemim" diyorlardı. Böyle demek âdet olmuştu. Ertuğrul'un personelinden birisi kahvehaneye girdiğinde hemen herkes ayağa kalkıp hürmet gösteriyor, sonra da yine o malum soruları yağıdırıyorlardı:

- Gerçekten bu gemi gider mi?

Aynı sorular ve aynı cevaplar bahriye askerlerini bunaltmasına rağmen "Bu benim gemim, tabii ki gider." diyorlardı.

Ertuğrul'un Japonya'ya gidecek olması Kasımpaşa kamuoyuna bir bomba gibi düşmüş, bu bombadan etkilenmeyen kalmamıştı. Daha önce bahriye ile çok alakadar olmayanlar Ertuğrul'un ismini ve özelliklerini ezberlemeye, diğer gemilerin de tarihçesini merak etmeye başlamışlardı. Sanki Ertuğrul ile birlikte insanlar bir donanmanın mevcut olduğunun farkına yeni yeni varıyorlardı. Hâlbuki Abdülaziz ile beraber donanma az konuşulmamıştı. Padişah Abdülaziz'in hal edilme kararı gemilerde alınmış, Mesudiye Fırkateyni'nin topları saraya çevrildikten sonra padişaha hal kararı tebliğ edilmişti. Şu kaderin cilvesine bakın ki, Abdülaziz, kendi gayreti ile modernize ettirdiği, yenilettiği, genişlettiği bahriyenin bir gemisinin namlularının saraya çevrilmesiyle tahttan indirilmişti. İşte, bir o zaman, bir de şu Ertuğrul ile bahriye bu kadar konuşulur, üzerinde yorum yapılır hâle gelmişti.

Albay İbrahim Bey, yeni "Baş Çarkçı" olarak gemiye katılmış, Süvari Yarbay Ali Bey ile uzun mülakatı subay salonunda devam ediyordu.

- İbrahim Bey, ne diyorsunuz bu işe?
- Süvarim, isterseniz kazan dairesine inelim orada izah edeyim.

- Olur, hadi inelim.

Albay İbrahim Bey'in gözleri ikinci çarkçıyı arıyordu.

- İkinci çarkçı nerede?
- Kamarasında istirahat etmesini söyledim, dedi Yarbey Ali Bey.
- Neyse, şimdilik gelmesine gerek yok.

Yarbey Ali Bey ve Baş Çarkçı İbrahim Bey salondan çıktılar. Önde Baş Çarkçı olmak üzere, ikinci güverteye³⁶, oradan da ince bir koridordan yürüdüler. İbrahim Bey kaportayı³⁷ açtı. Karşlarına çıkan dik iskeleden kestirme olarak üçüncü güverteye indiler. Kazan dairesinin kaportasının önüne vardılar. Baş Çarkçı, kazan dairesinin kaportasını açar açmaz içerinin sıcaklığı yüzlerine vurdu.

- Süvarim, endişelenmeyin, sıcak buranın normal hâlidir, dedi İbrahim Bey.
- Endişelendiğimi nereden çıkarıyorsunuz Baş Çarkçım?
- Baştan söylemekte fayda var.
- Şu İngiliz'in bahsettiği yerleri gösterir misiniz bana, dedi Yarbey Ali Bey.

Yarbey Ali Bey makinecilerin çaya olan düşkünlüğünü bildiğinden çay siparişinde geç kalmak istemiyordu. Emrini hemen verdi:

- Çarşambalı Recep, evladım koş, iki tane çay getir.

Yarbey Ali Bey içerinin sıcaklığından kazanların devrede olduğunu anlamış olmasına rağmen teyit etmek istiyordu.

- Kazan devrede mi şimdi?
- Evet devrede, o yüzden aşağı indik, dedi Albay İbrahim Bey.

- Kazanlarda kaç libre tazyik var şimdi?
- Şu anda 16 libre tazyik var, seyre çıkacağımız zaman 30 libre tazyik olacak.
- Şimdi 30 libre tazyik göremez miyiz?
- 30 libre tazyik vardı, tazyiki düşürdük. Tecrübe seyrinde tekrar 30 libre tazyike çıkacağım. Makine jurnalinde kayıtlıdır, dedi baş çarkçı.
- İngiliz Harty, 4 libre tazyikte borular patladı demişti. Yarbay Ali Bey'in cümlesi gibi yüz ifadesinden de hayretler içerisinde olduğu anlaşılıyordu.
- Yapmayın süvarim, siz de mi sahtekâr Harty'ye inanlardansınız?
- Ne yani yalan mı söylemiş bize?
- Orasını bilemem, ben gemiye yeni geldim. Zaten boruların büyük kısmı değiştirilmiş, birkaç boruyu da bizimkiler tapalamışlar. Malum bu borulardan tapalanmaya müsaade edilen belli bir oran vardır. Biz o limitlere henüz gelmedik.
- Yani kazanlar sağlam mıdır, borular bir daha patlamaz değil mi? '
- Süvarim, patlayan boru olursa eğer, kazanı devreden çıkarttıktan sonra, soğumasını bekleriz, sonra da patlayan boruyu tapalarız. İşimiz bittikten sonra kazanı yeniden devreye alırız. Bu durum kazanı bir kez daha kulanmamıza mâni değil anlayacağın.
- Peki böyle bir durum birkaç defa başımıza gelirse dahi, biz bu seyri salimen çıkarır mıyız?
- Yeter ki bize arızaları onarmak için süre verin.
- Ne kadar süre?
- Şimdi süre verin demiyorum. Eğer seyirde fırtına olmaz ve deniz sakin olursa bu süreler kısa olur, eğer aksi olursa süreler uzar.
- Peki, şimdi ne diyorsun, kazanlar sağlam diye rapor edeyim mi?

- Evet, rapor edebilirsiniz. Kazanların kötü bir tarafı yok süvarim. Eğer kazanların problemi var diyen olursa diplomasını bana iade etsin.

Recep çayları getirmişti. Yarbay Ali Bey, baş çarkçının yüzüne bakıyordu.

- Baş çarkçım, çaylara şeker atmamalım. İş tatlıya bağlandı nasıl olsa, ne dersiniz?

Baş çarkçı espriye karşılık verdi:

- Pekâlâ, şimdilik atmamalım.

Baş çarkçı, alnından akan terlerle beraber, çayını peş peşe yudumladı. Aklına bir şeyler gelince çay getiren ere seslendi:

- Recep, şu boş bardağı al. Hemen bana bir el feneri getir.

- Hayrola İbrahim Bey? diye sordu Yarbay Ali Bey.

- Size göstereceğim yerler var.

- Nereler?

- Şu İngiliz'in bahsettiği yerler.

- Tadımı kaçırmayın, İbrahim Bey.

- İsterseniz birer çay daha söyleyeyim.

Süvari, baş çarkçının iyi bir şey mi söyleyeceğini kestiremediği için sorusunu espri ile karışık sordu.

- Baş çarkçım, çaylar şekerli mi, şekersiz mi olsun?

- Siz bilirsiniz. Gelin Süvarim.

Yarbay Ali Bey, baş çarkçının peşine takıldı. İbrahim Bey kazan arkasına doğru yöneldi, dizlerinin üstüne çömelerek kazan altına doğru el fenerini tuttu. Yarbay Ali Bey de dizlerinin üstüne çökerek kazan altına bakmaya başladı.

- Süvarim, kazan altını görüyor musunuz? dedi Albay Osman Bey.

- Evet, görüyorum.

- Tahtaları da görüyor musunuz?

- Burada tahta falan yok ki, saclar var burada.
- Doğru, çürük tahtaları göremediniz değil mi?
- Kafa mı yapıyorsunuz baş çarkçım? Burada tahta falan yok, dedi Yarbey Ali Bey.
- Var, ama şu gördüğünüz sacların altındadır.
- Eeeee?
- İşte İngiliz'in bahsettiği kazan altlarının çürüyen tahtaları onlardır.
- Eee ne olacak o tahtalar?
- Onların kazanın çalışmasıyla bir ilgisi yoktur. O tahtalar sağlam olmadan da kazan çalışır. Bu dediği kısım tekne ile alakalıdır, biraz sonra size gemiyi gezdireceğim. Gidene kadar acil onarılması gereken ve seyirde başımıza iş açabilecek yerleri göstereceğim. Asıl problemli olan yerler oralarıdır.
- Yani kazanlardan yana derdin olmasın diyorsun.
- Olmaması için biz her müşkülata katlanır, elimizden ne gelirse yaparız. Gerekirse canımızı da burada veririz.

Yarbey Ali Bey duyduğu bu söz karşısında ne diyeceğini şaşırdı. Yine beklemediği bir cevap almıştı. Aslında böyle düşündüklerini biliyordu ama şu dedikodularla zabıtların şevkinin kırıldığını zannediyordu. Süvariye heycan bastı. Ağzından az kalsın "Siz böyle düşündükten sonra ben sizinle ölüme koşa koşa giderim." sözü çıkacaktı. Şimdi bu sözleri sarf etmemeliydi. Belki personel şımarırdı.

- Buyurun, diğer yerleri göstereyim, yalnız inşaiye mühendisini de almamız lazım, dedi İbrahim Bey.
- Hadi gidelim.

İbrahim Bey yine önden yürümeye başladı, yeniden salona uğrayıp inşaiye mühendisini de aldıktan sonra geminin baş tarafına doğru yürümeye başladılar. Por-sun³⁸ ambarını geçip zincirliğe³⁹ ulaştıklarında baş çarkçı durdu. Geriye döndü, inşaiye mühendisine:

- Hadi koçum, bak buralar başımıza iş açabilir. Yeteri kadar macun ve zift hazırla, şu değiştirilen ahşabın aralarını sağlamlaştırmamız lazım. Sancak baş omuzluk⁴⁰ bizim derdimiz. Her yeri böyle didik didik araştıracağını, su kesiminin altında en ufak sızma yapabilecek yerlerin hepsini elden geçireceksin ki seyirde rahat edesin. Yoksa eline bir kova alır suyu tahliye etmeye çalışırsın. Payandaları ben kontrol ettim, tamirci partiye⁴¹ payandalama eğitimi yaptırmamız lazım, eğer gemi bu bölmeden su alırsa ve çaresiz kalırsan, şu üstte gördüğün kaportayı kapatıp dikey payanda⁴² atarak bu bölmeyi kapatarak terk ederiz. Yani burasını bir daha kullanamazsın. Anladın mı koçum?

- Anlaşıldı Çarkçı Başım.

- Baş Çarkçım diyecektin, dilini eşek arısı soksun e mi. Beni süvarinin yanında böyle konuşturma, sonradan bahriyeli, tatlı su kabağı.

- Anlaşıldı Çark, Baş Çarkçım.

- Ha, işte böyle.

- İbrahim Bey yeter, çocuk anasından doğduğuna pişman olacak, dedi Yarbay Ali Bey.

- Süvarim, bunlara yüz veririm astar isterler. Sonra Baş Çarkçılığımızın namını silip atarlar.

- Deme böyle Baş Çarkçım, bu çocuklara ben kefilim.

İbrahim Bey yaşının da vermiş olduğu tecrübeyle süvariye şöyle bir baktı. Her ne olursa olsun süvari bu geminin komutanıydı, kendisinden yaşça ve rütbece küçük olmasına rağmen hürmet etmek gerekiyordu. Makine konusunda kimse eline su dökemese de, süvarinin de bu genç yaşına rağmen kaptanlık ve idarecilik tecrübesi olmalıydı. Süvarinin gözü pek oluşuna, cesareti-ne, kararlılığına hayrandı. Ona hürmet etmesinin başka bir nedeni de buydu.

Albay İbrahim Bey, makine zabitlerini düşündü. Çocukların hepsinin gözü karaydı. İstimden⁴³ kazan dai-

resinde haşlansalar bile yerlerini terk etmez, ne icap ediyorsa, ne emir verildiyse yerine getirirlerdi. Eee kolay değildi, Harty'nin 3-4 libre tazyikle bıraktığı kazanları 30 libre tazyikle devreye almak. O "Bu kazanlar 30 libre tazyikle çalışacak buyuruyorsunuz. 29 libre olmaz, 30 olacak merak etmeyin." deyişleri, gece gündüz çalışmaları ve dün gece de "Buyurun aşağı kazan dairesine gelin emrettiğiniz gibi 30 libre tazyikle çalışacak, fire-up⁴⁴ etmek için müsaade buyurun." demeleri ve gece kazanı devreye almaları inanılır gibi değildi. Bu çocuklarla dünyanın her yerine gidilirdi. Bahriyenin en iyi zabitleri bu gemiye mi toplanmıştı nedir? Acaba bu işi bilerek mi yaptılar? Gerçi arada torpille gelenler de vardı ama çoğunluğu çalışmak için can atan tiplerdi. Torpille gelenlerin gururlarını kırmak ve gemiye sahiplenmelerini sağlamak da baş çarkçıya düşmüştü. O yüzden bazı zabitlerle aşağılar gibi konuşur, onların gururlarını ayaklar altına alır ve bunu herkesin içinde yapardı. Kumandanın yanında bile olsa çekinmezdi. Öyle davranmak lazımdı ki, kendilerinin konumlarının ne olduğunu bilsinler diye düşünüyordu.

Albay İbrahim Bey, bahriyede o zamanlar moda olan "Ben her şeyi bilirim, her şeyden anlarım." anlayışını kırmak için olanca gayreti gösteriyordu. Nasıl olsa fırtınasız denizde kaptan olmak kolaydı. Herkes sahasında uzman olmalıydı ve başkalarının sahasına giren konularda bilmişlik taslamamalıydı. Başkalarının uzmanlık gerektiren işlerine müdahale etmemeliydi. "Ben her şeyi bilirim, her şeyden anlarım" anlayışı hastalık hâline gelmişti ve bu hastalığa sahip olan zabitler genelde bahriye için çok emek vermemiş, bahriyenin yükünü sırtlamamış, rahat yerlerde çalışmak ve rahat bir hayat sürmekten başka bir şey düşünmemiş olanlardı.

Baş Çarkçı İbrahim Bey'in, teğmenliğinden beri sökmediği tulumba, takibini yapmadığı boru devresi, toplamadığı makine, arızasından anlamadığı bir cihaz yoktu. Tulumba çalışırken tornavidanın ucunu tulumbaya koyar,

diğer ucunu ise kulağına dayar tulumbanın sesini dinleyerek ne arızası var tespit ederdi. Baş çarkçı olana kadar elinden anahtarı düşürmedi. Elbiseleri yağ pas içinde kalırdı. Kısacası işinin ehliydi baş çarkçı.

Gemilerde baş çarkçılık önemli bir makamdı. Baş çarkçı makinenin ve teknenin piri demekti. Bu makam aynı zamanda bir danışmanlık makamıydı. Baş çarkçıların kâğıt üzerinde olmayan bir görevi vardı ki o da anlaşmazlıkları çözmek, gemiye moral vermek, komutan ile personel arasındaki köprüyü kurmak ve dert babası olmaktı. Gemide derdi olan çözüm bulsun veya bulmasın, derdini baş çarkçıya anlatırdı. Günümüzdeki karşılığıyla baş çarkçı, geminin psikologuydu.

Albay İbrahim Bey'in ayrı bir özelliği daha vardı. Albay İbrahim Bey, bahriyede "Ayaklı Tarih Kitabı" olarak tanınıyordu. Onun tarih muhabbetini dinlemek için subaylar randevu alırlardı. Ertuğrul'dakiler çok şanslıydı. Tarih onların ayağına gelmişti. Albay İbrahim Bey'den öğrencekleri çok şey vardı.

Yarbay Ali Bey, yarı rahatlamış, yarı tedirgin olarak subay salonuna çıktı. Bir çay daha söyledi. Salonun oturma grubunun kumaşlarını değiştirmek üzere Kasım-paşa'dan ustalar geldi ve çalışmaya başladılar, ustaların gürültü patırtısından rahatsız olunca salondan fırladığı gibi kendisini güverteye attı. Etrafa bakınmaya başladı. Geçen teknelerin dalgaları Ertuğrul'a hafif hafif yalpa"⁵ yaptırıyordu.

Yarbay Ali Bey derin düşüncelere daldı. Az değildi, belki de bir buçuk sene sürecekti bu seyir. Kim bilir kaç fırtınayla boğuşacaklar ve gemi ne kadar yalpaya düşecekti. Şu ahşap tekne acaba baş çarkçının dediği yerlerden su alacak mıydı? Yoksa hiçbir fırtınayla karşılaşmadan gidip dönebilecekler miydi? Yok, yok. Onca denizi aşp da fırtınayla boğuşmadan dönülür müymüş, hangi

denizci hep çarşaf gibi denizde⁴⁶ seyir yapmış? Korkusuz olmasına rağmen taşıyacağı yüzlerce insanın sorumluluğu ağır bastı, kendi canı sorun değildi ama ya diğerlerinin? Sonuçta ona emanet edilmişti herkes ve o her şeyden ve her kişiden sorumluydu, onlardan birisinin burunun kanaması kendisinin alacağı her yaradan daha çok acıtacaktı canını.

Albay Osman Bey kamarasında lumbuzun⁴⁷ başına geçmiş Haliç'i seyrediyordu. Dedesi kafasını bir kez daha kurcalıyordu. Dedesi ile ilgili hadise takıntı hâlini almıştı. Ne yapsa bir türlü kafasından çıkarıp atamıyordu. O kadar ki bazen rüyalarına giriyor ve uykusunu bölüyordu. Dedesinin kumanda ettiği koskoca Karadeniz filosu Sinop'ta Ruslar tarafından ani baskına uğramış, gemileri batırılmıştı. Dedesinin çektiği acı bir anda içtiği sigara dumanının ciğerlerini yaktığı gibi yaktı. Yoksa bu bir kader miydi ailesi için, dedesinden miras mı kalacaktı kendisine? Aman Allah'ım! Bu ne kötü kader olurdu. Aksilikler birisiyle başlar ve bütün aileyi takip eder, diyor-du kocakarı hikâyeleri.

Albay Osman Bey derin düşüncelere daladursun, sancak taraftan geminin vasıtası⁴⁸ geliyordu. Serdümen⁴⁹ vasıtada bir albay bulunduğunu işaret ediyordu. Acaba gelen kimdir diye merak etti. Levazım müdürü, baştabip ve baş çarkçı gemideydi, başka albay kim olabilirdi? Merakla kamarasından çıkıp sancak iskelesine doğru yürüdü. Vasıtanın içinde kim olduğunu seçemiyordu. Vasıta sancak iskelesine aborda olduğunda gelenin abisi Albay Mehmet Raşit Bey olduğunu gördü. Ruhunun sıkıldığı bir anda ağabeyini karşısında görünce çok sevindi. Ağabeyine selam durdu. Silistre tam sustuğu anda ağabeyi gemiye adım attı. Albay Osman Bey ile ağabeyi kucaklaştılar.

- Hoş geldin, dedi Albay Osman Bey.
- Hoş bulduk birader.

- Hangi rüzgâr attı seni buraya?
- Rüzgâr değil, muson yağmurlarıyla geldim.
- Aman ağabey, dokundurmadan duramazsın zaten.

Beni personelimin önünde rezil etmeden hemen kamarama çıkalım.

- Peki, kumandan sensin, önden buyur.

Sancak tarafından yürüyüp, metaforanın⁵⁰ yanındaki iskeleden bir üst güverteye çıkarak gitmeyi tercih etti Osman Bey. Kamaraya girdiklerinde Albay Osman Bey'in kendisi sandalyeye, ağabeyi ise kanepeye oturdu.

- Çok kalmayacağım Osman, biraz konuşalım. Birazdan çıkacağım, işlerim var.

- Buyur ağabey, seni dinliyorum.

Albay Mehmet Raşit Bey oldum olası konuya direkt girmeyi tercih ederdi.

- Bak Osman, biliyorsun bu görevi önce bana teklif ettiler, kabul etmedim.

- Biliyorum.
- Senin için endişeleniyorum.
- Neden endişeleniyorsun?

- Bak Hamide'ye inat olsun diye bu seyre gittiğini biliyorum. Ama çocuğunun doğumunda burada olmayacaksın.

- Gemideki tek evli ben değilim, dedi Albay Osman Bey.

- Tek evli sen değilsin ama karısının kurtulmak istediği tek koca sensin.

- Aile meselelerini konuşmaya gelmedin her hâlde.

- Bu aile meselesi olmaktan çıktı, Osman. Arkandan bu adam bu kadının dırdırından kurtulmak için mi gitti dedirteceksin?

- Bu konu hiç umurumda değil.

- Hadi bu konu umurunda değil diyelim. Geminin durumu için söylenenler de mi umurunda değil?

- Ağzı olan konuşuyor, torba değil ki büzesin.
- Baktın mı gemine iyice?
- Ağabey, bu gemi yirmi beş yaşında, yani benden altı yaş küçük. Yirmi beş yaşından daha fazla olan gemilerde de çalıştım, o kadar denizde kaldım. Milletin derdi başka. Benim yerime bir başkası gönderilseydi gemi iyi durumda denecekti. Kaç tanesi denizcilikten anlıyor? Konuşanların kaç tanesinin kaptanlığı iyi? Evet denize çıktığın zaman çok iyi tekneyle bile başına birşeyler gelebilir. Çok iyi durumdaki gemi de batabilir. Dertlerinin ne olduğunu biliyorsun. Boşuna lakırdı yapmanın manası yok.
- Osman! Japonya'ya hiç gitmedin ama.
- Ağabey, sen de mi onlardan yanaşın? Beni rahatlatacak yere, yangına körükle gidiyorsun.
- Kardeşimsin, seni düşünmek zorundayım.
- Her kardeşi olan senin gibi düşünürse bu seyre kim gidecek?
- Osman, gemide kardeşleri olanlar adına da konuşuyorum.
- Bak ağabey, olacaklardan korkmuyorum. Dünkü bahriyeli değilim. Yüzmeyi de karnıma su kabağı bağlayarak öğrenmedim.
- Mevzu bu değil.
- Hedir o zaman?
- Bilmezlikten gelme Osman.
- Bildiğim değil, bilmediğim şeylerden ürkerim ben.
- Osman, Bahriye Nazın'nın damadı olmak mı kurtaracak seni?
- Ben hiçbir zaman böyle bir şey düşünmedim.
- Kendini kandırma.
- Her neyse ağabey, bu bahsi kapatalım.

Albay Osman Bey'in ağabeyi de ağzındaki baklayı çıkardı en sonunda:

- Hamide ile aranızın düzelme ihtimali var mı?

- Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık. Ben de başka bir yol buldum, belki çocuk aramızı düzeltir diye düşünüyorum.

- umarım dediğin gibi olur Osman. Bu iş yürümeyecekse kökünden hâllet, boşan gitsin.

- Kimse boşanmak için evlenmiyor. Ama çocuk ve bu ayrılık aramızı düzeltmezse, başka çarem kalmayacak, ne sakal, ne de bıyık göreceğim.

- Kayınpederin ne diyor bu işe?

- Meseleyi açıp konuşmak istemiyorum.

- Sen bilirsin.

Albay Raşit Bey'in kalkışı da gelişi gibi ani oldu. Albay Osman Bey ne diyeceğini şaşırmişti.

- Şimdi mi çıkacaksın, bir kahve içseydin.

- İşim var Osman, gitmem lazım.

- Peki.

- Bak Osman, hâlâ gitmemek için şansın var.

- Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın.

- Daha pilav hazır değil ki.

- Olur mu ağabey, pilavın suyu katıldı bile. Az sonra da suyunu çeker. Kaşıklar pilav hazır olmadan konmuştu sofraya, sen fark etmemişsin.

- Sen gene de bir daha düşün, belki kaşıkları sofradan kaldırma fırsatın vardır.

- Söz bir defa çıkar ağızdan, dönüşü yok artık.

- Osman, Osman!

- Hadi ağabey, geç kalacaksın. Ben vasıtaı hazırlattım.

- Komutansın diye mi böyle davranıyorsun Osman?

- Gemi şu sahilde dolaşan milletin malı değil mi? Ben sadece bu malın emanetçisiyim.

Takvim 19 Haziran'ı gösteriyordu. Bahriye Nazırının gûnaşırı teftişleri artık günlük yapılıyor, Hasan Hüsnü Paşa yaşlı, hasta ve kilolu bedenine rağmen alargadaki geminin sancak iskelesinden yirmilik delikanlı gibi çıkıyordu.

Gemi için, İngiliz Baş Çarkçı tarafından gidemez diye verildiği öne sürülen rapor kafaları öyle karıştırmıştı ki, başta illa gitsin diye direnen ve kararından dönmeyen Yıldız bile acaba sorularını sormaya başlamıştı. Başka bir acaba, saraydakilerin Sadarettekilerin kafasını kemiriyordu. Acaba İngiliz Harty, İngiliz Kraliyet ailesinden bir teklif almış ve onu mu uyguluyordu? Bu işe İngilizler karşı çıkmasın da kim çıksın? Hemen hemen her uğranılacak liman İngiliz sömürgesi ya da etkisi altında olan limanlardı. Ertuğrul her gittiği yerde Türk sancağını gösterecek, İngilizler aleyhine propaganda yapacak, Japonya ile iyi ilişkiler kurmak için oraya gittiklerini anlatacaktı. Neden olmasın ki?

Olayı kuruntu olarak görenlerin dayandıkları nokta ise Osmanlı Devleti emrinde görev yapan bir İngiliz zabitanın, İngiliz Devletiyle ilişkisinin olabileceğinin akla yatmamasıydı.

Kafasından ne geçtiği bilinmez ama geminin gönderilmesi için direnen, fikrinden ve kararından hiç vazgeçmeyen birisi vardı ki o da yaşlı kurt Bahriye Nazırı Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşaydı. Bu inadından dolayıdır ki artık her gün gemiye geliyor ve "Evet bu gemi sağlamdır, bakın sağlam olmasa ben damadımı gönderir miyim?" görüntüsü vererek gövde gösterisi yapıyordu. Belki de böyle yapmakta haklıydı; bazı zabitlerin düşündüğü gibi "Yeter ki çıkacak arızalar zamanında giderilsin, bir şey olmaz." diye düşünüyordu.

Kaldı ki gemi yeni inşa edilmiş olsa da gemide arıza çıkmaması mümkün değildi. Geminin hem buharlı makinesiyle, hem de yelkenle seyir yapıyor olması kömür tasarrufu açısından avantajlıydı. Ne de olsa gemicilik bir tecrübe işiydi, arızalara zamanında müdahale

etmek, teknik sistemlerin alternatifinin olması, gemiyi iyi tanıma ve iyi kullanma konuları önemliydi. Yirmi beş yaşında olup da okyanusta dolaşacak gemi sadece Ertuğrul muydu? Başka ülkelerin yirmi beş yaşında olup da okyanuslarda dolaşan gemisi yok muydu?

Güvertede sigarasını tüttüren Bahriye Nazırı kendisine ve bahriyeye yöneltilen suçlamalara karşı nasıl cevap vereceğini düşünüyordu. Damadı Albay Osman Bey, Bahriye Nazırı'nın yarım metre yanına kadar gelip selam durdu.

- Nasılsınız efendim? diye sordu Albay Osman Bey.
- Osman, nasıl gidiyor hazırlıklar? Soruya soruyla karşılık verdi Hasan Hüsnü Paşa.
- İyi gidiyor gitmesine de...
- Eee? İyi mi gidiyor kötü mü damat? Sen de adamı çıldırtma.
- Benden saklamıyorsunuz değil mi efendim?
- Neyi damat?
- Biliyorsunuz efendim.
- Fesuphanallah, yahu bugün benden mi göründü damat?
- Efendim diyorlar ki...
- Yahu ağzında geveleyip durma, kim ne diyor?
- Yıldız'da herkes aynı şeyi söylüyormuş.

Hasan Hüsnü Paşa Albay Osman Bey'i tersledi.

- Damat, damat!
- Ertuğrul buradaymış.
- Osman, Osman kendine gel. Sen kafanı peynir ekmekle mi yedin? Gemi tabii ki burada, alargada işte.
- Efendim, diyorlar ki Ertuğrul Japonya'ya hiç gitmeyecekmiş.
- Damat!!! Ben miyim Bahriye Nazırı, yoksa Yıldız'daki bahriye ile alakası olmayan boşboğazlar mı?

- Estağfurullah efendim, onu demek istemedim.
- Damat artık kulaklarını söylentilere kapat. Eğer sen gitmek istemiyorsan bana açıkça söyle. Gitmeyeceksen bu yaşımda senin yerine ben giderim.

Kör Zihni Paşa'nın konağı, şimdiye kadar böyle bir hüznü yaşamamıştı. Kör Zihni Paşa'nın gemide başına örülen çoraplardan sonra kaybettiği gözlerinin üzüntüsü bile bu konağı bu derece hüzne boğmamıştı.

Zihni Paşa yıllarca bahriyenin yükünü taşımış olmasına rağmen, kadri, kıymeti yeteri kadar bilinmemişti. Kör Zihni Paşa da "İyilik yap denize at." zihniyetine sahip olanlardan birisiydi. Kişilere çalışmaz, devlete çalışırdı. Gözleri kör edilmişti ancak düşünceleri körelmemiş, duygularına gem vurulamamıştı.

Ayşe Hanım'ın ilk evliliğindeki hatası gözlerini kaybetmekten daha ağır gelmişti Zihni Paşaya. Kızına ikinci kez talip çıktığında kara kara düşünmüş, karar verirken Ali Bey'in bütün geçmişini, arkadaşlarını, aile yapısını en ince detayına kadar araştırmış ve öyle kefil olmuştu. Gözleri görmemesine rağmen, gergiye yerleştirdiği okunu elleri titremeden fırlatmış, hedefi tam on ikiden vurmuştu. İsbetli karar vermişti. Artık kızının mutlu olduğunu hissetmekten daha büyük mutluluk yoktu onun için. İlk hatasını telafi ederek vicdanını rahatlatmıştı. Ali Bey'in tayininin yeniden İstanbul'a çıkmasıyla birlikte konağı damadına bırakıp, Üsküdar'daki mütevazı bir eve yerleşmişti Zihni Paşa.

Ertuğrul'un Japonya'ya gideceğinin kesinleştiği günden beri ne Ali Bey'in ne Ayşe Hanım'ın ne de Neyyire'nin yüzü gülüyordu. Sanki evde bir cenaze vardı ve kimse cenazeyi kaldırmıyordu. Konakta kırk gün kırk gece matem tutulacakmış gibiydi. Ortada hayalî bir cenaze vardı ve cenazenin başında üçü birden ağlıyor, ikizler de ağıt yakıyordu üstüne.

Bu gidiş, bu ayrılık, Ayşe Hanım için bir başkaydı. Yıllardır aynı ayrılıkları yaşamasına rağmen bu ayrılık daha bir başkaydı. Ayşe Hanım; gece ikizleri emzirmeye kalkıyor, tekrar uykuya daldığında ise kâbuslar görüyordu. Rüyaları bile farklılaşmıştı Ayşe Hanım'ın. Ali Bey her seyre çıktığında gece mutlaka rüyasında onu görürdü. Şimdi Ali Bey yanındayken rüyasında onu görüyordu. Rüyasında Ali Bey'i tanımadığı birileri evden alıyor ve Ali Bey bir daha eve dönmüyordu. Gündüzleri Ali Bey mesaiye iken sanki eve geliyor, ama sadece o masmavi gözleri evin içinde dolaşüyor, Ayşe Hanım'ı izliyor, ikizlerden Rauf bu gözleri takip ediyordu.

Neyyire iyice hırçınlaşmış, laf dinlemez bir çocuk olmuştu. Ayşe Hanım gece çocukları emzirmeye kalkıp da yeniden yatağa döndüğünde Heyyire'yi kendi yataklarında babasına sarılmış bir durumda buluyordu. Neyyire'yi alıp kendi yatağına götürüyor, sabah olup da Neyyire babasını göremeyince annesine sataşıyor, sonra da bütün gün konuşmuyordu. Neyyire, bazen babasının çalışma odasına gidiyor ve Ali Bey'in not defterine bir şeyler yazıyor, yazdığı sayfaları koparıp bir yerlere saklıyordu.

Neyyire artık babasına kapıyı açmıyordu. Babası mesaiden gelmeden iki saat önce evden çıkıyor ve tek başına Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti'ne gidiyordu. Bahriye Nezareti'ndeki kapıda nöbet tutan erler Neyyire'yi tanıyordu. Neyyire geldiği zaman önce Nezaret binasının sağ tarafındaki iskelenin başına kadar yürüyor, elindeki metal akçeleri denize fırlatırken kendi kendine konuşuyordu. Askerlerden birisi gelip Neyyire'nin elinden tutuyor ve Bahriye Nazın'ın odasının kapısına kadar getiriyordu. Neyyire'nin kapıya vuruşundan Bahriye Nazırı onun geldiğini anlıyor ve kapıyı kendisi açıyordu. Kapıyı açısıyla beraber Hüsnü Paşa'nın mesaisi bitiyordu.

Neyyire, öyle hırçın bir kız olmuştu ki, her önüne gelenle kavga ediyor, babasının gidişi için herkesi suçluyordu. Evde ve çevrede konuşulanlardan etkilenmiş,

babasının gidişi için ilk suçluyu kendisi tespit etmişti: Hüsnü Paşa. İlk kez Nezaret'e geldiğinde "Ben Ertuğrul gemisinin süvarisinin kızıyım. O gemiyi Çaponya'ya gönderen Paşa'yı arıyorum." demiş, ortalığı ayağa kaldırmış, böylece Hüsnü Paşa ile tanışmıştı.

Hüsnü Paşa bu açık sözlü kızı torunu gibi sevdi. Bu akşamüstü Hasan Hüsnü Paşa, Neyyire'yi elinden tutup Ertuğrul'un filikalarının yanaştığı iskeleye götürdü. Filikayı beklediler. Ali Bey, iskeleye çıktığında Bahriye Nazırı ve Neyyire'nin iskelede beklediklerini görünce neye uğradığını şaşırды. Yarbay Ali Bey, Hasan Hüsnü Paşaya selam vermeyi bile unuttu. Direkt Neyyire'ye döndü:

- Neyyire, kızım ne arıyorsun burada?
- Ne o baba, beni görmek istemiyor musun?
- Seni büyümüş de küçülmüş cadı. Seninle başa çıkılmaz.
- Baba, beni neden Çaponya'ya götürmüyorsun?
- Kızım bunu bana neden söylüyorsun? Nazır ile ahabap olan sensin. Ona söylesene. Eee, çocuk olmasaydın da Nazır seni de benimle beraber gönderseydi.
- Bak baba ben gemide saklanırım.yeter ki beni bir defa gemiye bindir.

Bu söz üzerine Nazır kahkahayı bastı. Gülmekten araya girip lafı alamayınca baba ile kızı dinlemeyi tercih etti. Ali Bey kaldığı yerden devam etti:

- Sen benimle beraber gelirsen ikizlere kim bakacak?
- Annem bakar onlara.
- Annene kim bakacak peki? Küçük cadı seni.
- Off baba sende de bahanelerin sonu yok.

Bu kızı laf yetiştirmenin imkânı yoktu. Suçlu olan da kendisiydi. Neyyire'yi kendisi şımartmıştı.

CJzun süren konuşmalarından sonra Ali Bey nihayet Nazır'ın hâlini hatırını sormayı akıl etti. Kısa muhabbetin ardından Yarbay Ali Bey, Neyyire'yi kucaklayıp evin yolu-

nu tuttu. Köşke çıkan yokuşa geldiklerinde Ali Bey soluklanmak için Neyyire'yi kucağından indirdi. Ter içinde kalmıştı. Yaz olmasına rağmen terinin üzerinde kurumasından korkuyordu. Ne de olsa küçükken zatürre geçirmişti ve terine dikkat etmesi lazımdı. Cebinden çıkardığı mendili ile fesinin altından alnına doğru akan terleri sildi.

Yokuşun sağ tarafındaki çeşmenin yanında yükselen iki katlı ahşap binanın altındaki bakkal Tahir Efendi bir iki dakikadır Ali Bey'i gözetliyordu. Ali Bey'in onu fark etmesini beklemeden seslendi:

- Kumandan Ali Bey, gel hele burada soluklan.
- Sağ olasın Tahir Efendi, hiç fena olmaz, dedi Yarbey Ali Bey.

Bakkal Tahir Efendi'nin dükkânına girdiklerinde Neyyire sağa sola bakmaya başladı. Fırsat bu fırsattı. Biliyordu ki babası ne isterse alacak, onu kırmayacaktı. Diğer fırsatçı da Tahir Efendiydi. Vakit kaybetmeden sorusunu patlattı:

- Kumandan, ne zaman gidiyorsunuz?
- Kısımse üç hafta sonra gideceğiz. Yarından sonra Padişah'ın cuma selamlığına çıkacağız. Padişah, Ertuğrul'un mürettebatını görecekmış.
- Hadi hayırlısı olsun kumandan. Bu arada ikizler nasıl?
- Çok şükür iyiler.
- Bak kumandan, Neyyire kızımız için endişe duyuyorum. Her gün buradan tek başına yürüyor. Nereye gidiyorsun diye soruyorum, bana "Nazır denen adamla konuşmaya, belki babamı göndermez." diyor. Valla çok dilli ve şakacı bu kız.
- Yok Tahir Efendi, şaka değil harbiden Nazır ile görüşüyor.
- Yapma kumandan ya, senin de ondan altta kalır yanın yok hani. Cahiliz diye kafa yapma.

- Estağfurullah Tahir Efendi, olur mu hiç öyle şey. Neyse bize müsaade.
- Müsaade sizindir kumandan. Allah selamet versin, işiniz zor valla. İstanbul nere, Japonya nere.
- İnsan kuş misali Tahir Efendi, bugün buradayız yarın başka bir yerde.
- Bak hele kumandan, diyorlar ki çok zormuş oralara gitmek.
- Sen meraklanma, biz ne zorluklar gördük. Nasipse alnımızın akıyla bunu da atlatırız.
- Kumandan, gözümüzü yolda koymayın.
- Olur Tahir Efendi. Sen de benim gözümü arkada bırakma. Bu cadı kız ne isterse verirsin, hesabını da benim birader öder.
- Bak kumandan, ne isterse veririm ama yeter ki sen tembihle bu kıza.
- Neyi tembihleyeyim Tahir Efendi?
- Bak ne olur, ben yaşlı adamım, kafam çok götürmüyor. Biraz az konuşsun yeter, ne isterse bakkaldan alsın.

23 Haziran 1889

Ertuğrul'un seyir hazırlıkları hemen hemen tamamlanmıştı. Abdülhamid, geçen hafta Sadrazam Kâmil Paşa ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşayı Yıldız'a bir kez daha çağırmış ve geminin durumu hakkında tekrar malumat almıştı. Bu çağırma, gemi personeli arasında tekrar dedikodulara yol açmış ama Hazır'ın gemiye gelişinden sonra Osman Bey'in gemi personelinin tabura⁵¹ alıp sonucu söylemesiyle sular tekrar durulmuştu. Osman Bey taburda geminin gidişi ile ilgili bir aksaklık olmadığını, herkesin aileleri ile ilgili işleri bir an önce halletmesini, 11 Temmuz günü Beşiktaş önlerine demirleneceğini ve 14 Temmuz sabah saat on sularında demir alınarak seyre çıkılacağını söyledi.

22 Haziran 1889 Perşembe akşamı tüm personel gemide kalmış, ertesi günkü cuma selamlığı⁵² için hazırlık yapmıştı. Elbiseler yıkanıp ütülenmiş, erat yeniden tefiş edilmişti. Osman Bey, çarşamba gününden itibaren cuma selamlığının nerede olacağını öğrenmek için epey uğraşmıştı. Padişahın Cuma namazını Ayasofya'da mı, Dolmabahçe'de mi yoksa Tophane'de mi kılacağı belli değildi. Perşembe günü Dolmabahçe'de olacağını zar zor öğrenebilmişti.

23 Haziran sabahı tüm personel filikalarla sahile çıkıp Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti binası önünde tabura

geçti. Albay Osman Bey taburu son kez kontrol etti, subayların ve eratın kıyafetlerine tek tek baktı.

Önde bando, arkasında Kafile Komutanı Albay Osman Bey, sağında Süvari Yarbay Ali Bey, Baş Çarkçı ve Levazım Müdürü tekerli sıra hâlinde, onların peşinde ise subaylar üçerli sıra hâlinde dizilmişlerdi. Erat ise beşerli tabura geçmişti. Bando "Sivastopol Önünde Yatan Gemiler" marşını çalmaya başladığında tüm tabur Camialtı Meydanı'ndan uygun adım ile yürümeye başladı. Mahmut Ağa yokuşundan Tepebaşı'na çıktılar. Galatasaray'dan Tophane'ye indiler. Tophane'de tabur yenden teşkil edildikten sonra Dolmabahçe'ye doğru yenden uygun adım ile yürünmeye başlandı. Halk, taburun Ertuğrul'a ait olduğunu öğrendiğinde eski çığlıkların yerini yenileri alıyor ve hep bir ağızdan "Allah yolunuzu açık etsin!" diye bağırıyorlardı. Kumandan Osman Bey bunları duydukça göğsü kabarıyor arada bir arkasına dönüp, "Hadi leventlerim yüzümü kara çıkarmayın, şu sevgi karşısında beni mahcup etmeyin." diyordu.

İstanbul, İstanbul olalı böyle kalabalık bir cuma selam-lığı görmemişti. Ertuğrul personelinin geleceğini duyanlar Dolmabahçe'de yerini almış, sonradan duyanlar ise kan ter içinde koşturarak gelmişlerdi. Halkın sevgi tezahüratlarının ardı arkası kesilmiyordu. Bir ara halkın oluşturduğu kordon dağılmış, Ertuğrul personeli ile halk birbirine karışmıştı. Kimi subayların elini öpmeye çalışıyor, kimi ise eratın yanaklarından öpüyordu. İçlerinden yetmiş yaşlarında bir ihtiyar elindeki bastonuna dayanarak sendeleye sendeleye Osman Albayın yanına kadar sokuldu.

- Kumandan, ben Kırım'da savaştım. Benim kumandanım Mehmet Yüzbaşıyı tanır mısın sen?

- Amca, ben onu tanımam, ben daha çok gencim.

- Ne diyorsun sen kumandan? O da çok gençti. Ben ayağımdan yaralanmıştım. Dört gündür su ve yiyecek ikmali gelmemişti mevziye. Bana temiz su bulmak için gece karanlıkta vadiye indi. Bir daha dönmedi.

Çok aradım onu kumandan, çoooo. Velakin bulamadım. Kumandan söyle bana onu tanıyan var mıdır burada?

- Amca ben onu tanımam, ismini de hiç duymadım, buradakiler de tanımaz.

Saffet Efendi duyduğu cevaba çok kızmıştı. Duymak istediği bu değildi. Savaşta yaralı olarak dönmüştü. Mehmet Yüzbaşıya olan muhabbeti öyle derindi ki, onun bir daha geri dönmeyişi, aklını kaybetmesine sebep olmuştu. Az önce yürümekte güçlük çeken Saffet Efendi bastonunu elinden bıraktı. Hafifçe eğilerek sol eliyle sol dizini kavrayıp olanca hızıyla Ertuğrul taburunun içine daldı. "Yüzbaşımı gören var mı?" diye avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. Yanındakiler "Bey amca hangi yüzbaşını soruyorsun?" deyince aradığının burada olmadığını anladı. Çaresiz kalınca da arkasını dönüp yavaş yavaş uzaklaşıp bastonunu aramaya başladı.

Zaman ilerledikçe Dolmabahçe âdeta mahşer yerine dönmüştü. İğne atsan yere düşmeyecek gibiydi. Bunun tek nedeni vardı: Ertuğrul personelinin gelişi. Ertuğrul taburunun önünde hassa alayı yer almıştı. Padişah cuma namazından çıktıktan sonra kayığa benzeyen arabasına binmişti. Hassa alayı geçtikten sonra Kumandan Osman Bey taburun önüne geçip kumandasını avazı çıktığı kadar bağıırarak verdi:

- Ertuğrul Firkateyni personeli, hazır olıllılll, selam durrrrrrrrr!

Halkın olduğu kordondan öyle bir alkış koptu ki hassa alayı ne olduğunu anlamak için etrafı kolaçan etmek zorunda kaldı.

Abdülhamid'in arabası Ertuğrul taburunun önüne gelince yavaşladı. Bahriyeliler pırl pırl görünüyordardı. Subaylar kılıçlarını kuşanmış, altın sarısı düğmeleri, kordonları ve ispaletleri göz kamaştırıyordu. Abdülhamid taburun önünden geçerken bando marşlar çalıyor, halk da onlara eşlik ediyordu. Marşlar, kulakları sağır edercesine söyleniyordu. Yaşlısı genci, kadını erkeği herkes bir

ağızdan söylüyordu. Öyle bir coşku ve sevgi vardı ki Ertuğrul personeline, Abdülhamid'in arabası dönüp ikinci kez taburun önünden geçmek zorunda kaldı.

Manzara görülmeye değermişti.

İstanbul şimdiye kadar kimleri uğurlamamıştı ki? Ama şimdiki uğurlananlar daha önce uğurlananlar gibi değildi.

Yarbay Ali Bey taburun karşısında ağabeyini gördü. Ağabeyi elleri arkasında bekliyordu. Yarbay Ali Bey, Kumandan Osman Bey'den müsaade isteyip abisinin yanına geldi.

- Ağabey, geleceğini neden haber vermedin?

- Ben gelmeyecektim aslında ama geveze kızın kafamın etini yedi.

- Neyyire de mi geldi?

Yarbay Ali Bey sorusuna cevap beklerken Neyyire, Reşit Bey'in arkasından saklandığı yerden çıkıverdi. Manzara yine aynıydı. Dün gece özenle hazırladığı ve ütülettiği elbiseleri bir anda eski hâline döndü.

- Kızım dur, yavaş ol biraz.

- Kızım değil baba, dünyanın en tatlı kızı diyeceksin.

- Nişancılar nerde kaldı?

David'in sesi titriyordu. Beklemeye tahammülü yoktu. Etrafındakilerden çıt çıkmayınca sorusunu yineledi:

- Nişancılar nerde kaldı dedim. Neden cevap vermiyorsunuz kahrolasıcılar?

Alt dudağına kadar uzanan bıyıklarıyla oynayan Edward yeşile çalan gözlerini David'e dikti.

- Patlama be adam. Gelecekler dedik ya.

David, son düzlüğe girmiş "maiden" İngiliz atı gibiydi. Bitiş noktasına bir an önce varmak istiyor, bunun için de son kalan enerjisini kullanıyordu. Cümleleri peşi peşine sıralamaya başladı:

- Kahrolası herifler, siz bu işin ne kadar ciddi olduğunun farkında değil misiniz? Bu gemi giderse Londra'nın bizi topun ucuna koyacağınızdan haberiniz var mı?

Eric, John ve Mitch'den çıt çıkmayınca sözü yine Edward aldı.

- Bak David. Londra seni başımıza bela olasin diye vermedi. Hele hakaret etmen için hiç vermedi. Planlar hazır. Sadece nişancılar ile konuşulacak. Geminin kalkacağı saatte nerede bulunacakları ve kimleri hedef alacakları söylenecek.

- Patlayıcılar ne durumda, onları gemiye kim yerleştirecek? diye sordu David.

- Patlayıcılar hazır. John yerleştirecek.

- Gemiye nasıl girecek peki?

- Harty'nin birkaç şahsi eşyası gemide kalmış diyecek. Gemiye girmesi problem olmayacak.

- Çantasını ararlarsa ne olacak?

- Patlayıcı çantasında olmayacak ki. John patlayıcıları üstüne saracak ve paltosunu giyecek.

- Ya üstünü ararlarsa?

- üstünü arayamazlar. Harty gemiden tayin olduğuna göre artık birer yabancıyız. Diplomatik kriz çıkar, üstünü aramaya kalkışırlarsa sefaretten izin alınması gerektiğini söyler ve gemiye girmez.

- O zaman gemiyi nasıl havaya uçuracağız?

- B planı David, B planı.

- Neden bahsediyorsun sen?

- Gemiye havaya uçuramazsak Bahriye Nezareti ne güne duruyor?

David rahatlamışa benziyordu. Ancak kafasındaki sorular bitmemişti.

- Orada yakalanırsa?

- Merak etme ona karşı da hazırlıklıyız.

- Nasıl yani?

Edward, David'e yan odaya geçmesi gerektiğini kaş göz işareti yaparak belli etti. Önden Edward, arkasından da David hastane yokuşunun sol tarafındaki pembe binanın üst katındaki denize nazır odaya geçtiler. Bağırma sırası Edward'daydı:

- Kahrolası herif. Seni başımıza verdiler ama bir şey planladığın yok. Buna rağmen bizden hesap soruyorsun. Bana bak, sana her şey hazır diyorum. John yakalanırsa Mitch onu öldürecek. Anladın mı geri zekâlı?

David başını öne eğdi. Kafasında tilkiler dolaşmaya başladı. Ya iş bittikten sonra kendisini de öldürürlerse? David terlemeye başladı.

- Beni sizin başınıza verdiler. Ama şimdi anlıyorum ki benimle değil de seninle bağlantıya geçmişler. Bütün planlardan senin haberin var.

- Hele şükür anladın kalın kafalı.

- Peki, iş bittikten sonra ne yapacağız?

- İş bitince Seyfi gambotu Bahriye Hezareti'nin Camialtı tarafına gelecek. Seyfi'nin kaptanı ile ikinci kaptanı Ertuğrul'u uğurlamaya gelecekler. O yüzden gemideki Baş Çarkçı ve Smith gemiyi kaldırıp buraya getirecek.

- Bizi gemiyle birlikte yakalamazlar mı?

- Aptal herif. Merak etme onu da düşündüm.

- He yapacağız o zaman?

- Dur onu da zamanı gelince söylerim. Sen hâlâ nişancıları mı bekliyorsun?

- He hâlin varsa gör. Madem sen planlıyorsun. Bu işi de sen temizle.

13 Temmuz 1889 sabahı nezaretteki mesai her zamankinden daha erken başladı. Yarın büyük bir gün olacaktı. Ertuğrul, Beşiktaş önlerine demir atmıştı. Ertesi gün sabah saat 10 civarında demir alıp seyre çıkacak-

tı. İstanbul'un değişik semtlerinden, Anadolu'nun ücra kasabalarından halk akın akın Kasımpaşa'ya gelmişti. Bir kısmı geceyi İstanbul'da bulunan akrabalarının yanında geçirecek ve ertesi gün Ertuğrul'u yolcu edecekti. İstanbul'da tanıdığı olmayanlar için Bahriye Nezareti'nin girişinde sol tarafta bulunan kapı açılmış, limandaki iskele- nin bulunduğu bölümde kendilerine yer tahsis edilmiş, Selimiye'den getirilen sahra tipi çadırlar kurulmuştu. Bunlar "misafir" idiler.

Misafirlere nezarete pişirilen yemeklerden ikram ediliyordu. Gerçi bu duruma Beşiktaş'ta ikamet edenler alışkındı. Genelde onların evlerinde yemek pişirilmez, nezaretten ve Yıldız'dan gelen yemekleri yerlerdi. O yüzden Beşiktaş'ta oturanlara "Ocağı Tütmezler" deniliyordu. Ramazan aylarında ise Abdülhamid'in talimatıyla gemilerde iftar verildiği için halk gemilere akın eder, yolda karşılaştıkları insanlar nereye gidiyorsunuz dediklerinde "Hamid'e" derlerdi. O gün bugündür bu tür ikramlara bahriyede "Hamid" denilir. Bu da diğer bahriye örf ve adetleri gibi yerleşmiş ve halk tarafından da benimsenmişti.

Kalabalığın olduğu yer sadece Beşiktaş ve Kasımpaşa değildi. Halk bir hafta önceden tellallar vasıtasıyla geminin nereden kalkacağını, hangi rotayı takip edip İstanbul'dan ayrılacağını öğrenmişti. Geminin izleyeceği rotayı yukarıdan, tepelerden görebilecekleri yerlere yerleşenler de vardı. Selimiye Kışlası'ndaki subaylar ve erat da aynı heyecan içindeydi. Ertesi gün için Selimiye Kışlası'nın kulelerine çıkmak için eratin birbirleri ile kavga etmesi ve araya subayların girip kura çekmeleri ayrı bir olaydı.

Ertuğrul'un gidişini görmek için Adalara gitmeyi tercih edenler de vardı. Gemilerde tanıdığı olanlardan birer dürbün alanlardı bunlar. Geminin geçişini en iyi buradan görebileceklerini düşünüyorlardı.

Hasan Hüsnü Paşa bugün mesainin erken başlayacağını emretmesine rağmen kendisi sabah geç kalkmış, Nezarete gelmesi gecikmişti. Kapıdaki nöbetçiler Nazır'ın

geçişi için yer açmaya çalışıyorlardı ama nafile. O kadar kalabalıktı ki kapının önü, yeni tedbirler alma zorunluluğu doğmuştu. Gemilerden takviye nöbetçiler alındı. İnce bir yol açıldı ve nöbetçiler halkı bu yolun iki tarafına dizdiler. Halkın oluşturduğu kuyruk yokuşun iki yakasını da kapatmıştı. Nazır'ı karşılama mangası kapıdan yaklaşık dokuz yüz metre ileriye mevki aldırıldı. Manganın başına nöbetçi subayı geçti ve Nazır'ı beklemeye başladı.

Yaklaşık iki saat sonra Nazır'ı getiren fayton görüldü. Öyle gürültü vardı ki, nöbetçi subayının mangaya komutları duyulmuyordu. Nazır nezaretin önünde ilk kez bu kadar çok kalabalık görüyordu. Manganın karşılamasından sonra askerlerin o kadar uğraşıp açtıkları yol Nazır'ın arkasından patır patır kapanmaya başladı. Nazır'ın gözü o kalabalık içinde bir kadına takıldı. Bu kadın bir aydır istisnasız Nazır'ın gelişini bekliyor, Nazır'a garip garip bakıyor, nazır binaya girdikten sonra da ortalıktan kayboluyordu. Nazır merakını yenemedi. Kadına doğru yaklaştı.

- Yahu be kadın sen bir aydır buralarda dolanıyorsun. Nedir senin derdin?
- Paşa, Ertuğrul'da benimoğlum var.
- İyi de be kadın, sadece senin oğlun yok ki o gemide.
- Paşa, benim oğlum bahriyeli değildir, geminin gideceğini duyunca zabıtlere yalvarmış. Kendini o gemiye yazdırmış.
- Anladım, ama ne istiyorsun?
- Bir türlü gemiden çıkıp yanıma gelmiyor. Yanıma gelirse gemiye göndermeyeceğimden korkuyor herhalde. Belki sen dersin gelip elimi öper, helallik veririm.

Nazır, gemiyle gitmek için bu kadar dolap çevirmiş ve kendini Ertuğrul'a yazdırmış olan bu gencin hikâyesini duyunca koltukları iyice kabardı. Kararından vazgeçmemekle çok iyi yaptığını düşündü.

- Tamam sen çocuğun ismini bizim zabitlere ver onlar alakadar olurlar.

Nazır kalabalığı yara yara Nezaret binasına geldiğinde damadına bugün randevu verdiğini hatırladı. Albay Osman Bey, Nazır'ın makam odasının yanındaki bekleme salonunda bekliyordu. Hasan Hüsnü Paşa geç kalınca yaveri Osman Bey'i oyalamakla meşguldü. Nihayet Nazır görüldü ve yaver, Nazır'a selam durduktan sonra fesini ve bastonunu aldı. Nazırın yüzünde kararlılığının izleri, Albay Osman Bey'in yüzünde ise stres ve endişe okunuyordu.

- Damat, hoş geldin.
- Hoş bulduk efendim.
- Ne bekliyorsun, geç içeri.

Nazır, peşinden de Osman Bey içeri girdi. Nazır'ın makam koltuğu denize nazırdı. Hasan Hüsnü Paşa, günlerin koşuşturmasını arkada bırakmışçasına kuruldu koltuğuna. Masanın karşısında misafirler için özel döşenmiş bir sedir, sedirin önünde de Acem sehпасının üstünde çay içmek için konmuş bakır bir sini bulunuyordu. Albay Osman Bey Nazır'ın damadı olmasına rağmen ilk kez makam odasına girmişti. Etrafı iyice süzdü. İçinden "Amma da özenle düzenlenmiş burası, kim bilir ne kadar masraf etmişlerdir." diye düşünmeye başladı. Osman Bey Yıldız'da da bulunmuştu ama bu oda oldukça lüks görünüyordu. Bir yandan hayretler içinde etrafı incelerken bir yandan da bu kadar masrafa acıyordu. Buraya yapılan masrafla kim bilir neler yapılabilir, devletin hangi masrafı karşılanabilirdi. Devlet bir taraftan dış borç öderken, bir taraftan memurlarının maaşını ödemekte zorlanırken bu kadar lüksün lüzumu var mıydı? Bu soruların cevabı Albay Osman Bey'i aşmıştı. Daha fazla kafa yormak istemedi. Osman Bey bunları düşünürken Hasan Hüsnü Paşa'nın sorusuyla kendine geldi:

- Damat, hayrola çok durgunsun, bir şey mi var?
- Yok bir şey efendim.

Nazır sorusunun sadece şeklini değiştirdi. Ama iki soru da aynı kapıya çıkıyordu.

- Damat, var mı bir aksilik?

- Yok efendim, çok şükür her şey hazır. Personelim gitmek için sabırsızlanıyor.

- Sen de öylesin değil mi?

Nazır'ın konuşması Albay Osman Bey'de şüphe uyardırmaya başladı. Bilmediği bir şey mi vardı, yoksa kendisi ile ilgili bir şeyler mi ulaştırmışlardı Nazır'a. Yoksa aman Allah'ım yoksa Hamide Hanım'la mı konuşmuştu Nazır?

- Hayrola efendim, siz istemediniz mi benim kafil komutanı olarak gitmemi?

- Ben istedim. Lakin ben istemesem de sen seve seve giderdin, değil mi damat?

Albay Osman Bey gayriihtiyari ayağa kalktı, ne yaptığının farkına varınca tekrar oturdu. Sinirleri iyice yıpranmıştı ama sükûnetini muhafaza etmeye çalışıyordu.

- Bana ne görev verildiyse hiç hayır demedim, efendim, dedi Albay Osman Bey.

- Bilirim damat, ama bu gidiş senin de işine geldi.

Nazır sabrını mı deniyordu ne? Konuşma, Nazır'ın Albay Osman Bey'e, nazır üstüne kasıtlı geliyormuş izlenimi verdi.

- İstirham ederim efendim, ben devlet işinde işime gelir gelmez diye bir şey düşünmem.

- Peki damat. Seninle ağız dalaşına girecek değilim. İki haftadır eve uğramıyormuşsun, buna ne diyeceksin?

Nazır nihayet ağzındaki baklayı çıkarmıştı.

- Malum efendim gemiden dışarı zor çıkıyorum, hazırlıkları tamamlamam lazımdı.

- Bahane uydurma damat, şuna eve gitmek istemedim desene.

- Efendim, size karşı edepsizlik etmek istemem. Bu hem bana yakışmaz hem de size olan saygımı zedeler.

- Damat, bu evliliği benim için yürüttüğünün farkındayım. Lakin karşında sadece bir Nazır değil aynı zamanda bir baba var.

- Efendim ben sizden şimdiye kadar şahsım için hiçbir şey istemedim. Gene de istemeyeceğim. Eğer bu ayrılık ve doğacak çocuk da problemleri halletmez ise sizden ilk kez şahsım için boşanma talebinde bulunacağım.

Nazır, canevinden bir kez daha vuruldu.

- Damat giderayak beni üzme.

- Ben siz üzülmeseniz diye bunca şeye katlanıyorum.

- Damat kızımı senden iyi tanırım, kabahat bizdedir. Çok şımarttık. Ama bu şımarıklığını sen düzeltirsin diye bekliyordum.

- Efendim, şimdiye kadar yüzlerce zabiti, binlerce leventi idare ettim ama Hamide Hanım'ı idare etmek çok zor geldi bana.

- Bak Osman, sen her zorluğu aşarsın.

- Zorluğu siz verdiniz başıma...

Albay Osman Bey'in son sözü Nazır'ın başına balyoz gibi indi. Nefes alışverişi sıklaştı. Kalp hastası olan Nazır'ın rengi soldu. Gözleri masanın üzerinde bulunan kâğıtlara daldı gitti. Göğsünün tam ortasında bir sızı başladı, sızı ağrıya döndü. Nazır üniformasından bir iki düğme açıp sağ eliyle göğsünün ortasına masaj yapmaya başladığında Osman Bey endişelenip yavere seslendi.

- Yaver, Nazır fenalaştı, koş su getir.

Yaver sağa sola koşuşturmaya başladı. Belli ki bir şeyler arıyordu. Bekleme salonunun yanındaki odaya girdi. Sağa sola bağarmaya başladı.

- Allah kahretsin sizi, Nazır'ın ilacını nereye koydunuz?

Albay Osman Bey'in de eli ayağı birbirine dolandı. Başına hiç böyle bir hadise gelmemişti. Ne yapacağını bilmez bir hâldeydi. O da sağa sola bağırmaya başladı. Yaver ilaçlan, Osman Bey de yaver arıyordu. Nihayet yaver kapının önünde elinde bir ilaç torbasıyla geldi. İçinden arayıp bulduğu ilaçlardan birisini aldı. Nazır'ın avurtlarına bastırarak ağzını açtı ve suyla beraber yutmasına yardımcı oldu. Osman Bey olanları hayretler içinde seyrediyordu. Neyse ki Hasan Hüsni Paşa'nın ilacını içtiğini görünce heyecanı azaldı. Biraz sonra Nazır'ın nefes alış normalde döndü ama rengi hâlâ atık durumdaydı.

- Nasılsınız efendim? diye sordu Albay Osman Bey.
 - İyiyim damat.
 - Bağışlayın efendim, zannedersem bütün bunlara ben sebep oldum.

- Boş ver damat. Sen kadere inanırsın değil mi?
 - Tabii ki inanırım efendim.
 - İşte damat, bu bir kaderdir. Yapacak bir şey yok. Ben de binlerce kişiye kumanda ettim ama Hamide'nin anasına da kızına da kumanda edemedim.

- Estağfurullah efendim öyle demek istemedim.
 - İster de ister deme. Görünen köy kılavuz istemez damat.

- Neyse efendim, ben müsaadenizi isteyeyim. Var mı bir emriniz?

- Var damat, var tabii ki.
 - Buyurun efendim, emredin.
 - Sabah sefere çıkmadan önce evine uğra, helallik iste.

- Ama efendim...
 - Aması maması yok damat, bu bir emirdir sana.

Albay Osman Bey her şeyden vazgeçtiğini ima eden cevabını nazıra verirken sesi titredi.

- Gayri ben bütün haklarımı Hamide'ye helal ettim zaten.

- Çocuğun doğacak damat.

- Efendim dedim ya bu ayrılık belki hayırlı olur.

- Çocuğunun da hakkı var Osman.

- Bilmez miyim efendim.

- Damat lafı geveleme, ne diyorsam onu yap. Git evine helallik iste.

- Peki efendim, sizin için uğrarım.

- Benim için değil damat.

- Anlaşıldı efendim, kızınız için uğrarım.

- Kızım için değil damat, karın için uğra.

- Emredersiniz efendim, uğrarım.

- Hadi Allah selamet versin. Yarın sabah ben iskelede olacağım. Gemiye gitmeyeceğim. Sizi sahilinden uğurlayacağım. İskelede bizim mızıka olacak. Onlar marşı bitirdikleri zaman senin mızıka marşa başlasın. Demir alana kadar susmasınlar. Bak gördün, bu kadar insan bugünden gelip yarını görmek istemişler. Personeline söyle sakın ola onların bu hüsnüzannını kırmassınlar. Demir alırken yanınıza gelecek filika ve sandallara bağırıp çağırmayın. Baktım ki İstanbul'un her sahilinden teknesi olan gelmiş. Damat bunun kıymetini bilin e mi? Beni mahcup etme. Beni ne Yıldız'a, ne de şu geminin gitmesini istemeyenlere mahcup etme.

- Meraklanmayın efendim. Ne haddimize sizi mahcup etmek.

- Sancağa iyi hürmet etsinler. Ecnebi memleketlerde taşkınlık etmesinler. Sefer çok uzundur, evli olanlar karısından, çoluk çocuğundan uzak olacak.

- Meraklanmayın, zabıtlarım ve neferlerim, hepsi edepli çocuklardır.

- Ben edepsiz demedim, lakin sefer uzundur. Limanlarda yapılacakları sen biliyorsun.

- Biliyorum efendim.
- İngilizlerin idaresi altında olanları çok ürkütmeyin. Zaten başımıza çullandılar, iyice fırsat vermeyin. Beni Hamid'in diline düşürmeyin.
- Daha ne istiyorlar, Kıbrıs ve Hıdiv yetmedi mi onlara?
- Kıbrıs bahanedir damat, onlara bir verirsin iki isterler. Elini verirsin kolunu, kolunu da verirsin başını isterler. Bak Osman bilmediğin çok şey vardır bu sefer ile alakalı. Daha dün Yıldız'a geldiler, sonra da buraya.
- Kim geldi efendim, gelenler ne istiyor?
- Ne isteyecekler? Siz siz olun gemiyi göndermeyin diyorlar.
- Onlara neymiş peki?
- Damat saf saf sorup durma. Siz gittiğiniz limanlarda onların aleyhine halkı isyan ettireceksiniz diye korkuyorlar. Aman dikkatli olun Osman, eğer bir fark ederlerse yeniden çullanırlar üstümüze.
- Meraklanmayın, neyi ne zaman yapacağımızı biliyoruz efendim.
- Japonya'ya vardığınızda imparatora çıkacak heyet çok dikkatli davransın. Japonların dostumuz olduğunu sık sık söyleyin. Çin ve Rusya ile münasebetlerinde biz Japonlardan tarafız dersiniz.
- İyi de, ne yardımda bulunacaksınız diye sorarlarsa ne diyeceğiz?
- Orasını biz bilmeyiz deyin.
- Bana müsaade efendim.
- Ha damat, eve uğramayı unutma.
- İyi görünmüyorsunuz, isterseniz yanınızda kalayım efendim.
- Damat, damat! Ben 93 Harbi'nde Karadeniz'deydim. Biz ne zorluklar, ne denizler, ne fırtınalar yaşadık senin haberin var mı?

- Ama efendim bu sıhhat işi savaşa benzemez, malumunuz.
- Yiyecek ekmeğimiz, içecek suyumuz varsa bu yaşlı iskeleti taşırsız damat.
- Allah uzun ömürler versin efendim.
- Sana da.
- Bana müsaade efendim.
- Eve uğramayı unutma damat.
- Anlaşıldı efendim.

Kör Zihni Paşa'nın konağındaki matem havası bir türlü dağılmıyordu. Ayşe Hanım şimdiye kadar Ali Bey'in seferden geleceği günleri saymıştı. Bu sefer kesinleştiğinden beri ise Ali Bey'in mesaiden eve geleceği saatleri sayıyordu. Bir farkı yoktu. Ali Bey seferdeyken nasıl vakit geçmiyorsa şimdi de Ali Bey mesaideyken vakit geçmiyor, akşama eve geldiğinde ise bir dakikasını onsuz geçirmek istemiyordu.

Ayşe Hanım gece çocuklara kalktığında Ali Bey de uyanıyordu. Ali Bey, Ayşe Hanım çocukları emzirdikten sonra gaz lambasını alıp oturma odasına gidiyor ve Ayşe Hanım'ın uykuya dalmasını bekliyordu. Sonra gaz lambasını tekrar yatak odasına getiriyor ve gün ağarana kadar Ayşe Hanım'ın yüzünü seyrediyor, uyurken saçlarını düzeltiyor, uyanacağını sezdiğinde ise duruyor ve tekrar uykusunun ağırlaşmasını bekliyordu.

Ayşe Hanım ise, gün ağarınca eline kalem kâğıt alıp bir şeyler yazıyordu. Ali Bey'in mesaiye gitme saati yaklaşıncaya ona kahvaltı hazırlıyordu. Ali Bey kahvaltı yapma alışkanlığını yaklaşık bir aydır bırakmış olmasına rağmen Ayşe Hanım yine de kahvaltısını hazırlıyordu. Ali Bey evden çıktığında sanki bütün İstanbul Ayşe Hanım'ın başına yıkılıyordu.

Bugün Firdevs Hanım yine gelmiş ikizlerle ilgilenmiş, öğle yemeğini yapmış, akşam için de bir şeyler

bırakmıştı. Firdevs Hanım çok anlayışlı bir kadındı. Akşamüstü ikizleri almış kendi evine götürürken 'Ayşe, yarın sabah kocan sefere gidiyor. Siz çocukların ağlamasından rahat konuşamazsınız. İkizler bu gece bende kalsın. İstersen Meyyire de eve geldikten sonra bize gelsin, o da bizde kalsın.' demiş ve Ayşe Hanım'ın cevap vermesine fırsat bırakmadan ikizleri kapıldığı gibi evden çıkmıştı.

Ayşe Hanım, evin önünde taburenin üzerinde oturmuş, Ali Bey ile Neyyire'nin gelmesini bekliyordu. Ali Bey ile Neyyire'yi, konağın dış kapısının tarafındaki yokuşu çıkarlarken görünce Ayşe Hanım ayağa kalkıp onlara doğru koşmaya başladı. Birisi görürse acaba ne der düşüncesini aklına bile getirmede. Evlerinin önünde oturan kadınlar bu duruma çok şaşırdılar. "Bu kadın deli midir nedir, bu loğusa haliyle nasıl da koşuyor." diye kendi aralarında söylenmeye başladılar.

Ayşe Hanım'ın hiçbir şey umurunda değildi. Öyle koşmuş, öyle sarılmıştı ki Ali Bey'e sokak ortasında, Neyyire'nin Ali Bey'e yaptığının daha fazlasını yapmıştı. Ali Bey'in kafasına âdeta yapışan o' kırmızı fesi havaya uçmuş, bir ispaleti kopup yere düşmüş, diğerinin ise omuza bağlantı düğmesi açılmış, ispaletin bir ucu Ali Bey'in koluna doğru sarkmıştı. Ayşe Hanım bir türlü Ali Bey'den ayrılamıyor, sokak ortasında öylece sarılmış bekliyordu. Neyyire durumu kıskanmış, Ali Bey'i bırakması için annesini çekiştiriyordu. Ayşe Hanım gücü tükenene kadar sarıldı. Neyyire söylenmek için daha fazla dayanamadı:

- Anne evimize gitmeyecek miyiz?
- Seni küçük cadı, kaç saattir babanın yanındasın. Şimdi mi aklına geldi eve gitmek?
- Anne o nazır denen adam var ya, yarın babamın gidişinin kesin olduğunu söyledi.

Ayşe Hanım, Neyyire'yi tersledi.

- Neyyire, sus.
- Ne oldu anne?
- Neyyire sus dedim sana.

Ali Bey, Ayşe Hanım ile Neyyire'nin arasında geçen konuşmaların dışında kalmayı yeğledi. Daha doğrusu böyle yapmak zorunda kaldı. Çünkü Ayşe Hanım ile Neyyire atışmaya başladıklarında kendisine bir türlü söz hakkı gelmiyordu. Ayşe Hanım, Neyyire'ye hep çocuk gibi davranmasına rağmen, bu akşamüstü birbirini kıskanan iki kadının kavga edişi gibi çekişiyorlardı. İkisinin de sınırları harap olmuş, birbirlerine söyledikleri her sözü düşmanca algılıyorlardı.

Eve girdiklerinde yukarı çıkmadan direkt mutfığa geçtiler. Ayşe Hanım, planlandığı gibi Neyyire'yi Firdevs Hanıma gönderecekti. Ali Bey evdeki sessizliği fark etti.

- Sultanım ikizler uyuyor mu?
- Ha söylemeyi unuttum, Firdevs Hanım götürdü. Biraz sonra da Neyyire'yi alacak. Bu gece orada kalacaklar.

Neyyire bu sözü duyunca beyninden vurulmuşa döndü. Annesiyle çekişmesinin üstüne ona düşmanca bakmaya başladı. Neyyire, önündeki kaşığı alıp mutfak dolabının üzerine fırlattı.

- Anne, söyler misin, neden gidecekmişim?
- Firdevs Hanım çocukların hepsi gelsin dedi.
- İyi ya çocukların hepsi gitmiş işte, ben çocuk değilim ki.

- Neyyire kızım babanla konuşacaklarım var.
- Benim de konuşacaklarım var!

Ali Bey araya girmek zorunda kaldı. Neyyire'yi susturamayacağını anlayınca Ayşe Hanım'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. Sonra Neyyire'ye döndü.

- Hadi kızım sen git ikizlere bir bak sonra da eve gel. Çok oyalanma e mi?

Neyyire birazcık da olsa sakinleşmişti.

- Kardeşlerimi getireyim mi gelirken baba?

- Sen nasıl getireceksin tek başına.

- Firdevs teyzem yardım eder bana.

- Peki, yemeğini yemeden git. Firdevs Hanım yemek yapmıştır sana, eğer tok gidersen sana darılır.

- Peki baba. Ama çabuk gelirim tamam mı?

- Peki, kıskanç cadı.

Neyyire istemeye istemeye taburesinden kalktı. Mutfak dolabına fırlattıktan sonra yere düşen kaşığı alıp lavabonun içine koyduktan sonra annesine bakmadan babasına döndü:

- Ben gidiyorum. Çabuk geleceğim baba, tamam mı? Anneme de söyle konuşacaklarını çabuk bitirsin, deyip gözden kayboldu.

14 Temmuz 1889

İstanbul

İstanbul, İstanbul olalı böyle kalabalığı bir arada görmemişti.

İstanbul'un her iki yakası mahşer yerini andırıyordu. Halk, Ertuğrul'un ayrılış rotasının görülebileceği her mevkiye mevzilenmişti.

Kimler yoktu ki...

Halk bazı yerlerde karınca sürüsünü andırıyor, bazı yerlerde ise sanki yüzlerce nehir İstanbul'un farklı yerlerinden doğuyor ve her nehir ayrı ayrı yerlerden denize dökülüyor görüntüsü vardı. İşte kalabalığın tarifi buydu.

İstanbul dışından gelenler heyecandan geceyi uykusuz geçirmişti. İstanbul ahalisi ise sabahı zor etmiş, erken saatlerden itibaren daha önceden planladıkları yerlere mevki almışlardı. Geminin kalkmasına daha iki-üç saat vardı. Kalabalıktan uğultular yükseliyor birisi bir diğerrinin ne dediğini duymakta zorlanıyordu. Kulaktan duyma malumatları olanlar, Ertuğrul'da tanıdıkları olanlara duyumlarının aslı olup olmadığını soruyor, bazıları ise bilgilerini kontrol ediyordu.

Haliç Tersanesi'nde çalışan üç bin kişinin tamamı bütün işlerini bırakmış Beşiktaş iskelesine gelmişlerdi. Bugün iş güç olur muydu? Bir yıl önce Ertuğrul'u havu-

za almışlar, tamiratında emekleri geçmiş, şimdi de emeklerinin karşılığını görmek istiyorlardı. "Tersane halkı" deniyordu onlara. Bahriye'nin her gemisinde el emekleri, göz nurları vardı. Onlar da Beşiktaş iskelesine toplanmışlardı. Bugün onlar zincirlere vurulup bağlan-saydı ve oraya gelmelerine izin verilmeseydi zincirlerini bir çırpıda kırıp yine gelirdi.

Azımsanacak bir iş değildi bu. Her ne kadar Çaka Bey'den beri her denizde yelken açmış olsalar da, her denizde seyir yapmış olsalar da, bu başka bir heyecandı. Dünyanın öbür ucuna, ta Japonya'ya gidecek ilk fırka-teyn olacaktı Ertuğrul. Üzerinde aylarca konuşulmuş, yorumlar yapılmış, her kafadan bir ses çıkmış, anlayan da konuşmuştu anlamayan da. Denizcilikle alakası olan da konuşmuştu, olmayan da. İçinde olan da konuşmuştu, olmayan da. Bu hamur çok su götürdüğü gibi daha da götüreceğe benziyordu.

Gemiye emek verenler, gemiye evlatlarını verenler için bugün konuşulacak konu bu değildi. Birilerinin emeği başka denizlerde, başka ülkelerde sergilenecek, uğruna yaşadıkları ay yıldızlı sancağı, bu ülkenin evlatları başka memleketlerde göstereceklerdi. Ertuğrul'da emeği geç-memiş, evladını oraya vermemiş kişiler ise gönüllerini, yüreklerini başka memleketlere göndermek için sahilde toplanmışlardı.

Hakkında çok konuşulan Ertuğrul, şimdi seyre kalkmak için hazır bekliyordu.

Şu dünyanın işi hep böyle değil miydi? Birisi ölürken arkasından ağıt yakılır, belki de aynı anda bir çocuk dünyaya gelir ve herkesi sevince boğardı. Bugün de böyle bir gündü. Halk, nedeni ne olursa olsun ülke dışına bir gemi göndermenin sevincini ve heyecanını yaşıyor, aileleri, tanıdıkları gemide olanlar ise sevdiklerinden ayrılacak olmalarının hüznünü yaşıyordu.

Hem hüznü, hem sevinç, hem gurur, hem burukluk hepsi bir arada yaşanıyordu. Bunların hepsi aynı anda nasıl yaşanır diye soranlara cevabı bugün İstanbul veriyordu...

İstanbul bir başkaydı bugün.

Bir taraftan evlatlarını bağrına basıyor, bir taraftan da bir an önce yolcu etmek istiyordu.

Sadece İstanbul değil, İstanbullular da bir başkaydı bugün.

Anadolu da öyle... Sanki tüm Anadolu İstanbul'a taşınmıştı, ülkenin uzak diyarlarından gemideki evlatlarını uğurlamaya gelenler vardı.

Kırımlı Ali, Beyrutlu Mustafa, Macaristanlı Raşit, Selanikli Abdullah, Sudanlı Ali'yi uğurlamaya gelenlere ne demeli!

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, damadına gemiye gitmeyeceğini söylemişti. Ancak şu kalabalık, halkın teveccühü karşısında bir türlü duygularına hâkim olamıyordu. Yeni teğmen gibi gemisine bir an önce katılmak için filika bekliyor gibiydi. Kalbi bu heyecana nasıl dayanacaktı? Hâl ve hareketleri, yerinde duramayışı, odasının penceresinin önünde bir o yana bir bu yana volta atmasından etrafındakiler Nazır'ın gemiye gitmek istediğini anlamıştı. Gemiye gitmemesi için ilk telkinde bulunan yaveriydi.

- Efendim, dün gemiye gitmeyeceğinizi söylemişsiniz.

- Yaver ne dediğimi senden daha iyi biliyorum. Lakin...

- Efendim durumunuzu biliyorsunuz.

- Ne varmış durumumda?

- Efendim biliyorsunuz.

- Tamam yaver, uzun etme, anladık ne gevelediğini.

Yaveri haklıydı. Heyecana kalbi dayanmayabilirdi. Hasan Hüsnü Paşa'nın yaşadığı çelişkiyi kimse anlamıyordu. Nazır'ın kafasını kemiren başka bir kurt daha vardı; damadının dün akşam eve gidip gitmediğini merak ediyordu.

- Yaver, buraya gel.
- Emredin efendim.
- Osman gemiye gitti mi, haberiniz var mı?

Nazır sorusunu açıkça soramamıştı. Aslında Osman eve gitti mi diye soracaktı. Sorusunu direkt soramayınca dolambaçlı yollara saptı. Yaver, Osman Bey'in eve gitmediğini bilmesine rağmen kaçak güreşmeyi tercih etti.

- Efendim, dün gece filikaya binip gemiye gittiğini gördüm.

- Peki gemiden tekrar sahile döndü mü?
- Bilmiyorum efendim.
- Allah kahretsin!

Nazırın girdiği dolambaçlı yol onu çıkmaz bir sokağa götürmüştü.

- Bir şey mi oldu efendim?
- Sen işine bak yaver.

Nazır göğsünün ortasında ağrılar hissetmeye başlayınca pencereye doğru döndü. Bir müddet bekledikten sonra yaverinden sandalyesini pencerenin yanına getirmesini istedi. Yavere yüzünü dönmedi, dönemedi. Belki de hayatında ikinci kez böyle hissediyordu kendini. 93 Harbi'nde Karadeniz filosu komutanıyken sorduğu nedenleri şimdi de soruyordu. O zaman gözlerinden akan yaşları saklamasını becermişti ama şimdi çok zorlanıyordu. Bir türlü yüzünü camdan çevirip geriye dönmüyordu. Bir yanda yaşadıkları, bir yanda kızı, bir yanda damadı, bir yanda da beklediği torunu...

Nazır gözyaşlarını yüreğine akıtıyordu... Gözyaşları öyle çoktu ki, yüreğini doldurdu. Barajın önündeki set suyun kuvvetine dayanamıyordu artık. Gözlerinden akan yaşlar yanaklarından süzülüyordu.

Koca Nazır, yaşlı deniz kurdu ağlıyordu... Nazır hıçkırıklara boğulunca yaveri odadan dışarı çıktı. Yaveri de ağlamaya başladı. Nazır'ın durumuna ağlıyordu.

Bugün, İstanbul masallarına bir yenisi daha eklenecekti. Bugün, İstanbul'da yaşananlar yarın da, öbür gün de, bir sonraki gün de, bir ay sonra da, bir yıl sonra da, bir asır sonra da konuşulacak, dilden dile, birinden bir diğerine, bir şehirden başka bir şehre, bu ülkeden başka ülkelere de anlatılacaktı.

Bugün İstanbul bir başkaydı.

Ertuğrul, Beşiktaş önlerinde demirdeydi. Yine bir pupa, bir borda, bir pruva gösteriyor, su üzerinde duruşu yine bir kuğuyu andırıyordu. Geminin güvertesinde leventler bir o yana bir bu yana koşturuyordu. Sahile yarım saatte bir filika gönderiliyor, sahilde kalan malzemeler gemiye alınıyordu. Lumbarağzı nöbetçileri ve nöbetçi subayı gelenleri karşılamaktan yorulmuşlardı. Diğer subaylar sabah rütbe sırasına göre kıdemsizden başlamak üzere gemiye gelmişler, ancak Baş Çarkçı, Levazım Müdürü, baştabip ve Süvari henüz gemiye gelmemişti. Kumandan Osman Bey, en son gemiye gelmesi gereken kişi o olmasına rağmen gemideydi.

Gün gelip çatmış, ayrılık saati yaklaşmıştı. Ertuğrul, çok sıkıntılı hamilelik geçirmiş bir kadın gibiydi. Her doktor farklı şey söylemiş ve hamileliği bir türlü rahat geçmemişti. Doğum saati yaklaşıyordu. Bir farkla; doğacak çocuk annesinin yanında değil, burada, İstanbul'da kalacaktı.

#*#

Beşiktaş iskelesinde hengâme devam ediyordu. Herkesin merakı feryat figan eden bir çocuğun üzerindeydi. Bunca uğultunun ve konuşmanın arasında öyle çığlık atıyordu ki dönüp de onun kim olduğunu merak etmek, ona bakmamak mümkün değildi.

Bu çocuk Meyyire'den başkası değildi.

Ali Bey onu sakinleştirmeyi becerememiş; iş, ağabeyine düşmüştü. Neyyire inadı bir türlü bırakmıyordu. Filikanın sahilde bağlı olduğu parimaya⁵³ asılmış, askerler bir türlü filikayı avara⁵⁴ edemiyordu. Baş Çarkçı, Levazım Müdürü ve Baştabip de filikadaydılar.

Neyyire, "Ne olur götürmeyin babamı." diye yalvarıyordu askerlere.

Ali Bey'in ayrılma vakti gelmişti.

Neyyire kendisini bu ayrılığa yavaş yavaş alıştırmasına rağmen gün ve saat gelip çatığında gerçekleri kabul edemiyordu. Hep bir ihtimal bırakmıştı kafasında. Olur ya, belki gitmezdi. Belki bir şey olur, belki şu Nazır denen şişman adam kararını değiştirir diye düşünmüştü çocuk akıyla. Hesaplarından, ihtimallerinden bir tanesi bile tutmamıştı. Şimdi babası gözlerinin önünde gitmek üzereydi. Babasının gitmesini engellemenin yolunun filikanın sahile bağlandığı parimayı tutmak olduğunu düşündü. Olanca kuvvetiyle parimayı tutuyordu. Ancak takati tükenmek üzereydi. Parima ellerinin arasından, Beşiktaş iskelesi ayaklarının altından kaymaya başladı. Neyyire sesini herkese duyurmak istercesine haykırıyordu:

- Babaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa, gitme ne olur.

Yarbay Ali Bey de gözyaşlarını saklayamayanlar kervanına katılmıştı. Dil sükût etmiş, gözyaşları konuşuyordu. Kervana filikadakiler de dâhil oldu.

Baş çarkçının serdümene kumandası ile beraber Neyyire'nin son ümidi olan palamar da çözüldü.

- Avara vasıta.

Dışarıdan gelenler bahriyelilerin nelere katlandığını, ayrılıkların ne denli zor olduğunu ilk kez görüyorlardı. Bu görüş onları öyle duygulandırdı ki artık bahriyelilere daha farklı bir gözle bakıyorlardı. Herkes ayrılanlara, ayrılıkları yaşayacaklara teselli vermek için sıraya girmişti.

"Kızım bak babanı da ağlattın, geri dönecek ağlama.", "Bak kızım bu babanın işi, senin için uzaklara gidiyor.", "Allah'ım, şu çocuğun şu hâline yürek mi dayanır?", "Şu ufaklığa bakın, babasını ne kadar da seviyormuş." Kala-balık bir türlü susmuyordu ama söylenenler Neyyire'nin bir kulağından giriyor, diğer kulağından çıkıyordu. El söyleyince uzaktan söylüyor, el ağlayınca uzaktan ağlıyordu.

Ali Bey filikaya binmiş iskelede kendisini uğurlamaya gelen abisine selam durmuş ve Neyyire'ye el sallıyordu.

- Avara vasıta⁵⁵.

Meyyire sesi kısılmış olmasına rağmen hâlâ feryat ediyordu.

- Babaaaaaaaaaaaa! Gidiyorsun ha, gidiyorsun ha.

Filika avara etmiş, yavaş yavaş Beşiktaş iskelesinden uzaklaşıyordu. Ali Bey'in gözyaşları net görmesini engellemeye başladı. Hıçkırarak ağlıyordu, filikadakilerin "Koskoca süvari ağlar mı?" diye düşünmelerini umursamıyordu. Görebildiği kadarıyla sahile bakıyor ve kalabalığın arasında Neyyire'yi takip ediyordu. Neyyire bir eliyle gözlerini ovuşturuyor, diğer eliyle de babasına öpücükler yolluyordu. Neyyire'yi kalabalığın içerisinde kaybettiğinden filika Ertuğrul'un sancak bordasına gelmişti.

Sevgiden nasibini almamış, yüreğindeki taşların ağırlığından hiç kurtulamamış -aynı filikada bulunan- John, olan bitene bir anlam veremiyordu.

Sahildeki iskelede bekleyen Hasan Hüsnü Paşa, Japonya'ya gemi gönderme kararının bu kadar yankı bulacağını, halkın bu kadar ilgi göstereceğini rüyasında görse bile inanmazdı. Gelen halkı göz ucuyla süzdü, her birinin yüzünde ayrı ayrı ifadeler vardı. Hangilerinin gemi personelinin yakını, hangilerinin ise dışarıdan geldiği belli olmuyordu. Çocuğu, genci, yaşlısı, kadını erkeği, hepsi bir başkaydı bugün... İçinden çok şey söylemek geldi ama bir türlü düşündüklerini eyleme geçiremedi. Minnet duyguları bir türlü dudaklarından dışarı çıkmadı.

Bu ne gündü, bu ne heyecandı! Bozcaadalı Hasan Hüsnü Paşa yıllarca tecrübesi olup da aynı işe yeniden en alt kademededen başlamış birini andırıyordu. Bahriyeye yeni başlamış bir subay gibiydi ama geçmiş ve yaşadıkları bir anda yakasına yapıştı. Şu 93 Harbi yok muydu?

Harbin üzerinden on bir yıl geçmiş, yıllar sonra bu geminin gönderilmesi ile beraber yeni heyecan gelmişti

bahriyeye. Geminin gidiş i yaklaşınca iyice ümitlendi. Bahriye böyle olmalıydı, hareketli ve eğitimli. Eğer bu gemi salimen Japonya'ya giderse, bu personel bunu başarır sa Bahriye için yeni ümitler doğacaktı. Nazır iyice heyecanlandı, kalbinin dayanıp dayanmayacağı belli değildi. Yaveri koluna girmiş, bir iki tabip ise her an müdahale etmek için hazır bekliyordu. Nazır hâlâ alarga-da bulunan Ertuğrul'a gitme niyetindeydi.

- Yaver haber ver, filika sahile gelsin. Gemiye gideceğim.

Yaver yine kaçak güreşmeyi tercih etti.

- Efendim eğer gemiye giderseniz Kâmil Paşayı karşılayamayız. Malumunuz buraya, iskeleye gelecekti.

- O gelene kadar ben gemiye gidip gelirim.

- Efendim gelmek üzeredir.

- Yahu sana filika gelsin dedik.

- Efendim gemiye son vasıta yapılmış.

Nazır artık bu sözün üstüne Bahriyeli olarak bir şey söyleyemezdi. Gemiye son vasıta yapıldıktan sonra filika metafora ile gemiye alınır ve sahile bir daha filika gönderilmezdi.

Geminin hareket etmesine bir saat kalmıştı. Mızıka Beşiktaş iskelesine gelmiş ve geminin demir alacağı zaman çalacakları marşların provalarını yapıyorlardı.

Sadrazam Kâmil Paşa'nın da gelmesiyle beraber bütün devlet erkânı Beşiktaş İskelesinde yerini aldı. Kimler yoktu ki gelenler arasında, Yıldız Sarayı'ndakiler, Selimiye Kışlası'ndakiler, Dikimhanedekiler, Haddehanedekiler, Bahriye Mektebi'nin subay ve öğrencileri ve İstanbul'daki gemilerin subaylarının çoğu buradaydı. Esnaf dükkânlarını kapatmış, fırıncılar sabah ekmek çıkarmamış, devlet dairelerindeki işlerinden kaçmış, çocuklar pazar sabahının uyk u keyfini bırakmış Ertuğrul'u uğurlamaya gelmişti. Balıkçıların hiçbir i sahilde değildi. Hepsi tekelerini almış Ertuğrul'a doğru açılmış ve Ertuğrul'un etrafında mevkilerini almışlardı.

Ertuğrul'un gideceğini haber salan tellallar da buradaydı.

İstanbul'daki yabancı sefirler bu manzarayı ağzı açık bir vaziyette seyrediyorlardı.

Bugün gemiyi uğurlamaya gelemeyenler ise evlerinin balkonlarından çarşafı sallandırarak evlerini alay sancakları gibi donatmışlardı.

Ertuğrul'da koşuşturma ve heyecan birbirine karıştı. Ertuğrul, biraz sonra demir alarak seyre çıkacaktı. Albay Osman Bey köprü üstünde sancak taraftaki koltuğuna oturmuş elindeki tütün tabakasını açmış sigarasını sarıyordu. Serdümen'e döndü.

- Serdümen, bana ateş getir evladım.
- Anlaşıldı kumandanım.
- Süvari Ali Bey!
- Emredin kumandanım.
- Var mı aksi giden bir şey?
- Yok kumandanım, fakat leventlerin eli ayağına dolanıyor.
- Hayrola Ali Bey?
- Nasıl dolanmasın kumandanım, çocuklar çok heyecanlılar.
- Ali Bey anlıyorum, fakat bir sakatlık çıkarmasınlar?
- Bunlar benim aslanlarım, problem çıkarmazlar.
- Binbaşı Cemil Bey nerelerde?
- Topçu subayı ile beraber başüstüne çıktılar. Demiri kontrol ediyorlar.
- Çımarıva için herkes hazır değil mi?
- Hazır kumandanım, manevra yerlerinin dışındaki herkes mevkesini alıyor. On dakika içinde hazır olurlar.
- Ali Bey! Şu kalabalığa bir bak dürbünle, şu halkın teveccühünü görüyor musun? Ben yıllardır böyle bir şey görmedim. Sanki İstanbul'da bir afet olmuş da herkes

kaçmak için sahile toplanmış ya da büyük bir düğün alayı var da kimse bu düğünü kaçırmak istemiyor. Manzara bunu andırıyor.

- Kumandanım sonra bakarım. Şu an dikkatimi dağıtmak istemiyorum.

- Süvari!

- Buyurun kumandanım.

- Ben şu kalabalığa bak diyorum, hiç şaşırmadın mı?

- Kumandanım şaşırılacak bir mevzu yok ki.

- Nasıl yok Ali?

- Kumandanım, İstanbul ilk kez yolcu göndermiyor uzaklara.

- Ama bu kadar insan bir arada olmamıştır herhalde.

- Evet kumandanım, fakat sebepleri çoktur.

- Süvari sır küpü gibisin bugün, ne demek istiyorsun?

- Kumandanım konuşmak için daha çok vaktimiz olacak, seyir uzun. Ama ben baş çarkçı ile konuşmanızı tavsiye ederim.

- Neden baş çarkçı?

- Baş çarkçı iki ayaklı tarih kitabı gibidir. Bu kalabalığın sebebini tarihiyle beraber anlatır. Yalnız bir zaafı var.

- Neymiş zaafı?

- Kumandanım, baş çarkçı birazdan köprü üstüne gelir. Dedikodusunu yapmış olmayayım. Ama çay ısmarlamazsanız ağzını bıçak açmaz.

- O kısmı kolay. Seyre kalkalım da bir konuşalım bakalım. Unutturma bana ama.

- Ben unutsam da şu kalabalık unutturmaz kumandanım.

- Kalabalık gemiyle beraber seyre mi geliyor ki hatırlatsın?

- Hepsinin yüreği ve kafası bizimle olacak kumandanım.

- Ağzından bal damlıyor svarım, dedi Albay Osman Bey gururla. Ancak susacağa da benzemiyordu.

- Ne dersin Ali, gemideki herkesin bekleyeni var mıdır sence?"

Albay Osman Bey konuşurken bilinaltındakileri de yavaş yavaş ortaya çıkarıyordu.

- Neden olmasın kumandanım?

- Onu demek istemedim. Herkesin bekleyen bir seveni var mıdır?

- Karısı veya nişanlısı mı demek istiyorsunuz?

- Evet Ali Bey!

- Bu mühim değil kumandanım.

- Nasıl mühim değil Ali!

- Kumandanım lafa tuttunuz işleri yetiştirmeyeceğim.

Kumandan Osman Bey içindeki ızdırabı bastırmak için ne lazımsa deniyordu.

- Süvari!

- Buyurun kumandanım.

- Al bir cigara da sen yak. Bak sana da sardım.

- Kumandanım ben sonra içeyim.

- Ali, şimdiden emirlerime karşı çıkıyorsun. Tamam, geminin kumandanı sensin ama bu heyetin kumandanı da benim.

- Estağfurullah kumandanım, onu kastetmedim.

- Al Ali Bey, heyecanını yatıştır ve efkârını biraz dağıt.

Ali Bey serdmene sigarasını yaktırdıktan sonra iskele kırlangıca ıktı.

Kpeşteye sol kolunu dayadı. Derin derin, içine çekiyordu dumanı. Kulaklarından hiç gitmeyecek o sahildeki insanların gürültüsü ta gemiye kadar ulaşıyordu. Ertuğ-

rul'un etrafındaki balıkçı sandalları ile uğurlamak için bekleyen diğer teknelerdeki insanların bağışmaları, seslerini gemiye duyurmak için avazı çıktığı kadar seslenmeleri, her şey birbirine girmişti. Ali Bey, gemiye el sallayanlara karşılık verirken yine gözyaşları yanaklarından aşağı doğru akmaya başladı. Albay Osman Bey, süvariye bir türlü rahat bırakmıyordu.

- Süvarim bir bakar mısın buraya, diye içeriden seslendi Albay Osman Bey.

Yarbay Ali Bey, pantolonunun arka cebinden çıkardığı mendille terini siliyormuş bahanesiyle gözyaşlarını sildi ve tekrar köprü üstüne, içeriye Osman Bey'in yanına geldi.

- Buyurun kumandanım.
- Süvari, sigaranı içtin mi?
- Evet kumandanım.
- O hâlde Baş Çarkçı İbrahim Bey'e haber ver, köprü üstüne gelsin.
- Anlaşıldı kumandanım.

Biraz sonra Baş Çarkçı İbrahim Bey köprü üstüne geldi ve komutanın yanında yerini aldı.' Gemilerde baş çarkçılık makamını temsil edene hürmet edilirdi. İbrahim Bey nevi şahsına münhasır biriydi. Köprü üstüne geldiği zaman ona çay söylenmemiş olursa köprü üstünden ayrılır ve hiçbir Allah'ın kulu onu tekrar köprü üstüne getiremezdi. İşinin ehli oluşu ve eline makine konusunda kimsenin su dökememesi ise ona ayrı bir hava veriyordu. Gemide iki kişinin lakabı "Çaycı"ya çıkmıştı. Bunlardan birisi Baş Çarkçı İbrahim Bey, diğeri İkinci Çarkçı Mehmet Bey idi. Büfeciler çay istendiği zaman hangi çaycı çay istiyor diye soruyorlardı.

üçüncü sigarasını da yakan Albay Osman Bey, baş çarkçıya döndü.

- Makine hazır mı baş çarkçım?
- Hazır kumandanım.

- Malumunuz Selimiye'yi bordalayana kadar makine ile gideceğiz. Daha sonra eğer rüzgâr müsait olursa yelkenle devam edeceğiz. Rüzgâr müsait olmazsa makine ile yola devam edeceğiz.

- Kömür yettiği sürece isterseniz Japonya'ya kadar makine ile devam edebiliriz kumandanım.

- İbrahim Bey, neşenizden bir şey kaybetmemişsiniz.

- Kumandanım, eğer ben latife yapmazsam tüm gemi somurtur, konuşacak adam bulamazsınız.

- Bu bir tehdit mi baş çarkçım?

- Estağfurullah kumandanım.

Albay Osman Bey tekrar süvariye döndü:

- Ali Bey hazırlıkların son durumunu rapor edin bana, son on dakika.

- Personel çımarıva, diğerleri manevra yerlerini aldılar.

- Demir viraya hazır mı?

- Hazır kumandanım.

- O zaman Binbaşı Cemil Bey köprü üstüne çıksın. Demirin başında topçu ile torpido zabitleri kalsın. Mızıka hazır mı?

- Kıç üstünde hazır bekliyorlar kumandanım.

- Az sonra sahildeki mızıka çalmaya başlayacak, on dakika sonra biz demir almaya başlayacağız. Demir alıp da yol verdikten sonra bizim mızıka marşlar çalacak ve çımarıvaya öyle başlayacağız.

- Her şey planlandığı gibi yapılacak kumandanım merak etmeyin, zabitlerin saatleri ayarlıdır.

- Meraklanmıyorum Ali Bey. Sen de heyecanımı mazur gör.

Albay Osman Bey ile süvari konuşmaya devam ederlerken Binbaşı Cemil Bey de köprü üstüne çıktı. Başüstündeki gözcünün düdük ile verdiği işareti köprü üstünde yankılandı. Geminin iskele tarafından bir balıkçı teknesi geliyordu. Süvari, Binbaşı Cemil Bey'e döndü.

- Cemil Bey! Gemide ziyaretçi kaldı mı?

Köprü üstü buz kesti. Cemil Bey "Eyvah!" diyerek köprü üstünden aşağı inerken Ali Bey kolundan tuttu.

- Ne oldu Cemil Bey! Dur bu telaşın sebebi nedir?

- Süvarim, bir İngiliz gelmişti gemiye. Harty'nin kalan eşyalarını alacaktı. Gemiden ayrıldığını bana rapor etmediler.

Endişelenme sırası Yarbay Ali Bey'deydi.

- Koş Cemil. Hazır kıtaya da haber ver. Bunların ne yapacağı belli olmaz. İngiliz gemiden ayrılmadıysa hemen gemiden gönderin.

Binbaşı Cemil Bey koşar adım iskeleden bir alt güverteye indi. Sancak taraftan ana güverteye çıktığında Ömer Yüzbaşı ile karşılaştı.

- Ömer çabuk hazır kıtaya haber ver. Subay kamara-ları koridoruna gelsinler.

- Efendim, hazır kıtayı az önce çımarıva için gönderdim.

- O zaman silahlı iki adam al, çabuk subay kamara-larına gel.

- Ne oldu efendim?

- Sana ne diyorsam onu yap be adam.

Binbaşı Cemil Bey ana güverteden içeri girdi. Subay kamaralarına giden en kestirme yoldan koşuyordu. Ömer Yüzbaşı ise aklına ilk gelen silahlı adamların lum-barağzı nöbetçileri olduğunu düşünerek lumbarağzına doğru koşmaya başladı.

Cemil Bey nihayet geminin kış tarafına subay kamara-larına ulaşmıştı. Neyse ki kendi kamarası hemen korido-run başındaydı. Kamarasına yıldırım hızıyla girdi. Masası-nın ilk çekmecesini açtığı gibi silahını almasıyla kurması ve kamarasından çıkması bir oldu. Kamaradan çıktıktan sonra baş çarkçının kamarasına ulaşmak için bir L kori-dordan geçmesi gerekiyordu. L koridorun köşesini dönerken Yüzbaşı Ömer Bey de arkasından yetişti.

- Cemil Binbaşım geldik efendim. Nereye gidiyoruz?
- Beni takip et Ömer.

Önde Cemil Bey, arkasında Ömer bey ve iki silahlı asker koşar adım L koridoru geçtiklerinde sivil kıyafetli birisinin Albay İbrahim Bey'in kamarasının kapısını açmaya çalıştığını gördüler. Binbaşı Cemil Bey silahını yabancıya doğrulttu.

- Olduğun yerde kal. Elindekileri yere bırak, ellerini yukarı kaldır.

John, planlamadığı bir durumla karşı karşıya kalmıştı. Tek çıkar yolu kalmıştı; üzerini aramayacakları ümidiyle teslim olmak. Elindeki tornavida ve çekici yere bırakıp ellerini yukarı kaldırdı.

- Bize doğru dön, diye seslendi Cemil Bey.

John, geriye doğru döndü. Binbaşı Cemil Bey ile göz göze geldiler. Cemil Bey'in gözlerinde hiddet ve nefret, John'un gözlerinde ise korku ve endişe okunuyordu.

Bir iki dakika ortama sessizlik hâkim oldu. Cemil Bey içindeki nefreti daha fazla saklayamadı:

- Allah'ın belası herif, burada ne halt işliyordun?

Cemil Bey'in sorusu John'a bahane uydurma fırsatı verdi.

- Bir yanlış anlaşılma var galiba. Buraya geldiğimde kamaranın kapısını kilitli buldum. Harty'nin eşyalarını almam lazımdı. Ancak kamaranın kapısını açtırmak için kimseyi bulamadım. Gemi hareket edeceği için bir an önce kapıyı açıp eşyaları almak için bu metoda başvurdum.

John'un sözlerine cevap Binbaşı Cemil Bey'in arkasından bekleyen Yüzbaşı Ömer Bey'den geldi.

- Efendim bu sahtekâra inanmayın. Hemen gemiden atalım.
- Merak etme Ömer Yüzbaşım, bu sahtekâra kim inanır ki?

Ömer Bey'in bir işaretiyle iki silahlı er John'u aldılar ve lumbarağzına götürdüler. Nöbetçi subayı, John'u sahile

göndermek için filikayı nereden bulacağını düşünürken iskele taraftan bir balıkçı teknesi gemiye yanaştı. Balıkçı teknesinin kıç üstünde duran kafasında kasketi ve siyah paltosu olan kalın bııklı birisi sağ elini kaldırarak nöbetçi subayına bir şeyler işaret etti. Bu Edward'dan başkası değildi. Nöbetçi subay sesini yükselterek sordu:

- Gemi kalkacak, gemiye daha fazla yaklaşmayın.
- Ben John'u almaya geldim.

Nöbetçi subayı derin bir nefes aldı. Edward'ın bu sözü onu filika bulma derdinden kurtarmıştı. John apar topar gelen balıkçı teknesine bindirildi. Balıkçı teknesi tornistan⁵⁶ yol alarak aceleyle Ertuğrul'dan ayrıldı. Ömer Yüzbaşı da rahat bir nefes aldı. Ancak rahat olmayan birisi vardı ki o da Binbaşı Cemil Bey idi. Kafasındaki şüphce önce beynini sonra da içini kemirmeye başlayınca düşüncesini Ömer Yüzbaşı ile paylaştı:

- Ömer Yüzbaşım! Biz ne yaptık yahu?
- Anlamadım efendim?
- Adamın üstünü aramadık, paltosunun altı şişkin duruyordu.
- Eyvah efendim, eyvah!
- Eyvah ki, ne eyvah Ömer Yüzbaşım! Olan oldu artık.

Balıkçı teknesi, Ertuğrul'dan yaklaşık yüz metre uzaklaşınca John ve Edward balıkçı teknesinin kıç üstünden ayrılıp üç kişilik ufak kamaraya girdiler. İkisi de ayakta bekliyordu. Edward kasketini çıkardı. John'a doğru yaklaştı ve John'un paltosunun düğmelerini kendi elleriyle açmaya başladı. John titriyordu. Son düğmeyi de çözüp John'un paltosunu iki yana açınca John'un üzerindeki patlayıcıyı gördü. Edward önce ince ses tonuyla sordu:

- Ne o beceriksiz herif, görüyorum ki patlayıcıyı kamaraya koyamamışsın.
- Yakalandım, diye cevap verdi John.

Edward'in az önceki ince ses tonu kayboldu. En üst perdeden bağırırken ağzından çıkan tükürükler John'un suratında patlıyordu.

- Lanet olası herif! Fark ettiler mi patlayıcıyı.
- Hayır. Üstümü aramak kimsenin aklına gelmedi.
- Geri zekâlı herif. Adamlar seni bile bile salmış olmasınlar.
- Bilseler niye salsınlar ki?

Edward sinirlerine hâkim olamayınca John'un sağ kaşının üzerine yumruğunu indirdi. John'un kaşının altından sızan kan gözünü dolduruyordu. Edward hızını alamayınca bir yumruk da dudaklarının üstüne indirdi. John yere tükürünce kanla birlikte iki dişi yere düştü. Edward duracağa benzemiyordu. John'un ayak kaval kemiği darbe aldı. Bir yumruk da karnına yiyince, John yere yığıldı. Edward, yere düşen John'u tekmelemeye başladı. Neresine geldiğini düşünmeden tekmeliyordu. Yorulunca bıraktı. Balıkçı teknesinin kaptanı, rotayı Üsküdar istikametine doğru kırdı.

Edward söylenmeye devam ediyordu:

- Sizinle beraber yola çıkanın...

Edward geride iz bırakmayı sevmezdi. Bu defa kendi paltosunun düğmelerini açıp paltosunu üzerinden çıkardı. Peşine kalın ilmekli örülmüş kazağını da çıkardı. Edward'm belinden çıkardığı silahı kurduğunu fark eden John yalvarmaya başladı.

- Beni öldürme ne olur. Bak bekleyen bir karım ve iki çocuğum var.
- Bunları daha önce düşünecektin aptal.

John'un yalvarması anlaşılan bir işe yaramayacaktı. Edward kararlıydı. Kurduğu silahını John'un kafasına dayadı. Derin bir nefes aldı. Edward kendi başını sol tarafa doğru çevirerek gözlerini kapatıp tetiğe bastı. Bir daha bastı. Bir daha bastı. Silah sesi teknenin motorunun sesine karışarak boşluğa yayıldı.

Vira Demir⁵⁷

Beşiktaş iskelesinde mızıka hazırды. Mızıka Şefi'nin bir hareketiyle bando "Ey Gaziler Yol Göründü" parçasını çalmaya başlayınca büyük bir uğultu koptu. Ağlama sesleri, dualar, bağrışmalar, feryatlar, figanlar birbirine karışıp bandonun sesini bastırmaya başladı. Bando veda havaları çalarken bando ekibindekiler de ağlıyordu. Manzaraya kayıtsız kalmak mümkün değildi.

Bandonun ve sahildeki halkın sesi birbirine karışmış vaziyette gemiye kadar ulaştığında Kumandan Osman Bey sancak taraftaki koltuğundan kalkıp köprü üstündeki miyar pusulanın⁵⁸ yanına kadar gelip yüzünü pruvaya döndü. Demir ırgatının başında topçu ile beraber torpido subayı ve neferler hazır bekliyordu.

Biraz önce balıkçı teknesinde yaşananlardan gemideki kimsenin haberi yoktu.

Osman Bey'in kalbi heyecandan yerinden çıkacak gibi hızlı atıyordu. Sanki bir gemiye ilk kez kumanda edecekti.

- Bismillah, makine manevraya hazır ol!!!

Muhabere borusundan makine dairesindeki ikinci çarkçının sesi köprü üstünde yankılandı.

- Makine manevraya hazır, kumandanım.

Osman Bey, köprü üstünde ellerini arkasına bağlamış vaziyette volta atıyordu.

Demir alma vakti gelmişti.

Dışarıdaki sandalların bile net duyduğu kumandasını bağıarak verdi:

- Vira Bismillah!!!! Hadi aslanlarım, hadi!

Grandi direğine geminin demir almaya başladığını belirten flamalar çekildi. Demir ırgatının hareketiyle gemi hafifçe sarsıldı. Bu, demirin dipten kurtulduğunun ve gemiye doğru çekildiğinin işaretiydi. Köprü üstüne raporlar yağmaya başladı.

- Dört güvertede, üç güvertede, iki güvertede...

Her rapor Osman Bey'in heyecanını yatıştıracağına iyice arttırıyordu. Demir neta raporu gelince Osman Bey dürbününü alıp tekrar sahile doğru baktı. Ağabeyi, Nazır ve Sadrazam sahilde el sallıyorlardı. Dürbünü küpeşteye dayamış Ertuğrul'a el sallayanları seyrediyordu.

Albay Osman Bey, kumandaları vermeye devam ediyordu.

- Bismillah, makine pek ağır yol tornistan, dümen iskele alabanda!

Yeke dairesinden pervanenin döndüğü raporu geldi:

- Makine pek ağır yol aldı.

Ertuğrul, Beşiktaş iskelesine sancak borda gösterdi. Osman Bey gemiye yeni kumandalar veriyordu.

- Ortala, makine stop!

Pruva 270'e gelince ileri yol verildi.

- Makine pek ağır yol ileriiiiiiii.

Ertuğrul demir almış, ileri yolla harekete başlamıştı.

Sancak taraf ana güvertede, pruva direği, grandi direği ve mizana direğinde mevki alan personel çımarivaya başladı. Feslerini çıkarıp sağ ellerini vücutlarına doksan

derecelik açıyla her yana açtıklarında, sahilden yeniden yükselen feryatlar karşısında fedakâr denizciler gözyaşlarını yüreklerine akıtıyorlardı.

Ertuğrul'un kış üstündeki bando, çımariva⁵⁹ ile beraber marşlar çalmaya başladı. Çımariva bitip de Ertuğrul, Yıldız'ı bordaladığında 21 pare top atışı ile Sultan Abdülhamid'i selamladı. Halk, Beşiktaş iskelesinden sanki gemiyle beraber gidiyormuşçasına sahili takip ediyordu. Kimisi Ertuğrul'daki nişanlısı için, kimisi eşi için, kimisi kardeşi, kimisi babası kimisi evladı için dua ediyordu:

- Allah yolunuzu açık etsin.
- Hayırlısı ile gidin hayırlısı ile dönün...

Ertuğrul gidiyordu, sevdiklerini geride bırakmış gidiyordu... Dönüşe randevu vermemişlerdi, rüzgâr nereden eser, ne zaman fırtına olur bilinmezdi. Bilinen bir şey vardı ki o da hesaplara göre bir yıldan önce dönüş olmazdı. Gemideki herkes eşine, dostuna, tanıdığına "Kismet ne zamansa o zaman görüşürüz, yolcunun işi belli mi olur?" demişti.

Neyyire babasını, Ayşe Hanım sevdasını, her şeyini, Semiha ağabeyini, Tekirdağ, denizlerin kurdu olan Yarbay Ali'sini, Hatice Ana, bahriyeli olmadığı hâlde kendisini gemiye yazdıran oğlunu, kadınlar kocularını, genç kızlar nişanlılarını, İstanbul Ertuğrul'u, memleket ise evlatlarını gurbete gönderiyordu.

- Süvarim bir uzun düdük çalın ve halkı selamlayın, dedi Albay Osman Bey

- Kumandanım boğazı çıkana kadar düdük susmayacak galiba.

- Evet süvarim. Şu sahillere dökülmüş halkı tek tek selamlasak bile az gelir. Baksana sahillere, iğne atsan yere düşmeyecek. Bu kadar samimiyete, bu kadar hürmete, bu kadar vefaya karşı ne yapsak azdır. Bu vefaya bin canımız olsa feda edilmez mi?

- Haklısınız kumandanım, zaten canımızdan başka neyimiz var onlara vereceğimiz? Şu uğurlamayı görüyor

musunuz, İstanbul gurbete çok asker gönderdi, çok analar ağladı, çok sevdalılar bir daha kavuşamadı. Lakin İstanbul böyle asker uğurlamamıştır.

Kumandan Osman Bey dürbünle sahilleri gözetliyordu. El sallayanların hepsine karşılık vermek imkânsızdı. İmkânsızdı, fakat şu halkın gösterdiği ihtimam ve sevginin keşke yüzde biri kadarını eşi de gösterseydi. Ertuğrul uğurlanırken Semiha'dan başka en yakınları tarafından gözyaşı dökülmeyen tek insan kendisiydi diye düşünüyordu. Osman Bey'in gözleri çok derinlere daldı. Daldığı yerde nefesi tükenince dipten çıkmak için sihirli bir el beklerken geminin çalan düdüğü ile kendine gelip tekrar sahile bakınca rahat bir nefes aldı. O bir kişinin, yani eşinin peşinden gözyaşı dökmesini bekliyordu fakat Allah ona bir yerine binler vermişti. Bir kişi yerine binler ona el sallıyor ve gözyaşı döküyor diye düşününce, fiziki yalnızlığını burada bıraktığını düşünerek kendisini rahatlatmıştı.

İskele taraftan Selimiye bordalandığında sahilden top atışları başladı. Bu seremoniden haberi olmayanlar gemide top başına, savaş yerlerine doğru koşuşturmaya başlayınca Kumandan Osman Bey gülümsedi. Selimiye Kışlası'ndan uğurlama merasimi için yirmi bir pare top atışı yapıyorlardı. Bu alışıldık bir durum değildi. Yirmi bir pare top atışı sadece padişaha yapılırdı.

- Süvari! Topların başında adamlar var mı?
- Var kumandanım.
- Yüzbaşı Celal'e söyle hemen topları doldursunlar, biz de selamlayalım.
- Anlaşıldı kumandanım, 21 pare mi olacak?
- Neden olmasın Ali? Bunun altında mı kalacağız? İstersen Sultan Abdülhamid'i kışkırtmak için 22 pare de atabiliriz. Nasıl olsa geminin gidiş emrini verdi, sözünden dönüp gemiyi geri çağırtmaz herhalde.

Selimiye Kışlası'ndaki subaylar ve erat dışarı çıkmış, sadece top atışında görevliler yerlerindeydi. Kulelere

çıkanlar, eline dürbün alan herkes gemiyi izliyordu. Kısa zamanda toplar dolduruldu ve Ertuğrul selamlama atışına Albay Osman Bey'in emri ile başladı:

- Bismillah salvo ateş!

Geminin sancak tarafındaki toplar sırayla ateşlenince Albay Osman Bey'in gururu bir hayli okşandı.

- Aferin Celal'e.

- Kumandanım çocuklar işinin ehlidir, dedi Yarbay Ali Bey.

- Bana güven veriyorlar, Ali.

Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey homurdanmaya başlamış, köprü üstünde bir o yana bir bu yana volta atıyordu. Kumandan, baş çarkçıyı böyle görünce aksi giden bir şey olduğunu düşünüp İbrahim Bey'e seslendi:

- Hayrola baş çarkçım, canını sıkın bir şey mi oldu?

- Kumandanım, bunların size güven verdiğini söylüyorsunuz. Ama bana güven vermiyorlar.

- Ne oldu ki?

- Baksanıza köprü üstünün işten güçten haberi yok. Bunlarla bu seyir bitmez. Şu teğmenlere bakın, hâlâ aylak aylak etrafa bakıyorlar.

Albay Osman Bey, baş çarkçının söylediklerine bir anlam veremedi. Ne demek istediğini sormaya niyetlendi ancak, durumu bilen Süvari Yarbay Ali Bey pasaparlara seslendi:

- Evladım koş baş çarkçıya bir demli çay getir. Yoksa bu seyri bize haram edecek.

Bir aksilik olmadığını anlayan kumandan rahat bir nefes alırken, süvari ile beraber tüm köprü üstünde bulunan personel gülmeye başladı. Baş çarkçı hüzünlü havayı bir nebze olsun dağıtmıştı.

John gelmeyince Mitch endişelenmeye başladı. Dört keskin nişancıyla baş başa kalmıştı. Nişancılar, Cezayirli

Gazi Hasan Paşa Kışlası'nın nezarete bakan en üst katında yan yana mevki aldılar. Mevzilendikleri yer iskeleyle hâkimdi. Hedeflerini vurmak için Mitch'den işaret bekliyordılar. Normalde bu işi John yapacak, iş bittikten sonra Mitch, John'u temizleyecekti.

Nişancılarından Mitch'e yakın olanı heyecanla Mitch'e doğru kafasını çevirdi.

- Bahriye Nazırı menzilimin içine girdi.

Diğer nişancı da Mitch'e döndü:

- Sadrazam da benim menzirim içinde.

Mitch bir aksilik istemiyordu. İlk iki nişancı birlikte ateşe başlayacaklar, eğer ıskarlarsa diğer iki nişancı ateşe başlayacaklardı. Mitch suikasttan sonrasını düşünürken, ilk nişancı Smith seslendi:

- Ateş açmak için çok uygun. Ne dersiniz?

- uygunsa ateşe başlayın.

Smith, Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın hasta olan kalbine, Steve ise Sadrazam Kâmil Paşa'nın fesinin alniyla birleştiği noktaya nişan aldı. Elleri tetikte uygun anı bekliyordılar. Mitch ateşe başlamalarını tekrar söylemeye hazırlanırken nişancılar bir el silah sesiyle kafalarını geriye çevirdiklerinde Mitch'in ayakta sendelediğini gördüler.

Mitch, Cezayirli Gazi Hasan Paşa kışlasının nöbetçi subayı Üsteğmen Bahadır Bey tarafından sırtından vurulmuştu. Üsteğmen Bahadır Bey bir el daha ateş edince Mitch yere yığıldı. Hazır bekleyen diğer iki nişancı tüfeklerini üsteğmen Bahadır Bey'e doğrulttuklarında odaya âdeta yıldırım hızıyla giren Lütfü Çavuş ikisinin üzerine de kurşun yağdırdı. İki nişancı da olduğu yere yığıldılar. Ancak erken davranan Smith'in silahından çıkan kurşun üsteğmen Bahadır Bey'in vatan için çarpan yüreğine isabet etmişti bile. Lütfü Çavuş kurşunları Smith'in üzerine yağdırmış, Steve de boş durmamış o da Lütfü Çavuş'a kurşun yakmıştı. Lütfü Çavuş olduğu yerde düşen Baha-

dır Yüzbaşı'nın ayaklarının üzerine yığıldı. Tabancasını elinden düşürmemek için olanca gayretini sarf ediyordu. Üsteğmen Bahadır Bey'in üzerindeki dünya durmadan dönüyordu. Şuuru kapanmak üzereyken Steve'in bir kurşunu da Lütfü Çavuşun başını sıyrarak geçti.

Lütfü Çavuş, bir kez daha tetiğe dokunmak için olanca gücünü parmaklarına verdi. Lütfü Çavuş'un sağ baş-parmağı son kez hareket ettiğinde bu, silahından çıkan son kurşundu ve bu kurşun Steve'in iki kaşının arasına doğru yola çıkmıştı.

Üsteğmen Bahadır Bey son nefesini verdiğiinde Ceza-yirli Gazi Hasan Paşa Kışlası derin bir sessizliğe büründü.

Geminin vardiya programı Yarbay Ali Bey tarafından ayarlanmış, listeler köprü üstü subay ve erat salonları, makine ve kazan dairelerine, birinci ve ikinci güvertedeki koridorlara, yatakhanelere ve subay kamaralarına asılmıştı. Gemi dar sular, manevra yerleri, demirleme, boğaz geçişleri, siste seyir, limana giriş çıkışlar, savaş yerleri gibi hassas faaliyetlerde iki vardiya, diğer durumlarda ise üç vardiya uygulayacaktı. Bu durum yelkenle veya makine ile seyir yapılan durumlara göre değişebilecekti. İki vardiya uygulandığı zaman vardiyalar sancak ve iskele olarak adlandırılır, üç vardiya uygulandığı zaman ise bir, iki, üç gibi rakamlarla belirtilirdi. İki vardiya düzeni altışar saatlik, üç vardiya düzeni ise dörder saatlik periyodu kapsayacaktı.

İki vardiya düzeninde bir vardiya nöbeti bıraktıktan sonra altı saatlik, üç vardiya düzeninde ise sekiz saatlik bir istirahat periyodu olur; bu zamana yemek yemek, nete batarya yapmak, şahsi temizlik ve düzenle uyku sığdırılırdı. Erat için de aynı tür bir vardiya düzeni uygulanıyordu.

Kafile kumandanı, baş çarkçı, levazım müdürü ve baş-tabip vardiyadan muaftı. Bu kişiler vardiya tutmazlar, yirmi dört saat üzerinden ihtiyaç duyuldukları her an

hazır bulunmak zorundaydılar. Bu bir bahriye âdetiydi ve bahriyenin bilindik zamanından beri uygulanırdı ve uygulanmaya da devam edecekti. Gemide bu dört kişi için, "Dördüncü vardiya" veya VAHAP (Vardiya harici personel) denirdi. Normalde gemi kumandanı süvari olduğu için süvari vardiyaya girmezdi, fakat Ertuğrul'daki durum özel olduğundan, yani süvarinin de başına bir kafiye kumandanı verildiğinden vardiyaya giriyordu. Aslında buna da lüzum yoktu fakat Yarbay Ali Bey çok tecrübeli olduğu için diğer subaylara eğitim veririm düşüncesiyle kendi kendine vardiya yazmıştı.

Vardiya devir teslimlerinden yarım saat önce "alesta" anonsu yapılır, on beş dakika kala vardiya alacak personel gemide uygun bir mahalde tabura alınır ve vardiya yerlerine sevk edilirdi. Vardiya yerleri üç türlüydü: Birincisi "savaş nöbet yerleri" ki bu normalde herhangi bir tehdidin olmadığı seyir düzeniydi. İkincisi özel seyir şartları, mesela dar sularda seyir yerleri, siste seyir, manevra yerleri gibi. Üçüncü düzen ise "savaş yerleri" idi ki herhangi bir tehdit durumu, savaş durumu gibi çok ciddi durumlarda bu anons yapılır, toplar ve torpidolar donatılır, tüm personel bataryalarının başında olur, can yelekleri giyilir. Yani tam teşekküllü bir durumdu.

Adaları iskele tarafında bırakan Ertuğrul, makine ile yedi mil süratle Marmara'ya açılmıştı artık.

İstanbul Ertuğrul'un, Ertuğrul ise İstanbul'un görüş mesafesinden çıkmıştı.

İstanbul'a veda saatinin üzerinden iki saat geçmiş, Kumandan Osman Bey'in kumandayı bir başkasına vermesinin zamanı gelmişti.

- Yelkenler alesta!

Kumandaya karşılık gecikmeden geldi.

- Yelkenler alesta!

Hazırlıklar zaten yapılmıştı. Kumandan Osman Bey sancak taraftaki koltuğundan kalkıp Yarbay Ali Bey'e döndü:

- Kumanda süvaride.
- Kumanda bende, ben Süvari Yarbay Ali.

Birinci vardiya savaş nöbet yerlerine alınmıştı. Üçüncü Kaptan Binbaşı Mehmet Bey, Seyir Zabiti Yüzbaşı Tahsin Bey, Teğmen Şemsettin, Teğmen Mehmet vardiyadaydılar. Seyir zabiti ve teğmenler için bulunması zor bir vardiya idi. Herkes Yarbay Ali'nin o tatlı sert idaresi ve engin, dinlemekten sıkılmayacakları muhabbetine, meslek aşkına, öğretme kabiliyetine hayrandı. Bazen baş çarkçı gibi neden agresifleştiği anlaşılmaz, bazen de ne kadar merhametli olduğu çözülemezdi. Ama o muhabbeti yok muydu, işte onun için her şeye değerdi. Süvari kumandayı alır almaz talimatları yağdırmaya başladı.

- Teğmen Şemsettin, sana söylemediler mi pruvaya arkanı dönmeyeceksin diye.

- Süvarim ben, bir emriniz var mı diye size dönmüş-tüm.

- Bundan sonra dönmeden sorarsın e mi?
- Anlaşıldı süvarim.

Yarbay Ali Bey, seyir subayına döndü:

- Tahsin Yüzbaşım harita masasında Mehmet teğmen mi duracak?

- Evet efendim.

- Bak eğer bir hata eder de bizim mevkimizi farklı bir yerde çıkarırsa, filikaları hazırlattırıp sahile gönderelim olur mu?

- Siz nasıl uygun görürseniz öyle olsun efendim.
- Serdümen, sakın ola gemiyi gezdirme. Pruva kaç?
- İki yüz yetmiş kumandanım, dümen ortada.

Yarbay Ali Bey kamarasına inmek için kumandayı Mehmet binbaşıya vermeyi düşündü.

- Mehmet Binbaşım!
- Dikkat!

- Ben kamaraya ineceğim, yarım saate gelirim, kumanda sizde.

- Kumanda bende, ben Üçüncü Kaptan Binbaşı Mehmet.

Yarbay Ali Bey, kumandayı üçüncü kaptana verdikten sonra kamarasına indi. Fesini ve ceketini çıkarıp yatağının üstüne koydu. Masasının altındaki dolabın ikinci çekmecesini açtı. Ayşe Hanım'ın ona verdiği pakete uzandı. Sıkı sıkı tembihlemişti Ayşe Hanım, gemiye varmadan açmaması için. Bu paket büyük bir kutuydu. Kutunun içindeki küçük kutuda ne olduğunu bilmeden ömrünün sonuna kadar saklayacağına dair Ayşe Hanım'a söz vermişti. Kutuyu açtığında bir beze sarılmış börek ve pasta, diğer beze sarılmış bir şey ve onun yanında da küçük bir kutu daha vardı.

Diğerlerini kenara koyduktan sonra küçük kutuya uzandı. Kutu iple iyice bağlanmıştı. İpleri özenle fakat heyecanla çözdü. İçinde ne olduğuna dair merakı iyice artmaya başladı. Elleri titiyordu. Nihayet kutuyu açtı, içinde bir küçük şişe ve bir zarf vardı. Şişenin içinde yarısına kadar dolu su vardı. Kapağı açıp suyu kokladı. Sonra şişeyi tekrar kapattı. Şişenin içindeki suya bir anlam veremedi. Zarfı açmak için üstteki çekmecelerden birisini açıp zarf açacağını buldu. Zarfın içinde üç adet katlanmış kâğıt ve bir tutam saç vardı. Aklına diğer beze sarılmış olan şey geldi, merakını gidermek için onu da açtı. Ayşe Hanım'ın dün gece giydiği geceliğinden başka bir şey değildi bu.

Ali Bey tekrar zarfa uzandı. Kâğıtları aldı. Bu bir mektuptu. Heyecanı iyice artmış, elleri iyice titremeye başlamıştı. Mektubu daha rahat okumak için sandalyesini kamarasındaki lumbuzun yanına doğru çekti.

"Sevgilim, Her Şeyim, Canım, Bir Tanem,

Hiç beklemediğim bir anda yüreğimin kapısını çaldın. Sana "Hoş geldin" derken ben de çalınan yüreğimin kapısını sana açtım. Seni yüreğime aldıktan sonra kapı-

lan sımsıkı kapattım. Üzerine kilit vurdum ve anahtarını denize attım ki senden başkası yüreğime giremesin. Üzerine kilit vurdum ki sen de yüreğimden dışarıya çıkamayasın.

Sana "Hoş geldin" dediğim ana kadar yetim birisiydim. Sana "Hoş geldin" dediğim ana kadar, insanın anasından veya babasından birisinin olmayışının yetimlik olduğunu zannediyordum. Şimdi anlıyorum ki yetimlik, senden ayrı kalmakmış. Ben yarın sabahtan itibaren yetim kalacağım. Yarın sabah sen evden çıkınca bu konak, İstanbul, hatta bu dünya başıma yıkılacak.

Aslında benim babam da dünya gözüyle seni göremediği için yetim imiş. Ah kader! Babam ne bahtsız adammış.

Ali, sana "Hoş geldin" dediğim andan itibaren bilerek kendimi sevda ateşine attım. Ali ben yandım! Bir defa değil, bin defa yandım. Her gün, her saat, her dakika ve her an yandım. Bu sevda ateşinde hep yanacağım. Yarın da, sonraki gün de, bir sonraki gün de, hatta peşini bırakmayıp ötelerde de bu sevda ateşiyle yanacağım.

Ben senin sevdanın ocağında yanmışım, aşk örsünün altında haddeden geçmişim. O kadar haddeden geçmişim, o kadar incelmışim ki, şimdi üç parça kâğıda dönmüş, gözyaşlarımı mürekkep yapmış sana sevdamı yazıyorum. Sen demiyor muydun?

Kan çanağının içinde

Ağlar gözlerim.

Ayrılık cehenneminde,

Vuslat cennetini gözlerim.

Aşk yorgan,

Sevdayı yastık yapar da,

Rüyaları gözlerim.

Bir ömür yetmezse burada,

Öteleri gözlerim.

Bana hitaben söylediklerini ben de sana karşı iliklerime kadar yaşıyor ve söylüyorum canım. Yüreğim titriyor. Gideceksin ya, içim öyle buruk ki anlatamam. Bana hep "buğulu bakıyorsun" diyordun ya, şimdi de öyle "buğulu" bakıyorum. Gözlerim dolu, etrafı buğulu bir cam arkasından görüyor gibiyim.

Senden öncem yoktu, senden sonram da olmayacak. Sabah bana veda busesini verdikten sonra her sabah bu buseyle uyanacağım, akşam bu buseyle uyuyacağım. Sana bu gece giydiğim geceliğimi sarıp yanına veriyorum, beni özlediğin zaman koklar hasretini hafifletirsin. Şimdiye kadar senden sakladığım iki şeyi söyleyeceğim. Bunları senden sakladığım için umarım beni bağışlarsın. Birincisi sen sefere çıktığın zaman senin fanılanı yıkamaz ve her gün koklardım. Ancak sen geldikten sonra yıkar-dım.

İkincisi sana bir şişe bıraktım. Bu şişenin içinde benim gözyaşlarına var. Senden ayrı kaldığım zamanlar çok ağladım. Gözyaşlarımı bu şişenin içinde topladım. Şimdi bu şişeyi veriyorum sana, bu benden sana en büyük hatıradır Ali. Bundan sonra bu şişeyi ömrün oldukça sakla. Bu sana olan bağlılığımın, sana olan muhabbetimin, sana olan sevdamin bir nişanıdır.

Saçımdan bir tutam kesip zarfın içine koyuyorum. Her akşam saçlarımı okşamaya alışkınsın. Benim yokluğumda da bunu devam ettir Ali'm. Sen o bir tutam saç okşarken ben burada İstanbul'da hissederim.

Neyyire bu hasrete nasıl dayanacak bilemiyorum. İlla seni istiyor. Biliyorsun yaşına göre çok ileride, büyümüş de küçülmüş gibi. Canım, bir tanem, Neyyire için çok üzülüyorum. Onun o kalbi var ya işte senin gibi, senin yüreğin gibi, şefkat dolu, merhamet dolu. Öbür parçalar, Mevhibe ve Rauf da öyle olacak.

Ali, sen yüreğimsin, iki ciğerimsin, aldığım nefesimsin, ışığım, gündüzümsün, geceleri yolumu aydınlatan ay ışığımsın. Bu dünyada başıma gelen en iyi şeysin.

Bu yolculuk çok uzundur. İstanbul nere Japonya nere derler. Ne kadar uzak olursa olsun benim yüreğimi taşıdığını biliyorum. Ne kadar uzak olursan ol ben de senin yüreğini taşıyorum. Sana dediğim gibi, senin cismin gurbete gidiyor, sen oralarda gurbeti yaşayacaksın. Ben ise burada İstanbul'da sensizliğin gurbetini yaşayacağım.

Ali, ben hep yolunu gözledim. Gene gözlerim. Nasıl gözlemeyeyim ki? Senin gibi biri var ya yüreğimde, bir ömür boyu yol gözlerim. Bilsem ki seni bir dakika göreceğim bir ömür boyu beklerim, bir ömür boyu beklerim, bir ömür boyu beklerim Ali'm."

Ayşe"

Son satırını da okuduktan sonra mektup Yarbey Ali Bey'in elinden düştü. Sandalyeden kalktı, kamarasının lumbuzundan dışarıya Marmara'nın sakin sularına doğru bakarken gözyaşları yanaklarından boynuna, oradan da fanilasının içine doğru akıyordu. Yatağının üzerine koymuş olduğu Ayşe Hanım'ın geceliğini aldı. Kokladı, kokladı, kokladı... Sonra yatağa uzandı. Kamaranın tavanı sanki üzerine çökecekti. Yan döndü, geceliği aldı bir daha kokladı, bir daha, bir daha. Gözyaşları bu defa geceliğin üzerine akıyordu. Geç yakalanan şeyler bu kadar kısa mı sürüyordu. Mutluluğu ikisi de geç yakalamıştı, şimdi de mutluluğunu geride hüzün olarak bırakmış ve uzaklara gidiyordu. Bu mektup, bu emanetler Yarbey Ali'ye omuzlarındaki sorumluluktan daha da ağır geldi.

Yarım saate dönerim demişti köprü üstüne, ama birkaç yarım saat geçmişti galiba. Çünkü vardiya değişimi anonsu çoktan yapılmış, Ali Bey yatağından kalkmak için hamle bile yapamamıştı.

- Süreyya, yeter artık! dedi Nazan Hanım.

Süreyya, âdeta çıkmaz sokağa girmiş ve girdiği yoldan çıkış için çare arıyordu. Gözyaşlarını silmekten ıslanmış elleriyle Nazan Hanım'ın iki elini birden kavradı. Süreyya, Nazan Hanım'a yalvarıyordu. Ayaklarına kapanmaya bile hazırdı.

- Teyze, eniştemle bir daha konuşsan.

- Süreyya, kaç defa konuştuk. Bu işin olur tarafı yok, anla artık.

- Bir sene diyorum sadece, bir sene.

- Ablam buraya telgraf çekti biliyorsun. Baban da, enişten de kalmana rıza göstermeyecek. Kararlarından dönmezler Süreyya.

İstanbul'a Giray'ı yolcu etmeye geldiğinde yirmi yaşından yirmi gün almıştı Süreyya. Yirmi yılın son bir buçuk yılıydı onun hayatına anlam kazandıran. Giray ile tanışalı

bir buçuk yıl olmuştu. Giray, altı ay önce Yalta'ya on, on beş kilometre mesafedeki Kızıtaş köyündeki amcasının küçük marangoz atölyesindeki işini bırakmış, Sivastopol ile İstanbul arasında yük taşıyan bir gemide iş bulmuştu. Maceracı yapısı onu denizlere çekmişti.

Giray'ın babası da bir gece yarısı evden çıkmış, bir daha geri dönmemişti. Babası Ali Bey'in Kırım idaresine olan isyanı onu bu kaçışa sürüklemişti. Kader cilvesini gösteriyordu. Ali Bey'in babası Mirza Bey de 1853 Kırım Savaşı'nda Osmanlı kuvvetlerine katılmak için evden çıkmış ancak canlı bedeni eve dönmemişti.

Beş ay önce Giray'ın çalıştığı yük gemisi İstanbul'a mal getirmişti. İstanbul'u dolaşmaya çıkan Giray, Kasım-paşa'da Divanhane önündeki kalabalığı görünce merakını gidermek için kalabalığa yaklaştı ve yakaladığı ilk kişiye kalabalığın nedenini sordu. Durum kısa sürede aydınlık kazandı; Osmanlı Donanmasına ait Ertuğrul adında bir fırkateyn Japonya'ya gönderileceğinden gençler gemiye ismini yazdırmak için toplanmıştı. Çok garibine gitti durum. Geminin kendi askeri yok muydu ki dışarıdan asker alıyorlardı. Kısa süre içerisinde bu şaşılacak durum da açıklığa kavuştu. Gençlerin bazıları lumbarağzındaki subayı kandırıyorlardı. Ben şu gemiden geldim, ben bu gemiden geldim diyorlardı.

Japonya'ya gitmek ha... Çok parlak fikirdi Giray için. Tam bana göre bir şey dedi ve hayatının en kolay ve en çabuk kararını verdi. Japonya'ya bu gemi ile gitmeliydi.

Kalabalık içerisinde birisinden duyduğu bir gemi adını kafasında tuttu: Mesudiye gemisi. Bu iş kolay olacağına benziyordu. Giray da sıraya girdi. İki saat sonra sıra kendisine geldiğinde kalabalıktan usanan, canı burnunda, kalın bıyıklı, sert bakışlı, sırmalarının ne anlama geldiğini şimdilik bilmediği bir subay gözlerini Giray'a dikti.

- Hadi be kardeşim akşama kadar adını söylemeni mi bekleyeceğim, diye bağırdı.

Giray titreyen ses tonuyla cevap verdi:

- Giray kumandanım.

Subay Giray'ı azarlamaya başladı.

- Çattık gene. Yahu ne biçim bahriye terbiyesi aldın sen? Kardeşim yok mu baban?

- Yok kumandanım.

- Yahu babanın adı da mı yok, ne biçim askersin sen, kimdi senin bölük subayın?

Bu soru ile Giray her şeyin bittiğini zannederken, o asabi ses bir kez daha gürledi:

- Bak asker, bilmem nereli, bilmem ne oğlu, adım bilmem ne diyeceksin. Anlaşıldı mı su kabağı?

- Kıımlı Ali Oğlu, Giray kumandanım, dedi Giray, derin bir nefes alarak.

- Hangi gemiden geldin buraya asker?

- Mesudiye kumandanım.

- Mesudiye'de neciydin asker?

Giray'ı ümitsizliğe düşüren ikinci soruydu bu. "Tamam" dedi içinden, "Bu iş başlamadan bitti. Şimdi asker olmadığımı anlayacak bu subay." Korkudan ayaklarının bağı çözüldü. Titriyordu Giray.

- Anlamadım kumandanım.

- Oğlum sana mesleğin ne diyorum.

- Ha, kumandanım. Marangoz kumandanım.

- Allah'ım bana sabır ver, dedi subay.

- Anlamadım kumandanım.

- Bak su kabağı, geminde sana marangoz mu diyorlar? Senin kumandanın kimse onunla bir görüşeceğim. Bak kardeşim, inşaiyeciler derler ona gemide. Eğer senin gemide marangoz diyorlarsa git söyle, de ki Hulusi Yüzbaşı böyle diyor.

- Anladım kumandanım, dedi Giray.

- Ona da anladım kumandanım denmez. Anlaşıldı kumandanım denir!!!

- Anlaşıldı kumandanım.

- Anlaşıldı, gemide seninle çok işim olacak, diyen Hulusi Yüzbaşı, Giray'ı deftere kaydetti. Hulusi Yüzbaşı'nın Ertuğrul'da bölük subayı olduğunu daha sonra öğrenecekti Giray.

Giray, gemiye adını yazdırdığı o günden sonra bir daha ne Kırım'ı, ne köyünü, ne anasını ne de kardeşlerini gördü. Başına gelenleri ve verdiği kararı Süreyya'ya gönderdiği mektupla bildirmişti. Zaman su gibi akıp geçmiş, geminin Japonya'ya hareket edeceği gün yaklaşmıştı.

Süreyya sıkıntılı bir yolculuk sonunda Giray'ı uğurlamak için İstanbul'a gelmişti. Gelişi normal yollardan olmamıştı. Bir sabah evden çıkmış, ailesine yazdığı mektubu Yalta'daki postaneye bırakmıştı. Mektupta İstanbul' a teyzesinin yanına gideceğini yazmıştı. On Temmuz günü İstanbul'a teyzesinin yanına gelmişti. Anne ve babasının Giraya olan aşkından haberleri yoktu. Süreyya'nın ailesi, onun evden habersiz gitmesine bir anlam veremedikleri için her türlü ihtimal üzerinde durmuşlar, Süreyya'nın kaçırılmış olabileceğini dahi düşünmüşlerdi. Ancak bu işten Süreyya'nın İstanbul'daki eniştesi ve teyzesinin haberleri vardı.

Süreyya'nın babası Rıza Bey, Kızılaş köyünde bütün işliyordu. Süreyya'nın eniştesi Mesut Bey ve teyzesi Nazan Hanım göç dalgasıyla beraber on yıl önce İstanbul'a gelmişlerdi. Bu göç dalgasına Rıza Bey ve Süreyya'nın annesi Azra Hanım katılmamış, Kırım'da kalmışlardı.

Süreyya'nın ağlama sesini çalışma odasından duyan Mesut Bey salona geldi. Bir Süreyya'ya, bir Nazan Hanım'a baktı. Mesut Bey çok sert ve kuralcı bir yapıya sahipti. Mesut Bey'in ağzından tatlı bir söz çıktığını duyan, yüzünde bir tebessümü olduğunu gören olmamıştı şimdiye kadar. Sert bakışlarını Süreyya'ya çevirdi.

- Bak Süreyya, diyerek lafa başladı Mesut Bey. "Bak" deyişinin ardından içerisinde merhamet ve şefkat bulunan cümleleri sıraladı.

- Bu işe kendi başına kalkıştın. Şimdi de bizi bulaştırıyorsun. Bu meseleden habersiz olan anne ve babana hesabı ben veremem.

- Ne hesabı enişte? Ben Giray gelene kadar yanınızda kalmak istiyorum o kadar, dedi Süreyya.

- Giray gelene kadar mı? Yani bir seneden fazla. Sen ne dediğinin farkında mısın?

- Size bir yüküm olmaz enişte, ev işlerini yaparım, lüzum olursa komşuların çocuklarına bakarım. Yeter ki Giray gelene kadar yanınızda kalayım.

- Kızım sen ne dediğinin farkında mısın? diye tekrarladı Mesut Bey.

Nazan Hanım konuşmaya müdahale etmek zorunda kaldı.

- Mesut Bey, Süreyya yanımızda kalsın. Ben Azra'ya durumu izah ederim.

Mesut Bey tavrını iyice sertleştirdi.

- Ne yani, kızınız ne idüğü belli olmayan, tanımadığımız birisine gönlünü kaptırmış, biz de onların arasını yapıyoruz mu diyeceksin?

- Bey! Ne biçim söz o.

- O biçim söz işte kadın. Bu kız buradan gidecek.

- Bey azıcık merhamet et. Nasıl gider, ne yapar yolda? Bak, Giray gelsin nereye gideceklerse o zaman giderler.

- Kadın yeter, bir daha aynı meseleyi açma sakın. Bu kız bu evden gidecek dedim.

- Ama bey...

- Aması maması yok, buraya nasıl geldiyse öyle de gidecek.

Çanakkale Boğazı'ndan çıkış yapan Ertuğrul, Adalar Denizi'nin mavi sularına yelken açmıştı. Temmuz ayı bütün cömertliğini mavi sulara yansıtmıştı. Ali Bey, bu tür havaların kıymetini bilmeleri yönünde tüm personele telkinde bulunmuştu. İstirahatçı vardiyalar ana güverte- lere çıkmıştı. Ali Bey personelin güvertede fanila ile dolaşmalarına izin vermişti.

Kumandan Osman Bey, sancak taraftaki koltuğuna oturmuş, Ceride-i Bahriye Mecmuası'nın haziran sayısını karıştırıyordu.

Yarbay Ali Bey, seyir subayı ile birlikte köprü üstündey- di. Bir sonraki limanın hazırlıklarını yapıyordu. Marmaris'te ikmal yapıp yola devam edilecekti. Liman süresin- ce sancak vardiya izinli olacak, iskele vardiya ise gemide- ki işlere devam edecekti. Ali Bey geminin bütün yükünü üzerine almıştı. Bir taraftan vardiya subayları ve Deniz Harp Okulu öğrencilerinin eğitimi, diğer taraftan gemi- deki düzen derken kendine ayıracağı vakti iyice sınırlan- mıştı. Seyir Subayı Yüzbaşı Tahsin Bey de benzer durum- daydı. Kafasını kaşıyacak vakti yok dense yeriydi.

- Tahsin Bey, belirlediğimiz rota üzerinde seyir yapı- lacak, İkarya adası geçildikten sonra makine ile seyre devam edilecek, dedikten sonra Yarbay Ali Bey pasapa- rolaya döndü:

- İkinci çarkçıya haber verin köprü üstüne gelsin.

- Süvarim, Girit'ten bizim gemiler gelip Marmaris girişine kadar bize eşlik edip, liman çıkışından sonra da uğurlayacaklarmış diye duydum, doğru mudur? diye sordu Tahsin Bey.

- Doğru Tahsin Bey, 18 Temmuz günü öğlenden sonra Rodos'un kuzeybatısında 28 derece doğu boyla- mı, 36.35 derece kuzey enleminde randevu mevkisinde olacaklar.

Cevabı alan Tahsin Bey, boş kalan köprü üstündeki vardiya subaylarını sıkıştırmaya başladı.

- Mehmet Teğmen! Yeniden bir mevki atın, neredeyiz bir görelim.
- Anlaşıldı seyir subayım.
- 39.15 derece kuzey enlemi, 25.35 derece doğu boylamı, Midilli adasından 15 mil mesafedeyiz, ada iskele bordamızda.
- Aferin Mehmet Teğmen, bu işi hemen kaptın.
- Bahriyeye dün gelmedik efendim.
- Dilini eşek arısı soksun Mehmet Teğmen.

Tahsin Yüzbaşı, köprü üstü personelini sıkıştırdığı zaman Yarbay Ali Bey gevşetiyor, Yarbay Ali Bey sıkıştırdığında ise Tahsin Yüzbaşı gevşetiyordu. Yani danişıklı dövüştü yaptıkları. Yine öyle oldu.

- Tahsin Bey daha çok yolumuz var, çocuklar senden bıkmazın, dedi Yarbay Ali Bey.

- Süvarim bu müsvedde kâğıtları henüz buruşturmadım, dedi Tahsin Yüzbaşı. Bu metot da seyir subayının milleti gaza getirme şekliydi. Yeni nesil teğmenlerin de ona pabuç bırakmaya hiç niyetleri yoktu. Mehmet Teğmen hazırcevap olduğunu bir kez daha gösterdi:

- Seyir subayım, biz tertemiz kâğıt olarak geldik bahriyeye. Lakin o kadar çok karaladınız ki sayenizde müsveddeye döndük.

- Geveze şey, neyse ki kadın olmamışsın. Mahalleyi birbirine katardın bu uzun dilinle. Hadi bir daha mevki at bakalım, yoksa ben seni atacağım.

Mehmet Teğmen "Emredersiniz efendim" dediğinde süvari bıyık altından gülüyordu.

Adalar Denizi'nin mavi suları hem yelkenle hem de makine ile seyir ve eğitim için bulunmaz bir fırsattı. Harp Okulu öğrencileri bütün eğitimlere bilfiil katıldı. Gemideki tüm personel, öğrenciler için elinden geleni yapıyordu. Harp okulu öğrencileri şanslıydı. Daha öğrenciyken adaları görme fırsatı yakalamışlardı.

Yelkenle seyir, makine ile seyre nazaran daha zordu. Mürettebattan kimisinin elleri halatlarla soyulmuş, kimisinin ise yüzü, ensesi ve sırtı güneşten yanmış, kimilerinin dudakları rüzgârın etkisiyle çatlamıştı.

Güneşin batışına yakın istirahatçı vardiyaların birçoğu kış üstüne toplanır güneşin batışını seyretmeye koyulurlardı. Adalar Denizi'nde güneşin batışını seyretmek bir başkaydı. Güneş mavi ufka yaklaştıkça denizin üstüne yansımaları bırakırdı. Adeta, ben bütün güzelliğimle buradayım der, olanca alımını gösterirdi. Sonra bu kadar gösteri yeter der, mavi ufkun üzerinden öyle bir aceleyle kaybolurdu ki bu manzarayı kaçıranlar, bir sonraki akşamüstü bir daha gelmeyecek zannederlerdi.

Kış üstünün müdavimlerinden iki kişi vardı ki onlardan birisi olmazsa hasta mı oldular diye İkinci Tabip Yasef Efendiye haber salarlardı. Bunlar malum çaycılar olan Baş Çarkçı İbrahim Bey ve İkinci Çarkçı Mehmet Bey idi. Gemide bahriye örf ve âdetlerine göre babalara⁶⁰ oturmak yasak olduğu hâlde İbrahim Albay babanın birisine oturur, etrafına diğer istirahatçı subaylar toplanır, baş çarkçıya babalara oturulmaması gerektiğini söylemeleriyle kovulmaları bir olurdu. Kalsalar başlarına ne geleceklerini çok iyi bilirlerdi; İbrahim Bey onlara sabaha kadar çay ısmarlatırdı.

Marmaris'e girişten önce Girit'ten gemiler gelip Ertuğrul'u karşılamışlardı. Manzara gerçekten görülmeye değerdi. Rodos kanalında pruva hattında⁶¹ Marmaris'e doğru giden kuğuların görüntüsü andırıyordu gemiler.

Marmaris'in yeşilliğini, denizin berraklığını ilk kez gören bahriyeliler bu şirin beldeye bayıldılar. Bir gün daha limanda kalmaları için süvariye az kalsın kandıracıklardı. Hava müsaitken seyre devam etmek ve programı aksatmamak gerekiyordu. Daha Port Said'e gidilecek, Süveyş ve Kızıldeniz geçilecek, Hint Okyanusu'na çıkılacaktı. Yarın ne olacağı bilinmezdi. Osman Bey de

her türlü aksilik için şimdiden vakit kazanmak istiyordu. Marmaris'ten yaş sebze ve meyve ikmali yapıldı. Marmaris ve çevre illerin bonkörlüğünden nasıplandı Ertuğrul. Filikalarla kasa kasa şeftali, üzüm, incir, muz, domates, karpuz ve kavun taşındı alargadaki gemiye. Aydından, Muğla'dan köylüler de Marmaris'e gelmişlerdi. Ertuğrul personeli İstanbul'dan nasıl uğurlandıysa Marmaris'ten de aynı şekilde uğurlandı.

Ertuğrul geldiği rota üzerinden Marmaris'ten çıkış yapmış, Rodos kanalını geçtikten sonra güneye kıvrılmış, Bahr-i Sefid'e (Akdeniz) yelken açmıştı. Rota, Port Said'e doğru viyalandı⁶². Bahr-i Sefid, Adalar Denizi gibi değildi. Yeni personel ilk kez ölü dalgalarla⁶³ tanıştı. Denizler pruvadan⁶⁴ alınırken, gemi, dalgaları yara yara gidiyordu.

Vardiya düzeni oturmuştu. Dört günde bir öksüz vardiya yapılıyor, herkesin gün boyunca aynı saatlerde vardiya tutması önlenmiş oluyordu. Sabah 8-12 vardiyasında olan, akşam da 20-24 arasında vardiyada oluyordu. Öksüz vardiya yapıldığı zaman 16-20 arasındaki vardiya tutan birinci vardiya, saat 18.00'de ikinci vardiyaya devrediyor, ikinci vardiya da iki saat vardiya tuttuktan sonra saat 20.00'de üçüncü vardiyaya devrediyordu. Böylece üçüncü vardiya 20-24 arasında vardiya almış oluyor daha önce 16-20 saatleri arasında vardiya almış olan birinci vardiya bu defa 24.00-04.00 arasında vardiya tutmuş oluyordu. Bu bir bakıma avantaj oluyordu. Çünkü gece vardiya tutanlar gündüz istirahat ettiklerinden, gün ışığından yararlanmaları daha kısıtlı oluyordu.

Bahriye örf ve âdetlerine göre gece 00.01 ile 04.00 arasında vardiyada olanlar için pide yapıldı. Kumandan, süvari ve baş çarkçıya özel pide yapılıyor ve herkesten önce onların pideleri geliyordu.

Denizde ölü dalga olmasına ve geminin beşik gibi sallanmasına rağmen personel pidenin, geceleri ay ışığının tadını çıkarmaya kararlıydı. Her şey yolunda gidiyordu. Hatta bazılarının kafasındaki soru işaretleri bile şeklini

kaybetmişti. Kumandan Osman Bey'in tecrübesi her şeyin bu kadar iyi gitmesinin iyi olmadığını söylüyordu. İçindeki o tuhaf hislerden bir türlü kurtulamıyordu. Eli ayağı sıyrılan, güneş yanıkları olan, dudakları çatlayan ve deniz tutan personelden başka kimse de Yasef Efendiye muayeneye gelmemişti. Yasef Efendi de bu duruma şaşırıyordu. Sabah tabip muayene borusu çaldıktan sonra muayene yaptığı kamaranın kapısını aralayıp da birkaç kişiyi görünce "Allah hayırlara çıkarsın." deyip tekrar içeri girerdi. O meşhur havanını alır, içerisinde bir sürü bitkiyi karıştırır, bir tokmak alır ve havanda onları döverdi. Bu tokmak sesini herkes tanırdı.

Kumandan Osman Bey rutin denetlemelerini yapmıyordu. Şimdiden personeli sıkamak istememişti. Bir bakıma moralleri yüksek tutmak için personelin Adalar Denizi ve Akdeniz'in tadını çıkarmasına müsaade etmiş, hatta bazı askerî kuralları süvariye muhalefet olsa da gevşettirmişti. Bu gevşetmelerden köprü üstü nasibini alamadı. Çünkü Süvari Yarbey Ali Bey, köprü üstü ve seyir emniyetinden asla taviz vermiyordu. Kumandan Osman Bey bunun farkında olduğu için bu hassas yere dokunamadı. Aklından geçmedi değil, ama Yarbey Ali Bey'in her gözü-nün içine baktığında bundan vazgeçiyordu.

- Süvari Ali Bey, Port Said'e kaç mil var? diye sordu Osman Bey.

- 80 mil kumandanım.

- Onda biri kaldı ha?

- Evet kumandanım, İstanbul'dan çıkaklı 750 mil katettik.

- Personelin morali nasıl?

- Ekseriyetle iyidir kumandanım.

- Senin moralin nasıl Ali Bey? Geminin postasını acele acele Marmaris'e gönderiyordun hayrola?

- Mektup yazmıştım eve, onu gönderttim kumandanım.

- Hayrola süvarim, erken başladın.

- Kumandanım evden çıktıktan sonra malum, erke-ni geçi yoktur bu işin.
- Kamaranda kâğıtlardan oturacak yer yokmuş diyorlar.
- Kumandanım, bunu size kim söylediye ben onun-la hususi bir görüşeyim.
- Yahu milletin morali iyi demiştin, biraz sonra bozul-masın?
- Bozulmaz kumandanım. Ben sadece gemideki kuşları merak ettim.
- Neyse Ali Bey, Port Said'e varınca kuşlar sana da gelir.

Köprü üstünde inceden bir telaş, Kumandan Osman Bey, Süvari Ali Bey ve Süvari Muavini Cemil Bey'de ise yoğun stres vardı. Osman Bey ve Süvari Ali Bey, iskele kırlangıca çıkıp kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlar, sonra yeniden köprü üstüne dönüyorlardı. Şemsettin ve Mehmet Teğmen ellerinde dürbün, pruva istikametine bakıyordu. Yarbay Ali Bey ise heyecandan yerinde dura-mıyordu.

- Şemsettin Teğmen, kılavuz kaptan⁶⁵ görünmedi mi hâlâ? diye sordu süvari.

- Görünen bir şey yok kumandanım.

- Yelkenli teknelere dikkat edin, gerekirse gemi düdüğü ile ikaz edin. Buralar garip yerlerdir, birazdan balıkçılar da görünür.

- Kumandanım bunlarla aynı saati kullanmıyor muyuz, neden geç kaldılar? diye sordu Şemsettin Teğ-men.

- Sen karıştırdın galiba Şemsettin Teğmen, kılavuz kaptan asker değil.

- Olsun kumandanım, vaktinde gelmek için asker mi olmak lazım? Bizde, söz namustur derler.

- Bak bu seyrin en doğru ve en manalı sözünü sarf ettin Şemsettin! Yavrum pasaparola, git benden Şemsettin Teğmen'e bir çay getir, deyip gülmeye başladı Süvari Ali Bey.

Kumandan Osman Bey, süvarinin bu tür muhabbetlerine alışmıştı. Kendisi de onlar gibi sağa sola sataşmaya başladı.

- Süvari! Baş çarkçı nerede?

- Kamarasında kumandanım, kılavuz kaptan gelmeden beni yukarı çağırmayın dedi.

- Baş çarkçıya haber verin. Kumandan çay ısrarlıyor deyin. İddiaya girerim üç dakika sonra burada olur.

Köprü üstündeki telaş ve stres bir anda dağıldı. Herkes katıla katıla gülmeye başlamıştı ki Ali Bey'in o gür sesi yeniden duyuldu.

- Serdümen, serdümen! Gemiye gezdirme.

Aradan tam üç dakika geçmişti ki köprü üstünün ahşap olan kapısı açıldı.

- Köprü üstü müsaade, baş çarkçı.

- Ooooo baş çarkçım gelmiş, buyurun, çayınız az sonra geliyor, dedi Kumandan Osman Bey.

Baş çarkçı köprü üstünün neden telaşlı olduğunun farkındaydı. Şu kafayı taktığı İngilizler hakkında konuşmanın tam sırasıydı. Maksat muhabbet olsun, çay bahane.

- Kumandanım, bu İngilizler kılavuz kaptanı da ayarlamış olmasınlar?

- Yapma İbrahim Bey, bu kadar kuruntulu olma. Adam uyanamamıştır.

- Yok, yok kumandanım, geminin gitmesini istemişlerdi zaten. Bu adamlardan her şey beklenir. Bakın göreceksiniz başımıza daha ne çoraplar örecekler bunlar.

- Nerede kaldı bu pasaparola? Çaysızlık baş çarkçının kafasına vurmuş.

- Kumandanım ben çay içmiş olsam da böyle düşünürdüm.

- Köprü üstü, dikkat! İskele baş omuzlukta bir tekne, teknede kılavuz kaptan var, diye bağırarak lafı böldü Şemsettin Teğmen.

Albay Osman Bey koltuğundan kalkıp Yarbay Ali Bey'in yanına yaklaştı.

- Süvari, sancak tarafa yanaşsın tekne, şeytan çarmihini⁶⁶ verin.

- Şeytan çarmihini hazır kumandanım. Cemil Bey sancak vasatta kılavuz kaptanı karşılamaya inecek az sonra, dedi Yarbay Ali Bey.

- Kumanda sende Ali Bey! Sen buraları bilirsın.

- Kumanda bende, ben Süvari Yarbay Ali.

Kumanda Ali Bey'e verilince köprü üstü pürdikkat etrafı kolaçan etmeye başladı. Ali Bey'in talimatları yağmaya başladı.

- Makine stop!

Muhabere borusundan ikinci çarkçının makine daire-sinden yankılanan sesi yükseldi.

- Makine stop, anlaşıldı.

- Serdümen pruvayı devamlı oku bana, dedi Yarbay Ali Bey.

- Pruva 230, pruva pek ağır sancağa kayıyor.

- Dümen iskele on beş.

- Dümen iskele on beşte.

- Mehmet! Kılavuz kaptan ne kadar mesafede?

- İskele baş omuzluk 2 milde.

- Makine pek ağır yol ileri.

- Makine pek ağır yol ileride çalışıyor.

- Mehmet! İskandil⁶⁷ ne kadar?

- 12 metre.

- Kanal girişinden mesafe ne kadar?
- 5 mil kumandanım.
- Makine stop.
- Makine stop, anlaşıldı.
- Mehmet! Gemi durunca mesafeyi ver.
- Anlaşıldı, şu an mesafe 1400 yarda.
- Personeli dar sularda seyir mevkilerine alın.
- Anlaşıldı,
- Tahsin Bey! Üç dakikada bir mevki atın. Kanala⁶⁸ girince de her üç dakikada bir mevki atılacak.
- Anlaşıldı efendim.
- Fenerden de kerteriz⁶⁹ alıyorlar değil mi?
- Evet efendim, fenerden, mendirekten ve büyük caminin minaresinden.
- Mehmet, sana gemi durunca mesafe ver dedim.
- Daha gemi durmadı kumandanım.
- Yahu sen adamı deli edersin, hesaplamadın mı, ne kadar süratle gidiyorduk, stop etmeden önce akıntı ne kadardı, kaç dakika sonra gemi durur diye?

Mehmet Teğmen hayatının alabandasını⁷⁰ yedi. Aslında Marmaris'e girerken de buna benzer bir konudan yemişti ama bu defa akıntıyı hesap etmemiş, kafasını iskele kırlangıçtan çıkarıp dümen suyuna da bakmamıştı. Mazeret beyan etmek için çok geçti. Gerçi beyan etse de süvari mazeretini kabul etmeyecekti.

- Hadi teğmen, hadi teğmen, öğle olacak yahu. Tahsin Bey bu çocuğu atacağım köprü üstünden.
- Hesaplıyor efendim az sonra söyler.
- Nerede bunun kafası? Hâlâ İstanbul'da yavuklusunda mı kaldı?
- Kumandanım kılavuz kaptanın olduğu teknedan mesafe 550 yarda, dedi Mehmet Teğmen.
- Ben sana dedim, değil mi Tahsin Bey! Bak 50 yarda salladı.

- Düzeltiyorum 500 yarda.
- Tahsin Bey! Personel dar sularda seyir mevkilerini aldılar mı?
- Personel dar sularda seyir mevkilerinde.
- Yahu biz neyiz burada? Neden rapor etmiyorsunuz bana? Bu defa alabandayı seyir subayı yemişti süvariden.
- Efendim Mehmet Teğmen ile meşguldünüz!
- Allah Allah, başka meşgul olacak adam bulamadım mı da Mehmet Teğmen ile meşgul olacağım? Şemsettin! Şemsettin Teğmen neredesin?
- Buradayım kumandanım.
- Seni de yalı kazığı olarak mı diktik oraya? Yavrucuğum rapor etsene. İskele taraf nete mi?
- İskele kık omuzlukta bir balıkçı teknesi, mesafe orta.
- Yahu adamı deli etmeyin, benim dört tane gözüm mü var? Denizin üstünde duran her şeyi rapor edeceksiniz.
- Kılavuz kaptandan mesafe 250 yarda.
- Serdümen! Serdümen!
- Dikkat!
- Tahsin Yüzbaşı! Serdümene söyle pruvayı rapor etsin.

Bu gibi durumlarda süvari ile uğraşılmazdı. Ne söylerse anlaşıldı demek lazımdı. Tahsin Bey bir bakıma da ona karşı mahcup olmuştu. Çünkü teğmenlerin çok titiz olacaklarına dair söz vermişti.

Nihayet kılavuz kaptan şeytan çarmıhından gemiye çıkmış ve köprü üstüne gelmişti. Kumandan Osman Bey kılavuz kaptana çok nazik davrandı. Ona bir Türk kahvesi ısmarladıktan sonra kanalı nasıl geçeceklerini sordu. Ayrıntılı olarak konuştular. Yarbey Ali Bey'in gözü kılavuz kaptanı pek tutmadı. Geminin kanal girişine 500 yarda kala çekme ve itme işi için üç adet küçük çekici vasıta

(tekne) geldi. Bir tanesine baş taraftan halat verildi. Halatın kalomasını⁷¹ uzun bıraktılar. Bir tekne iskele vasata, diğeri ise sancak vasata bağlandı. Bu tekneler istimle çalışan makinelere sahipti.

Ertuğrul, kanalda 5 mil sürat yapacaktı. Kanalin kurallı buydu. Yarbay Ali Bey süratin 2 ila 3 mil arasında olmasının daha emniyetli olacağını, böylelikle kanalı bir günde geçebileceklerini söylediğinde kılavuz kaptan, Yarbay Ali Bey'e ters ters baktı. Anlaşmak biraz zor olacaktı. Kılavuz kaptan Süveyş kanalını ezbere biliyor olmalıydı ama kurt denizci Yarbay Ali de daha önce az geçmemişti buralardan. En az kılavuz kaptan kadar tecrübesi vardı. Tam kanala girdiklerinde kaptan birtakım evrakı çıkarıp kumandana imzalatmaya kalkışınca süvari karşı çıktı.

- Kumandanım, kanalı geçtikten sonra evrak imzalayacak. Şu an yeri ve zamanı değil, personelin dikkatini dağıtmayalım.

- Tamam süvarim, bu adam usulün böyle olduğunu söyledi.

- Kumandanım bunlara itimat etmeyin. Salimen şu kanalı bir çıkıp Kızıldeniz'e avdet edelim o zaman bakarız.

- Süvarim, kumanda şimdi bu kaptanda ama dikkat et. Baş çarkçım sen de kanal geçişi süresince yanımızda dur.

Kanalın darlığı çoğu yerde iki geminin karşılıklı geçmesini engelliyordu. O yüzden kanalın her iki tarafında gemileri bağlamak için yüzlerce baba konmuş, birkaç tane de havuz tipi yer yapılmıştı. Karşılıklı gelen gemi olduğu takdirde geminin birisi ya sahildeki bu babalara bağlanır ya da havuzlara alınarak diğer geminin geçişi için bekletilirdi. Bir günde kanaldan geçebilecek gemi sayısının onu geçmesi mümkün değildi. Hele geçecek gemilerin ikisi de yelkenli ise vay hâline.

Kanal üzerindeki İngiliz egemenliğini ve baskısını kanaldan geçen her gemi yaşıyordu. Ertuğrul, kanala

girer girmez Baş Çarkçı İbrahim Albay yine kendi kendine söylenmeye başlamış, kumandan Osman Bey onu susturmak için çay üzerine çay ismarlamıştı. Ama İbrahim Bey'in susmaya pek niyeti yoktu.

- Kumandanım, şimdi bu İngilizlere para mı ödeyeceğiz?

- Elimiz mahkûm baş çarkçım, dedi Albay Osman Bey.

- Bizim levazım müdürü ile bir daha görüşsek, bir yolu vardır herhalde.

- Sen kafanı yorma çarkçım.

Kumandan ile baş çarkçı arasında muhabbet koyulaşmış, Ali Bey ise kılavuz kaptanla cebelleşiyordu. Kanal oldukça dardı. Ali Bey'in tecrübesi olmasına rağmen kumandanın kılavuz kaptanda olması onu iyice gerdi. El Kantara'yı geçtikten sonra 120 rotasına viyaiandı. Geminin sürati 4 mil civarındaydı. Ali Bey daha fazla dayanamadı:

- Kaptan sürat düşmemiz lazım.

- Kumandan sen meraklanma," diye- karşılık verdi kılavuz kaptan.

- Kaptan akıntı ile beraber 5-6 mil yapıyoruz.

Kılavuz kaptan aynı cevabı verdi:

- Sen meraklanma kumandan.

Biraz sonra tekrar sancağa dönüş verilerek kanalın ters v şeklinde olan ikinci ayağına girildikten sonra Timsah Gölü'ne varılacaktı.

"Sancak alabanda"⁷² kumandası verdi kılavuz kaptan.

- Kaptan ne yapıyorsun, geminin dümen dairesini sana söylemiştim. Daha küçük aç ile dönelim.

- Kumandan, o zaman sen al kumandayı.

- Kanal kuralları olmasa ben alacaktım zaten.

Tartışma bitmek bilmiyordu. Ağız dalaşına girilince Osman Bey süvariye sakinleştirmek için baş çarkçıyı görevlendirdi, baş çarkçı da süvari gibi düşünüyordu ama şimdi onu sakinleştirmek lazımdı. Kanalın yarısı katedilmişti nasıl olsa...

Timsah Gölü'nden sonra nispeten daha düz olan bölüme gelindiğinde gözcüler karşıdan gelen bir gemi olduğunu rapor etti. Kılavuz kaptan gemiyi sancak tarafa iyice yanaştırınca bu defa Kumandan Osman Bey koltuğundan fırlayarak kaptanın yanına geldi.

- Kaptan sen ne yapıyorsun?
- Kumandan, gelen gemi geçecek o yüzden biz sancak tarafta sahile yaslayıp sahildeki babalara bağlayacağız gemiyi.
- Yahu sen çıldırdın mı be adam.
- Kumandan böyle olacak.
- Sen ne diyorsun, bize söz verilmişti, geçiş önceliği Ertuğrul'da olacaktı.
- Kumandan, onların haberi yoktur böyle olacağından.
- Yahu bize ne onların haberi yoksa. Haber vermek sizin vazifeniz.
- Kumandan durum böyledir.
- Ya, elimden bir kaza çıkacak. Baş çarkçım şu kaptanı başımdan alın. Kim verdi bu sahtekârları kaptan olarak?

Biraz önce süvariye sakinleştirmek için baş çarkçıyı görevlendiren kumandanın bu defa sakinleşmeye kendisinin ihtiyacı vardı. Baş çarkçı kumandanı alıp iskele kırlangıca⁷³ çıkardı.

Gemi sancak taraftan sahile bağlandıktan sonra hava karardı. Kılavuz kaptan gece geminin seyir yapamayacağını söylediğinde bir kez daha kıyamet koptu. Üstelik kaptan görevinin buraya kadar olduğunu yarın

başka bir kılavuz kaptanın geleceğini söylediğinde süvari, alabandaları⁷ yumruklamaya başladı. Nafile, yapacak bir şey yoktu. Kılavuz kaptanın dediğini yapmak zorundaydılar.

Gece Tozum'da sahilde babalara bağlı olarak beklediler.

Sabah gün ağarınca hazırlıklar yapıldı. Yeni kılavuz kaptanın gemiye gelişiyle sahilden fora edilerek Acı Göl'e doğru viyalandı. Kural değişmiş, kuzeyden gelen gemiler güneyden gelenlere yol veriyordu artık. Olacak iş değil diye söyleniyordu köprü üstündeki bütün subaylar.

Yeni kılavuz kaptan eskisini hiç aratmamıştı. Çok geçmeden yeni sürtüşmeler başladı. İlk karşı çıkan Yarbay Ali Bey idi:

- Kaptan, neden kanalın orta hattında seyretmiyoruz. Karşıdan gemi de gelmiyor.
- Bak kumandan görüş dardır burada, her an bir gemi çıkabilir.
- Kaptan, 75 santimlik dürbünler var zabitlerde. Kör değiller ya, karşıdan gemi gelmiyor diyorlar.
- Olsun.
- Kaptan sahile çok yakın seyrediyoruz, geminin su çekimini biliyorsun. Bak buraları ben de biliyorum. Çok sığdır bu sular, üstelik burada akıntı da yön değiştirir.

Kılavuz kaptan tam cevap verecekti ki, Cemil Binbaşı yolunda gitmeyen bir şeyleri fark etti. Yarbay Ali'nin kulağına bir şeyler fısıldadı. Süvarinin beti benzi attı bir anda.

Yarbay Ali Bey:

- Baş çarkçım makinede bir problem mi var? diye sordu baş çarkçıya.

- Makinede problem yok, dedi baş çarkçı.

Süvarinin sorusu bu defa seyir subayınaydı:

- Tahsin Yüzbaşım, mevkimizde ne kadar değişme var?

- Makine 5 mil sürat yapıyor, ama 5 dakikada sadece 20 yarda mesafe aldık, şimdi de gemi gitmiyor.

- Ne diyorsun Tahsin?

Kumandan Osman Bey yerinde duramıyor, yine köprü üstünde bir sağa bir sola volta atıyordu. Süvari Ali Bey'e döndü.

- Ali çabuk iskandil atsinlar.

- Anlaşıldı kumandanım.

Yüzbaşı Tahsin eline iskandili aldığı gibi köprü üstünden çıktı. Peşinden de Şemsettin ve Mehmet Teğmenler çıktılar köprü üstünden.

Yarbay Ali Bey tekrar baş çarkçıya döndü:

- Baş çarkçım makineye biraz daha yol versek.

- Süvari sensin, emret aşağıya versinler.

- Makine yarım yol ileriiiiiiiiiii, dümen iskele 15.

Muhabere borusundan ikinci çarkçının sesi köprü üstünü doldurdu:

- Makine yarım yol ileride çalışıyor, ama kış taraftan sürtünme sesi geliyor.

Serdümen de Yarbay Ali'nin yarasına tuz bastı sanki:

- Pruva sabit, değişmiyor.

Kumandan Osman Bey iyice telaşlandı. Gemi gitmiyordu. Kumandan, kılavuz kaptana döndü:

- Kaptan konuşsana.

Kılavuz kaptan hiç istifini bozmadan sigarasını tütürüyordu. Cevabı da aynı pişkinlikte oldu:

- Gemi sizin, ben niye konuşacağım?

Albay Osman Bey çileden çıkmıştı.

- Allah'ın belası kaptan, süvari sana orta hattı takip edelim demedi mi?

- O zaman siz kumanda etseydiniz gemiye.

- İbrahim Bey şu adamı başımdan alın.

- Kumandanım az daha sabrederim ne olduğunu anlayalım, dedi baş çarkçı Albay İbrahim Bey.

Yarbay Ali Bey avazı çıktığı kadar bağırdı:

- Baş çarkçım, kumandan haklı. Bu geri zekâlı, bu Allah'ın belası kılavuz kaptan gemiyi kuma oturttu.

Süvarinin bu son sözüyle köprü üstünü derin bir sessizlik bürüdü.

Yüzbaşı Tahsin can havliyle kendini köprü üstüne attı. Ceketinin altındaki atleti terden sırtına yapışmış, rengi atmış, derin ve sık nefes almaya başlamıştı. Kendini toplamaya çalışması iki üç dakika sürmüştü.

- Kumandanım, kumandanım.
- Söyle Tahsin, hadi çatlatma adamı.
- Kumandanım, iskandil geminin su çekimi kadar.
- Tahsin ne diyorsun?
- Kumandanım, kumandanım, gemi kuma oturmuş.

Alabandaları yumruklayan kumandan şimdi alabandaları tekmeliyordu. Yarbay Ali Bey kılavuz kaptanın üstüne yürüdü, yakasından yapıştığı gibi miyar pusulanın kaidesine sırtını yapıştırdı. Kılavuz kaptanın çılgık atması üzerine baş çarkçı kılavuz kaptanı Yarbay Ali Bey'in elinden aldı. Aldı ama sıra baş çarkçıdaydı.

- Seni İngiliz uşağı, seni, diyerek kılavuz kaptanı bu defa da baş çarkçı miyar pusulanın kaidesine yapıştırdı.

Osman Bey çaresizce, ayakkabılarının burunları göçüp de parmaklarını acıtıncaya kadar alabandaları tekmeledi. Sinirleri boşaldıktan epey sonra süvariye döndü.

- Ali Bey, bu geri zekâlı kılavuz kaptanı gemide uygun göreceğin bir yere hapsed, gemi bu kumdan çıkana kadar da çıkmasın. Başında da teğmenlerden birisi silahlı nöbet tutsun.

İstanbul mu Ertuğrul'a yoksa Ertuğrul mu İstanbul'a veda etti belli değildi. Belli olan bir şey vardı ki o da;

Ertuğrul'un artık İstanbul'da olmadığıydı. İstanbul evlatlarını gurbete göndermesine göndermişti ama gurbeti yaşayan yine İstanbul'du.

Şimdiye kadar İstanbul'dan yüzlerce gemi kalkıp uzaklara, sefere gitmişti. Gidenlerin bir kısmı bir daha geri dönmemişti. Ertuğrul'a el sallayanlarda yine bu endişe vardı. İstanbul kadınının gözyaşları hiçbir zaman dinmemişti. Ya birisini yıllarca bekledi ya da gidip de gelmeyenlerin ardından gözyaşı döktü. Ayşe Hanım da bunlardan birisiydi. Kocasını beklemeye alışkındı. Onsuz geçen gecelerinde yastığı hep gözyaşlarıyla ıslanmış, Neyyire'ye hem analık hem de babalık yapmıştı. Denizci eşi olmanın bütün zorluklarını yaşamıştı. Kim bilir kader karşısına daha ne zorluklar çıkaracaktı.

Kırk beş günlük olan Rauf ve Mevhibe neler olup bittiğinden habersiz ağlıyor, bu koroya Neyyire de eşlik ediyordu. Ayşe Hanım, Yarbay Ali Bey'i uğurladığı sabah yine buğulu bakıyordu. Kahvaltıdan sonra Yarbay Ali Bey üniformasını giyerken Ayşe Hanım o gece üzerine giydiği geceliğini çıkarıp bir bohçaya koydu. Ali Bey'e yazdığı mektup ve diğer eşyalarla beraber ayrı bir paket yapıp kapının arkasına koydu. Yarbay Ali Bey'in yanına döndüğünde Yarbay Ali Bey üniformasını düzeltiyordu. Yanına yaklaştı, saçlarını elleriyle taradı. Yarbay Ali Bey'in yüzünde bir haftalık sakal vardı. Seyirden önce daha tecrübeli görünmeleri için gemideki birkaç subaya sakal bırakmaları emredilmişti.

Ayşe Hanım iki eliyle Yarbay Ali Bey'in yüzünü kavradı. Gözlerinin içine bakıyordu. Yarbay Ali Bey'in gözlerinin maviliğinde dünyanın en derin okyanusuna daldı. Ayşe Hanım, Yarbay Ali Bey'in kendisine olan muhabbetini okuyordu bu gözlerden. Kendisine bakan, kollayan, gözetleyen, sevgi ve muhabbet fışkıran bu masmavi gözlerden şimdi damla damla yaşlar süzülüyordu.

- Ayşe'm, dedi Yarbay Ali Bey. Sonra gerisini getiremedi.

- Sultanım, dedi. Yine gerisini getiremedi.

Yarbay Ali Bey hıçkırarak ağlamaya başladı.

- Sus Ali'm, sus, ne diyeceğini biliyorum, diye karşılık verdi. Ayşe Hanım. 'Ağlama. Ağlarsan gözlerindeki yansımamı göremeyeceğim.'" deyip sıkıca sarıldı. Yarbay Ali Bey'in konuşmasını istemeyen Ayşe Hanım kendisi konuşmaya başladı.

- Ali, daha sıkı sarıl bana ve sakın konuşma, sorularıma da cevap verme.

Yarbay Ali Bey, Ayşe Hanım'ın ne yapmaya çalıştığını anlayamıyordu. Yarbay Ali Bey, Ayşe Hanım'ın omuzlarının arkasından kavrayıp sıkıca sarıldı. Sonra sağ elini serbest bırakıp Ayşe Hanım'ın o upuzun saçlarını okşamaya başladı. Ayşe Hanım, başını Yarbay Ali Bey'in sol omzuna koydu.

- Ali, sana son kez sarılıyor gibi hissediyorum kendimi.
- Ayşe'm.
- Ali sus dedim sana, ne olur konuşma, sadece sarıl bana.

Ayşe Hanım'ın, Yarbay Ali Bey evden çıkmadan son söylediği cümleydi bu.

Ayşe Hanım pencerenin kenarına oturmuş, çeşme yokuşundan aşağı doğru Ali Bey'i yolcu ederken arkasından baktığı yola bakıyordu. Şimdi aynı yoldan gönderdiğinin yine aynı yoldan geri dönmesini bekliyordu. Basra günlerini hatırladı. Basra'daki evlerinin de penceresinden dışarı bakar, Ali Bey'den gelecek mektubu gözlerdi. Yine tekrerrür ediyordu bu davranışları.

Ali Bey onca işinin arasında mektup yazmaya fırsat bulurdu. Eğer zamanı çok sıkışık olursa hiç olmazsa bir iki satır karalayıp gönderirdi. Basra'dan İstanbul'a taşınırken önce Ali Bey'in kendisine yazmış olduğu mektupları sandığına koydu. Evindeki tek eşyası mektuplardı sanki. Zarfları özenle açar, mektup kâğıtlarını katlandığı gibi

açar ve yine açıldığı gibi katlar, zarfına geri koyduktan sonra bir muşambaya sarar, muşambaları da bohça yapıp sandığa koyardı. Ali Bey'in özlemi dayanılmaz hâl alınca sandığı açar, o zamana kadar gönderilen mektupları baştan sona kadar okurdu.

Güneş batmak üzereydi, Sultanselim'den. Halic'in görüntüsü eskisi gibi değildi.

Ertuğrul, Haliç'te değildi.

Ali Bey de İstanbul'da değildi...

Çeşme yokuşundan yukarı insanlar güruh hâlinde çıkıyor, gruptan evine varanlar evlerinin kapısını çalıyor, kapıyı eşleri açıyordu. Ayşe Hanım manzarayı görünce yine gözyaşlarını tutamadı. Artık akşam olunca kapısını çalacak birisi yoktu. Kim bilir bir sene mi, iki sene mi böyle geçecekti.

Neyyire akşamüstü konağın kapısının önüne oturur hava iyice kararana kadar da beklerdi. Kimi zaman çocukların ağlamasını umursamıyor, babasına söz veriş aklına gelince onlara anne şefkati ile bakıyordu. Babası gittiğinden beri her gün bir iki saat gözden kayboluyor, eve döndüğünde ise Ayşe Hanım'ın sorularına cevap vermek yerine onları geçiştirmekle yetiniyordu.

Bu akşamüstü de her zamanki gibiydi. Neyyire'nin yokuştan yukarı çıktığını gören Ayşe Hanım kapıya doğru yöneldi.

- Neyyire kızım nerdeydin gene?
- Anne her akşam aynı soruyu soruyorsun yaaa.
- Sen de her akşam aynı cevabı veriyorsun.
- Babamdan mektup gelmedi mi anne?
- Daha on beş gün oldu kızım, mektubu yoldadır.
- Kaç tane on beş gün sayacağım anne.
- Anlamadım ne için on beş gün sayacaksın?
- Babamın gelmesi için.

- Bilmiyorum kızım, bilmiyorum, derken ağlıyordu Ayşe Hanım.

- Anne diyorlar ki....

- Ne diyorlar kızım?

- Babamın gemisi için söylüyorlar.

- Çatlatma insanı, ne diyorlar?

- Şu nazır denen şişman adam.

- Allah cezanı vermesin e mi, yoksa kaç gündür Nezaret'e mi gidiyordun.

- Anne kötü şeyler söylüyorlar.

Sinirleri yıpranan Ayşe Hanım ağzından çıkan laflara dikkat etmesi gerektiğini bile düşünemiyordu. Heyyire'ye bağırmaya başladı:

- Allahın cezası, söylesene ne diyorlar.

**#

Kanal idaresi ile boğuşmaların devam etmesi yetmiyormuş gibi üstüne bir de İstanbul ile telgraf trafiği başladı. Albay Osman Bey bir taraftan römorkör getirtmenin derdine düşmüş diğer yandan da geminin herhangi bir şeyinin olmadığı yönünde Nezaret'i ikna etmeye uğraşıyordu. Kanaldaki küçük bir sarsıntı İstanbul'da deprem etkisi yapmıştı. Gemideki herkes telaş içinde verilen kararın ne zaman ve nasıl uygulanacağını tartışıyordu.

Yarbay Ali Bey kanal idaresi ile yaptığı sıkı pazarlığı kazanmış ve römorkörlerle geminin oturduğu yerden çekilerek yüzdürülmesi için onları razı etmişti. Yapılan para pazarlıklarına hiç yanaşmadı. Kabahat tamamen kanal idaresi emrinde olan kılavuz kaptanda olduğu için beş kuruş verilmemesi yönünde Albay Osman Bey ile mutabık kalmıştı. Yarbay Ali Bey, Kumandan Albay Osman Bey'in İstanbul ile telgraf trafiğine yönelmesini istemişti. Kumandan Albay Osman Bey, kılavuz kaptanın hapiste kalmasını emretmişti. Fakat römorkörler gelince başka kılavuz kaptan gelmeme ihtimaline karşı, onu iki

gün sonra hapisten çıkardılar. Başka kılavuz kaptan göndermedikleri için bununla beraber yola devam etmek zorundaydılar.

Geminin Acı Göl'de kuma oturması kanal trafiğini altüst etmişti. Kuzeyden gelen gemilerin güneyden gelenlere yol vermek zorunda olmasından dolayı arada bir sahile yanaşıp beklemesi, kılavuz kaptanın basiretsizliği ve yeteneksizliğinden Ertuğrul nasibini almıştı.

Kanal idaresinden iki adet çekici vasıta geldi. Ertuğrul, Süveyş Kanah'nın Acı Göl mevkinde pruvası güneye bakar bir durumda kum tepesinde oturuyordu. Sabah-tan beri Kumandan Osman Bey ve Süvari Ali Bey yerinde duramıyordu. Her zamanki gibi gözcüler ve seyir zabiti muavinleri, teğmenler bu streten nasiplerini aldılar.

- Basri Teğmen! Hâlâ gelmiyor mu çekiciler?
- Süvarim, iskele kış omuzluktan geliyorlar.
- Herde topçu zabiti?
- Çağırılım efendim.
- Binbaşı Cemil Bey! Kardeşim her şeyi ben mi söyleyeceğim? Nerede bu topçu?
- Teğmenleri gönderdim buraya gelecek.
- Buraya değil Cemil Bey! Başüstüne çıksın. Yahu halatları kim verecek çekiciye?
- Torpido zabiti kış üstünde efendim.
- Cemil Bey siz adamı çıldırtmak mı istiyorsunuz?
- Anlaşılmadı efendim.
- Anlaşılmayacak ne var! Çekici vasıtalar geliyor, personeli neden hâlâ manevra yerine almadınız?
- Daha yeni geliyorlar efendim.
- Acele edin dedim! Acele edin!

Süvari Ali Bey'in sinirleri çok gerilmişti. Kılavuz kaptan bütün dengesini bozmuştu. Binbaşı Cemil Bey süvariye tanıdığı için sadece kendi kendine söylendi. Kıskançlık

damarını da su üstüne çıkarmak istemiyordu. Römorkörler geldi. Bir tanesine baş taraftan halat verildi. Diğer vasıtaya ise iskele vasattan⁷⁵ bir halat verildi. Rüzgâr da iskele taraftan gemiyi sahile itercesine esiyordu.

- Süvari!
- Emredin kumandanım, dedi Binbaşı Cemil Bey.
- Hazırlarsa manevraya başlayın, kılavuzu çok karıştırma işlere, kumanda sende.
- Anlaşıldı kumandanım.
- Baş taraftaki çekici tam yol iskele baş omuzluğa doğru çekmeye başlasın, vasattaki yarım yolla çeksin.
- Süvarim makine kullanacak mısınız? diye sordu İbrahim Bey.
- Baş çarkçım, rüzgâra ve bu çekicilerin durumuna göre karar vereceğim.

Süvari Yarbay Ali Bey iskele kırlangıca çıkıp baş üstündeki topçu subayına bağırırmaya başladı:

- Topçu tam yolla çeksin şu vasıta.
- Tam yolda çalışıyor efendim.
- Vasattaki de tam yolla çeksin.
- Çekiyor ama gemi kıpırdamıyor efendim.
- Makine manevraya hazır ol! Serdümen, dümen iskele alabanda.

İkinci Çarkçı Mehmet Bey'in sesi muhabere borusundan duyuldu:

- Makine manevraya hazır!
- Makine ağır yol ileri!
- Makine ağır yol ileride çalışıyor.
- Makine tam yol ileri!
- Makine tam yol ileri çalışıyor, pervaneden sürtmeye sesi geliyor efendim.
- Makine stop!

- Makine stop, şaft durdu!

Baş taraf ve vasattaki çekiciler ve geminin makinesi de tam yol çalışmasına rağmen gemi yerinden kıpırdamadı. Kılavuz kaptandan da çıt çıkmıyordu. Kumandan Albay Osman Bey yine köprü üstünde volta atmaya başladı. Bir sancak bir iskele yaparken sigarasını tütüren kılavuz kaptandan hincını çıkarırcasına çarpıp geçiyordu.

- Süvari!

- Emredin kumandanım.

- İskele vasattaki çekiciye kış taraftan halat verin, iskele kış omuzluğa doğru çeksin, makineye de tornistan yol verelim.

- Anlaşıldı kumandanım.

Yarbay Ali Bey iskele kırlangıca yeniden çıkıp topçu zabıtine seslendi:

- Topçuuuuuuuuu, vasattaki çekiciye iskele kış omuzluktan çekecek şekilde halat verin.

- Anlaşıldı.

Kumandan Osman Bey bu defa gemiyi kış tarafa doğru hareket ettirerek oturduğu yerden kurtarıp sonra ileri yolla gitmek istiyordu.

- Makine pek ağır yol tornistan.

- Makine pek ağır yol tornistanda çalışıyor.

- Çekici tam yolla çeksin.

- Makine ağır yol tornistan.

- Çekici kışa doğru çeksin, Tahsin Bey mevkimizde değişme var mı?

- Efendim gemi hareket etmiyor.

- Makine tam yol tornistan.

- Makine tam yol tornistan çalışıyor, pervaneden gelen ses arttı.

- Süvarim gemi hareket etmiyor.

- Allah kahretsin! Lanet olası kanal, lanet olası kılavuz kaptan, lanet olası kanal kuralları, Allah kahretsin.

Kumandayı tekrar süvari aldı.

- Tahsin! Emin misin mevkiimizin değişmediğinden?
- Efendim siz de görüyorsunuz! Neden tekrar tekrar soruyorsunuz anlamadım.
- Tahsin sen soruma cevap ver.
- Mevkiimiz hiç değişmedi efendim.
- Makine stooooooooooooooooop.
- Makine stop, pervane durdu.

Süvari Yarbay Ali Bey iyice asabileşti. Baş çarkçı, süvarinin sinirlerini yatıştırmak için kılavuz kaptanın ağzındaki sigarayı aldığı gibi yere attı. Kolundan hızla çekerek sancak kırlangıca doğru yürüdü. Kumandan Osman Bey sinirlerini yatıştırmak için hâlâ köprü üstünde volta atıyordu.

- Süvari!!!
- Dikkat.
- Bu çekicilerin gücü zayıf, kanal idaresi ile tekrar görüşün. Makineleri daha kuvvetli çekici versinler.
- Başka çare kalmadı kumandanım, şu Allah'ın belası Acı Göl'den bir çıkalım. Şu geri zekâlı-kaptana söyledim burada sahile çok yakın gitmeyelim, buraları ondan daha iyi bilirim diye. Bunun gündüz geçtiği yerlerden ben gece geçtim.
- Olan oldu Ali, biz senin tecrübene bırakacaktık ama biliyorsun kanalın kuralı bu.
- Kuralları batsın kumandanım.

Baş çarkçı, kılavuz kaptanı sancak tarafta bırakıp içeri girdi.

- Suç bizimkilerde kumandanım.
- Nasıl yani, baş çarkçım?
- Yahu kanalın iki yakası da bizim toprağımız, ama şu lanet olası yeri İngilizlerin idaresinde, kılavuz kaptanlar ise başka milletten?

- İbrahim Bey sen hâlâ alışamadın bu işlere.
- Hangi işlere kumandanım?
- Bahriyenin eğitimini İngilizlere vermedi mi devlet?
- Bize mi sordular kumandanım?
- Sordular tabii.
- Olur mu kumandanım, bana sormadılar.
- Senin adına karar verenlere sordular.
- Kim onlar kumandanım, denizden uzak yaşayan Şura-yı Bahriye'dekiler mi?
- Haksızlık etme, çok kıymetli amirallerimiz var orada.
- O kıymetli olanlara söz verilmediğini biliyorsunuz her hâlde. Kararı verenler sadece bahriye üniforması giyip de gemilerle alakası olmayanlar değil miydi?
- Bu kısmı bizi ilgilendirmez İbrahim Bey.
- Tabii kumandanım, Baş çarkçı ne zaman haklı olsa, bu konu bizi ilgilendirmez dersiniz.
- Offfff ya İbrahim Bey, derdimiz başımızdan aşkın, sen neler düşünüyorsun?
- Bu derdimizin kaynağı orası kumandanım.
- İyi o zaman söyle de gelip çözsünler meselemizi.
- Tabii, tabii, hemen yarın burada olurlar. Heden olmasın ki?

Ertesi gün istimli botlar geldi. Manzara bir öncekinden çok farklı değildi. Yine baş ve iskele vasattan çekicilere halatlar verildi ama gemi yerinden kıpırdamamakta kararlıydı. Kumandan Osman Bey, Süvari Yarbey Ali Bey ve Gemi İnşaiye Mühendisi Teğmen Ali Bey baş başa oturup geminin neden kum tepesi üzerinden kıpırdamadığını tartıştılar. Sonunda geminin su çekiminin fazla olduğuna karar verdiler. Kanal için su çekimi bir hayli fazlaydı. Tek yapılacak şey vardı, o da yük boşaltmaktı. Geminin çekilme işlemine ara verilerek bir adet de duba istendi. Gece boyunca bu işlemi yapmak gerekiyordu.

Yük boşaltarak gemiyi hafifletme işlemlerine hızla başlandı. İlk olarak gemiye alınan kömürün boşaltılmasına başlandı. Organizasyonu ikinci kaptan Binbaşı Nuri Bey üstlendi. Önceki gece vardiyada olan personel hariç herkes bir işle görevlendirildi. Bu görevlendirmede subaylar ve erat ayırt edilmedi. Gemide ne kadar kap benzeri şey varsa hepsi baş ve kış üstüne çıkarıldı. Ta üçüncü güvertede bulunan kömür deposundan kömürler alınarak baş ve kış üstüne çıkarılacak, oradan da filikalarla getirilen dubaya transfer edilecekti. Kömür deposunun başında Dördüncü Çarkçı Yüzbaşı Şevki Bey görevlendirildi. Araya erat yerleştirildi, ikinci güvertede eratin arasına birkaç subay kondu.

Birinci güverteye çıkış iskelesinin başında Baş Çarkçı İbrahim Bey, birinci güvertede kış üstünde levazım müdürü, baş üstünde ise süvari görevlendirildi. Gemi birinci tabibi ve Yasef Bey ise arada yorulan ve fenalaşanlara tıbbi destek için dolaşıyorlardı. Gemideki kaplara doldurulan kömür üçüncü güverteden itibaren elden ele verilerek baş ve kış üstüne taşınıyor, filikalara yüklenmesini ise Beşinci Kaptan Tevfik Bey organize ediyordu. Yüzbaşı Tahsin Bey ise filikalardan dybaya taşıma işinde görevlendirilmişti.

Temmuz sıcaklığı ekvator kuşağındaki kanalda çok daha fazla hissediliyordu. Personele kıyafet konusunda gevşeme getirilmişti. Subaylar ve erat üniformalarının üstünü çıkarttılar. Bazıları ise atletlerini de çıkarmak için müsaade istedi. Süvari, kumandandan müsaade istemeden erata bu izni verdi. O kadar hızlı çalışıyorlardı ki gemi inşa mühendisi kaç ton kömür çıkarıldığını hesaplamaya yetişemiyordu. Teğmen Ali Bey 4-5 saat içerisinde yaklaşık 130 ton kömür çıkarıldığını kaba taslak rapor edince, kumandan Osman Bey'in "yeter" emri geldi. Personel bütün geceyi uykusuz geçirdi.

Sabahın ilk ışıklarıyla beraber köprü üstü personeli manevra yerlerini alınca diğer personelin de manevra yerlerini alması emredildi. Filikalar, kömürün tekrar

gemiye alınma ameliyesi için kanalda bırakıldı. Köprü üstündekilerin sadece gözleri görünüyordu. Atletleri, kolları ve elleri is içinde kalmıştı, üstü başı tertemiz olan ve sigarasını tüttüren sadece kılavuz kaptandı.

Manevra başladı. Gemiden çıkarılan yükle gemi biraz daha hafiflemiş, çektiği su azalmıştı. Geminin yana ve baş tarafa doğru çekirme işlemi bu defa daha kolay oldu. Koca Ertuğrul makine manevrasının da yardımıyla yerinden sallanarak kıpırdayınca baş ve kış üstünde manevra yerlerinde bulunan personelden sevinç çılgınlıkları koptu.

Bundan sonra kanal geçişini tamamlamaya yaklaşık 8-9 saatlik mesafeleri kalmıştı. Gemi hareket etmişti ama geriye daha büyük iş kalmıştı. Şimdi gemiden dubaya transfer edilen kömürün tekrar gemiye yerleştirilmesi gerekiyordu. Personelin elini yüzünü yıkamaya bile vakti olmamıştı. Gece yapılan transfer öğlenden sonra saat 4'e kadar tersine devam etti.

Kumandan Osman Bey personelin kanalı geçtikten sonra istirahat etmelerini emretti. Geminin hareketiyle beraber kumandayı Süvari Muavini Binbaşı Cemil Bey'e verdi.

- Kumanda Binbaşı Cemil Bey'de! dedi süvari.
- Kumanda bende Binbaşı Cemil.

Makine telgrafçısı ve serdümenin raporları geldi.

- Makine pek ağır yol ileride çalışıyor.
- Pruva 170, dümen ortada, gemi rotada, kumanda süvari muavininde.

Her şey normal seyrediyordu. Vardiya değişimi yapılmamış, tüm personel dar sularda seyir mevkindeydi. Kanal geçişi boyunca usturmaçaları tutan personel helak olmuştu. Hele o güneyden gelen gemilere yol verme işi yok muydu, her an ne olacağı belli olmuyordu. Bu kazadan sonra kanal idaresi ile konuşulmuş ve Ertuğrul'un yelkenli ve su çekiminin fazla olmasından dolayı bu kural-

dan muaf tutulması istenmişti. Kanal idaresi bu konuda gevşetme yapılacağını vaat etmişti. Bundan dolayıdır ki güneyden kuzeye geçiş yapacak gemiler Kızıldeniz'deki Süveyş limanında bir müddet bekletiliyordu.

Kanaldan çıkış yapmaya yaklaşık 4-5 saat süre daha vardı. Rüzgâr sancak borda ile sancak kış omuzluk arasından 20 mille esiyordu. Akıntı ise bu bölgede kuzeyden güneye 3-5 mil arasındaydı. Rüzgârın durmadan yön değiştirmesi ve şiddetini arttırması Yüzbaşı Tahsin Bey'i endişelendirdi. Kumanda hâlâ Binbaşı Cemil Bey'de idi. Seyir zabitanın heyecanlı raporu ile köprü üstünün yorgun ve sessiz atmosferi bozuldu:

- Efendim, rüzgâr sancak bordadan 35 mil!
- Sancak taraftan sahilden mesafe ver.
- 50 yarda.
- Serdümen! Pruvayı durmadan oku.
- Pruva 175.
- İki derece iskelede viya.
- İki derece iskelede viya, pruva 173 olacak.
- Tahsin Yüzbaşım mesafe ver sahilden, dedi Cemil

Bey.

- Efendim mesafe 60 yarda.
- Nasıl olur Tahsin! Gemiye iskeleye alıyorum.
- Efendim rüzgâr 45 mile çıktı.
- Dümen sancak 5.
- Rota 182 olacak!

Baş üstündeki ileri gözcü elindeki flamayı sallamaya başladı. Bunun anlamı güneyden kuzeye geçiş yapan bir geminin geldiğiydi. Kılavuz kaptan flamayı görünce Süvari Yarbay Ali Bey'e döndü:

- Kumandayı bana vermek zorundasınız, karşıdan gemi geliyor.
- Cilan daha önce kumandayı aldın da ne halt ettin, bizi kuma oturtun.

- Kanal kuralları bu, böyle olmak zorundasınız.

Kumandan Osman Bey sancak tarafındaki koltuktan bir hışımla kalkıp kılavuz kaptanın üzerine doğru yürüdü.

- Ulan sahtekârlar, hani kanal idaresi biz geçene kadar diğer gemileri Süveyş limanında tutacaktı?

- Bu kararlarını diğer gemilere tebliğ etmemiş olabilirler.

- Yahu sen ne manyak adamsın biz ihtimaller üzerine mi gemiyi geçireceğiz?

- Kumandan daha fazla laf etme, karşıdan gemi geliyor, kumandayı bana vermek zorundasınız.

Albay Osman Bey'in tepesi iyice attı. İçinden şu kılavuz kaptanı tekrar hapse attırmak geçti ama maalesef kanal kuralları gereği kumandayı ona vermek zorundaydı. İçinden gelmese de bunu yapmak zorundaydı.

- Ya sabır! Ya sabır! Cemil Bey, kumandayı şu geri zekâlıya ver.

- Kumandanım ona vermediğimizi kim bilecek? Vermeyelim, gene başımıza iş açar.

Cemil Bey'in bu sözünün üzerine kılavuz kaptan seyir sonunda yazacağı rapor ile durumu belirteceğini söyleyerek aba altından sopasını gösterdi. Osman Bey söyle-ne söylene kumandayı kılavuz kaptana verdi.

- Kumanda şu geri . . . , kumanda kılavuz kaptanda.

Manevra yeri sancak vasat olanlar için işkence yeniden başladı. Gemi sancak taraftan sahile yanaştırıldı, usturmaçalar bağlandı, halatlar sahildeki babalara verildi ve karşıdan gelen geminin geçmesi beklendi. Gemi geçtikten sonra tam halatlar fora edilecekti ki seyir subayının sesi işitildi:

- Süvarim, rüzgâr sancak vasattan 50 mil, halatlar iyice deste⁷⁶ oldu, halatları fora ederken zorlanacağız.

- O zaman bekleyelim, rüzgâr şiddetini düşürdükten sonra fora ederiz.

Kılavuz kaptan bu fikre karşı çıkmakta gecikmedi. Çünkü kanalın geçilmesine üç saat gibi bir süre kalmıştı. İşini bitirdikten sonra bu gemiden kurtulmayı planlıyordu. Kumandan Osman Bey ve Süvari Yarbey Ali Bey halatları fora etmeye razı oldular.

Halatlar fora edildi. Makineye 6 mil sürat yapacak şekilde yol verildi. Rüzgâr şiddetini iyice arttırmıştı. Seyir zabiti sahilden durmadan mesafe veriyordu. Rüzgâr ve akıntı gemiyi iskele tarafına atıyordu. Kumandan Osman Bey dayanamayarak kılavuz kaptana müdahale etti.

- Bak kaptan gemi iskeleye düşüyor, biraz sancağa al.
- İşime karışma kumandan.
- Hay senin de işinin de.....
- Kumandan bunların hepsini raporuma yazacağım.
- Ya, istersen yedi sülalene de postala e mi.

Baş çarkçı, kumandanı sakinleştirmek için hamle bile yapmadı. Çünkü kumandan sonuna kadar haklıydı. Kılavuz kaptana olan tavrı da zaten müdahale etmesine mâniydi.

Seyir subayı sancak taraftan mesafenin iyice açıldığını ve kıç tarafın hızla iskele tarafa düştüğünü rapor ettiğinden Kumandan Osman Bey yerinden tekrar fırladı.

- Kaptan ne yapıyorsun?
- Ben ne yaptığımı biliyorum, diye cevap verdiği anda seyir zabitinin feryadı duyuldu:
- Kumandanım iskele kıç omuzluktan sahile mesafe 25 yarda.
- Kaptan makineye tam yol ileri, dümene sancak alabanda kumandası ver.
- Dur kumandan ne yaptığımı biliyorum.

Kumandan iskele kırlangıca doğru koştuğunda köprü üstündekiler geminin kıç tarafından başa doğru büyük bir gürültü ve sarsıntıyı iliklerine kadar hissettiler.

Sadrazam Kâmil Paşa, geminin dümen bodoslamasının hasar gördüğünün ve dümen yelpazesinin bileziğinden çıkarak Süveyş Kanalı'na düştüğü haberinin telgraf-la Sadaret'e bildirilmesi üzerine hemen Yıldız'ı bilgilendirmiş ve apar topar padişah tarafından detaylı bilgi arzı için çağırılmıştı. İlk görüşme çok çetin geçmiş, Yıldız'dan aceleyle çıkarak Bahriye Mazın Hasan Hüsnü Paşa ile görüştüktan sonra ikinci defa Abdülhamid'i bilgilendirmek için Yıldız'a gelmişti.

Abdülhamid, başından beri bu projeye ve Ertuğrul ismine kafayı takmıştı. Gecisini gündüzünü neredeyse bu işe ayırıyordu. Aksiliklerden dolayı da önüne geleni azarlıyordu.

Sadrazam Kâmil Paşa da oldukça stresli günler yaşıyordu. Abdülhamid gibi aksi, asabi ve tahammülsüz bir padişahla çalışmak zordu. Abdülhamid için bir sadrazam gider diğeri gelirdi. Mithat Paşa'nın başına gelenler ortadaydı. Gerçi Mithat Paşa hususunda Abdülhamid'e hak vermiyor değildi ama ya yarın kendisinin başına da aynı şey gelirse? Bu düzen içinde hiç kimsenin yarın için garantisi yoktu. Halk Abdülhamid'in istibdat yönetiminden ne kadar bıktıysa Kâmil ve Hasan Hüsnü Paşalar da Abdülhamid'den o kadar bıkmışlardı. Görüşme başlayalı yarım saat olmasına rağmen Kâmil Paşa hâlâ derdini anlatamamıştı.

- Durumu bize arz ettiler, yarın Hasan Hüsnü Paşa ile beraber size arz edeceğiz, cümlesini en az beş kez kulanmıştı Kâmil Paşa.

- Hasan Hüsnü Paşa neyi bekliyor? sorusunu yöneltti Abdülhamid.

- Malumunuz çok yoğun bir telgraf trafiği var, kafile kumandanından gelen malumatlara göre Nezaret karar veriyor.

Abdülhamid yeni bir fikir attı ortaya.

- Bir heyet gönderelim, gitsinler geminin durumunu tetkik etsinler.

- Bu fikre Nezaret'in sıcak bakacağını zannetmiyorum efendim.

- Nezaretin ne düşündüğü umurumda değil Paşa!

- Bu hususta bilgi sahibi olanlar onlar efendim, umurunuzda olsa iyi olur.

- Paşa, Paşa, verdiğimiz kararı hafife mi aldınız? Bu geminin ne iş yapacağından malumatınız yok mudur?

- Var efendim, ama bu gemidir, denizde başına ne geleceğini kimse kestiremez.

- Onca para akıttık tamiri için, bana gitmeden her arızasını onarttık demediniz mi?

- Doğrudur efendim, her arızası onartıldı. Lakin başına gelen kaza büyük bir aksilikten ibarettir.

- Paşa, Paşa, böyle bir şey nasıl olur? Nezaret en tecrübeli bahriyelileri tayin etti bu gemiye.

- Efendim kusur gemi personeline de değildir. Kanalın verdiği kılavuz kaptan gemi kumandanını dinlememiş.

- Neden kılavuz kaptanı yetkili yapmışlar o zaman?

- Kanalın kuralı böyle efendim.

- Başlatmayın kanalın kuralından, geminin sahibi kanal idaresi midir?

- O kanalın İngilizlerde olmasında sorumlu olanlardan birisi de buradadır efendim.

Kâmil Paşa, Abdülhamid'i ima edince, Abdülhamid'in karşılığı sert oldu:

- Paşa, beni suçlamaya mı geldin buraya?

- Sultanım, suçluyu siz arıyordunuz.

Manevra yapma sırası Abdülhamid'deydi. Konuyu acilen değiştirip üste çıkmak için neredeyse çırpınıyordu.

- Daha yolun başında gemiyi bıraktınız Paşa.

- Kimse bırakmadı Sultanım.

- Nasıl bırakmadınız Paşa, söyle bana gemi hareket ediyor mu etmiyor mu?

- Geminin havuza çıkıp düşen dümen yelpazesinin yerine takılmasına ihtiyacı var Sultanım.

- Gene başa döndün Paşa, ne diyorlardı bunlar? Ne konuştunuz Hasan Hüsnü Paşa ile?

Kâmil Paşa'nın bu cümleden sonra kafayı sıyırmaması içten bile değildi. Başa dönen Abdülhamid'in kendisiydi. Bunca şeyi boşa mı konuşmuşlardı?

Kâmil Paşa düşünürken, Abdülhamid konuşmasına devam ediyordu.

- Nazır gelsin buraya, çocuk mu oynatıyoruz, araya araçlar koyanları sevmiyorum Paşa! dedi Abdülhamid.

Konuyu değiştirme sırası Kâmil Paşa'daydı.

- Biraz sıkıntıları var Hasan Hüsnü Paşa'nın, malum aşağıdan zorluyorlar, padişahın yardakçısı deyip alaşağı etmeye çalışıyorlar. Malum kızı da ayrı bir dert. Kalbi bu hadiseden sonra iyice sıkıştı. Emriniz olursa biraz istirahat etsin efendim.

- Kâmil, Kâmil! Donanmayı alet ettikleri yetmiyor mu? Abdülaziz'i indirdikleri yetmedi mi ki şimdi bize sadık olan nazırı indirmeye çalışıyorlar. Haberim yok mu zannediyorsun? Söyle Nazıra sırf sadakatinden dolayı oyunları o değil biz bozduk, yoksa şimdiye kadar çoktan Nezaret'in bahçesine cesedini atıp kellesini Yıldız'ın kapısına getirirlerdi.

- Bildiğinizden daha karışıktır durum.

- Sizin kafanız karışık, Paşa, konuyu başka yere çekme.

- Estağfurullah efendim, ben sadece bir iki hususu dile getirmek istedim.

- Paşa, Süveyş'e telgraf çekin. Albay Osman Bey bundan böyle geminin bütün hareketlerini nezarete değil Yıldız'a bildirecek.

- Ama efendim, Hasan Hüsnü Paşa buna ne der?

- Ne dediği umurumda değil, bizim ne düşüneceğimizi düşünen adam altındakilere hükmetmesini becer-sin.

- Efendim biraz daha zaman verelim Hasan Hüsni Paşa'ya.

- Kâmil Paşa'm! Kararım katidir, üstüne laf etme.

"Canım, Ali'm,

Bugün duyduğum haber hasretimin üzerine tuz biber oldu. Nasılsın, ne hâldesin bir bilsem... Başınıza gelen ilk hadiseden sonra canınızın sağ olduğuna şükrettim. Başınıza gelen ikinci şeyden çok az malumatım var. Haberi alır almaz kaleme kâğıda sarıldım. Marmaris'ten mektup atacağını söylemiştin fakat hâlâ gelmedi. Bir an ümidi kesmiştim ama biliyorum ki iki elin kanda olsa mektup yazarsın diye düşününce ferahladım.

Sen gitmeden önce gördüğüm o kâbus gibi rüyalar-dan birisini dün gece görmüştüm ki bugün ağabeyinin kapıya gelip de Ayşe, sonradan duyup da merakınız art-masın diye ben söylüyorum. Ertuğrut'un dümeni Süveyş'te düşmüş, endişe etmeyin.' deyip, nasıl olmuş, Ali'm nasıldır diye sormaya fırsat vermeden çeşme yokuşun-dan aşağı doğru koşunca içimden bir parçayı da koparıp gitti. Neyyire de peşinden gitti.

Ali çok korkuyorum, küçücük kız yalnız başına bana haber vermeden Nezarete gidiyor. Gerçi oradakilerin hepsi Neyyire'yi tanıyorlar, süvarinin kızı geldi deyip bir dediğini iki etmiyor, şımartıyorlar ama yalnız başına oraya inmesini de kabullenemiyorum. Mevhibe ve Rauf gayet iyiler, sakın bizi merak edip de kafanı doldurma. Burada-ki hadiselerle mektubumda kafanı şişirdim. Bu yüzden beni bağışla. Kim bilir neler geldi başına, ne işlerle uğraş-tın. Canım benim, seni o kadar çok merak ediyorum ki, bu hadiseden zarar görmediğinizin bir haberi gelse ferah-layacağım.

Bir tanem,

Daha bir ay olmadı ayrılalı, bu kelimeyi kullanmak istemiyorum ama beni bırakıp gideli de diyemiyorum. Daha bir seneden fazla var vuslata. Ali'm bilirsin seni nasıl beklediğimi. Sana verdiğim hediyelerimi alınca neler düşündün, neler hissettin çok merak ediyorum. Bu gidişinin uzun olmasından mıdır, yoksa içimdeki hislerden midir bilemiyorum ama nasıl olursa olsun önemi yok, sadece senin bendeki yerini anlatmak istedim. Canım Ali'm, bu mektubumu bir an önce göndereyim, bir sonrakine daha uzun yazacağım.

Ayşe"

- Ne diyor telgraf, kumandanım?

Heyecanla soruyu soran Yarbay Ali Bey idi.

- Geminin durumunu soruyorlar. Bir de...

- Başka ne diyorlar?

- Bir heyet gelip incelesin geminin durumunu, eğer uzun sürecekse hediyeleri posta vapuru ile gönderelim diyor.

- Ne dediklerinin farkında mı bunlar?

- Bilmiyorum Ali, bilmiyorum.

- Biz ne deriz personele, nasıl açıklarız?

- Uzaktan hep böyle düşünülür bilmez misin?

- Kumandanım, dümen yelpazesinin çıkarılması için bir metot düşündük.

- Asıl meselemiz çıkardıktan sonra.

- Mecburen havuza çıkmamız lazım.

- Olayı çok abartmış İstanbul'dakiler, dedi Osman Bey.

- Nasıl yani kumandanım?

- Bodoslamanın parçalandığı, karinanın hasar gördüğü vs.

- Dalgıçlar karinaya baktılar, herhangi bir hasar yok kumandanım.

- Biliyorum Ali, biliyorum da bunu İstanbul'a anlatmak çok zor.

- Heyeti kabul etmeyelim kumandanım, eğer heyet gelirse en başta gemideki subayların bize karşı güvenini yıkarız.

- Sonra gerisinin de güveni kalmaz, diye ekledi Albay Osman Bey.

- Kumandanım, Nezaret'i biraz oyalayın. Durum iyice belli olduktan sonra bizim kararımız budur diye bildiririz.

- Ağabeyime de telgraf çektim, ondan da cevap geldi. İstanbul'dakiler her şeyi abartmış. Kasımpaşa kahvehaneleri bile bizi konuşuyormuş.

- Kumandanım, yarın dümen yelpazesini kanaldan çıkaracağız. Siz biraz daha oyalayın. Gerisini hâlleriz. Her şeyin bir hâl tarzı vardır.

- Sen zabıtlere telgraflarla ilgili malumat verme. Çocuklar bir şey bilmesinler.

- Emredersiniz kumandanım.

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, Yıldız'ın görüşme talebini Sadrazam Kâmil Paşa vasıtasıyla bir gün daha erteletti. Bahriye Şûrası'nı acilen toplantıya aldı. Toplantı başlayalı üç saat olmuştu ama hâlâ bir neticeye varılamamıştı. Hasan Hüsnü Paşa iyice sıkılmıştı. Kararından dönemeyeceği bir noktaya gelmişti. Şimdi Yıldız'ın teklifine karşı ne cevap vereceklerini tartışıyorlardı. Bu saatten sonra damadını posta vapuruna bindirip Japonya'ya göndermesi olacak şey miydi? O asık suratlı, yüzünde hiç gülümseme görmediği, inatçı Abdülhamid nasıl olur da hediyeleri posta vapuru ile göndermeye karar verirdi? Aklına bir sürü şey geldi. Acaba Sadrazam Kâmil Paşa kendisine karşı ikili mi oynuyordu? Olur ya Abdülhamid onu yerinden etmesin diye böyle bir teklifi kendisi de sunmuş olabilirdi. Aklına gelen diğer seçenek ise bunalmış kalbini iyice sıkıştırdı. Abdülhamid, Sadrazam Kâmil Paşa ile birlikte kendisinin kuyusunu mu kazıyordu?

Kimsenin kimseye güvenmediği bu devirde neden olmasın ki? Hasan Hüsnü Paşa kendi senaryosu ile kendini bunalttı. Bu düşüncesini Şûra'da bir türlü dile getiremedi. Olur ya Şûradakilerden birisi bu düşüncesini Yıldız'a anında ulaştırabilirdi. Zemin çok kaygan, insanlar çok kaypaktı. Ya bu kaygan zeminde iyi oynayacaktı, ya da kayıp düşecek ve sakatlanacaktı.

Amiraller bir taraftan Hasan Hüsnü Paşaya bakıyor, bir taraftan da neler yapılabileceğini tartışıyorlardı. Zaten şu Şûra ne zaman toplansa hep sıkıntılı geçerdı. Bir defa olsun güle oynaya bir toplantı yapılmamıştı.

Amirallerden Ferit Paşa bir fikir attı ortaya:

- Efendim, Sadrazam Kâmil Paşayı davet edelim buraya.

Herkes bir anda taş kesti. Bu parlak fikir herkesi şok etmişti. Aslında güzel bir fikirdi. Hiç olmazsa Sadrazam Kâmil Paşa'nın ne düşündüğü, Yıldız ile neler konuştuğunu öğrenebilirlerdi. İçeriden Saray'a bilgi sızarsa da bu rahatlıkla Sadrazam Kâmil Paşa'nın üzerine atılabilirdi. Bu yeni fikir, iyice bunalmış Hasan Hüsnü Paşa için bir can simidi oldu. Kıvrak zekâsı ile hemen sağını solunu tartıp kararını geciktirmeden verdi:

- Evet arkadaşlar, bu fikri benimsiyorum. Yalnız Yıldız'dan bir gün daha süre istememiz icap ediyor.

- Tamam efendim, Önce padişahın yaveri ile görüşelim. Olayı tetkikimiz devam ediyor, ek mühlet istiyoruz diyelim. Zor olmasa gerek, dedi Ferit Paşa.

Yarbay Ali Bey sancak vasattaki torpido kovanlarının yanındaki babalardan birisinin üzerine oturmuş, elindeki zarfı açmaya çalışıyordu. Babaların üstüne oturmazdı, ama Yarbay Ali Bey öyle bir ruh halindeydi ki ne etrafındaki insanların koskoca süvari babanın üstüne oturuyor demeleri ne güneyden esen o sıcak rüzgârın çarpması ne de güneşin tepesine geçmesi umurundaydı. Albay

Osman Bey görüşmek için kendisini çağırmış, işi olduğunu ve daha sonra yanına çıkacağını büfeci er ile bildirmişti. Elindeki mektuptan başka hiçbir şeye kafa yoracak durumda değildi. Süveys'in sıcağının yakması Ali Bey'in yüreğinin yanması yanında bir şey değildi. Elindeki, Ayşe Hanım'ın ikinci mektubu olmasına rağmen nabızı hızlandı Ali Bey'in. Elleri titriyordu. İçi bayılmaya, başı dönmeğe başladı. Zorlukla açabildi zarfı.

"Canım, Bir Tanem Ali'm,

Şu ayrılıklar, yanındayken söyleyemediğim her şeyi açığa çıkarıyor. Yanındayken bile hasretini çektiğim Ali'm. Gurbete uçan güvercinim, vuslata hasret üveyiğim.

Ruhundaki gül bahçesinden gelip de cismine sinmiş olan nadide güllerin kokuları badısaba ile konağa taşıyor ve ben anlıyorum ki beni düşünüyor, beni yaşıyorsun. Beni düşüneni, beni yaşayanı yüreğimde sonsuza dek yaşatacağım.

Ben nasıl bilecektim sevda atmosferinde görünen gökkuşağını, sen olmasaydın. Dün bir vefasızın ocağında bedenim yanmıştım, sanki sihirli bir el uzandı, beni o ocaktan kurtarıp senin vefalı ocağına attı. Bu defa bedenim yanmadı ama yüreğimi senin sevdanın ocağı yaktı. Hâlâ yanıyorum ve zannediyorum ki bedenim toprakla buluşuncaya dek de yanacak.

Sebeb-i hâlim sensin. Sebeb-i sevdam sensin.

Bu ayrılık çok uzun, bu hasret daha çok yakacak beni. Su serp yanan yüreğime, serp ki bu hasrete dayanacak takatim olsun.

Hatıraların canlanıyor gözümde gittiğin günden beri. Kulağımda yankılanıyor söylediğin sevda şiirleri. Gökyüzü defter, denizler mürekkep olsaydı ve sana olan sevdamı böylece yazsaydım gene de yetmezdi.

Ayşe"

Yarbay Ali Bey mektubu katlayıp zarfa koyarken gözünden akan yaşlarını da zarflayıp yüreğine postaladı. Bütün dengesi altüst olmuştu. Acaba hangisi daha zordu, beklemek mi yoksa beklenilmek mi? Bunu hiçbir zaman anlayamayacaktı, çünkü hep beklenilen kendisi olmuştu.

Oturduğu babanın üstünden kendisini izleyen gözleri görmezlikten gelerek yavaşça kalktı. Başı yine dönmeye başlamıştı. Sancak vasattan bir üst güverteye çıkan iskenin basamaklarını adımladı. Bir an dengesini kaybediyor gibi oldu, ama etrafa bunu belli etmemeliydi. İskeleyi yarılادığında sağ tarafına döndü, geminin sahile bağlandığı halatları kontrol ediyormuş izlenimini vermek için sahile doğru baktı. Sahilde görünen ise halatlar, uçsuz bir bozkır ve uzakta görünen Süveyş'in kerpiçten evleriydi. Bir üst güverteye geldiğinde yine sağa döndü, kaportayı yavaşça açıp Albay Osman Bey'in kamarasına doğru yöneldi. Kapıya geldiğinde yarı açık kapıyı vuracak takati kalmamıştı. Albay Osman Bey arkası kapıya dönük, kamarasının lumbuzundan dışarı bakıyordu. Yarbay Ali Bey kendini toparlayıp kapıya vurdu.

- Kumandanım beni emretmişsiniz, ben Süvari Yarbay Ali.

Albay Osman Bey, lumbuzdan aldığı gözlerini süvarinin üzerine çevirdi. Yarbay Ali Bey çok bitkin ve perişan bir hâlde görünüyordu.

- Ne oldu süvarim? Çok kötü görünüyorsun.
- İyiyim kumandanım, sıcaktan olsa gerek.
- Beni kandırmaya çalışma, sen bu iklime alışkınsın.
- Malum, uzun zamandan beridir bu bölgede bulunmadım.
- Neyse yutmuş görünmekte fayda var, dedi Osman Bey.
- Kumandanım beni emretmişsiniz.
- Ali, gel otur, konuşmamız lazım.

- Hayrola kumandanım, canınızı sıkan bir şey mi oldu?

Albay Osman Bey söze nasıl başlayacağını bilemiyor-du. Ama sıkıntılarını paylaşmakta da fayda görüyordu. Her zaman misafirleri ile görüşürken oturduğu sandalye-si yerine bu defa masanın yanındaki kanepeye oturdu. Yarbay Ali Bey'i de masanın diğer yanındaki kanepeye oturtarak karşısına aldı.

- Bak Ali, iki cendere arasında sıkıştım. Bir taraftan Yıldız direkt kendilerine rapor vermemi istiyor, diğer taraftan da Bahriye Nezareti, Yıldız'dan önce kendilerine malumat vermemi istiyor.

- Ağabeyinizle görüştünüz mü?

- Telgrafıma cevap geldi. İki tarafı da hoş tut diyor.

- İyi de bizi kim hoş tutacak?

- Ali benden daha iyi bilirsin, denize çıktın mı herkes her şeyi senden daha iyi bilir. Ne fırtınalarla karşılaştın kimin umurunda?

- Bilmez olur muyum lakin hiç olmazsa ağzımıza bir kaşık bal çalıverselerdi.

- Ali başımıza gelen kazalardan bizi sorumlu tutuyor-lar.

- Gemi benim kumandanım, alnım açık, yüzüm ak. Kimseye veremeyeceğim bir hesap yok. Çok meraklıysa-lar gelip kendileri götürsünler gemiyi.

- Ali, zaman ağlama zamanı değil, meseleyi hâlet-me zamanıdır.

- İyi de kumandanım, elimiz kolumuz bağlı. Lanet olası kanal idaresi başımıza açmadık hadise bırakmadı.

- Ali, ne tavsiye ediyorsun?

- Kumandanım takvimi biz belirleyemeyiz, dümen yelpazesinin takılması ve bodoslamamanın tamiri için havu-zu beklemek zorundayız. Binbaşı Cemil Bey tersane ile görüştü, taş havuzdaki gemilerin işinin bitmesini bekle-mek zorundayız.

- Ali, bu ne biçim iştir. Koskoca Osmanlı gemisi tamir için sıraya mı girecek?

Yarbay Ali Bey cevap vereceği sırada kapıda Baş Çarkçı İbrahim Bey'in beklediğini gördü.

- Bak süvarim baş çarkçımız da geldi, tam da muhabbetin üstüne, dedi Albay Osman Bey.

- Kumandanım, süvarim ile görüştük, meseleyi size anlattı galiba.

- Şimdi bahsetti, bahsetmesine de...

- Kumandanım yapacak bir şey yok ki.

- Nasıl olur, sen de mi baş çarkçım, sen de mi?

- Sanki ben anladım mı bu işi kumandanım. Lanet olsun, toprak bizim, yurt bizim, işçi bizim, taşı bizim, suyu bizim ama idaresi bizim değil buranın.

- Baş çarkçım, ben mi dedim İngilizlere gelin buraya yerleşin, biz idare edemedik siz edin.

- Estağfurullah kumandanım, ama burada bizim gemilerimiz var. Kızıldeniz'i biz kontrol ediyoruz, Cidde'de, Aden'de komodorluğumuz varken nasıl oluyor da şu lanet olası taş havuzu kontrol edemiyoruz? Müsaade buyurun Nezaret'e ve Yıldız'a telgraf çekeyim.

- Ne diyeceksin telgrafta?

- Kışınızı oturduğunuz koltuklardan kaldırıp haritaya bakın, şu kanalın ne denli önemli olduğunu bilmiyor musunuz? Hem kanalın idaresini İngilizlere verin hem bizim geçiş üstünlüğümüz olmasın, hem de kazalardan bizi sorumlu tutun. Yahu bu ne perhiz bu ne lahana turşusudur?

- Parayı bastırıp hisse senetlerini topladılar İngilizler, dedi Albay Osman Bey.

Yarbay Ali Bey oturduğu kanepeden kalktı. Biraz önce kumandanın baktığı lumbuzdan dışarıyı seyretmeye başladı. Daha çok zaman geçmemişti, beş altı sene önce "Ben gemiyi havuzlayacağım." deyip sorgusuz sualsiz

girdiği havuza şimdi müsaadeyle hem de sıraya konularak girmeyi bekliyordu. Baş çarkçının söyledikleri doğrudu ama ne çare ki yapacak bir şey de yoktu. Okuduğu mektuptaki hasret kokan cümlelerden sonra baş çarkçının sözleri de yüreğine hançer gibi saplandı. Albay İbrahim Bey gibi pervasızca konuşabilseydi belki bir nebze rahatlayacaktı. Tekrar geriye dönerek bu defa Albay İbrahim Bey'in yanına oturdu.

- Yahu baş çarkçım, bu sözleri nereden buluyorsun? dedi Yarbey Ali Bey.

- Meslek sırrı süvarim.

Albey Osman Bey, baş çarkçıyı canevinden vuracak teklifini yapmakla gecikmedi.

- Baş çarkçım, senin sinirlerin bozulmuş, sana bir çay söyleyeyim.

- Yahu kumandanım aklınızla bin yaşayın. Yalnız şu bizim deli çocuğu da çağıralım, onsuz çay içemez oldum.

- Kimi diyorsun?

- Kimi olacak, benim ikinci çarkçımı. Kafayı alabalabalara vuruyor. Elinden bir şey gelmiyor diye kahroldu çocuk. Dün öğleden sonra kış tarafa daldı, bodoslama ya kendisi de bakmaya çalıştı. Neyse ki bizim dalgıç erattan bir ikisi peşine daldılar da dışarı çıkardılar. Maazallah bugün çayı yalnız içiyor olacaktım.

- Ne diyorsun, baş çarkçım? Bundan süvarinin haberi var mıydı?

Yarbey Ali Bey sözü aldı:

- Vardı kumandanım, gözlerimin önünde atladi suya, dedim o kadar, burada köpek balıkları çoktur diye ama dinlemedi. İsterseniz divaniharbe verin, dedi. Şu havuza çıkmadan şunu hâletmemiz gerek deyip duruyordu. Durdursa durdursa onu baş çarkçı durdurur dedim lakin Albay İbrahim Bey gelene kadar çoktan atmıştı denize.

- Nasıl oluyor da herkese kök söktüren süvari, lafını ikinci çarkçıya geçiremiyor, diye süvariye lafı dokundurdu Albay Osman Bey.

- Kumandanım, baş çarkçım dedi ya çocuk deli diye.

Yarbay Ali Bey tekrar konuya döndü.

- Kumandanım, baş çarkçı ile havuzu bekleme konusunda mutabıkız. İstanbul'un tersaneye ve kanal idaresine bir şey yapamayacağı, söz geçiremeyeceği kanaatindeyiz. Ahmet Muhtar Paşayı devreye sokarlarsa ne âlâ.

- Yahu demin atıp tutuyordunuz, şimdi ne oldu da böyle konuşuyorsunuz?

- Kumandanım size bir gerçeği söyledik, şimdi diğer gerçeği söylüyoruz.

- Peki benim gerçeğim ne olacak, ona da kafa yordunuz mu?

- Kumandanım, ben, baş çarkçı ve Binbaşı Cemil Bey uzun süre konuştuk. İstanbul'u yine oyalamaktan başka çareniz yok gibi görünüyor. Ağabeyinizin dediği gibi iki tarafı da hoş tutmanız lazım.

- Geç kalacağız, geç, havuzda ne kadar kalırız?

- Kumandanım havuzda çok kalmayız ama havuza ne zaman izin verirler diye soruyorsanız, bu yüzden diyoruz ki İstanbul'u oyalayın.

- Offf Allah'ım, offffff İbrahim Bey, havuzun yerinde ben olsaydım, gemi benim sırtıma yüklenip havuzlansaydı daha kolay olurdu benim için.

Albay Osman Bey'in lafı Süvari Yarbay Ali Bey'in derdinin üzerine dert ekledi.

- Kumandanım, dedim ya gemi benim, sizden önce benim taş olmam lazım değil mi?

- Haklısın Ali, kusurumuza bakma, biliyorsun, sıkıntı üstüne sıkıntı.

- Kumandanım, Allah sağlık ve afiyet versin hepimize. Biz feleğin çarkından çok geçtik. Şu bahriyede çekmediğimiz meşakkat, başımıza gelmedik hadise yoktur. Allah'ın izniyle bunu da aşarız. Sabrı bu ocakta öğrenmedik mi?

- İstanbul'dakiler bu ocaktan geçmedi mi süvarim?

- Geçtiler geçmesine lakin ocağın ateşi onlar için çoktan sönmüştür.

- Ocağın başında durmuyorlar mı Ali?

Söz sırası baş çarkçıya gelmişti. Süvarinin de susmasından faydalanarak lafı aldı:

- Asıl ocak aşağıda kazan dairesinde kumandanım.

- İlahi İbrahim Bey, sen neden subay oldun? İstanbul'da bir oda kiralasaydın, kapiya da yazsaydın, dert dinleme, moral düzeltme makamı diye.

- İyi de benim derdime kim çare olacak kumandanım?

- Hayrola İbrahim Bey, senin ikinci çarkçıdan gayri ne derdin var ki?

- Ya kumandanım, kumandan dediğin sözünün eri olur, bak gideceğim.

- Hangi sözümüzde durmadık ki, baş çarkçım?

- Deminden beri laf söylüyoruz, dilimiz damağımız kurudu, ne benim deli çocuk geldi ne de hâlâ ısmarlamadığınız çay.

Kazanın üzerinden bir ay geçtikten sonra Ertuğrul'un sırası geldi ve havuza alındı. Gemi personeli için havuza çıkmak birtakım sorunları da yaşamak anlamına geliyordu. Önce havuz güvertesinden gemiye verilen iskelenin boyu kısa gelmiş, iskelenin uzatılması için personel gemide bekletilmişti. İskeleye ek yapıldıktan sonra tüm personel gemiden havuz güvertesine inmiş, başta kafil

kumandanı olmak üzere tüm personel ellerine aldıkları raspa malzemeleri ile geminin karinasındaki yosun, midye gibi yabancı maddeleri temizlemeye koyulmuştu.

Gemide yemekler istitle çalışan mutfak kazanlarında yapılıyordu. Havuza çıkıldığında gemi kazanları devrede olmadığından havuz süresince yemekler Süveys'ten getirilip sahildeki bir barakada yeniyordu. Personel sahildeki taş pusetlerde kalıyordu. Yemek yemek ayrı bir işkenceydi. Bir taraftan sivrisinekleri kovalıyorlar, bir taraftan terlerini siliyorlar, bir taraftan da bayatlamış ekmekleri koparmaya çalışıyorlardı.

Kafile kumandanı Albay Osman Bey, havuz işlerinden pek memnun değildi. Haliç Tersanesi gibi olacak, işler hızlı yürüyecek zannediyordu. Her gün etrafına ateş püskürüyordu. Artık kendi kendine de konuşmaya başlamıştı.

Öncelikle dümen bodoslamasının tahtalarının değiştirilmesi lazımdı. Albay Osman Bey, eski tahtalar sokulurken sanki ciğerlerinin etrafını saran kaburgaları alınıyor-muş gibi acı çekiyordu. Söküm tamamlandığında geminin kış tarafı tamamen açılmış, dümen donanımı açığa çıkmıştı. Albay Osman Bey, yeni tahtalar havuz güvertesine getirildiği zaman bir nebze olsun rahatladı.

Albay Osman Bey'in gözleri uzaklara, ta İstanbul'a daldı. Hamide Hanım'dan mektup gelmemişti. Bu aralar doğum olması lazımdı. Ağabeyi de herhangi bir şey yazmamıştı telgrafında. Acaba aksi giden bir şeyler mi vardı? "Allah'ım şu kadere bak." dedi kendi kendine. Bir zamanlar aynı yastığı paylaştığı eşi tarafından sevilmiyordu. Bahriye Hazırı acaba kendisini gerçekten seviyor muydu, yoksa damadı olduğu için sevmek zorunda mıydı? Ya doğacak çocuğu? Acaba o da annesi gibi kendisine karşı soğuk mu olacaktı? Ağabeyi yakın davranı-yordu. Bu yakınlıktan da ürkmeye başladı. Yarın aralarında bir rekabet olsa acaba yine aynı mı davranırdı? Denize düşen yılanı sarılırdı. Şimdilik bu yılandan zarar yoktu kendisine.

Albay Osman Bey, bazen Yarbay Ali Bey'e öyle gıpta ile bakıyordu ki, deseler ki rolleri değişsin, sen süvari ol, hayata Yarbay Ali Bey'inki gibi başla, öyle bir eşin olsun başka bir şeyin olmasın. İşte bu hayal için her şeyini verebilirdi. Kariyerini, rütbelerini, parasını pulunu her şeyini verirdi. Bir tatlı huzura, bir rahat nefese ne kadar da ihtiyacı vardı Albay Osman Bey'in.

Zaman ilerliyor, Albay Osman Bey, İstanbul'un sıkıştırılmalarını "oyalama" taktiği ile bertaraf ediyordu. Dümen bodoslamasının tahtaları yenilenmiş, sıra en zor işe gelmişti. Dümen yelpazesi yerine takılacaktı. Ertuğrul taş havuza baş tarafı Kızıldeniz'e, kıç tarafı da Süveyş'e bakacak şekilde çıkarılmıştı. Dümen yelpazesinin yerine takılması için sahile makara ve palanga düzenekleri konuldu. Önce geminin kıç üstüne alınmış olan yelpazenin gemiden alınıp askıda bırakılması, sonra bodoslamada takılacağı yerdeki yüzüklerin hizasına getirilmesi gerekiyordu. Tersane personelinin elleri çok yavaştı. Sadece bu işlem tam gün sürdü.

Hava karardığında, tersane işçileri dümen yelpazesi askıda olduğu hâlde işi bırakıp gittiler. Ertesi günü öğleden sonra geldiler. Bu kez de sıcağı ve sinekleri bahane edip gittiler. Yelpaze ikinci gün de askıda kaldı. Neyse ki ertesi sabah erken geldiler. Sahildeki palanganın bağlı olduğu 8 burgata halatları çekmek için gemi personelinin yardım istediklerinde Albay Osman Bey küplere bindi. Zaten işin yaridan fazlasını gemi personeli yapmıştı. Ama isteklerine boyun eğmek zorundaydı. Gemi personeli on beş günde tanınmayacak hâle geldi. Yasef Efendi sivrisinek ısırıkları için macun yetiştiremiyordu. Halatlarla elleri soyulanlar, astımı olanlar ve güneş yanıkları ise ayrı bir problemdi.

İlk denemede dümen yelpazesi bileziğe takılamadı. Her deneme yaklaşık dört saat sürüyordu. İkinci denemeden sonra akşam oldu. Mesai paydos... Artık herkes

bu işten sıkılmıştı. Gemi personeli, tersanecilere homurdanmaya başladı. Gıdasızlıktan ve hastalıklardan bitkin düşmüşlerdi.

Altıncı denemeden sonra yelpaze yerine takıldığında sahilde ve havuz güvertesinde çığlıklar yükseliyordu. Bundan sonrası kolaydı. Baş çarkçı ve inşaiye mühendisinin tespit ettiği diğer yerlerin tamirâtı yapılacaktı. Bu işlem de yaklaşık bir hafta sürecek ve koca Ertuğrul havuzdan nihayet inecekti.

Havuzdaki işlemler bittiğinde takvim 9 Eylül'ü gösteriyordu. 9 Eylül sabahı tüm personel gemideydi. İskele alınmıştı. Havuz kapakları dışında dört adet çekici vasıta hazır bekliyordu. Albay Osman Bey ve süvari, köprü üstünde heyecanla bekliyordu. Kumanda yine süvarideydi.

Bahriye Nazırı'nın Albay Osman Bey'e aldığı konaktaki hareketlilik iki haftadır devam ediyordu. Konağa girip çıkanların haddi hesabı yoktu. Bahriyede ne kadar tanıdık tanımadık varsa hepsinin eşleri geçmiş olsun ve gözünüz aydın demek için geliyorlardı. Gelenlerin bazılarının Albay Osman Bey ile uzaktan yakından bir bağı yoktu. Albay Osman Bey'in kfile kumandanı olmasından dolayı kimileri ufak da olsa bir menfaat sağlayabilmek için âdeta yarışıyorlardı. He de olsa Albay Osman Bey aynı zamanda Bahriye Nazırı'nın damadıydı. Hamide Hanım'a gelen gidenlerden dolayı hafakanlar basıyor, misafirler gitsin diye loğusa yatağında arada bir uyuyor numarası yapıyordu.

Hamide Hanım, çocuğu emzirmek için yatağından kalkıp çocuk odası olarak hazırladıkları büyük odaya gidiyor, emzirdikten sonra ise dadılardan birisine sesleniyordu. Dadı çocuğu aldıktan sonra bir daha emzirene kadar Hamide Hanım çocuğu görmüyordu bile. Oldum olası uykuyu severdi. Onu hiçbir şey uykusundan mahrum edemezdi.

Hasan Hüsni Paşa mesaiden erken çıkıp Hamide Hanım'ın yanına gelmişti. Güneş son ışıklarını Albay Osman Bey'in odasından içeriye bırakırken Hasan Hüsni Paşa Halic'i seyrediyordu. İçinde huzur ile huzursuzluk bir arada fakat hangisinin daha ağır bastığı belli değildi. Sıkıntılarından hafiflemesine rağmen daha Ertuğrul'un önünde uzun bir seyir vardı. Hasan Hüsni Paşa'nın sıkıntıları bir türlü bitmiyordu. Arada bir kaderine isyan ediyor, kendi kendine söyleniyordu. Mesaiye gidince problemler yağmaya başlıyordu; Ertuğrul, kendisini yerinden etmeye çalışanlar, Donanma Komutanı'nın gemi komutanlarını arkasına alıp kendisine problemleri sıralaması, İngiliz amirallerin burunlarının büyümesi, İngiliz zabıtların her şeyi bilir tavırları, daire başkanlarının sabah kendisine şeytan görmüşçesine bakmaları, Kasımpaşa kahvehanelerindeki muhabbetler... Sıralamakla bitmiyordu dertleri. Hele akşam mesaiden dönüşte torununu görmeye geldiğinde şımarık kızının tavırları, bitmek tükenmek bilmeyen istekleri yok mu, işte bu mesaideki problemlerden daha da ağır geliyordu.

Yine o akşamlardan birisi başlıyordu. Hamide Hanım yatağından kalkmış, Albay Osman Bey'in odasına babası ile konuşmak için gelmişti. Hasan Hüsni Paşa arkası kapıya dönük vaziyette pencereden Halic'i seyrediyordu.

- Baba, müsadenle biraz konuşabilir miyiz? dedi Hamide Hanım.

Hasan Hüsni Paşa'nın arkası hâlâ Hamide Hanım'a dönüktü. Geriye dönüp yüz yüze gelmek istemiyordu. Kızına karşı tavır almayı kafasına koymuştu.

- Ne var, konuşacak ne kaldı?
- Baba, benim hayatım söz konusu.
- Hangi hayatından bahsediyorsun?
- Baba, ciddi olmasa ısrar etmezdim.
- Bu ciddiyetinle mi annelik ediyorsun?
- Ne varmış anneliğimde?

Hasan Hüsnü Paşa hiddetle geriye döndü. Biraz önce islanan gözlerinden şimdi alevler püskürüyordu.

- Şimdiye kadar her isteğine boyun eğdim Hamide! Artık beni parmağında oynatamazsın. Bu ne biçim annelik? Çocuğunu tek başına mı yaptın ki babasının haberi yok? Sen adama çocuğunu doğurduğunun müjdesini bile vermedin.

- Osman'ın çocuğuyla çok ilgilendiğini zannetmiyorum.

- Sus be terbiyesiz. Adam bana mektup yazıyor, çocuğunu soruyor. Adama azıcık alaka göstermiş olsaydın sana telgraf çekmeye de, mektup yazmaya da cesaret ederdi.

Hamide Hanım babasının sözlerini hiç böyle hiddetli ve hesap etmeden sarf ettiğini görmemişti. Açıkçası ne cevap vereceğini bilemiyordu. Hasan Hüsnü Paşa kaldığı yerden devam etti:

- Sen ne biçim annesin yahu! İnsan bir defa olsun gece çocuğuna bakmaya kalkmaz mı?

- Gece biliyorsun uykum ağır baba, kalkamıyorum.

- Hâlâ edepsizce konuşuyorsun, hiç mi annelik şefkati yok sende. Hadi seni geçtim, Osman'a yazık ettim, hem de çok yazık ettim. Şimdi bir de şu suçsuz günahsız bebeye yazık olacak.

- Benden başka kimseye yazık olduğu yok, dedi Hamide Hanım.

- Bak sen, hadi Osman suçlu diyelim, Osman'dan öncekiler de mi suçluydu? Hırsızın hiç mi kabahati yok?

- Benim kabahatim Osman'la evlenmekti.

- Bak Hamide, herkese laf söylemeni kaldırabilirim, ama Osman'a asla. Adamın mektubu yüreğimi parçaladı.

- Sana mektup mu yazdı? diye sordu Hamide Hanım ve devam etti:

- Ne yazmış ki mektubunda?
- Bunu öğrenmeye hakkın olmadığı gibi, hiçbir zaman da bilmeyeceksin.
- Bana haksızlık ediyorsun baba!
- Ağzından çıkanı kulağın duysun. Keşke senin gibi bir kızım olmasaydı, keşke, keşke, keşke.
- İyi ya kurtulman için ne icap ediyorsa yap.
- Ben ne yapacağımı biliyorum.
- Ne yapacaktıydın?
- Hele bir Osman salimen gelsin, o zaman görürsün.
- Hele bir Osman gelsin demekten başka bir şey söylemiyorsun. Osman elin oğlu! Ben kızınım.
- Senin gibi yüz tane kızım olacağına keşke Osman gibi bir oğlum olsaydı.
- Alın Osman'ı başınıza çalın. Bak baba eğer benim dertlerimi dinlemeyeceksen, ben ne yapacağımı biliyorum. Senden de, Osman'dan da, bu çocuktan da kurtulacağım.
- Cehenneme kadar yolun var.

Mevhibe ve Rauf, öğle uykusuna yatalı bir saate yakın olmuştu. Ayşe Hanım, Ali Bey'in çalışma odasındaki masanın başına geçmiş bir şeyler yazıyordu. Konağın alt katındaki kapı hızla vurulunca kalemi kâğıdı bıraktı. Camdan dışarı baktı, kimseyi göremedi. Kapı daha hızlı vurulmaya başlandı. Kapı âdeta yumruklanıyordu. Ayşe Hanım kendi kendine hayırdır inşallah deyip merdivenlerin başına geldi. Ayşe Hanım iyice heyecanlandı. Kalbi yerinden çıkacak gibiydi. "Kim o?" diye seslendi. Kapının arkasından cevap gelmediği gibi kapı hâlâ yumruklanıyordu. Ayşe Hanım hareketlerini hızlandırdı. Merdivenin son basamağını da adımladığında bir kez daha seslendi.

- Kim o, dedim. Cevap versenize.

Yine cevap alamayınca kapıyı açtı. Karşısında Neyyire'yi gören Ayşe Hanım korkudan baygınlık geçirince olduğu yere yığıldı. Korkma sırası Neyyire'deydi. Annesine bir şey oldu zannedip feryadı bastı.

- Anneciğim iyi misin?

Neyyire sorusuna cevap alana kadar on dakika geçti. Nihayet Ayşe Hanım kendine geldi.

- Neyyire kızım çok korkuttun beni. Ne oldu söyler misin, nedir bu telaşın?

- Anne bir müjdem var sana.

- Gerçek mi Neyyire? Yoksa...

- Evet, anne evet.

Biraz önceki korku ve telaş yerini sevinç çılgınlıklarına bıraktı.

- Hani nerde Neyyire?

Neyyire annesini daha fazla heyecanlandırmadan arkasında sakladığı sol elindeki mektubu gösterdi. Ayşe Hanım mektubu Neyyire'nin elinden yıldırım hızıyla aldı. Ayşe Hanım'ın yüzü buruştu, kaşlarını Neyyire'ye çattı.

- Kızım niye açtın mektubu?

- Anne özür dilerim. Babam annene mektup yazdığım zaman zarfın içine sana yazdığım mektubu da koyarım demişti.

- Benim mektubu okumadın değil mi?

Neyyire susuyordu. Anlaşılan annesine yazılan mektubu da okumuştı. Ayşe Hanım, Neyyire ile daha fazla uğraşıp vakit kaybetmek istemediği için konuyu şimdilik kapatıp arkasına bile bakmadan eve girip kapıyı kapattı. Dışarıdan Neyyire tekrar kapıya vurunca Neyyire'yi dışarıda unuttuğunu fark etti.

Ayşe Hanım merdivenleri koşarak çıkıp az önce kalktığı masanın başına yeniden geçti. Güneş İstanbul'u terk etmeye hazırlanırken Ayşe Hanım'ın güneşi odanın içine doğmak üzereydi. Ayşe Hanım zarfın içindeki ikiye kat-

lanmış mektup kâğıdını aldı. Kâğıdı önce burnuna yaklaştırp kokladı. Sonra göğsüne, tam kalbinin üzerine bastırdı. Bir daha kokladı. Birçok mektup almıştı Ali Bey'den ama ilk kez mektup alıyormuş gibi heyecanlıydı. Bir an için bu heyecana kalbinin dayanmayacağını zannetti. Derin bir nefes aldı ve kendisini izleyen Meyyire'den habersizce mektubu okumaya başladı.

"Sultanım,

Güle sevdalı bülbüle gam düştü. Gül İstanbul'da, bülbül gurbette nalan. Bülbüle gam düştü.

Kalem nalan olup gözyaşını kâğıda döktü. Kâğıt bülbüle dübeşte oldu.

Gül nadide olunca bülbül ne yapsın? Tabii ki gülün etrafında kanat çırpıp pervane olacak, sevda türkülerini kendi besteleyecek, kendi söyleyecek. Gül de bülbüle sevdalıysa bülbül daha ne yapsın?

Yâdına düşen güzel, zannetme ki bülbülün nağmeleri gülün güzelliği içindir. Gülün sevdasındandır. Eğer müsaade buyurursan, eğer dinlemeye tahammül edersen, bu bülbül sevda türkülerini her dem söylemeye devam edecek.

Sen olmasaydın aynı şeyleri düşünür müydüm bilemiyorum. O yüzden diyorum ki düşünene değil düşündürene bakmak lazım. Düşündürene hapsolmuş, kıpırdamaz durumdayım. Bu esarete düşüren sen olunca ben buna dünden razıydım. Dün rüyasına yattığım şeyler, bugün sende gerçeğe dönüştü. Dün hüylarımda dolaşan melek bugün sende gerçeğe dönüştü.

Mektubunda, "Senin gibi biri var ya yüreğimde, bir ömür boyu yol gözlerim. Bilsem ki seni bir dakika göreceğim bir ömür boyu beklerim, bir ömür boyu beklerim, bir ömür boyu beklerim Ali'm." diyorsun sultanım. Ayşe'm, bir tanem, canım, yüreğim, sevdam... Beni bekleyeni ben de beklerim. Sana dün dediğim gibi bugün de diyorum ki bir ömür yetmezse burada, öteleri beklerim.

Bugün ayrılık ve hasreti konuşuyoruz. Her gecenin bir sabahı, her kışın bir baharı olduğu gibi bu ayrılığın da bir vuslatı olacak. Bu kış çok çetin geçeceğı benziyor. Ama biz kışa hazırlıklı değil miydik? Biz her zaman baharı yaşamaya, yazı yudumlamaya adanmadık mı kendimizi? Bugün zemheriden bahsediyoruz. Fakat yarın bahara vuslatı konuşacağız. Vuslatın tatlı heyecanını yaşayacağız.

Sultanım, vuslata kalan günleri say.

Ali"

7 Ekim 1889'da İngiliz işgali altında bulunan Aden Limanı'na varan Ertuğrul, burada kömür ve yiyecek ikmalı yaptıktan sonra dört gün kaldığı bu limandan Kolombo'ya gitmek üzere yola çıkmıştı. Plan önce Kolombo'ya varmaktı. Ancak Kolombo'ya kadar kömürün yetmeyeceğı hesaplandı. Süveys'te havuzdaki onarımdan dolayı seyir planında iki ay kadar bir gecikme olmuştu.

Ertuğrul, İstanbul'dan ayrılalı üç ay olmuştu.

Ertuğrul'un Aden ile Kolombo arasında bir limana uğraması lazımdı. Bu maksat için Bombay uygun görü-lüyordu. Rota, Bombay'a çevrildi. Ekim ayının ortasına gelinmişti. Rüzgâr poyraz yerine keşişlemeden esiyordu. Bu rüzgâr Hint Okyanusu'nda Ertuğrul'un yelken ile seyir yapması için uygun değildi.

Albay İbrahim Bey'in bakışları, köprü üstünün camlarına şiddetle vuran yağmur damlalarındaydı.

- Şu geçtiğimiz Aden var ya kumandanım, yağmur başlayınca yeniden kendini hatırlattı bana.

- Hasıl yani, dedi Albay Osman Bey.

- Piri Reis'in başını yemişti bir zamanlar. Şimdi sanki Piri Reis ağlıyor ve gözyaşları köprü üstünün camlarına vuruyor.

- Baş çarkçım, sen bu kadar duygusal mıydın?

Albay Osman Bey'in yüzünde yarı alaycı bir tebessüm oluştu. Baş çarkçı gördüğü manzaraya bozulmuşa benziyordu.

- Kumandanım, beni taş kalpli mi zannediyordunuz?
- Hemen alınma baş çarkçım, latife olsun diye söyledim.

Albay İbrahim Bey lafın altında kalmazdı. Cevabını da hazırlamıştı. Ancak köprü üstünde vardiyadaki subaylardan Basri Teğmenin gelen sorusuyla Albay Osman Bey'e vereceği cevap önemini yitirdi.

- Aden'de ne oldu Piri Reis'e?

Albay İbrahim Bey'in tarih dersi verme vakti gelmişti. Süvari Yarbay Ali Bey kendi kendine mırıldanmaya başladı.

- Eyvah, şimdi çay servisi başlar ve en az dört saat sürer.

- Bir şey mi dediniz süvarim, diye karşılık verdi baş çarkçı.

- Yok bir şey baş çarkçım. Basri'soru sormuştu galiba.

- Bak hemşerim Basri Teğmen, diyerek söze başladı Albay İbrahim Bey ve önce alt tele dokundurdu mızrabını. Anlaşılan muhabbet uzun sürecek ve süvari haklı çıkacaktı. Baş çarkçı kaldığı yerden devam etti:

- Piri Reis olarak bildiğimiz zatın asıl adı Muhiddin Piri'dir. Kemal Reis'in yeğenidir. Yani anlayacağınız aileden denizcidir. Osmanlı-Venedik Savaşı'nda bir gemide kaptanlık yaptı. Sicilya, Sardunya, Korsika adalarına ve Güney Fransa kıyılarına yapılan akınlara katıldı. Mısır seferinde yine kaptanlık yaptı. Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı Kitab-ı Bahriye adlı eserini hediye etti. Buraya kadar mesele yok.

- Sonra ne oldu?

Som yine Basri Teğmen'den geldi.

- Hemen sazan balığı gibi atlama, dedi baş çarkçı ve devam etti.

- Mesele Portekizlilerin Aden'i alması üzerine Süveyş'teki Osmanlı donanmasına kaptan atanarak miladi 1548'de Aden'i geri aldı. 1552'de önemli bir Portekiz üssü olan Maskat'ı ve ardından Kışm Adası'nı alarak Hürmüz Kalesi'ni kuşattı. Portekizlilerin Basra Körfezi'ni kapatmak istediklerini duyarak kuzeye yöneldi. Sefer sırasında Basra Valisi Kubat Paşa'dan yardım istedi ama olmadı. Aden halkı bu kuşatma sırasında Portekizlilere yardım ettiği için şehrin yağmalanmasına izin verdiği söylentisi çıktı. Piri Reis her zorluğa rağmen, Katar Yarımadası'na, Bahreyn Adası'na egemen olarak Mısır'a geçti. Kubat Paşa'nın da çabalarıyla bu söylentiden dolayı suçlandı. Kanuni, Mısır'a bir heyet göndererek mahkeme kurdurttu. Mahkeme Piri Reis'i suçlu bularak idamına karar verdi.

Basri Teğmenin merakı geçmemişti. Üçüncü sorusunu sormakta geç kalmadı:

- Baş çarkçım, gerçekten de Piri Reis şehri yağmalamış mı?

- Onu bilemem evlat. Mahkeme öyle demiş. Günahı mahkemenin boynuna.

- Mahkemeyi ayarlamış olmasınlar?

Soru bu defa Albay Osman Bey'den gelmişti.

- Orasını da bilemem kumandanım. Yalnız şunu bilir şunu söylerim; meyve veren ağacı taşlarlar. Piri Reis idamına karar verildiği zaman çok yaşlıydı. İdam kararına itiraz etmeyecek kadar devlete itimadı vardı. Bu yüzden onu hep takdirle yâd etmişimdir. Ayrıca devlete hizmetleri anlatmakla bitmez.

- Devlete hizmet edenlerin bazı kabahatleri örtbas edilemez mi? diye sordu Süvari Yarbay Ali Bey.

- Devlete hizmet edenlerin arkasından oynanan oyunlar, onların ufak kabahatlerini dağ yapar öyle gösterirler. Bunlar şahsi oyunlardır ama peşinde devleti bitirmek için oynanan oyunları aramak lazım.

- İngilizler o kadar güçlü müydü o zaman?

- Süvarim, İngilizlerin güçlü olup olması mühim değil. İngilizler deyince tek devlet olarak düşünmemek lazım. Maksat bizi ortadan kaldırmak olunca diğer devletler bir olur ve üstüne çullanırlar. İyi görmek lazım bunları. İyi bir göz ve akıllı bir siyaset lazım. Bakın Balkanlar kaynıyor. Şimdi onları bir araya getirmemek için uğraşıyoruz. Bir ortak çıkar verseniz ellerine, hemen devleti ortadan kaldırmak için bir araya gelirler ve bizim Balkanlarla alakamızı kestirirler. Olmuyor değil. Çetelerle başladılar bu işe. Önce sizin oralarda asayişi sağlayamadığınızı söyleyecekler. Sonra da diyecekler ki siz burayı daha önce de idare edemiyordunuz, şimdi de edemiyorsunuz. Bir de üstüne eklerler. Burası zaten bizimdi derler. Derler de derler. Artık gerisini siz hesap edin.

- İngilizler şimdi güçlü mü?

- Süvarim sen de İngilizlere kafayı takanlardansın galiba. Sorunu şöyle cevaplayayım. Şu anda biz güçsüz değiliz. Ancak gücümüzü zayıflatan borçlarımız var. Alacaklılara sadece borcumuzun faizini ödeyebiliyoruz. Böyle bakınca karamsar bir manzara görünüyor. Bir başka husus daha var bizi zayıflatan. Aslında bunu biraz farklı ifade edeyim. Çünkü güç, başka bir gücü zayıflatır mı sorusunu da soracaksın. İngilizler nerelere yerleşiyor bir bakalım. Mısır'a geldiler. Çünkü Mısır demek Süveyş Kanalı demektir. Süveyş Kanalı demek şu anda üzerinde durduğumuz Hint Okyanusu'nun kontrolü demek. Doğru mu?

- Doğru baş çarkçım.

- Aden'e geldiler. Aden de buranın ikinci kapısı. Sonra bunları Bağdat'ta göreceksin. Bir de bakacaksın ki adamlar Bağdat'ın kuzeyini de istiyorlar. Neden mi?

Çünkü buralarda petrol olduğunun raporunu duydular. Malumunuz var mı bilmiyorum. Buralar tetkik ettirildi. Yerin altı dolu, petrol var. İleride şimdi gemide yaktığımız kömürün yerine petrol kullanılacak diyorlar. İşte bu gücümüzden dolayı bizi güçsüz hâle getirmek istiyorlar. Bunun için de ne lazımsa yaparlar. Bunu sağlamak için İngilizler lazımsa İngilizler, Fransızlar lazımsa Fransızları kullanırlar. Topyekûn Avrupa lazımsa, inanın hep beraber gelirler.

Basri Teğmenin gözleri fal taşı gibi açıldı:

- Demeyin baş çarkçım ya, demek petrol bu kadar mühim olacak ha?

- Dilini eşek arısı soksun, teğmen. Sen ne biçim konuşuyorsun öyle. Ne demek, ya falan.

Basri Teğmenin daha fazla azar işitmesini süvari yeni sorusuyla önledi.

- Sorumu değiştiriyorum baş çarkçım. Şu anda Osmanlı'nın durumu nasıl?

- Bu sorunun cevabı uzun süvarim. Muhabbetin sonunu getirme daha bu seyrin dönüşü var.

Süreyya, İstanbul'dan Sinop'a gönderilmiş, oradan da Sivastopol'a giden bir gemiye bindirilmişti. Sivastopol'dan Yalta'ya da kara yolu ile gelmişti. Limanda kendisini karşılayan babası, karga tulumba Kızıldaş'a getirmişti. Rıza Bey durumu öğrenmişti. Çok samimi dostu olan Giray'ın amcası Muhittin Bey ile araları Giray yüzünden açılmıştı. Rıza Bey, kızının İstanbul'a Giray'ı yolcu etmek için kaçmış olmasını bir türlü hazmedemiyordu. Azra Hanım, bu ilişkiden önceleri haberi olmamasına rağmen Rıza Bey tarafından suçlanıyordu. Köylülerin durumdan haberdar olması uzun zaman almamıştı. Giray köyde herkes tarafından sevilen birisiydi. Süreyya'yı sevmesinden daha doğal bir şey yok diyenlerin sayısı epey fazlaydı. Daha

doğrusu Süreyya ile olan ilişkisine Rıza, Şinasi, Kadri beyler ve Zuhâl Hanım'dan başka karşı çıkan yoktu.

Rıza Bey'in bunalımı köy kahvehanesine kadar ulaşmıştı. Kadri Bey çayını yudumlarken yangına körükle gidiyordu.

- İyi düşün Rıza Bey! Teklifimi geri çevirme. Yoksa çok pişman olursun.

Rıza Bey sigarasından derin bir nefes daha çekti. Efkârı sigara dumanıyla tüm ciğerlerini sardı. Masanın üzerinde gezdirdiği gözlerini Kadri Bey'e çevirdi.

- Bak Kadri seni severim bilirsin. İki arada bir deredeyim. Kafam çok karışık.

- İyi ya işte, dediğime bir he de, kurtul kafandakilerden.

- Senin için hava hoş Kadri.

- Bak Rıza, köyde itibarın beş paralık oldu. Sana bir fırsat çıktı işte.

- Ver kurtul mu diyorsun bana?

- Ver kurtul Rıza, ver kurtul.

Rıza Bey'in sigarası bitmek üzereydi. Sigaranın ateşi parmaklarını değil de yüreğini yakıyordu sanki. Sigarasının kalan parçasını yere atıp üzerine sol ayağı ile bastırdıktan sonra ayağa kalktı. Arkasına bile bakmadan kahvehaneden çıktı. Kafası allak bullak olmuştu. Mereye gideceğini bilmiyordu ama ayakları onu eve doğru götürüyordu. Yolda kafasını kaldırıp kendisine selam verenlerin kim olduğunu dahi merak etmiyordu.

Kapıyı yavaşça vurdu. Rıza Bey ne kapıyı açan Süreyya'ya baktı ne de Süreyya babasına "Hoş geldin." dedi. Rıza Bey doğruca salona, pencerenin yanındaki kanepeye yöneldi. Arkasını hasır yastığa dayadıktan sonra cebinden çıkardığı gümüş tütün tabakasından bir tutam tütün aldı. Kâğıdı sağ işaret parmağı ile başparmağının arasına sıkıştırıp içine tütünü bastıktan sonra kâğıdın içine iyice yaydı. Sardığı sigarayı baba yadigârı çakma-

ğıyla yaktı. Sigarayı içmiyor âdeta yiyordu. Sigara dumanının kokusunu mutfaktan alan Azra Hanım, Rıza Bey'in eve geldiğini anladı. Azra Hanım, bulaşıkları yarıda bırakıp salona girdi.

- Hoş geldin, dedi Azra Hanım, belli belirsiz ses tonuyla. Rıza Bey'in sesi de Azra Hanım'inkinden farklı değildi.

- Hoş bulduk, hanım.

Azra Hanım, Rıza Bey'in hâlinde nereden geldiğini kestirebiliyordu.

- Gene mi Kadri'yle görüştün Rıza Bey?

- Evet, hanım.

- Ne diyor gudubet adam?

- Ne diyecek, gene aynı şeyi söylüyor.

- Kabul etmedin değil mi?

- Yok hanım, bir şey demedim.

- Rıza Bey! Oldu bir defa, ne yapalım. Bir çocuğumuz var. Yakma sakın kızı.

- İyi de hanım, köyde başımız eğik yürüyoruz.

- Kızımız ne yapmış da başımız önümüze eğilmiş?

- Daha ne yapacak, bizi iki paralık etti.

Azra Hanım eski defterleri açacak gibi görünüyordu.

- Babanın da mı başı eğik yürüyordu?

- Babamı karıştırma Azra Hanım.

- Niye karıştırmayacakmışım? Sana kaçtığım zaman ne oldu? Arkamızdan iki gün konuştular, üçüncü gün bütün köy kabullendi.

- Babam kabullenmedi, adam kahrından öldü.

- Pişman mısın beni aldığına?

Rıza Bey'in eli ikinci kez tütün tabakasına uzandı. Azra Hanım haklıydı, haklı olmasına da, anlamadığı da çok şey var diye düşünüyordu Rıza Bey. İkinci sigarasını da yaktı Rıza Bey. Azra Hanım cevap alamayınca kaldığı yer-

den devam etti:

- Rıza Bey! Pişmanlığın varsa geç kalmadan söyle e mi?

- Ne diyorsun hanım, ne pişmanlığı?

- Öyleyse derdin ne? Bırak kızın da istediğine varsın.

- Ne zaman hanım? Giray denen çulsuz ne zaman dönecek belli mi?

- Sen tamam demeysen döneceği yok, bey!

- Niye tamam diyeceğim? Neyi var ki tamam diyeyim? Adam olsaydı da gitmeden amcasıyla haber gönderseydi. Ben sizin kızı istiyorum deseydi.

- Sen benim babama haber mi yollamıştın Rıza Bey? Hadi benim babamı geç, kendi babanın da mı haberi vardı?

- Azra Hanım, babaları karıştırma dedim sana.

- Şinasi'ye gönlü yok kızın. Bunu kafana sok bey.

- Ne yani, sen de mi Süreyya'dan yanaşın?

- Ben olması gerekenden yanayım bey.

- Olması gereken bu değil hanım.

- Nedir olması gereken, bey?

- Kızın ne olduğu belli olan birisine gitmesi hanım.

- Ne olduğu değil, neleri, hangi malları olduğu belli birisine gitmesi desene buna.

- Hanım, bana paragöz mü diyorsun?

- Beni aldığında neyin vardı Rıza Bey? Çulsuz dediğin Giray'dan ne farkın vardı?

Bu hamur çok su götüreceğe benziyordu. Süreyya olan biteni odasının kapısının ardından salona kabarttığı kulağı ile anlamaya çalışırken yine ağlıyordu.

Ertuğrul, 20 Ekim 1889 sabahı Hindistan'ın Bombay Limanı'nı topla selamlayıp limanın bir mil açığına demir attı. Demirleme işlemi yaklaşık dört saat sürdü. Gecik-

menin nedeni Ertuğrul'un geleceğini günleri önceden haber alıp Ertuğrul'u daha yakından görebilmek için limana balıkçı tekneleriyle gelen halktı. Kimler nereden gelmemiştir ki? Lahor'dan, Yeni Delhi'den, Ahmedabad'dan, Haydarabad'dan.

Dünyanın kalbi Ertuğrul ile birlikte Bombay'da atıyordu.

İlk gün halk hayal kırıklığına uğradı. Bahriye örf ve âdetlerine göre ilk gün resmî ziyaretler olacağı için gemiye ziyaretçi kabul edilmedi. Albay Osman Bey ve Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey öncelikle Bombay Valisi'ni ziyaret etti, peşine de valinin iade-i ziyareti gerçekleşti. Sonra da diğer mülki erkâna ziyaret ve iade-i ziyaretler yapıldı.

Ertesi gün Bombay Limanı'nın içi ve Bombay sahilleri mahşer yerini andırıyordu. Ziyaretçi sayısının bu kadar çok olacağını tahmin edememiştir süvari. Planlar yeniden gözden geçirildi. Sancak ve harp iskelesindeki nöbetçiler takviye edildi. Gemiye gelen ziyaretçiler sancak iskelesinden gemiye alınacak, harp iskelesinden gemiden ayrılacaklardı. Tebeşirle koridorlara geçiş yönlerini gösteren ok işaretleri çizildi. İlk ziyaretçi grubu küçük teknelerle geminin etrafını sardılar. Albay Osman Bey'in filikasının gelmekte olduğu haberini gözcülerden alan süvari, sancak iskelesine geldi. Biraz sonra filikanın sancak iskelesine yanaşacağı anonsu yapıldı. Süvari ve nöbetçi subayı selam durdular. Albay Osman Bey, sancak iskelesinin basamaklarını hızla çıktı. Peşinden de Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey gemiye ayak bastı. Belli ki Albay Osman Bey'i heyecanlandıran bir şeyler vardı.

- Süvarim on dakika sonra baş çarkçı ile beraber kamarama gelin.

- Hayrola kumandanım, önemli bir şey mi var?

- Sonra anlatırım Ali.

Albay Osman Bey aynı hızla ikinci güverteye çıktı, ora-

dan da kamarasına doğru yola koyuldu. Süvari Yarbay Ali Bey merakını gidermek için Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey'e döndü.

- Ne oldu baş çarkçım önemli bir şey mi var?
- Olmaz olur mu süvarim, olmaz olur mu?
- Siz beni kumandanla birlikte kalpten götürmek istiyorsunuz galiba?
- Süvarim! Biz haklıydık.
- Ne oldu, ne konuda haklıydık baş çarkçım?
- Neyse, birazdan çıkarız kumandanın yanına, orada öğrenirsin.

Süvari olan bitene bir anlam veremedi. En iyisi işinin başına dönmesiydi. Nasıl olsa on dakika sonra öğrenirim diye düşünürken iki binbaşı, süvariye doğru geliyorlardı. Binbaşılar, İkinci Çarkçı Mehmet Bey ve üçüncü Kaptan Yakup Beylerdi. Süvari önce ikinci çarkçıya seslendi:

- Hayrola çaycı binbaşım? Bugün yanıma gelenler bir şey konuşmuyor ya, neyse belki siz konuşursunuz.

Süvarinin konuşmasına bir anlam veremeyen İkinci Çarkçı Mehmet Bey:

- Süvarim bu kadar insanla nasıl baş edeceğiz, bir fikriniz var mı?

- Ederiz, ama zorlanacağız. Gemi aynı anda iki bin kişiden fazlasını kaldırmaz. Ona göre bir düzen kuracağız.

- Hangi iki bin süvarim? Teknelerdekileri aşağı yukarı hesap ettim ama sahildekileri hesap etmenin imkânı yok.

İkinci çarkçının sözünü Üçüncü Kaptan Yakup Bey kesti:

- Süvarim, kaç gün kalacağız burada?
- Albay Osman Bey ile bu konuyu görüşmedim henüz.

Yakup Bey devam etti:

- Süvarim, bize en az on gün lazım. Bu kadar kişi gemiyi ancak ziyaret eder.

- Mehmet Binbaşım, sen teknelerle gelenleri planla. Yakup Binbaşım sen de sahildekileri planla. Baktık ki başa çıkamıyoruz, kumandana söylerim mümkün olursa liman içine sahile bağlarız gemiyi. Böylece ziyaretçileri almamız daha kolay olur. Ha, bu arada diğer mihmandar zabıtlarla de konuşun. Herhangi bir aksilik, ziyaretçilerden herhangi bir hoşnutsuzluk duymak istemiyorum.

Yarbay Ali Bey, diğer işleri de organize ettikten sonra Albay Osman Bey'in kamarasının kapısına geldi. Albay Osman Bey sandalyesinde oturuyor, Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey ise kamaranın lumbuzundan sahile doğru bakıyordu. Yarbay Ali Bey müsaade isteyip içeri girdi. Albay Osman Bey, Yarbay Ali Bey'e oturmasını söyledikten sonra baş çarkçı geriye döndü.

- Süvarim, hoş geldin.

- Hoş geldim gelmesine de heyecandan kalp krizi geçireceğim. Ne olduğunu söyleyecek misiniz?

Bu tür haberlerin baş çarkçı tarafından verilmesi gerektiğini düşünen Albay Osman Bey, sözü baş çarkçıya verdi. Albay Osman Bey'in bir kaş göz işaretiyle birlikte Albay İbrahim Bey konuşmaya başladı:

- Süvarim! Şu İngiliz vardı ya...

- Harty mi?

- Hayır süvarim, Harty tarih oldu. O değil.

- Kim o zaman?

- Biz İstanbul'dan çıkmadan önce gemide yakalanan. Hani şu benim kamaramı zorlayıp açmaya çalışan İngiliz.

- Ne olmuş o İngiliz'e?

- O İngiliz gemiyi havaya uçurmak için üstüne bir bomba düzeneği sarmış. Kamaraya girdikten sonra bırakıp gemiden çıkacakmış.

Yarbay Ali Bey'in beti benzi attı.

- Eyvah, aklıma gelen başıma geliyormuş desenize.
- Yaa süvarim, işte böyle. Ne badire atlatmışız da haberimiz yokmuş.
- Nasıl öğrendiniz bunu?
- Bugün İstanbul'dan bir telgraf aldım, dedi Albay Osman Bey.
- İngiliz'i tutuklamışlar mı?
- Hayır, fırsat olmamış.
- Eyvahlar olsun, dedi süvari.
- Fırsat olmamış, çünkü geminin üzerine gelen balıkçı teknesine binmişti ya. İşte o teknede İngiliz'i vurmuşlar, diye cevap verdi baş çarkçı.
- Kim vurmuş peki?
- Başka bir İngiliz.

Süvari duyduğu şeye şaşırmıştı. Demek ki organize bir işmiş dedi kendi kendine.

- Bunlar bir grupmuş süvarim. Gemi kalkarken bir grup da Cezayirli Gazi Hasan Paşa Kışlası'nın üçüncü katına çıkmış. Buradakiler keskin nişancıymış. Sadrazam ve Hasan Hüsnü Paşa'yı öldürmek istemişler.

- umarım başarılı olamamışlardır, dedi süvari.
- Hayır, başarılı olamamışlar. Bizim bir zabıt ve bir neferimiz iki nişancıyı oracıkta telef etmiş.
- Ohhh, dedi süvari.
- Yalnız hemen oh demeyin süvarim, dedi baş çarkçı, derin bir nefes alarak.
- Neden? diye sordu süvari.
- Bizim zabıt ve nefer de oracıkta şehit olmuş.
- Yapmayın baş çarkçım. Desenize bu geminin gidişinden önce iki şehit verdik.
- Neyse ki suikast başarısız olmuş, dedi Albay Osman Bey.

Sözü yeniden baş çarkçı aldı:

- Başarısız oldu ama elebaşı olan İngiliz'i kaçırmışlar ellerinden. Abdülhamid'in istihbarat teşkilatı bile yakalayamamış.

- Nereye gitmiştir peki?

- Süvarim bu İngilizler geride iz bırakmamak için onu da temizleyip çoktan denizin dibine göndermişlerdir.

Süvari Ali Bey bir derin nefes daha aldı.

- Kumandanım, büyük bir şey atlatmış memleket.

Albay Osman Bey'in daha söyleyecekleri vardı. Bu konuyu şimdilik kapatmak istiyordu.

- Süvarim, bu konuştuklarımız burada kalsın. Personelden hiç kimse bu olan bitenden haberdar olmasın lütfen.

- Emredersiniz, dedikten sonra süvari, müsaade istedi. Ancak Albay Osman Bey, Yarbay Ali Bey'in gitmesine müsaade etmedi.

- Süvarim daha diyeceklerim var.

- Buyurun kumandanım, dedi Ali Bey.

- Sahil çok kalabalıktı. Ziyaretçilerle ilgili bir planın var mı?

- Var kumandanım, dedi süvari.

- Peki gemiye getirilen sebze-meyve ve hediyeler için de bir planın var mı?

- Ne meyvesi, ne hediyesi kumandanım?

- Süvarim, sahilde kasa kasa sebze-meyve var. Bazı paketler de gördüm. Sordum ne olduklarını. Bana dediler ki gemiye hediye götürüyoruz.

- Kumandanım ciddi misiniz?

- Ciddiyim Ali. Personele söyle, hiç kimse kimseden hediye almasın.

- Söylerim kumandanım.

Baş çarkçı sözü almak için sabırsızlanıyordu. Komutana pek katılmıyor tavırlarıyla baktı.

- Kumandanım, bırakın versinler, dedi baş çarkçı.

- Biz millete ne deriz baş çarkçım. Koskoca devletin gemisinin personeli aç kaldı, milletten hediye alıyor mu dedirtelim?

- İyi ya, onlar devleti koskoca gördükleri için hediye getiriyorlar.

- Olmaz baş çarkçım, olmaz.

- Kumandanım, sahilde de sordunuz. Nereden geliyorsunuz diye. Gördünüz, bazıları bin kilometre öteden sırf büyük devletin gemisini görmek için gelmişler. Şimdi bu insanların şevkini mi kıralım?

- Olmaz baş çarkçım, olmaz. Kendimizi küçük düşürmeyelim. Biz kimseden bir şey talep etmiş bir millet değiliz.

- Biz talep etmiyoruz ki. Onlar belki de bize borçlarını ödemek için böyle bir yol buldular.

- İyi de biz onlara borç vermedik ki.

- Evet vermedik. Ama bırakın diledikleri gibi davran-sınlar. Siz kendi evinize giderken bir şeyler alıp götürdüğünüz zaman borçlu olduğunuz için mi götürüyorsunuz?

- Hayır.

- O zaman onları da öyle kabul edelim. Kendi içlerinden gelmiş, getirmişler. Buna bir çözüm bulabiliriz. Altında kalmayalım diyorsanız haklısınız. Altında kalmayalım. Biz de onlara hediye verimiz.

- Ne vereceğiz?

- Bombay'ın neyi meşhursa satın alır verimiz. Yeter ki onları kırmayalım. Onlar Albay Osman, Albay İbrahim, Yarbay Ali için gelmediler buraya.

- Peki baş çarkçım, hediyelere karşılık vermek şartıyla kabul ediyorum. Sakın kimse karşılıksız bir şey almasın.

- Kumandanım, bu teklifi size yaparken biliyorum ki bizim zabıt ve leventlerimiz karşılıksız bir şey almaz. Müsterih olun, dedi baş çarkçı.

Baş çarkçı ve süvari, Osman Bey'in kamarasından

çıktılar. Ana güverteye geldiklerinde ortalık ana-baba günüydü. İğne atsan yere düşmezdi. Yere kapanıp geminin tahtalarını öpenlerden tutun da direğe çıkıp sancağı öpenler bile vardı. Tebeşirle çizdikleri ok işaretleri silinmişti. Kalabalığı tarif imkânsızdı. Süvari baş çarkçıya döndü:

- Baş çarkçım, bu Bombay'ın nüfusu ne kadar?
- Bir milyon.
- Desenize bir Bombay daha gelmiş şehre.
- Bir değil süvarim, beş Bombay daha gelmiş.

Gemiden Bombay'a çıkan subay ve erlerin her biri birer devlet başkanı gibi itibar görüyordu. Halk farklı kıyafetle dolaşanların Ertuğrul'un personeli olduğunu anlıyor, kimi yakalarlarsa ortak bir lisan bulup konuşmaya çalışıyorlardı. Bazıları yakaladıklarını evine götürüyor yemek yediriyordu. Bombay'ın gündemi Ertuğrul'du. Ertuğrul'un geleceğini günler öncesinden haber veren gazeteler, Ertuğrul geldikten sonra şehirde yaşananları yazıyordu. Şehirde bol bol fotoğraf çeken Beşiktaşlı Haydar Efendi gazete satan bir yerin resmini çekerken gazetelerden birisinde Ertuğrul'un resminin olduğunu görünce gazeteye uzandı. Gazeteyi, yanında bulunan Bölük Komutanı Davutpaşalı Hulusi Yüzbaşıya verdi.

- Hulusi Yüzbaşım, bu gazete hangi dilde yazıyor?
- İngilizce bu, dedi Hulusi Yüzbaşı.
- Helal olsun sana yüzbaşım. Senin İngilizcen vardı. Bir oku hele, ne diyor bakalım.
- Yapma Haydar Efendi ya. Daha gezecek çok yer var.
- Oku hele yüzbaşım. Gezersin gene.

Hulusi Yüzbaşı, Haydar Efendi'den kurtulamayacağını anlayınca mecburen okuyup tercüme etmeye başladı.

- Bombay Kard gazetesi diyor, Haydar Efendi.

- Allah Allah, gazetenin adından ne bana, okusana ne diyor.

- Patlama Haydar Efendi. Biliyorsan sen oku. Bak kolay mı hem okuyup hem sana tercüme edeceğim.

- İyi ki bir şey istedik yüzbaşım. Hadi naz yapma da oku.

Hulusi Yüzbaşı, gazeteyi alıp, yol kenarındaki bir ağacın altına bağdaş kurup okumaya başladı:

"Osmanlı Devleti'nin Ertuğrul Firkateyni adında bir harp gemisi, 20 Ekim tarihinde Bombay limanına dâhil olup, geminin zabıt ve erlerinin bilinmedik bir kıyafetle şehirde gezdiklerini görenler hayrette ve şaşkınlıkta kalarak, yekdiğerinden bunların kimler olduğunu sual ve öğrenmek isteyince, Sulatan Namadar tarafından buraya gelmiş olan bir Osmanlı gemisinin adamları olduğunu haber aldılar. Ehli tarafından verilmiş olan özel ziyafette, bunlara ait bilgi tam hâsıl olmuş ve cuma günü cuma namazı ifası için gemiden pek çok kişi büyük camiye geldiklerinden, limanımızda Ertuğrul Firkateyni'nin mevcudiyeti herkesçe bilinip Müslümanların gemiyi ziyarete olan arzusu aşırı olduğundan, gemiyi görme arzusuyla gemiye hücum ettiler. Geçen cumartesi günü gazetemin müdürü Balzat, mezkûr gemiye gittiğinde deniz kenarının ahaliden geçilmez derecede ve geminin etrafıyla, iskeleleri kalabalıktan ulaşılamaz olduğundan güneşin batışında ahalinin ziyaretine izin verilmediğini gördü.

Ahalinin gemiye hücumundan dolayı, bazıları, iskelelerden geçemediklerinden asılı olan halatlara sarılıp gemi içine atlamakla, elleri halattan kurtulduğunda denize düşüp batacaklarını düşünmediklerinden canlarını tehlikeye atmışlardı. Bu suretle gemiye girenler de Rabb'in merhamet ve yardımı ile gemiye girmeyi başardılar. Vapuru ziyarete gidenlerin ekserisi Müslüman olup, ateşperestlerle putperestler de vardı. Gemi tayfası bu kalabalık cemaati görüp hayret ve sevinç gösterirken subaylar da memnuniyetlerini göstermekte idiler.

Ahalinin hücumundan dolayı geminin devamlı temiz-

ligi ve intizamına birkaç kişi tayin ve tahsis edilmişti. Geminin tayfasının kıyafeti temiz ve İngiliz gemiciler derecesinde olduklarından başka, güzel ahlak ve terbiyede, onların pek ziyade üstünde oldukları yüksek kişilerce gözlendi. Sitayişle bahsedilen bu durumdan ben dâhil gemiyi tamamen gezip her tarafını görmek istediğimde, tam serbesti verilmiştir. Bu gibi bir durumun, başka gemi topluluğunda olduğu görülmemiştir. Şöyle ki, geminin tayfası bir kimseden bahşış vs. bir şey talep ve kabulünde bulunmayıp bunların terbiyelerini ne kadar takdir, tarif etsek ve anlatsak azdır.

Ertuğrul Firkateyni memurlarından bazıları İngiliz lisanına vâkıf idiler. Hindistan Müslümanlarının şanlı sultana tam olan meyil ve muhabbetleri, Ertuğrul Firkateyni'nin kaptan ve subaylarından gözlemlendiğinden, bunun gücünün kullanılmasının padişah tarafından emredileceğinden emin olarak, padişahın durumu tam manasıyla anlayıp faydalanmasıyla, İngiliz Devletiyle ilişkilerin devamı sırasında pek çok fayda meydana çıkacağına emin ve İngiliz hükümeti idaresinde Müslümanların rahatlığını ve gelişmesini işiterek memnun olacakları açıktır."

Köprü üstü nöbetçisi Teğmen Hasan Tahsin pasapara-rolaya seslendi:

- Koş süvariye haber ver, acil bir durum var de.

Pasaparaola olanca hızıyla köprü üstünün iskelesinden bir alt güverteye, oradan da subay salonuna indi. Büfeci Recep'e seslendi:

- Süvari Yarbay Ali komutanıma acil bir durum olduğunu, Hasan Tahsin Teğmen'in yanına köprü üstüne gelmesi gerektiğini söyle.

Recep salona girdiğinde yüksek sesle durumu anlatınca Albay Osman Bey, süvari, baş çarkçı ve levazım müdürü hep birlikte köprü üstüne çıktılar. Süvari, Hasan Tahsin Teğmen'i dürbünle sahile doğru bakarken buldu.

- Ne oldu Hasan, nedir bu acil olan?

- Süvarim, dürbünle sahile bakar mısınız?

Süvari ve Albay Osman Bey birer dürbün kaptıkları gibi sancak kırlangıca çıkıp dürbünü küpeşteye yaslayarak sahile bakmaya başladılar. Rıhtımın yaklaşık beş yüz metre ilerisindeki kalabalık yarılmış, birileri büyük topları sahile doğru çekiyordu. Albay Osman Bey heyecanlandı.

- Süvarim, topçu subayına söyleyin, alarm çalsınlar, topları doldursunlar.

- Kumandanım gemideki ziyaretçiler ne olacak?

- Herkes gemide kalsın. Toplar ateşe hazırlandığında rapor edin.

Süvari, Topçu Subayı Celal Fefzi Bey'i köprü üstüne çağırdı. Bu arada seyir subayını aradı gözleri. Ancak seyir subayı izinli vardiyadaydı. Tekrar topçu subayına döndü:

- Baş üstünü hazırlayın. Demir almak için hazırlıklar yapın.

Süvari bu defa baş çarkçıya döndü:

- Baş çarkçım makine ne zaman hazır olur?

- Kazanlarda istim var. Bir saate kadar hazır olur.

Albay Osman Bey dâhil herkes gemiye bir saldırı yapmak için topların sahile çekildiği kanaatindeydi. Önce geminin topları atış için hazırlanmalıydı, sonra da demir alıp avara etmek gerekiyordu. Gemiye karşı herhangi bir saldırıya karşı yapılması gerekenlerden ilk ikisi bunlardı. Bu arada rüzgârın yönünü ve şiddetini hesap eden süvari, seyir subayı muavinlerinden Hurşit Teğmeni çağırdı.

- Hurşit, yelkenleri donatabilir miyiz?

- Tabi süvarim, yelkenleri donatacak kadar personel var gemide.

- O zaman yelkenler alesta!

On beş dakika sonra, topların doldurulduğu ve ateşe hazır olduğu köprü üstüne rapor edildi. Albay Osman Bey, dürbünüyle hâlâ sahili gözetliyordu. Altı adet büyük çaplı top sahilde rıhtıma dizilmişti. Topların hepsi gemi-

ye dönük, başlarında ise birer personel vardı. Albay Osman Bey, süvariye döndü.

- Toplar, dediğim zaman sıralı ateşe başlasınlar. Yalnız ben atış serbest demedikçe kimse atışa başlamasın.

Gemide çalan "savaş yerleri" alarımıyla beraber ziyaretçiler neye uğradıklarını şaşırıyorlardı. Olanlara kimse bir anlam veremiyordu. Köprü üstünde bulunan tüm personelin gözü-kulağı Albay Osman Bey'deydi. Herkes "atış serbest" kumandasının ne zaman verileceğini merak ediyordu.

Talat Bey, Pierre Loti'deki randevusuna tam zamanında gelmişti. Cam kenarındaki iki kişilik masaya oturmuş yeleşinin cebinden çıkardığı saatine bakıyordu. Misafiri her an gelebilirdi. Kahvesinden bir yudum aldı. Fesini çıkarıp ortadan ayırdığı saçlarını taradı. Saçlarına şekil verdiğinden emin olamayınca garsondan bir ayna istedi. Tarağı alıp yeniden taradı saçlarını. Talat Bey heyecanını bastırmak için bir şeylerle meşgul olmak istiyordu. Garsonu tekrar çağırıp gazete istedi. Gazeteyi okumuyor sadece bakıyordu. Akli gelecek misafirindeydi. Gazeteye bakmaya sil baştan başladı. İkinci sayfayı çevirdiğinde öksürük sesini duyunca gözlerini gazeteden ayırdı. Aceleyle yerinden kalktı. Kendisine uzanan beyaz eldivenli ele uzandı. Önce hafifçe sıktı sonra dudaklarına götürdü. Bakışlarını misafirinin el gözlerinden ayırmıyordu. Kibar ses tonuyla "Hoş geldiniz." dedi.

- Hoş bulduk, Talat Bey, diye karşılık verdi Hamide Hanım.

Garson, Hamide Hanım'ın sandalyesini geriye çekti. Hamide Hanım oturduktan sonra sandalyeyi masaya doğru yanaştırdı. Ayakta bekleyen Talat Bey, Hamide Hanım oturduktan sonra "Müsaadenizle efendim" deyip oturdu. Talat Bey'in bakışları hâlâ Hamide Hanım'ın sürme çekilmiş el gözlerindeydi.

- Nasılsınız Hamide Hanım? diye sordu Talat Bey.
- Sizi gördüm daha iyi oldum.
- Muhterem pederiniz nasıl?
- Çok iyiler, teşekkür ederim.

Talat Bey, kadın ruhundan anlıyordu. Kelimeleri özenle seçiyor, cümle içinde kullandığı kelimelerin hangisini ön plana çıkaracaksa ona vurgu yapıyordu.

- Bu ikinci görüşmemiz, lakin hâlâ heyecanımı bastırabilmiş değilim. Hele şu ela gözleriniz yok mu, her bakışta gözlerinizin içinde kayboluyorum, dedi Talat Bey.
- Çok kibar ve anlayışlısınız. Üstelik çok da incesiniz, dedi Hamide Hanım.

- Estağfurullah. İnanın ben fazla bir çaba göstermiyorum. Bu tamamen sizden kaynaklanıyor.

- Teşekkür ederim Talat Bey. Bu arada işleriniz nasıl?
- İşlerimiz iyi. Yakında ne olacağı belli olacak.

Talat Bey hariciyeciydi. Yakında belli olacak dediği şey, Paris Sefareti'ne tayin olup olmayacağı konusuydu. Talat Bey, bu tayin için bütün bağlantılarını kullanmıştı. Haberin eli kulağındaydı.

Hamide Hanım ile geçen hafta burada tanışmıştı Talat Bey, Hamide Hanım'ın mutsuz bir evliliğinin olduğunu, çocuğunun yeni doğduğunu, kocasının uzun bir seyre çıktığını ve Bahriye Nazırı'nın kızı olduğunu Hamide Hanım'ın bizzat kendisinden öğrenmişti. Talat Bey otuz beş yaşındaydı. Bir kadınla uzun süre yaşamayı sevmeyen yapısından dolayı hâlâ evlenmemişti.

Masadaki karşılıklı bakışları garson ayırdı.

- Ne arzu edersiniz efendim?
- Hanımefendi ne arzu eder acaba? dedi Talat Bey.
- Ben bir şekerli kahve alayım, yalnız kahvenin yanına getireceğiniz su yarım olsun.
- Başüstüne efendim, dedikten sonra garson masadan ayrıldı. Hamide Hanım hâl hatır faslından sonra dilinin altındaki baklayı çıkardı.

- Eee Talat Bey, eğer Paris işi olursa yalnız mı gideceksiniz?

Talat Bey, Hamide Hanım'ın ela gözlerine daldı. Aklından geçeni söylese mi, yoksa daha vakit var biraz daha bekleyip suyun akışını görmek mi lazım ikilemindeydi. "Benimle beraber gelir misin?" dese, Hamide Hanım evliydi. Bu iş nasıl olacaktı? Acaba "Benimle beraber değil de ben gittikten sonra beni ziyarete gelir misiniz?" deyip ortalığı biraz ısıtsam mı, diye aklından geçiriyordu.

- Soruma cevap vermediniz Talat Bey, dedi Hamide Hanım.

- Tabii ki insanın gönlü yalnız gitmek istemez, diye karşılık verdi Talat Bey.

Daha tanışalı bir hafta olmuştu. Çok erkendi bazı şeyleri söylemek için. Gerçi Hamide Hanım'ın Osman Bey'den her an boşanabileceğini daha ilk tanışmalarında söylemiş olması Talat Bey'i cesaretlendirmişti ama gene de erken diyordu. Ancak kapıyı da açık bırakmak istiyordu.

- Aslına bakarsanız bu güzel gözleri burada yalnız bırakmamak lazım.

- Ne kadar güzel konuşuyorsunuz, dedi Hamide Hanım.

- Konuşana değil konuşturana bakmak lazım.

- Yaa siz daha önce neredeydiniz Talat Bey, neden bu kadar geç tanıştınız benimle?

Bombay Limanı'na getirilen toplar Ertuğrul'un alarmı geçmesine neden olmuştu. Ancak durum kısa süre içerisinde aydınlığa kavuştu. Sahildeki toplar Ertuğrul'a saldırı amaçlı getirilmemişti. Albay Osman Bey'in sahile gönderdiği Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey, durumu tetkik etmeye başladığında halktan bir grup, "Bu toplar sizin, zamanında bize emanet edilmişti ve şimdi emaneti yerine teslim etmek için getirdik." demişti. Albay İbrahim

Bey, " İyi de ne emaneti, kim emanet etmiş, biz seyre çıkmadan önce böyle bir malumat almadık." dese de topları getirenler, "Biz anlamayız, bu toplar nesilden nesile emanet edildi. Osmanlılar gelecek ve bu topları siz onlara teslim edeceksiniz dediler." diyordu. İbrahim Bey söylenenleri ağzı bir karış açık şekilde dinliyordu.

İbrahim Bey, "Allah'ım sen aklıma mukayyet ol." diyor ve dinlemeye devam ediyordu. Ayaklı tarih kitabı baş çarkçı bile duydukları karşısında neredeyse küçük dilini yutacaktı.

Toplar bir sefer dönüşü Seydi Ali Reis tarafından emanet olarak bırakılmıştı. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Hadım Süleyman Paşa ile başlayan Hindistan seferi, Piri Reis, Murat Reis ve Şeydi Ali Reis ile devam etmiş, Portekizlilerin Bengal Körfezi'ne çekilmeleri ile donanma, Hint sularında rakipsiz olarak 16 yıl dolaşmıştı. Şeydi Ali Reis'in filosu fırtınaya yakalanarak Hint kıyılarına sığınmak zorunda kalmıştı. Filosunun gemileri kullanılamayacak durumda olduğundan gemilerdeki topları, sancakları ve önemli eşyaları Göçoran Emiri'ne emanet etmişti. İşte bir grup halkın Ertuğrul'a teslim etmek istedikleri emanetler bu toplardı.

Albay İbrahim Bey gemiye dönüp Albay Osman Bey ile durumu görüştükten sonra tekrar sahile gidip topları getirenleri gemiye davet etti. Topları Ertuğrul'a yüklemenin imkânı yoktu. Çünkü önlerinde daha uzunca bir seyir vardı. Emanetleri getirenleri de kırmamak lazımdı. O yüzden orta bir yol bulundu. Japonya dönüşüne kadar topları muhafaza etmeleri söylendi. Dönüşte tekrar Bombay'a liman yapılırken toplar gemiye alınacaktı. İki taraf da formül üzerinde anlaşmışlardı. Fakat Albay İbrahim Bey için baş çarkçıya takılma fırsatı çıkmıştı.

- Ya baş çarkçım, size ayaklı tarih kitabı diyorduk ama en sonunda bilmediğiniz bir şey çıktı.

Albay İbrahim Bey lafın altında kalır mı hiç?

- Neymiş bilmediğim şey?
- Seydi Ali Reis'in toplan buraya bıraktığı.
- Süvarim, Seydi Ali Reis bıraktığı malzemelerin listesini bana vermemişti.

Subay salonu bir anda kahkaha krizine tutuldu. Fırsat bu fırsattı, Şemsettin Teğmenin uzun dili İbrahim Bey'e dokundu:

- Baş çarkçım, Seydi Ali Reis ile madem bu kadar samimiydiniz, mutlaka size hayat hikâyesini anlatmıştır.
- Su kabağı teğmen! Şuna açıkça Seydi Ali Reis'i bilmiyorum, onun hayat hikâyesini anlatsana desene. Ne lafi geveliyorsun?

Neşeli ortamın bozulmamasını isteyen Kumandan Osman Bey lafa girdi:

- Çaylar Şemsettin Teğmenden! Hadi baş çarkçım, Seydi Ali Reis'in hikâyesini anlat da dinleyelim. Hani samimi arkadaşındı ya.
- Ya kumandanım, siz de mi şu çocuklara uydunuz? Beni maskara ettiniz şu tatlı su bahriyelilerine.
- Estağfurullah baş çarkçım. Bilirsin, öğrenmenin yaşı yoktur.

Albay İbrahim Bey homurdana homurdana konuşmasına başladı:

- seydi Ali Reis, 1498 yılında İstanbul'da doğdu. Tersanede reis olarak çalıştıktan sonra, Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki bütün faaliyetlerine katıldı. Barbaros Hayreddin Paşa ile Preveze Savaşı'na katıldı. Sinan Paşa ile beraber Trablus'un fethinde bulundu. Osmanlı merkez filosu komutanlığı görevini de yaptı. Kanuni Sultan Süleyman tarafından, Mısır donanması komutanlığına tayin edilip, 1554'te Basra'ya gelip, donanmayı teslim aldı. Hürmüz Boğazı'ndan çıkıp Hint Denizi'ne açıldı. 1554'ün Ağustos ayında Hurfakan önünde bir Portekiz filosu ile karşılaştı. Zayıf verdirerek onları çekilmeye

mecbur etti. Kalkat yakınlarında ikinci bir Portekiz filosunun hücumuna uğradı. Kopan şiddetli fırtınanın da tesiriyle savaşı bırakıp, Umman Denizi'ne açıldı, umman açıklarında Fil kasırgasına yakalandı. Şeydi Ali Reis'in gemileri Hindistan'a kadar sürüklendi. Şeydi Ali Reis'in filosu fırtınada büyük hasara uğramıştı. Sürüklenerek Demen Kalesi önüne kadar geldi. Ama bana söylemediği ve yeni öğrendiğim kadarıyla Demen Kalesi'nin idarecisi Esed Han tarafından karşılanan Şeydi Ali Reis, batan gemilerin toplarını ona emanet bırakıp Surat'a hareket etmiş. Rahatladın mı Şemsettin Teğmen? Bak bilmediğimi öğrenip sana da anlatım.

Pürdikkat dinleyen Şemsettin Teğmen:

- Bu kadar mı hayat hikâyesi baş çarkçım? diye sorunca baş çarkçının cevabı sert oldu:

- Sen yedi aylık mısın yavrum? Patlama, anlatıyoruz işte. Herde kalmıştık. Ha, topları emanet etmiş. Sonra, Surat Han'ı Hüdavend ile iyi ilişkiler kuran Şeydi Ali Reis, onunla beraber Bruc seferine de katıldı. Portekizlilerden sıyrılıp Mısır'a ulaşmak ümidini kaybeden Şeydi Ali Reis'in gemiciler üzerindeki otoritesi de sarsıldı. Gemicilerin bir kısmı Esed Han'ın, bir kısmı da Hüdavend Han'ın hizmetine geçince, Ali Reis, ülkeye kara yolundan dönme-ye karar verdi.

Gemileri, silah ve teçhizatını, Hüdavend Han'a satarak, bedellerini İstanbul'a gönderdi. Bunu da yeni öğrendim. Yanında kalan 50 kadar denizcisiyle, 1554 Kasım ayında Ahmedâbad'a doğru yola çıkıp oradan da Lahor' a hareket etti. 1556 Şubatında Kabil'e vardı. Oradan Semerkant'a, oradan da Buhara'ya geçti. Başından geçen birtakım olaylardan sonra Horasan üzerinden Meşhed'e vardı. Burada da başından bir sürü olay geçen Şeydi Ali Reis, Surat'tan hareketinden iki sene üç ay sonra İstanbul'a vardı. İstanbul'a döndüğünde Kanuni Sultan Süleyman'ın Edirne'de olduğunu öğrendi ve Edirne'ye hareket etti. Süveyş Filosu'nun kaybindan dolayı

cezalandırılmayı beklerken, görüştüğü 18 hâkim veya hükümdarın Sultan Süleyman'a yazdığı mektupları takdim edince affedildi. Birikmiş olan dört yıllık ulufesi ve 80 akçe gündelikle dergâh-ı âli müteferrikahlığına getirildi. 1563 yılının başında vefat etti.

- Vay be, neler gelmiş adamın başına, dedi Şemsettin Teğmen. Demesiyle laf işitmesi de bir oldu.

- Anlaşılan bu aralar süvariden alabanda yememişsin. Bak koçum, askerî terbiyede "Vay be" yoktur.

- Özür dilerim efendim, dedi Şemsettin Teğmen.

Baş çarkçı sözlerini bitirmek üzereydi:

- Büyük reis Şeydi Ali Reis'in kimsenin bilmediği yönleri de vardı. Sıkı durun bombayı patlatıyorum. Kâtib-i Rami adıyla da tanınan Şeydi Ali Reis aynı zamanda iyi bir şairdir. Şiirlerinde Kâtibi takma ismini kullandı. Denizcilik ve astronomi konusunda bilgiler içeren Mir'ât-ı Kâinat, yön tayini, astronomi, rüzgâr ve deniz yolları, limanların tanıtımı gibi bilgileri içeren ve Almanca, İtalyanca ve İngilizceye tercüme edilmiş olan Kitâbü'l-Muhit ve Almanca, İngilizce, Fransızca, Rumca, Özbekçe ve Rusçaya da tercüme edilmiş olan ve seyahati ile başından geçen olayları anlattığı Mir'atü'l-Memalik adlı eserleri vardır.

Şemsettin Teğmen, gayriihtiyari yine ağzından kaçırdı:

- Vay be..

Bombay Limanı'nda yaşananlar personelin hesap etmedikleri, hesap edemedikleri cinstendi. Herkes "Bu kadar mı?" diyordu. Bu kadar mı olurdu, bir millet bu kadar mı sevilirdi? Ertuğrul, hem uzak yerlerden gelenlerin hem de yerel yönetimin ilgi odağı olmuştu. Ertuğrul'un Bombay'da günde ortalama olarak yirmi bin ziyaretçisi vardı. Ertuğrul'un bir hafta içindeki ziyaretçi sayısı yüz elli bini geçmişti. Yerel etnik grupların liderlerinin

ziyaretine ayrı bir önem veriliyordu. Yerel etnik grupların liderlerinin karşılanması askerî törenle yapılıyordu. Bombay'daki gazeteler Ertuğrul'a ve personeline övgüler yağdırıyordu.

Japonya'ya gemi gönderilmesi, gönderilecek geminin çeşitli limanlara uğrayarak sancak göstermesi ülke tanıtımı ve propaganda açısından çok önemliydi. Bu faaliyetin önemini arttıran başka bir husus vardı ki o da gönderilen geminin bir harp gemisi olmasıydı. Harp gemisinin bir ülkenin gücünü temsil etmesinden dolayıdır ki Ertuğrul bu kadar önemsendi ve halk akın akın gemiye geldi. Gönderilen geminin harp gemisi olması ve uğranılan limanların özellikle İngiliz sömürgesi altında olan yerlerden seçilmiş olmasının avantajları Bombay'da görülme-ye başlamıştı.

Ertuğrul, âdeta İstanbul'dan uzak Doğuya uzanan bir köprü gibiydi. Bombay'a gelen civardaki yerel yönetimlerin liderleri Albay Osman Bey vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ne bağlılıklarını bildiriyorlardı. Bu arada gelen ziyaretçilere İngilizlerin Mısır'a bir oldubitti ile asker çıkardıkları, ancak kontrolün hâlâ Osmanlı Devleti'nde olduğu anlatılıyordu.

Ancak Bombay, İngiliz sömürgesi altında olduğundan Türk ve İngiliz millî marşları ziyaretlerde birlikte çalınıyordu. Bu psikolojik harp neticesinde İngilizlerin Mısır'dan çıkması, devletin hâlâ güçlü olduğunun gösterilmesi ve otoritenin Osmanlı Devleti sınırlarının da dışına taşınması ve böylece İstanbul'un etki alanının genişletilmesi hedeflenmişti. Bombay'da gemiye ve personele gösterilen sevgi ve ilgiden İngilizler rahatsız olmaya başlamıştı bile. Çünkü yerel gazeteler İngiliz gemiciler ile Türk gemicilerini kıyaslamış, Türk gemicilerinin özelliklerini ve davranışlarını saymakla bitirememişti. Polis kayıtlarında Ertuğrul personelinin karışmış olduğu hiçbir olaya rastlanmamış olması ise ayrı bir övgü nedeniydi. Bombay

halkı ve uzaklardan gelen ziyaretçiler denizcilerimizi bağırırlarına basmışlardı.

Bombay halkı üzerinde olumlu etki bırakan Ertuğrul'un yeni rotası Kolombo Limanıydı. Süveyş'teki gecikmenin faturasının ağırlığı iyice hissedilmeye başlandı. Bombay'dan sonra rota güneye kırıldı. Fakat poyraz rüzgârı nadiren estiğinden çoğunlukla makine kumandası altında yol alınıyor; sahil, iskele tarafta görüş mesafesinde olacak şekilde seyir yapılıyordu. Bu durum sadece mevki atmayı kolaylaştırıyordu.

Ertuğrul, Bombay'dan çıkışının üçüncü günü akşamı şiddetli bir fırtınaya yakalandı. Fırtına çabuk dindi. Dördüncü günün akşamı hava mayna etmiş, ay ışığı ve yakamozlar üzerinde seyrediliyorken pasaparanın köprü üstüne Vardiya Amiri Binbaşı Cemil Bey'e iskele baş omuzluk, üçüncü güvertede su olduğu raporu ile herkesin tadı kaçtı. Durum, Süvari Yarbay Ali Bey'e ve Kafile Komutanı Albay Osman Bey'e bildirildi. Tamirci parti, su alan bölmeye sevk edildi. Mahallin muayenesi yapıldı, baş bodoslamamanın meşe kaplamalarının aralarının açıldığı ve içeriye su girdiği, mahalde yaklaşık bir metre su olduğu tespit edildi. Büyük bir yelken bezi zift ile sıvandı, bölmenin suyu tahliye edilip kurutulduktan sonra bu ziftli bez tahtaların üzerine kaplandı. Zift, malta taşları ile macun yapıp tahtaların arası dolduruldu. Yeni yelken bezi ile bu macunun üzeri kapatıldı ve su kesildi. Bu işlemler yapılırken rota 090'a çevrildi, sahile doğru seyir yapıldı, işlem tamamlanınca tekrar güneye dönüldü. Ertuğrul, 10 Kasım 1889'da Kolombo'ya vardı.

Üç buçuk ayı aşan seyir sürecince Ertuğrul'un başına, ikisi Süveyş Kanalı geçişi olmak üzere Bombay-Kolombo seyrinde de baş bodoslamadan su alması ile toplam üç olay geldi. Son olayın Bahriye Nezareti'ne ve Yıldız'a bildirilip bildirilmeyeceğinin kararının sıkıntısıyla Kolombo'ya varılmıştı. İçeride sıkıntı, dışarıda ise geminin Kolombo'ya

geleceğini duyup günler öncesinden limana dolan kalabalık vardı.

Kolombo⁷⁷ kalesi topla selamlandı. Resmî ziyaretler devam ediyorken gemiye gelen bir haber personeli düşündürmeye başladı. İki yüz bin kişi daha gemiyi ziyaret etmek için yoldaydı. Kolombo'nun o zamanki nüfusu üç yüz bini aşındı. Yaklaşık bir şehir dolusu insan daha gemiye gelecekti. Bombay'daki izlenim çok tesirli olmuştu. Kolombo'daki haber kaynakları bu durumu halka duyurmuştu. Kimisi merakını gidermek, kimisi Türk gemisinde bulunmuş olmak, kimisi hasret gidermek için gemiye hücum ediyordu. Ziyaretçi sayısı günlük yirmi bini buluyordu.

Ertuğrul personeli ziyaretçi akınından bitap düştü. Gemi bir anda iki bin ziyaretçi alabiliyordu. Bombay'dan edinilen tecrübe ile gemiye giren ziyaretçiler sancak iskelesinden gemiye alınıyor, gemiden ayrılacak olanlar ise harp iskelesinden gönderiliyordu. Havaların da çok sıcak olması gemiyi gezenleri hem sıcaktan hem izdihamdan pek fazla rahatsız ediyordu... Bu durum da dikkate alınarak, gemide ziyaretçi sayısı arttığı zamanlarda, çıkış iskelesinde ziyaretçilere şurup dağıtmak' usulü getirildi. Bu usulü teklif eden genç subay da, imal ve dağıtımına nezaret etmek üzere âdeta şurupçu başı olarak görevlendirildi.

Seylan halkının Ertuğrul'a gösterdiği ilgi, Bombay Müslümanlarının gösterdiği ilgiyle âdeta yarışırcaşındı. Çok uzaklarda bulunan kentlerin halkları firkateyne hep birlikte gelediklerinden içlerinden seçtikleri temsilcilerini, yüzlerce binlerce imzalı mazbatalarıyla beraber göndermişlerdi. Temsilcilere, Ertuğrul mürettebatı için kendi hesaplarına ziyafet verme yetkisi bile vermişlerdi. Kolombo'daki resmî makamların, halkın ileri gelenlerinin verdikleri ziyafetler ve hazırladıkları özel ada turları da ziyaret programını daha da zenginleştirmişti.

Hastalık riski dolayısıyla gemiye yaş sebze meyve alınması yasaklanmasına rağmen, ziyaretçiler tarafından

getirilen sebze meyveler ana güvertede personele ikram ediliyordu. Gelen ziyaretçiler neleri var neleri yok gemiye bırakıp gittikleri gibi, hatıradır diye gemiden neyi bulurlarsa almaya çalışıyorlardı. Personel yorgundu fakat ziyaretçilere hayır demenin de mümkün olmayacağını biliyorlardı.

İstanbul her zamanki gibi gelişmeler hakkında bilgi istiyordu. Bombay'da halkın ilgisi, gazetelerde yayımlanan övgü dolu yazılar ve kabile komutanının telgrafları, Bahriye Nezareti ile Yıldız'ın arasını bir nebze yumuşattı. Fakat Süveyş'te iken geminin geri çağırılma ihtimali olmasının rahatsızlığını gemi personeline yansıtmamak için çaba sarf eden Albay Osman Bey ile Süvari Yarbey Ali Bey, seyirdeki son hadiseyi yine gemi personeline hissettirmeden posta yolu ile Bahriye Nezareti'ne bildirdi.

Ertuğrul, 13 Kasım 1889'da Singapur'a müteveccihen ileri harekete geçti. Seylan'ın güney burnundan dolaşarak Sumatra Adası'nın kuzeyindeki Acin Burnu'na doğru rotayı aldı.

Kasım ayında Bengal Körfezi'nde poyraz hariç her türlü rüzgâr vardı. Yağmurlar dinmek bilmiyordu. Rüzgâr müşirinin ibresi çoğu zaman son tahdidine geliyordu. On beş gün böyle yalpaya düşerek seyir yapan Ertuğrul, 600 mil uzunluğundaki Malaka Boğazı'nı da aynı olumsuz hava şartlarında geçerek 28 Kasım 1889'da Singapur'a vardı.

Singapur Limanı 1819'da İngilizler tarafından tesis edilmiş, kısa zamanda gelişmiş, (Jzak Doğuya gidip gelen gemiler için ikmal üssü hâline gelmişti. Malaka yarımadasının çoğunluğu İngiliz himayesi altında olmasına rağmen, civar adalarda küçük hükümetler ve Hollandalıların hâkimiyeti vardı.

Singapur'a giren Ertuğrul, şehri top ile, limandaki gemileri ise sancakla selamladı. Limandaki gemilerin çoğunluğu Ertuğrul'a hoş geldin demek için direklerine Türk sancağı çektiler. Ertuğrul'un Singapur'a geleceği

günler öncesinden belliydi. Ziyaretçiler yine günler öncesinden limana gelmişlerdi. Limandaki kalabalığın tarifini yapmak imkânsızdı. Hindicinden, Sumatra'dan, Banda Aceh'ten (Açe), Java'dan, Sleba adasından, bazı ziyaretçiler Singapur'a bin mil mesafeden gelmişlerdi.

Şehir bahçesinde Ertuğrul bandosunun marşlarını dinlemeye gelen halk, meydanda yer bulamayınca ağaçlara, evlerin çatılarına çıktı. Ertuğrul'un bir eri bile makam sahibi birisi gibi sokaklarda itibar gördü. Yüzyıllardır bu limanda Türk sancağı görülmemişti. Ertuğrul'un limanda bulunduğu süre zarfında direğine Türk sancağı çeken gemilerin sayısı artmaya başladı.

Gurbette Seveda Gözyaşları

*"Adını adıma ekledim, düşlerimi süsledim,
Ferhat'ın sabrını öğrenip cemalini gözledim.
Gelir mi hiç demeden bir haberini bekledim,
Bir bilsen tatlı tebessümünü nasıl özledim.
Gurbet denen diyarda...*

*Hasretin çilesi yakar durur bağırmı,
Ne anam, ne babam, geceler bilir ağrımı,
Şafak sökmez, gün ağarmaz ayın üstüne
Gözyaşlarım sel olur, yağan yağmur üstüne
Gurbet denen diyarda...*

Ayşe'm, Sultanım, Bir Tanem,

Gurbetin kollarına düştüm. Gurbet acımasız, gurbet merhametsiz... Gurbet; saçlarımı birer birer beyaza boyuyor, gözlerimin etrafına senden ayrı olduğum her gün için bir çizgi çekiyor, yediğim her lokmayı boğazıma diziyo, yutkunamıyorum. Sensiz aldığım her nefes sigara dumanı gibi ciğerlerimi yakıyor.

Geceler çok uzun gurbette. Bir türlü şafak sökmüyor. Gurbet, uzun kış gecelerine benziyor. Bedenim üşürken,

içim yanıyor gurbet gecelerinde. Tabip derdime çare bulamayınca, gurbet bir reçete tutturdu elime. Öyle bir reçete ki; sabah hicran, öğlen hicran, akşam hicran... Geceler ise giryan! Sanki hiç bitmeyecek bu leyl-i matem. Sanki hiç bitmeyecek gurbette sevda gözyaşları.

Sanma ki evinden ayrı kalan herkes gurbete düşer. Sevdası olmayan, sevda odu (ateşi) ile yanmayan, evinden barkından uzak olsa da gurbeti bilmez, gurbeti yaşamaz. Gözyaşları sel olup yüreğine akmayan gurbeti bilmez. Nasıl ki ah-u zarı olmayan bülbül olamaz, gözyaşı dökmeyen de gurbette olamaz. Eğer sevda gönül kabına sığmıyorsa, bir yürek sevdalanmaya sevdalıysa, maşukun hasreti bir hançer gibi yüreğine saplandıysa, maşukun her dem yâdına düşüyor ve gözyaşlarına boğuluyorsa gurbettesin demektir.

Gurbetteyim sultanım, gurbetin kollarındayım. Sensizliğin gurbetini yaşıyorum. Gözyaşlarını bir şişeye biriktirip bana hediye ettin. Ben gurbette sevda gözyaşlarını nasıl toplayacağım, nasıl göndereceğim bilemiyorum. Oluk oluk boşalıyor gözyaşlarını, deryalara karışıyor. Diyorum ki deli bir akıntı olsa ve deryalara karışmış gözyaşlarımı buradan ta İstanbul'a, sevdama, sultanıma ulaştırırsa...

Ali"

Ayşe Hanım, gaz lambasını almış, ateşler içerisindeki Rauf'un yatağının yanma oturmuş mektubu onuncu kez okuyordu. Mektubun sayfaları ıslanmış, artık okunamaz bir hâle gelmişti. Ali Bey'in gittiği günden beri yanından eksik etmediği ipek dantelli mendille bir kez daha gözyaşlarını sildi. "Ali'm benim, lokmalar boğazıma diziliyor diyorsun, burada olsaydın da beni görseydin. Sensiz ben bir şey yiyebiliyor muyum?" dedi kendi kendine. Gözyaşlarıyla ıslanmış mektubu katlayıp tekrar zarfın içerisine koydu. Zarfı dudaklarına götürdü, " Ali'm, bu senin için" deyip bir buse kondurdu zarfa. Ayağa kalkıp yatak odasına gitti. Çeyizi ile birlikte getirdiği sandığı açtı. Sandıkta kişisel hiçbir eşyası yoktu. Sandık, " Tüm varlığım" dedi-

ğı, Ali Bey'in kendisine yazdığı mektuplarla doluydu. Ayşe Hanım mektupları ayrı ayrı kutular içerisinde tasniflemişti. Evlendiği günden itibaren her ayrı kalışlarında Ali Bey'in her yazdığı mektup bu sandıktaydı. Kutuların üzerine Ali Bey'in mektubu nereden ve hangi tarihte gönderdiğini yazmıştı. Üzerinde "Singapur" yazan kutuyu açtı ve mektubu özenle kutuya yerleştirdi. Sandığı kapatıp Heyyire ulaşmasını diye de kilitledi. Zaten Neyyire'nin sandığa bir metre dahi yaklaşmasını yasaklamıştı. Neyyire çocuk aklıyla annesinin sandıkta mücevher sakladığını zannediyordu. Yanlış da düşünmüyordu aslında. Çünkü Ayşe Hanım'ın gerçek mücevherleri Ali Bey'in kendisine yazdığı mektuplardı.

Ali Bey her gittiği yerden mutlaka Ayşe Hanım'a mektup gönderirdi. Ayşe Hanım için evde mektuplardan daha kıymetli bir şey yoktu. Ali Bey yokken ilk mektuptan itibaren hepsini yeniden okurdu. Ali Bey için de durum farklı değildi. Her seyre çıktığında Ayşe Hanım'ın kendisine yazdığı mektupları alır ve seyirlerde okurdu.

Ali Bey, İstanbul'dan gideli, her günü bir ay gibi geçen koskoca beş ay geçmişti. Ayşe Hanım, yemeden içmeden kesilmiş, âdeta bir deri bir kemik kalmıştı. Bir de üstüne Rauf'un hastalığı eklenince iyice çökmüştü Ayşe Hanım.

Rauf'un on beş gün önce, titreme, kusma ve yüksek ateş belirtileri ile başlayan hastalığının zatürre olduğu anlaşılmış, hastaneye yatırıldıktan sonra da zatürrenin zatülcenpe dönüştüğü söylenmişti. On gün hastanede kalan Rauf şimdi evdeydi. Ancak durumunda fazla bir değişiklik olmamıştı. Zatürre, zatülcenpe çevirmiş, yani Rauf'un akciğerleri su toplamıştı.

Meyyire'nin Bahriye Mezareti'ne sık gitmesinden dolayı Hasan Hüsnü Paşa, Rauf'un hasta olduğunu öğrenmiş ve vakit geçirmeden Bahriyeli tabipleri Kır Zihni Paşa'nın konağına göndermiş ve Rauf'u muayene ettirmişti. Rauf'un durumunun kötü olduğunun kendisine

rapor edilmesi üzerine Hasan Hüsnü Paşa derhâl Etfal Hastanesi ile temas kurmuş ve Rauf'u hastaneye yatırtmıştı. On gün sonra da tabiplerin "Elimizden geleni yaptık, artık burada kalmasına gerek yok, evde bakımına devam edilebilir." demesi üzerine hastaneden taburcu edilen Rauf'ta iyiye giden bir gelişme görülüyordu.

Ayşe Hanım, yıllardır çocuklara hem annelik hem de babalık yapıyordu. Denizci eşlerinin kaderiydi bu. Fakat Ayşe Hanım diğer denizci eşlerinden farklıydı. O, evdeki hiçbir olumsuzluğu, çocukların hastalıklarını eşine bildirmezdi. Biliyordu ki eşinin denizde yeterince problemi vardı. Evdeki problemleri söyleyip eşinin dertlerine dert eklemek istemezdi. Yıllardır bu çileyi çekiyordu Ayşe Hanım.

Bu defa durum çok ciddiydi. Rauf'un durumu kötüydü ve kocasının bunu bilmek hakkıydı. Ancak, bilse uzaktan ne yapabilirdi ki? Ayşe Hanım çaresizdi. Rauf'un durumuna bakmaya gelen Raşit Bey ve Semiha'ya da sıkı sıkı tembih etmiş ve "Sakın Ali'ye mektup veya telgrafla haber vermeyin. Onun gemide yeterince derdi vardır. Burayı düşünüp işlerinden geri kalmasın." demişti.

Firdevs Hanım duruma itiraz etmişti. Ayşe Hanım'ı kocasına haber vermesi için durmadan sıkıştırıyordu. Zor durumdaydı Ayşe Hanım. Bir taraftan Ali Bey'e olan hasreti, bir taraftan Neyyire'nin her gün "Babam ne zaman gelecek?" sorusuna bir de Rauf'un hastalığı eklenmişti.

Ayşe Hanım korkuyordu. Sonuçta Rauf ve Mevhibe ikizdi. Durmadan dua ediyor "Allah'ım, şu ikizleri birbirinden ayırma" diyor ve ekliyordu, "Allah'ım, Heyyire'ye sevinen Ali'm için iki hediye daha gönderdin. Me olur, bu hediyeleri Ali'min elinden alma." Ayşe Hanım o kadar alışmıştı ki ikizlere. İkisini hep tek parça olarak görüyordu. İkisini de eşit miktarda emziriyor, kaşığa koyduğu mamaların dahi eşit olmasına özen gösteriyordu. Ayşe Hanım çok alışmıştı ikizlere. Ve şimdi birisi çok hastaydı.

Ayşe Hanım, şafak sökünce gaz lambasını söndürdü. Rauf'un başında dua ederken ağlıyordu...

Efsaneye göre, Yalta'da Mishor köyünde Abiy Aga'nın bir kızı vardır; adı Arzı. Arzı o kadar güzel, o kadar güzeldir ki, güzelliği her tarafa duyulmuştur, taliplileri yüzlerce kilometrelik yoldan Mishor köyüne gelirler.

Arzı Kız, bir gün çeşme başında bakracına su doldururken gönül kapısı, karşılaştığı komşu köyün yiğit delikanlısı Emir tarafından çalınır. Yüreğini bu delikanlıya açan Arzı Kız; "Buyur, hoş geldin gönül bahçeme." der. Arzı Kız sevda ile tanışmıştır bir defa. Başkasını ne gözü ne de gönlü görür. Emir, Arzı Kız'ı ister, babası olur der ve köyde düğün hazırlıkları başlar.

Düğün hazırlıkları yapıladursun, Arzı Kız'ı çeşme başında takip eden bir çift göz daha vardır. Köyün paragözü, insanlıktan nasibini almamış, tüccar Ali Baba, Arzı Kız'ı kaçırıp saraya satmayı kafasına koyar. Arzı Kız'ın attığı her adımı takip eder. Arzı Kız yine çeşme başında bakracına su doldururken, Ali Baba'nın adamları Arzı Kız'ı kaptıkları gibi yola koyulurlar. Arzı Kız'ın feryadı arşa ulaştığında, çeşme başına gelen Emir, Abiy Aga ve köy ahalisinin buldukları şey sadece Arzı Kız'ın bakracıdır. Arzı Kız çoktan bir tekneye bindirilmiştir.

Arzı Kız, İstanbul'a kadar getirilir ve saraya ağırlığınca altın karşılığında satılır. Bülbül kafeste mutsuzdur. Memleketini, Kırım'ı özler ve Emir'ini özler. Hasret dayanılmaz bir hâl alınca bir gün sarayın denize bakan kulelerinden birine çıkıp kucakındaki minik oğlu ile birlikte kendini denizin soğuk sularına bırakır.

Arzı Kız kucakındaki yavrusu ile "Deniz Kız"na dönüşmüştür artık. Marmara'dan başlayan yolculuğu memleketi Mishor'da çeşmenin başında son bulur ve kıyıya çıkar. Çeşme başında artık ne Emir'i vardır ne de babası. Eski günleri düşünür, ama eski günler çok geride kal-

mıştır. Yürekten çektiği ahlar yine arşa ulaştığında deniz-kızı kendini çekerek tekrar Karadeniz'in azgın dalgalarına bırakır.

Zaman bir hayli ilerlemiş, Ruslar Kırım'ı işgal etmiştir. Arzı Kız'ı kaçıran zalimler gitmiş yerine yenileri gelmiştir. Sahneye Prens Knyaz Yusupov çıkar. Mishor benim mülküm der, kayda geçirir bütün araziye. Çeşme başındaki kütüğün üzerinde ayak ayaküstüne atmış, sigarasını keyifle tütürürken bir ihtiyar yaklaşır Prens Knyaz Yusupov'a. "Bu çeşmeden ne sular aktı zamanında bilir misin?" diye sorar. Prens, ağzındaki sigarası bitmeden olan biteni anlattırır ihtiyara. Prensın taş kalbine dökülür çeşmeden akan sular. Efsaneye vurulur prens ve emrini verir: "Bu çeşmenin yanına Arzı Kız ile Ali Babayı tasvir eden bir anıt yapılsın." der. Denizkızına dönüşen Arzı Kız'ı kucağındaki oğluyla tasvir eden bronzdan bir heykel yapılır.

Süreyya, efsaneden habersiz, Arzı Kız'a ve kucağındaki çocuğa bakıyordu. Mine dolaşmaktan yorulmuştu. Süreyya'ya seslendi oturduğu yerden:

- Süreyya, gidelim artık.
- Nereye gidelim Mine, gidecek yerim kaldı mı?

Mine cevap veremedi Süreyya'ya. Süreyya ise hâlâ heykeldeki kıza ve çocuğa bakıyordu. Hâlâ bir anlam verememişti. Mineye döndü:

- Mine, bu heykelin anlamı nedir, neden buraya dikmişler?

Mine, derin bir nefes aldı. Düşünme sırası Mine'deydi. Anlatmakta tereddüt etti. Süreyya çok hassas bir dönemden geçiyordu. Söyleyeceği dikkatsiz bir cümle Süreyya'nın ruh dünyasını altüst edebilirdi. Mine, Süreyya'dan beş yaş büyüktü ve iyi bir dosttu. Kırım'da daha yeni gelişmekte olan bir alan olan "terapi" konusunda eğitim almıştı. Genç yaşına rağmen iyi bir "insan mühendisi"ydi. İşinin ehliydi ancak talihi o kadar da iyi

değildi. Erkeklerden yana şansı yoktu. Başından geçen nişanlılık, evlilikle sonuçlanmamıştı. Süreyya'ya vereceği cevabı hazırlarken kendi hayatı geçti gözlerinin önünden.

- Bak Süreyya, kendine bir pay çıkarmayacaksan bu heykelin hikâyesini anlatayım, dedi Mine.

- Mine, ben artık birçok şeyi aştım. Biliyorum ki benim durumuma göre davranıyorsun. Sen benim dostumsun. Dosta kırgınlık, dostu yanlış anlama olmaz. Artık her şeyi ayan beyan anlat bana. Ne diyeceksen çekinme. Dolambaçlı yollara girmeden söyle.

Süreyya'yı haklı buldu Mine. Süreyya, Arzı Kız'ın hikâyesini dinlerken ağlama nöbetine tutuldu. Mine anlatırken, bir gözünden boşalan yaşlar yanaklarından kumsala, diğer gözünden akan yaşlar ise yüreğine damlıyordu. Güneş, üç kızın hüznüne ortak oldu; gözyaşları belli olmasın diye denizin üzerindeki yatay ufkun arkasına saklanmakta acele ediyordu.

Arzı Kız'la kaderinin birinci perdesi örtüşüyordu Süreyya'nın. Sanki sahneye beraber çıkmışlardı. İki gün sonra Şinasi ile dünyaevine girecekti. Düğün dernek hazırlıkları son hızla devam ediyordu. Evde iki kişi kalmıştı. Biri Süreyya'nın babası Rıza Bey, diğeri ise Süreyya'nın ta kendisiydi. Azra Hanım, kaçarak geldiği evi yine kaçarak terk etmişti. Beş ay önce Süreyya'nın İstanbul'a geldiği yolu bu defa Azra Hanım izlemişti. Hayatı boyunca kendi başına verdiği ikinci kararı bu. "Süreyya bu evden çıkmadan ben çıkarım." demişti ve arkasına bakmadan uzaklaşmıştı. Saçını uğruna süpürge ettiği, uğruna baba ocağını terk ettiği, dürüst, aç kalmayı gururunun rencide olmasına tercih eden Rıza Bey gitmiş; yerine paragöz, etrafın dolduruşuyla hareket eden birisi gelmişti. Konu Süreyya olunca, konu gönülsüz bir işe evet demek olunca, konu gönül işi olunca lügatindeki evet ile başlayan bütün kelimeleri silmiş, avazı çıktığı kadar hayır diye haykırıyordu Azra Hanım. Kızı başlangıçta kendisinden habersiz bir işe kalkışmış, birisine gönül vermiş olabilirdi. Ama

Süreyya'nın haberinin olmadığı, gönlünün olmadığı bir işe girişilmesine de razı olamazdı. Azra Hanım, evi terk etmeden önce Rıza Bey'e karşı son kozlarında kullanmıştı. Çektiği reste Rıza Bey, "Görüyorum." demişti. Geriye yapacak bir şey kalmamıştı.

Düğün dernek zamanı gelmişti Kızıltaş köyüne. Dünya ne garip diye düşündü Mine. Birisi dünyaya gelirken sevince, birisi ölürken hüzne boğulur etraf. Bugün birilerine bayram, yarın başkalarına. Tezatlar dünyası. Tezatlar dünyasında yaşayan, tezatlıkların tam ortasında olan ilk kişi kendileri olmadığı gibi, son kişi de olmayacaklardı. Mine ateşin yakıcı olduğunu bile bile elini ateşin içerisine sokmuş ve yanmıştı. Süreyya da öyle. Tek fark Süreyya'ya zoraki ve tek taraflı bir seçenek bırakılmasıydı. Mine özgür, Süreyya ise ayağında pranga ile yola devam edecekti.

- Gidelim artık, dedi Mine.

Avrupa'da kaynayan cadı kazanında hangi yemeğin pişirileceğine karar verilmiş, malzemeler hazırlanmıştı. Ana menüde Osmanlı Devleti vardı.* Yemeğe konulacak sebzeler tarladan toplanmış, tarla sahiplerine yıkattırılmış ve kazanın yanına servis yaptırılmıştı.

Kazan kaynıyordu...

Girit'teki problemler tahammül edilemez bir noktaya gelmiş, meseleye Avrupa devletleri müdahil olmuşlardı. Balkanlar patlamaya hazır bir bomba olarak Osmanlı Devleti'nin elinde duruyordu. Mısır'a giren İngilizler çık-mak bir yana, halkı Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmak için her gün yeni planlar düşünüyor, düşündüklerini uygulamaya koyuyorlardı. Demir yolu imtiyazı elde etmek için Almanlar, İngilizler ve Fransızlar birbirleriyle yarışıyor, imtiyaz alan demiryollarının geçtikleri yerlere okul, hastane vb. yaptıranlar dillerini ve kültürlerini yayıyorlardı. Doğuda teba-yı sadık olan Ermeni vatandaşlar

kışkırtılıyor, Hicaz'da Arap milliyetçiliği körükleniyorken Bosna'da ayrı kazanlar kuruluyordu. Petrol aramak bahanesi ile arkeolojik kazı yapan İngiliz ve Almanlar, dış borçlar, içeride sokağa dökülenler... Daha nice problemler... Osmanlı Devleti'nin üzerinde eli olmayan hemen hemen hiç yok gibiydi.

Kazan kayınıyordu...

Problemlerle boğuşmaya devam eden, 93 Harbi'nde ki sıcak savaştan hırpalanarak çıkmış devlet, üç kıtadaki topraklarını elde tutmak için soğuk savaşın içerisine girmişti. Güçlü görünmek gerekiyordu. Bunun için de den-geleri iyi hesaplamak, terazinin kefelerine konacakları önce eşitlemek sonra da ibrenin lehine dönmesini sağlayacak ağırlıklar eklemek gerekiyordu.

Abdülhamid eskisi gibi misafirleri ile ayakta durarak konuşmuyordu. Son bir aydır yaşananlar Abdülhamid'i yormuş, sinirlerini iyice yıpratmıştı. Eskisinden daha da şüpheci birisi olmuştu.

- Gemi Singapur'da ne kadar kalacak Paşa? diye sordu Abdülhamid.

Yıldız'a gidiş gelişlerle Abdülhamid ile iyice yüzgöz olmuş Hasan Hüsnü Paşa çok samimi bir dostu ile konuşuyormuş gibi rahat cevap verdi:

- Duruma bakacağım. Eğer maksadı hâsıl edecekse biraz daha bekleteceğim.

Hasan Hüsnü Paşa'nın samimiyeti karşısında Abdülhamid de yelkenleri suya indirmişti. Ne kadar da ihtiyacı varmış samimiyete diye geçirdi aklından. Bu kadar stresin üzerine ilk kez kendisini biraz gevşemiş hissetti Abdülhamid. Rahat karar vermenin dayanılmaz hafifliğini yaşayan Hasan Hüsnü Paşa da halatlara boş vermişti. Ancak Abdülhamid'in kafasını kemiren ağaç kurtları tekrar harekete geçti.

- Hasan, dedi ilk kez ve devam etti, devletin ihtiyacı olan buymuş Hasan, demek ki haklıymışız.

- Ne demek istediğinizi anlayamadım efendim.

- Osman, bizim bahriyelilere gösterilen alakayı anlıyor. Bir günde iki bin kişi geliyor gemiye diyor. Dün gece telgraf gelince uyandırdılar. Kimden geliyor diye sordum, Ertuğrul Firkateyni Hümayunundan dedikleri zaman yatağımdan fırlayıp hemen telgrafı okudum. Bir daha uyku tutmadı. Neden bu kadar geç kaldık diye düşündüm sabaha kadar.

- Geç kalmadık, geç bırakıldık efendim, dedi Hasan Hüsnü Paşa.

- Bazıları erken gelir dünyaya, bazıları da geç. Biz ise arada geldik, kazan kaynıyorken geldik.

- Kaynayan kazanlar her zaman vardı.

- Vardı ama...

Abdülhamid cümlelerin gerisini getiremedi. Getirmek de istemedi. Çok açıldığını düşündü ve her zamanki ketumluğuyla sustu. Hasan Hüsnü Paşa cümlelerin gerisini tahmin ediyor gibiydi.

- Güç her zaman kontrollü olmak zorunda efendim. Merkezî güç zayıflatıldı. Şimdi bir kazan yok, yüzlerce kazan kaynıyor.

- Bunu da anlatamadık Hasan, dışarıdakiler daha iyi görüyor resmi. Bak damadın da söylüyor. Biz bu kadar sevildiğimizi bilseydik tüm donanmayı buralara gönderirdik diyor. Çok haklı, çok. Lakin içeridekilere bunu anlatamıyoruz. Bak doğru düzgün yazı yazmıyor gazeteler. Bir tek Ceride-i Bahriye mecmuası yazıyor ancak onlar da işin bu cihetiyle ilgilenmiyorlar, sadece gemi şuraya gitti, buraya gitti diyorlar. Damadın bir şeyler gönderiyor. Söyle, damadının gönderdiklerinin hepsini yazsınlar.

- Başüstüne efendim.

- Şu İngilizler var ya Hasan, uykularımı bölüyor. 93 Harbi'ne girmeseydik, Mithat Paşalar bu oyuna alet olmasalardı ve beni İngilizlere mahkûm etmeselerdi bak neler olurdu o zaman.

- Ne mahkûmiyeti efendim? Devlet-i Âliye mahkûm mu olurmuş?

- Mecazi söyledim Hasan. Tabii ki mahkûm olmayız. Lakin yapacaklarımızı yapamıyoruz. Hıdiv gözümün önünden gitmiyor, burnumuzun dibindeki Kıbrıs aklım-dan çıkmıyor. Bak şimdi de Girit'e herkes burnunu soku-yor.

- Büyük başın derdi de büyük olur efendim.

- Evet, doğru söylüyorsun. Ancak büyük kalmama-mız için herkes elinden geleni yapıyor. Şu içimizdekiler yok mu Hasan, asıl beni kahreden onlar. Bizim evlatları-mız, bizim parçalarımız. Fakat dışarı tahsile gönderdiği-miz herkes bir tarafın hayranı olarak dönüyor. Hürriyet istiyoruz diyorlar. Ben de herkese hürriyetini vermek isti-yorum. Ama bir şeyi bilmiyorlar. İstedikleri hürriyeti ken-dileri için isteseler anında bu tahtı bırakacağım. Hayra-nı oldukları devletler evlatlarımızı bize karşı kıskırtıp iste-dikleri toprakları alacaklar.

Konunun başka yönleri gittiğini fark eden Hasan Hüsnü Paşa sadede geldi:

- Efendim, malumunuz Devlet-i Âliye'nin Japonya'da en üst seviyede temsil edilmesi için Osman'ı Mirliva (Tuğamiral) yapacaktık.

- Gemi Japonya'ya vardığında olacak diye konuşmuş-tuk.

- Evet, o zaman için konuşmuştuk. Fakat gemiye gelip gidenler çok. Şimdiden yapalım ki itibarımız iyice artsın.

Çetin geçen yaz, kara kışın habercisiydi İstanbul için. Günler günleri kovalamış, devletin her köşesinden gelen haberlerle İstanbul'un hülyaları üzerine kırağı vurmuştu sonbaharda. Mevsim, sonbahar perdesini alalacele kapatmış, güneşlikleri pencerelerden kaldırtmış, yıldızla-rı bulutların arasına saklamış, bembeyaz örtüsünü çek-

misti boğazın her iki yakasına. Belli ki acelesi vardı. Aylardan aralık olması umurunda bile değildi.

Kör Zihni Paşa'nın konağının çatısını kaplayan beyaz örtünün altında tüten ocak bile yalnızlığın buz kestirdiği odayı bir türlü ısıtmıyordu. Ayşe Hanım, "Üşüyorum" diyordu. Yazarken elleri titriyordu.

"Sensiz geçen uzun kış gecelerinde üşüyorum Ali. Sanma ki hâlimden şekvam var. Kaderde sevda çekmek, yol gözlemek, gözyaşı dökmek de varmış. Kadere değil, erken bastıran kara kışın ortasına haykırıyorum ki sesimin şiddetinden buzlar parçalansın, gönlüme düşen cemre gibi toprağa cemre çabuk düşsün, bahar gelsin, bahar yaza, ben de sana kavuşayım.

Geçmiş düşünmek, şekva yerine şükretmeme sebep oluyor. Evet, böyle yaşamak çok zor, beklemek çok zor, her günü bir asır gibi saymak çok zor... Olsun diyorum kendi kendime, olsun. Cananım diyen Ali'm var ya, sultanım diyen Ali'm var ya, bana yeter.

Sen gideli koskoca beş ay geçti. İstanbul renklerinden sıyrıldı. Sultanselim'in yokuşu bembeyaz karlar altında. Kıyamıyorum karların üstüne basmaya, çünkü senin ayak izlerini görmek için bekliyor. Boğazın mavi suları, içimdeki özlem dalgalandıkça ruhumdaki çalkantılar gibi bir o sahile bir bu sahile çarptıkça yıpranıyor, yoruluyorum.

Naçar, biçare kaldım uzun kış gecelerinde. Sanma ki biçare oluşum maişettendir. Sevdana medyun olmanın ağırlığı altında öyle biçareyim ki, ifaya ömrüm yetecek mi bilmiyorum. Kıymetin ölçüsünde hareket ettim mi diye sorguluyorum kendimi. Bana verdiklerine, bana kattıklarına karşılık verebildim mi, bilmiyorum.

Ancak, şunu biliyorum ki sana ne yaparsam kat kat fazlasını yapıyor ve beni medyun bırakıyorsun. Bir de şu vuslat hayali var ya, düşüncesi dahi yüreğimi yerinden çıkaracak kadar hızlı çarptırıyor. Vuslata kalan günleri say diyorsun. Vuslata vade yeter mi bilmiyorum. Ne kadar sürer bu hasret bilmiyorum. Ancak, vuslat hemen olsun diyorum, hemen..."

Kalem bir kez daha düştü Ayşe Hanım'ın titreyen ellerinden. Ayşe Hanım hıçkırıklara boğulduğunda Neyyire tarafından gözetlendiğinin farkında değildi. Yatak odasının kapısına dayanmış annesini seyreden Neyyire'nin karşısındaki yağmur bulutlarının Neyyire'nin başının üstüne gelmesi uzun sürmedi. Dışarıda lapa lapa kar yağarken, içeride yağan yağmur her ikisinin de gözlerinden boşalıyordu. Manzaraya daha fazla bakamadı Neyyire. Ayşe Hanım'ı mektubuyla baş başa bırakıp ikizlerin odasına geçti. Yandaki odadan Neyyire'nin hıçkırıklarını duyan Arife Hanım da ağlamaya başladı.

Mevhibe karyolanın üzerinde kendi hâlinde siyah beyaz dünyasından dışarıya açılan pencereden bembeyaz yağın karlara bakıyordu. Bakışın altı aylık bir çocuk için ne anlama geldiğini bilmiyordu Neyyire. Rauf'a doğru dönünce tekrar hıçkırıklara boğuldu. Rauf'un hastalığından babasının haberi yoktu. Bilseydi ne yapardı acaba dedi kendi kendine. Neyse ki, tüm ümitlerin tükendiği anda Hasan Hüseyin Paşa'yı göndermişti Tanrı.

Hasan Hüsnü Paşa karargâhını Kör Zihni Paşa'nın evine taşımış, o tabip senin bu tabip benim, tüm İstanbul'u seferber etmişti. En son, Agop Paşa'yı çağırması "Paşa, ne yapacaksın yap." demişti. Agop Paşa iyi tabipti ama hasta, bir çocuktuk, üstelik Agop Paşa'nın branşı dışında bir vaka idi. Rauf neyi olduğunu ancak hareketleriyle belli edebiliyordu. Devletin posta-telgraf idaresi Agop Paşaya çalışmaya başladı. Telgraf hattının olduğu her yere haber salındı. Beklenen cevap en umulmadık yerden, Mostar'da Karagöz Mehmet Bey Camisi'nin arkasokağındaki İbrahim-Arife çiftinden geldi. İki de altmışına merdiven dayamışlardı ve bitkilerle tedavi konusunda uzmanlardı. Apar topar İstanbul'a çağırıldılar. Telgraf-la çocuğun rahatsızlığı konusunda bilgi alan Arife Hanım, yola çıkmadan, bir gün önce hazırlamış olduğu çam ağaçlarının iğneleri ile şekerden oluşan karışımı, karaturpu, toprağın altına yaptığı kilerden çıkardı. Gece

boyunca kilerdeki otlardan değişik terkipler hazırladı. Yaktığı ocağın üzerine büyükçe bir tencere yerleştirip içerisine Drina Mehri'nden aldığı suyu koydu. Kaynayan suyun içerisine bitkileri boşalttı. Tencerenin üzerine İbrahim Bey'in icadı olan, üzerine bir boru yerleştirilmiş kapağı koydu. Boru yere kadar uzanıyordu. Borunun altına bir maşrapa yerleştirdi Arife Hanım. Bitkiler kaynadıkça su buharı borudan geçiyor ve maşrapaya boşalıyordu. Arife Hanım, böylelikle dört kavanoz şurup hazırladı. Ertesi gün yola çıktılar ve üçüncü günü akşamı İstanbul'a vardılar. Ayşe Hanım, üst kattaki odalardan birisini İbrahim-Arife çiftine tahsis etti. Hemen tedaviye başlandı. İkinci gün Rauf'un öksürüğü kesildi, ateşi düşmeye başladı. Üç ay boyunca tedaviye devam edeceğiz dedi İbrahim Bey. Rauf hızla iyileşiyordu.

Neyyire babası gibi yaptı. Önce Mevhibe'yi aldı yatağından. Öptü, kokladı. Daha sonra Rauf'u aldı. Kar yağışını rahat seyretsin diye pencerenin önüne getirdi.

- Bak Rauf, çabuk iyileş. Babam geldiğinde emekliyor olacaksın. Ne bileyim ben, belki de yürüyor olacaksın. Babamın ne zaman geleceğini "soruyorsan söyleyeyim. Biraz daha sabret. Önce şu kış geçsin, karlar erisin. Sonra seni bahçede oynatacağım. Bir de bakmışsın ki biz bahçedeyken babam yokuştan yukarı çıkıyor olur. Kim bilir?

Neyyire, ne dediğini anlamayan Rauf ile konuşuyordu. Kar yağışı hızını arttırmasına rağmen Neyyire'nin gözle-rinden boşalan yaşların süratine yetişemiyordu.

Singapur Limanı 1819'da İngilizler tarafından tesis edilmiş, kısa zamanda gelişmiş, uzak Doğuya gidip gelen gemiler için ikmal üssü hâline gelmişti. Malaka yarımadasının çoğunluğu İngiliz himayesi altında olmasına rağmen civar adalarda küçük hükümetler ve Hollandalıların hâkimiyeti vardı.

Ertuğrul'un ziyaretçileri yine günler öncesinden limana gelmişlerdi. Limandaki kalabalığın tarifini yapmak imkânsızdı. Hindicinden, Sumatra'dan, Banda Aceh'den (Açe), Java'dan, Sleba Adası'dan, bazı ziyaretçiler Singapur'a bin mil mesafeden gelmişlerdi.

Şehir bahçesinde Ertuğrul bandosunun marşlarını dinlemeye gelen halk meydanda yer bulamayınca ağaçlara, evlerin çatılarına çıkıyorlardı. Ertuğrul'un bir eri bile çok büyük makam sahibi birisi gibi sokaklarda itibar görüyordu. Yüzyıllardır bu limanda Türk sancağı görülmemişti. Ertuğrul'un limanda bulunduğu süre zarfında direğine Türk sancağı çeken gemilerin sayısı artmaya başladı.

Sürprizlere alışık olan gemi mürettebatı için yeni bir sürpriz daha geminin lumbarağzında bekliyordu. Yerel kıyafetli bir grup gelmiş kumandan ile görüşmek istediklerini söylemişti. Nöbetçi subayı Beykozlu Necip Teğmen misafirlere beklemelerini söyleyince içlerinden birisi güzel Türkçesiyle:

- Kumandana söyle, Açe'den geliyoruz, yorgunuz, çok bekletmesin bizi.

Necip Teğmen hayretler içerisinde Türkçe konuşan gence bakıyordu. Kendisinin yaşlarında ya vardı ya da bir iki yaş küçüktü karşındaki genç. Şaşkınlık içindeki Necip Teğmenin âdeta dili tutulmuştu. Serdar, Necip Teğmenin sormak istediği sorunun cevabını vermekte gecikmedi:

- Ben Kurdoğlu Hızır Ali Reis ile beraber gelen kafiliden Sinan Reis'in sülalesindenim.

Necip Teğmenin hâlâ nutku tutuktu. Hiçbir şey konuşmadan doğruca subay salonuna gitti. Albay Osman Bey, Süvari Yarbey Ali Bey ve baş çarkçı salondaydılar. Kapıdan içeri giren ve terler içinde kalmış olan Necip Teğmen hâlâ sessiz duruyordu. Üçü birden bakışlarını Necip Teğmene dikti. Sessizlik en az beş dakika sürünce baş çarkçı dayanamadı.

- Yalı kazığı gibi dikiliyorsun deminden beri. Ne var, ne oldu Necip?

- Lumbarağzında Açe'den geldiğini söyleyen bir topluluk var.

Baş çarkçı birden ayağa kalktı. Necip Teğmene doğru yürürken "Açe mi dedin evlat, Açe mi?" diye söyleniyordu.

- Evet baş çarkçım, Açe diyorlar.

Meraklanma sırası Albay Osman Bey'deydi.

- Ne oldu baş çarkçım, nedir bu telaşın?

- Kumandanım, Açe'den gelmişler, Açe'den.

- Allah Allah, ne var yani Açe'den gelmişlerse. Her yerden gelmiyorlar mı ziyarete?

- Kumandanım Açe'den gelmişler, Açe'den. Bekletmeyin ne olur. Gelsinler içeri.

Albay Osman Bey, baş çarkçının tavırlarından bir şey anlamamıştı. Nöbetçi subayına döndü:

- Necip, gelenlerin hepsini salona al.

Biraz sonra on beş kişilik grup subay salonundaydı. Baş çarkçı Türkçe "Hoş geldiniz" dedi. Süvari ve kumandan baş çarkçıya garip garip bakarlarken Serdar:

- Hoş bulduk kumandan. Asıl siz hoş geldiniz, şeref verdiniz, dediğinde Osman Bey ve süvari küçük dillerini yutmak üzereydiler. Baş çarkçı, "Oturun lütfen" dedi ve hemen misafirlere çay söyledi. Salondaki masa on kişilikti. Geri kalanlar masanın arka tarafındaki kanepeye oturdular. Baş çarkçı, Serdar'a döndü:

- Evlat, tekrar hoş geldiniz, asıl siz şeref verdiniz. Nasıl hâliniz keyfiniz. Flemenklerle (Hollandalılar) aranız nasıl?

Albay Osman Bey daha fazla dayanamadı. Soruyu misafirlerin yerine baş çarkçıya sordu:

- Baş çarkçım, Açe denince bir anda ayağa fırladın anlamadık. Misafirler gelince Türkçe konuştun ve Türk-

çe karşılık verdiler, anlamadık. Durumu açıklarsın herhalde.

Baş Çarkçı Albay İbrahim Bey, bıyık altından gülerken Serdar'a göz kırptı ve mızrabını bu defa en kalın perdeye dokundurdu.

- Kumandanım anlatayım, ama dışarıda olmayan tüm subaylar da gelsin. Gelsinler de durumu görsünler.

Baş çarkçı gemideki tüm subayların toplanmasını bekledi. Salonda iğne atılsa yere düşmezdi. Geminin subayları yer olmayınca yere çömeldiler. Baş çarkçı yenden başladı konuşmaya:

- Misafirlerimiz Banda Açe'den geliyorlar. Banda Açe'nin neresi olduğunu yeni yetmeler, su kabakları bilmez. Hele şu yalı kazığı gibi dikilen Necip Teğmen hiç bilmez.

Baş çarkçı yine yapacağını yapmış, espri ile birilerine laf dokundurmuştu. Çayından bir yudum daha içince keyfi iyice yerine geldi.

- Neyse bundan böyle öğrenecekler öğrenmeyenlerle anlatır. Banda Açe, Sumatra Adası'nın kuzeyindeki bölgedir. Seyir subayı size haritadan gösterir sonra. Banda Açe, Flemenkler gelene kadar Osmanlı toprağıydı.

Binbaşı Cemil Bey baş çarkçının sözünü kesti.

- Ne dediniz baş çarkçım?

- Binbaşım fırladın yine, dur be kardeşim lafımı kesme. Anlamadıysan git kulaklarını temizlet. Açe, Osmanlı toprağıydı dedim.

Baş çarkçının lafını bu defa Seyir Subayı Tahsin Yüzbaşı kesti:

- Baş çarkçım ciddi misiniz, ne zaman almışız burayı?

Lafı bölünen İbrahim Bey bir çay daha söyledi.

- Bak seyir subayım, burası alındığında sen, senin baban, senin deden, dedenin dedenin dedesi daha piyasa yoktu. Sabırsız şey seni. Ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?

Tahsin Yüzbaşı, "Ben yedi aylığım." deyince salon kahkahalara boğuldu.

- Belli belli. Tövbe tövbe. Ya şurada ciddi bir şeyden bahsediyoruz. Ettiğin lafa bak.

Araya süvari girip:

- Baş çarkçım sen bunların kusuruna bakma, ben onların boşunu seyirde alırım merak etme. Nerde kalmıştık?

- Padişah Sarı Selim, yani II. Selim zamanında Açe'ye Portekizliler saldırdı. Buradan bir heyet İstanbul'a geldi ve yardım istediler. Sarı Selim, donanmanın hazır olması emrini verdi. Yardım için Kurdoğlu Hızır Reis görevlendirildi. On yedi harp gemisi ve iki yük gemisiyle beraber İstanbul'dan yola çıkan Hızır Reis, Açe'ye vardı. Portekizlilerle harp başladı ve Portekizlileri buradan gönderdiler. Sarı Selim gemileri geri çağırmadı. Gemilerimiz Açe'nin malı oldu. Gelen zabitlerden çoğu burada kaldı. Açe'den evlenip çoluk çocuğa karıştılar. Daha sonra Açe'den bir heyet yeniden İstanbul'a geldi. Osmanlı himayesine girmek istediklerini söylediler. Böylece Açe Türk toprağı oldu. Sultan Abdülaziz döneminde bu defa Flemenkler geldiler buraya ve hâlâ Açe'deler, deyip Serdar'a döndü:

- Öyle değil mi evlat?

- Evet, dedi Serdar. Zaten ziyaretimizin sebeplerinden birisi de bu husustur.

Hayretler içerisinde baş çarkçıyı dinleyen Albay Osman Bey, Serdar'a döndü:

- Ben durumu bilmiyordum. Şimdiki hâliniz nedir?

- Sumatra ve Java ahalisi, hem Flemenklerin hem de Siyamların zulmünden çok çekiyorlar. Singapur'a bir Türk gemisinin geleceğini duyunca burada gördüğünüz

reislerle birlikte buraya geldik. İstanbul'dan yine yardım istiyoruz. Eminim ki Kurdoğlu Hızır Reis gibi leventler hâlâ vardır...

üzün konuştu Serdar ve bütün problemleri tek tek anlattı.

Subay salonu yeniden sessizliğe büründü. Kimseden çıt çıkmıyordu. Çay kaşıklarının sesi yankılanırken Top-haneli Teğmen Mehmet Tevfik Bey ayağa kalktı:

- Serdar Efendi! Hâlâ vardır ne demek? Bak ta İstanbul'dan kalkıp buraya kadar geldik. Burada gördüklerinin hiçbirisinin Kurdoğlu Hızır Reis'ten farkı yoktur. Bunu böyle bilesin Efendi!

Tüm subaylar gibi ziyaretçilerin de gözleri doldu. Baş çarkçı manzara karşısında gözyaşlarını tutamadı. Ayağa kalktı. Mehmet Tevfik Bey'in yanına doğru gitti.

- Aferin sana su kabağı. Gel seni bir öpeyim, dedikten sonra Mehmet Tevfik Bey'e sarıldı. Senden olsa olsa şamandıra olur diyordum. Lafımı geri aldım, sözüyle salondaki hüzünlü havayı dağıttı baş çarkçı.

Ayağa kalkma sırası Albay Osman Bey'deydi.

- Arkadaşlar, durumu tahlil etmişsinizdir. Şimdi hepinizin bu husus ile ilgili fikirlerini dinlemek istiyorum, dedikten sonra tekrar oturdu. En kıdemsizden başlayarak bütün subayları dinledi Albay Osman Bey. Ortak görüş, durumun vakit kaybedilmeksizin İstanbul'a telgraf ile bildirilmesi idi. Albay Osman Bey, fırkateyn kâtibi Oflu Mustafa Bey'e döndü.

- Mustafa yaz, dedi ve telgraf metnini yazdırdı, altına imzasını attı.

- Nöbetçi subayım, bu telgraf acele gönderilsin. Ne bizim ne de Açelilerin beklemeye tahammülü yoktur, dedikten sonra süvariye emirler vermeye başladı.

- Süvarim, gelenler bizim hususi misafirlerimizdir. En az iki gün gemide misafir edilecekler. Albay Cemal Bey ile temasa geç, iaşelerini eksik etmeyin. Kalıpçıya

söyle, kumaş varsa elinde misafirlerin hepsine albay rütbesi olan üniforma diksin ve üniformalar hediye edilsin kendilerine. Bir dedikleri iki edilmeyecek misafirlerin.

- Başüstüne, dedi süvari.

Albay Osman Bey kamarasına gideceğini söyledi. Ayağa kalktı, misafirlerle tek tek tokalaşırken salonun kapısını çalan büfeci içeriye girdi.

- Kumandanım, İstanbul'dan telgraf geldi, deyip telgrafı Albay Osman Bey'e uzattı. Albay Osman Bey, tekrar sandalyesine oturdu. Telgrafı okumaya başladı. Bittikten sonra katladı. Baş çarkçı merakını gidermek için sabırsızlanıyordu.

- Me yazıyor telgrafta kumandanım?

- Al sen oku, dedi ve telgrafı baş çarkçıya verdi.

- Kumandanım, hayırlı olsun. Çok sevindim.

- Sağ ol baş çarkçım, ama daha önceden planlıydı bu. Ben belki Japonya'ya vardığımızda telgraf çekerler diye düşünüyordum. Erken yaptılar.

Soru sırası süvarideydi.

- Me yazıyor telgrafta baş çarkçım?

- Kumandanımızı mirliya yapmışlar, dedi baş çarkçı. Salondan büyük bir alkış koptu. Herkes Osman Paşayı tebrik etmek için sıraya girmişti. Süvari, Tahsin Yüzbaşını sıradan çekti.

- Tahsin, hemen grandi direğinin mizanasına mirliya (tuğamiral) forsunu çekin.

- Emredersiniz süvarim.

Bundan sonra Singapur'daki Türk gemisinin direğinde bir amiral forsu bulunacak ve devlet amiral seviyesinde temsil edilecekti.

Osman Paşa, Singapur'da yaşananları ağabeyine mektup olarak yazıp İstanbul'da Ceride-i Bahriye dergi-

sinde yayımlanması için posta yoluyla gönderiyordu. Gece boyunca yazmıştı. Nöbetçi subayını çağırıp yazdıklarını verdi ve bir an önce postaya verilmesini emretti. Osman Paşa olayları çok detaylı yazıyordu:

"Bu mektubumda da Singapur'un bazı hâllerini yazacağım. Birtakım arkadaş ile bir arabaya binerek şehri dolaştık. Çarşılardaki intizama bir diyeceğim yoktur. Güzel şose yollar vardır. Gitmekte olduğumuz yer bir Çin bahçesidir. Bu bahçe her ne kadar güzel çapalanıp tanzim edilmiş ise de garip şeyler vardır ve içindeki şato da bir güzel bina olup içine girmeye müsaade etmediklerinden ve kilise veyahut bir müze evi olduğundan yalnız dışarıdan bakmakla yetindim. Bu bina içinde kıymetli birtakım garip modeller ve daha başka şeyler vardır ki ne yazılı ve ne de sözlü anlatmaya muktedir değilim. Bahçesinde küçük birkaç yapay nehir vardır. Bir cins bitkiyi terbiye ederek hava ile karıştırarak köpük ve birtakım daha şekiller teşkil etmişlerdir ki onlara bakıldıkça, bu şekillerde asla bir noksan bulunamaz. O kadar değişiklerdir ki tarif edemem. Bu bahçeden çıktıktan sonra, iki tarafı bir cins ince yapraklı bitkiyi terbiye ederek muntazam bir hâlde etrafına sardırılmış, çitler arasındaki şose yollardan ve İngilizler tarafından yapılmış nice güzel bahçeler ve bahçelerin ortasındaki otellerden geçilerek kraliçe bahçesi denilen yere ulaşılır. Bu bahçenin yolları çok muntazamdır. Yolların kenarında yağmurdan hasıl olan suların akışı için tuğladan yapılmış su yolları vardır. Her cins ağaç bahçede mevcut olup hangi cins ağaç olduğu dahi özellikle levhalara yazılıp asılmıştır. Anılan yolların çeşitli yerlerinde oturup dinlenip hava almak için kanepeler vardır. Bu bahçe içinde oldukça geniş bir göl olup bu gölün birçok yerinde kökleri suda ağaçlar vardır. Birtakım yabani kazlar ve ördekler bu gölün içinde yüzerler, doğal olan bu göl ile ağaçların manzarası çok neşe verir. Bu bahçenin içinde bir de pek muntazam bir surette inşa edilmiş çiçeklik vardır. Çiçek saksılarını yerleştirmek için olan yerler, o kadar uygun bir hâlde yapılmışlardır ki, tarifinden acizim. İşbu binanın her bir tarafı, çerçeveli camlar olup,

istenildiğinde açılarak çok fazla güneş ışığı sunulur. Bu çiçeklikte bir cins bitki vardır ki, bu bitkiler yalnız dikey olarak duvara zapt edilmiş paralel bir tahta üzerine, köklerinden sardırıldığından hiçbir nesneye muhtaç olmaksızın yaşayabilirler. Bir cins bitki daha vardır ki bunlar saksı içinde yalnız ceviz iriliğinde, birtakım taşlarda yaşayıp gelişebilmektedir. Bu çiçeklik pek garip ve muntazamdır. Bu bahçede birtakım daha küçük binalar vardır. Bunlardan biri geniş şekilde çevrede bulunup, sekiz yerde birbirinden tahta perde ile ayrılmış ve her bir bölmenin içine canlılar konmuştur. Birisinde maymunların çok çeşidi vardır. Bu yerde bir cins maymun vardır ki yüzü çirkin ihtiyar bir insan yüzüne benzer olmakla beraber 13-14 yaşında bir çocuk iriliğinde vardır. Bölmelerde ise tilki, saka kuşu, akbabanın her nevi, kâşif kuşu, tavus kuşu ve daha isimlerini bilmediğim latif küçük ve büyük kuşlar vardır. Bahçe o kadar muntazam bir hâlde tertip edilmiştir ki şimdiye kadar asla görmediğim bu bahçeden çıkıldıktan sonra, etrafı daha önce anlattığımız birtakım çitalarla örülmüş ağaçlarla süslenmiş, şirin şose yollardan geçerek numune evine vardık. Bu şehrin numune evi diğerinden daha başka bir mimari tarzda inşa ve imal edilmiştir. Kapısından girilince, oldukça geniş bir daire şeklinde avlu ve etrafında çok sayıda-oda vardır. Bu odaların neye dair olduklarını bilemem. Çünkü kapıları kapalı idi. Bu avludan yukarı kata çıkılınca her cins eşya yüze çarpar. Diğer numune evdeki eşya, mevcudu yok ise de daha başka şeyler vardır. Mesela Bombay'da yılan iskeleti vardır ki yalnız kaburga kemiklerinin çapı 8 pus kadardır, boyunu tahmin edemem. İşte bu yılanın canlısını tasavvur edecek olursunuz, ne büyüklükte olduğunu anlarsınız. Gayet büyük timsahın saman ile doldurulmuş modeli vardır. Her ne kadar gerek eşyaca ve gerekse binaca avlu derecesinde değil ise de yine de bir aşağı derecede değildir.

Bu şehirde bir güzel tersane ile iki adet de havuz vardır. Kömürlüklerin önünde beş-altı büyük geminin birden kömür alması için iskeleler vardır. Kömür almak isteyen bir vapur doğrucu bu kömürlüklerin önündeki iskeleye yanaşır. Pek çok vapur bu limana varır ve kalkar. İşlek bir

iskeledir. Muhammed Safaf isminde bir ağa vardır ki pek âlicenap bir zattır. Bizlere o kadar ikramda bulundu ki tarif edemem, hem pek zengin ve hem de Singapur'da nüfus sahiplerindendir. Kendi namına, özel surette inşa ettirmiş olduğu camisi olup, yakınında da kendi evi vardır. Bu konak usulü mimarca pek muntazam planlanmıştır. Kendisi gayet iltifat eden bir yüce kişi olduğundan, cuma namazı kılmak için camisine gidenlere namazdan sonra kendi evinde yemek verir. Bulunduğumuz müddetçe böyle idi. Bu şerefli zatın hakkımızda cömertçe davranmalarını ne kadar övsem azdır.

Özel surette bütün subayları dört-beş defa ziyarete davet ederek hakkımızda pek büyük sevgi ve ikramlarda bulundu. Sofra ne alafranga ve ne de bütün alaturka olmayıp ortalama bir hâlde idiyse de yemek takımları pek muntazamdı. Sofra etrafında dizilmiş olan sandalyelere oturularak evlerimizdeki gibi ortaya birebir yemekler koyularak el ile yeniliyor. Yemeklerin çoğunu tariften aciz mi itiraf eylerim. Yemekler yenir iken etrafımızdan ve arkamızdan terlememek için köleler tarafından büyük yelpazeler ile yelpazelenir ve musiki çalınırdı.

Bir diğer kişinin evinde ziyafete gittik. Bu ne alafranga ne de alaturka idi. Muhammet Safaf Hazretlerinin gibi sofralar ayrı ayrı daire şeklinde olmayıp uzun bir bez sofradaydı. Çatal ile yenilmeyip yine el ile ve yemekler bir bir yenilir ve ortaya konur idi. Burada ince saz takımı çalınarak pek hoş surette neşelendik. Çalgıların cinsi Bombay'daki gibi olup farkları yok gibidir. Yemeklerin cinsi çoktu. Bunları saydık. Sebzeler bu şehirde pek çok olmadığından yemeklerin hemen hepsi et ve hamur cinsindendi. Belki yirmi türlü et yemeği vardı. Mezeler vs. türlü meyveler ve gazlı limonataları dahi vardı. Yine bu ziyafette, köleler yelpazelemekteydiler.

Bu şehirde bir de hastane vardır ki hakikaten pek intizamlıdır. Binanın kendisi bahçeler arasında olup oldukça yüksek ve havadar bir yerdedir. Cümle mahsus koşullar olduğu gibi hususi bir veyahut iki kişilik odalar vardır. Tavanları gayet yüksek olduğu gibi pek çok pencereleri olduğundan başka, ayrıca tavanlarda da hava almak için dairesel birtakım hava delikleri mevcuttur. Ayakta gezebi-

len hastaların durup etrafa bakması için de kanepe ve trapezler ile donatılmış bir de şah oturak vardır. Bahçe gayet güzel bir surette işlenmiş ve tanzim edilmiştir. Bütün koğuşların bir gecelik ücreti. 1 falar yani 18 kuruş ve hususi odalar 2,5 falıdır. Karyoları üzerinde cibinlik vardır. Normal kadın ve erkek hizmetçiler vardır. Özetle gayet temiz ve mükemmeldirler.

Bir de balık çarşısı vardır ki bu çarşının binası güzel olmakla beraber akarlar, kötü koku ve hoş koku vardır ki tarif edemem. Bu çarşıda garip kuru ve taze balıkların gerek küçüğü ve gerekse büyüğü mevcuttur. Yanında bir de kasap çarşısı gibi bir şey vardır ki bu çarşıda domuz ve koyun vs. etler vardır. Bu Singapur ahalisinin bir kısmı Çinlidir.

Su ve havası pek hoş değildir. Hemen her gün yağmur yağar. Gök kubbesi hiçbir zaman bulutsuz kalmaz. Eğer bu şehre yağmur yağmazsa ve sabahdan akşama kadar güneş bazen bulutlar altında gizlenmese, dayanılmayacak şiddetli sıcak olacağı şüphesizdir. Buraların ağaçları senenin hiçbir vaktinde yapraksız kalmaz. Bir taraftan yaprağını döker bir taraftan da yaprak verir. Kahve içeri-lerde pek çok çekirdekli olur. Bu şehir binalarının hepsi Avrupavari değildir. Halkın asıl kısmının yaşadığı evler tamamen bir kattan ibarettir. Çinlilerin yaşadıkları evlerin en muntazam yerleri alt kattır. Evlerin saçağına ve alt kat ile çıkımların pencereleri arasındaki yerlere birçok çiçek ve çeşitli boyda yapraklı küçük ağaçlar yapıştırılır. Gerek Hinduların ve gerek İslamların evleri bu yolda bina edilmiş ise de şekilleri yoktur.

Hinduların boş inançlarından daha önceki mektubumda biraz da olsa bahsetmiş isem de, bazı tarafları noksan olduğundan, tekrar beyan edeceğim. Şöyle ki, bu Hinduların başka inandıkları inek ve öküzdür. Kendileri, ziyadesiyle tutucudurlar. Mez-kûr ineğin gerek dışkısı ve gerekse idrarını israf etmek, onlarca pek büyük günaha dâhil olduğundan anılan dışkıyı hürmetle toplayıp korurlar. İşbu dışkıyı sarı veya kırmızı ve beyaz ineklerde sıvı hâline getirip alınlarına, göğüslerine, birbirlerine paralel çizgiler çizerler ve yüzlerinin alınlarının ortasına kırmızı

renkte bir nokta yaparlar. Kutsal sıvı diyerek can çekişen bir hastaya içirirler. Anılan ineği can çekişen hastanın yanına getirerek, kuyruğunu hastanın alnına vururlar ve hasta ölünceye kadar bulundururlar. Sabahleyin evinden çıkıp da ticaret etmeye giden bir Hindu, hareketi anında karşidan kendi istikametinde bulunan bir kargaya ya da önünden bir kediye rastlar ise pek ziyade ticaret edeceği ne inandığı gibi, anılan karga arkasından ve kendi istikametinden gelecek olsa, veyahut kedi solundan gelse ve rengi de siyah olsa o gün ticarete kaybı olacağına inanır. Bunlardan başka, hemen her dükkânda birtakım büyük resimler vardır. Hülâsa bu Hinduların pek ziyade boş inançları vardır.

Cenazelerini ise, Rumların cenazelerini koydukları kapaksız tabutlar gibi bir cins tabuta koyarak üzerine beyaz bezden bir tente yaparlar. En önde birisi elinde bir sırık, ucunda garip bir şekilde bir şeyi tutar. Bunun arkasında ise birtakım adamlar bir şeyler çalar. Arkada cenaze, onun da arkasında ise birtakım adamlar bir şeyler okurlar. Tabutu dört kişi omuzlarında götürürler. İşte bu şekilde ateşliğe kadar götürerek yakarlar. Ne şekilde yak-tıklarını anlatacağımdan açıklama yapmıyorum. Bir de ineklerin tezeklerini toz hâline koyarak alıp satarlar ve daha birçok şeyler yaparlar ise de bir şey anlayamadığımdan açıklamasını yapmaktan kaçınıyorum.

* # *

Singapur'da üçüncü ayına girmişti Ertuğrul. Dışarıda dolaşanlar yerel gazeteleri almayı âdet edinmişlerdi. Dışarıda okuyarak vakit kaybetmiyorlar, gemiye gelince satır satır ezberlercesine okuyorlardı. Baş çarkçı da gazette müdavimlerinden birisiydi. Salonda İngilizce yayımlanan yerel gazetelerden birisini okuyordu. Süvari Yarbay Ali Bey, baş çarkçıya sataşmak için bahane bulmuştu.

- Baş çarkçım, sesli okuyun da biz de dinleyelim. Yani sizin için uygunsu.

- Neden olmasın süvarim, ama bu sana bir çaya patlar.

- Çay helali hoş olsun baş çarkçım, ne demek.

Çayı gelen baş çarkçı gazeteyi sesli okumaya başladı:

"Her sene Singapur'da icra olunan yarışmalarda, dünkü kadar güzel bir havanın benzeri yoktur. O sabah hava gayet sıcak ve rüzgâr hafif idiye de öğlene doğru fırtına hâlini almakla sıcaklığı şiddeti dahi yumuşadı. Yarış komitesinin bulunduğu Bangkok adında gemi, bilinen mevkisinde bulunduğu hâlde, komite, hakıyla vazifesini yapmış ve yarış programının ilk tertibi yapıp komite öğle yemeği için çekildiği zaman, evvelce gemiye götürülen Ertuğrul Firkateyni mızıkası, kraliçe hazretlerinin marşlarını çalmaya başlayınca, bu muntazam bandonun orada hazır bulunduğu malumatı olmayan kişiler, çok hoş bir neşe ile karışık bir hayret kaplamış ve derhâl herkes ayağa kalkarak "Osmanlı Padişahı ve İslamların Halifesi Şanlı Sultan Abdülhamid Han Gazi Hazretlerinin" saltanatlarının devamına dua etmişlerdir. Osman Paşa ile beraberindeki subayların nezaket eseri olan padişahın bandosu hakikaten pek güzel ve devamlı havalar çalmış ve dinleyenleri coşturmuş ve mesut etmiştir. Yarış sırası harp gemilerinin filikalarına gele gide Ertuğrul Firkateyni ile İngiliz harp gemilerinden Oralyon Pigmi, Niyaskines adlı gemilerden gönderilen iki çift kikten Oralyon adlı geminin filikası ilerlemiş ise de Osmanlılar bunlardan önde idiler. Ne çare ki Samiyan denilen yerli kayıklardan biri, Ertuğrul Firkateyni kikinönüne çıkarak, kendilerini yol bozmaya mecbur eylemiş olduğundan hakikaten pek güzel kürek çeken Osmanlılar yarım filika boyu mesafe ile ikinci kalmıştır."

Baş çarkçı daha gazeteyi bitirmemişti ki Osman Paşa salona sinirle girdi ve elindeki gazeteyi masaya fırlattı.

- Hayrola kumandanım, kötü bir şey mi var? diye sordu süvari.

- Allah kahretsin. Nedir bu İngilizlerden çektiğimiz?

Baş çarkçı gazeteden başını kaldırdı ve:

- Kumandanım anlatsanıza ne oldu, dedi.

- Daha ne olacak. Şu İngiliz Observer gazetesi bir sürü yalan yazmış. Burada kalmamızın sebebini geminin liman parasını ödeyememek ve kömür alacak paramızın olmayışı diye göstermişler.

Kızma sırası baş çarkçıdaydı.

- Kumandanım ödedik ya. Daha ne diye yazıyorlar?

Osman Paşa elindeki zarfı süvariye uzattı ve içindekini sesli okumasını söyledi. Süvari zarfı açtı ve okumaya başladı:

"Singapur'da Ertuğrul Firkateyn-i Hümayunu Kumandanlığı'na,

Ceylon Observer isimli gazetede çıkan ve Londra sefa-retinden Dışişleri Bakanlığına ve oradan da Bahriye dairesine gönderilen yazının bir nüshasında Ertuğrul Firkateyni'nin orada (Singapur'da) beklemesinin güya kömürü almaya yetecek parası olmamasından ve liman vergisini verememesinden dolayı olduğuna dair kötü niyetli tavrı içinde bulunulmuş ve bu konuya ait gazete nüshası kapalı zarf ile gönderilmiştir."

Evrak İstanbul'dan gönderilmişti. Kim bilir İstanbul'da neler konuşuluyordu. Gerçek durumu bilmedikleri için muhakkak her kafadan bir ses çıkıyordur İstanbul'da. Ertuğrul, Singapur'da daha uzun kalmak zorundaydı. Baş bodoslama ve grandi direğinin onarımı için havuza çıkacaktı yakında. Havuzdan inişi bekleyen ziyaretçiler olacaktı. Ziyaretçilerin ardı arası kesilmediğinden dolayı bir program yapılmıştı. Günde iki bin olan ziyaretçi sayısı beş yüze düşürülmüş, havuz için de on gün ara verilmesi planlanmıştı. Havuzdan inişi müteakip ziyaretlerin tamamlanması beklenecekti. Ancak bu bekleyiş de bir aydan daha kısa olmayacaktı. Bunun anlamı da uygun rüzgârların kaçırılması ve daha uzun beklemek demektir. Yani Singapur'dan kalkış için haziran ayı beklenilmeliydi. Kısacası yukarısı bıyık, aşağısı sakal misaliydi durum.

Osman Paşa bir heyet kurdurdu. Heyetin bir kısmı Singapur Valiliği ile temasa geçip gerçekleri valiye bildirecek, diğer kısmı ise hem havuz işlerini hem de ziyaretçileri koordine edecekti.

Osman Paşa tarafından biri İstanbul'a diğeri de Singapur valisine olmak üzere iki yazı kaleme alındı ve gönderildi:

"Son verilecek emir beklenirken Singapur'da üç mevkide saltanatın şanını şerefini yüceltmek ve onun ispatını yapmak için padişahlık fertlerinin talim ve talimatınca istenilene ve makbul olana uymak, bu suretle yüksek rızanızı ve fikirlerinizi yaratmak için ve kutsal halifeye bağlılığı olan İslam halkının bu bağlılığını burada geçen zaman içinde artırmak için, defalarca, hislerimizin onları sevmek olduğunu göstermek için, geçen zaman içinde çabalarımızı arttırdık. Singapur'da basılıp yayımlanan "Free Press" adlı gazete geçen sayılarının birinde Ertuğrul Fırkateyni'nin kalış sebebini, güya sakatlığından dolayı olarak Singapur'dan ileriye hareket edemeyeceği sebebiyle taşıdığımız nişan ve mektupların posta ile gönderilmiş olduğunu, İstanbul'dan İngiltere'ye çekilmiş telgraf haberleri alarak ilan etmesiyle, bunun aslı ve astarı olmadığı ve gemimizin talim gemisi olup içinde bu maksat için stajyerler ve erler bulunduğu ve seyahat süresi tahditli olmadığı gibi, kalış sebebini sakatlık veya yola devamı mâni bir arızadan olmayıp, beklenen mahallerde son emirlerin beklenmekte olduğundan dolayı olduğu, bu gazeteye yazılarak ertesi günkü nüshasında kendilerine tezip ettirilmiştir.

Sonra Colombo'da çıkan Seylan Observer adlı gazetesinin güya Singapur'dan oraya giden iki İngiliz harp gemisinden aldığı bilgiye dayanarak gemimizin kalış sebebini Japonya'ya hareket için kömür parası ve devlet merasimlerinin icap ettirdiği cephane harcamalarına yetecek cephanesinin bulunmadığı ve Singapur'a varıştan beri liman ücretlerini vermediği ve İstanbul'dan gelecek parayı bek-

lediği, burada kaldığı ve gemimizin harp gemisi gibi görülmesi hakkında vali tarafından icap edenlere resmen emir verildiği hakkında, diğer bir fikri uçuran, anılan Free Press gazetesine sükût ikrardan geleceğinden Singapur valisine hemen takdim edilen yazılar ile durum, resmî surette ve nazik olarak anlatılmış ve cevaben vali derhâl bir yaver ile gönderdiği mektubunda gazetelerin neşriyatı ile ilgili olarak, tezkibi için gazetelere yazının gönderileceğini vaat eden yazısını aldığımızı bildiririz."

"Singapur Valisi'ne,

Singapur gazetelerinin Ertuğrul Firkateyni hakkındaki üzücü yayınları yüksek dikkatlerinizi çekmiştir. Anılan makalelerden birini yazan Free Press gazetesinin, Colombo'da çıkan Observer gazetesinin, Singapur'dan hareket eden iki İngiliz gambotunun rivayetine dayanan haberine istinaden yazdığı makaleyi yalanlamak için tarafımızdan resmî olarak bir yazı yazılması ve yazının Ertuğrul Firkateyni Komutanından gönderilmiş olması hakkında zatıalınıza verilmiş olduğunu ilan etmesi, Singapur'a varışından bu yana gerek zatıalınızden ve gerekse İngiliz harp gemisi subayları tarafından onurlandığımız iltifatı, gösterilen hürmetleri ve özellikle ben âcizleri hakkında gösterilen mümkün olan yardımları gururla hatırlamakta ve kalış sebebini bilmeniz nedeniyle şu garip neşriyatın tezkibi için mezkur gazetelere en eski ve has dostlarının hatırı için, bizi üzmemekten başka bir şeye hizmet etmeyen bu gibi makaleleri yazmamaları için tavsiye ve temennilerimizi istirham ederim efendim."

Mirliva Osman Bey"

Hamide Hanım, "Çeşmenin başında duralım." deyince, faytoncu, nalsız ve tımarsız rahvan atların dizginlerine asıldı. Fayton dururken tekerlekler kardan kaymaya başladı. Kısa süreli bir heyecan yaşadılar. Atların reaksiyonundan cinslerinin rahvan olduğunu fark eden Talat Bey faytoncuya seslendi:

- Yahu eşkin at yok muydu, neden rahvan atları koş-tun faytona?

- Beyim, rahvan at her türlü zorlu işlere koşulabilir, susuzluğa uzun müddet dayanır, az yer, az uyur. Eşkin çok naziktir, her işe gelmez.

- Neyse senin bileceğin iş, deyip konuyu kapattı Talat Bey.

Daha önce Pierre Loti'de buluşmayı tercih eden Hamide Hanım, bu kez Ortaköy'ü seçmişti. Talat Bey, Hamide Hanım'dan önce faytondan inerek, ayağı kay-maması için Hamide Hanım'a elini uzattı. Centilmenlik örneği gösteriyordu Talat Bey. Hamide Hanım hâlin-den memnun görünüyordu. En azından dışarıya karşı öyle gösteriyordu. Hâlbuki kafasında onlarca tilki dolaş-ıyor ve tilkilerin birbiri ile çatışmaması için uğraşıyordu.

- Çok naziksiz Talat Bey, dedi Hamide Hanım.

- Artık aramızdaki resmiyeti kaldırsak ha, ne dersiniz?

Hamide Hanım bu fırsatı bekliyordu uzunca bir zamandır. Cevabı çok samimiydi. Göz kapaklarını yarım kapatarak gülümsedi.

- Tabi Talatçığım.

- Ha, işte böyle Hamide Hanım.

- Hani resmiyeti kaldırmıştık? diye Talat Bey'i tersle-di Hamide Hanım.

- Tamam güzelim, sözüyle beraber Hamide Hanım'ın kahkahasıyla azı dişleri görüldü.

- İşte böyle Talatçığım.

- Güzelim neden durduk burada? diye sordu Talat Bey.

- Talatçığım, bu çeşmenin adını biliyor musun?

- Hayır bilmiyorum. Ben buraya ilk kez geliyorum güzelim.

- Ben buraya her gelişimde şu gördüğün Saka Çeşmesinden su içer, yüzümü yıkarım. Buranın suyu harikaledir.

Saka Çeşmesi, diğer adıyla Hamidiye Çeşmesi, Ortaköy Camii'nin karşısındaki meydanda, Sütçü Ali Sokakındaki kahvehanenin yanındaydı. Kahvehanenin önünde oturanlar kafalarını Fransız usulü giyinmiş olan Hamide Hanım'a doğru çevirdiler. Belli ki buraları bilen birisiydi gördükleri bayan. Yalnız yanındaki adamın ürkek tavırlarına bir anlam veremediler. Gördükleri adamın giyiş tarzından bürokrat olduğunu tahmin etmeleri zor olmadı. Kesik yaka beyaz gömleğine kırmızı bir kravat takmış, setresinin sol üst cebinden yine kırmızı mendilinin ucu görünüyordu. Pantolon özenle ütülenmiş, ancak faytonda oturduğu için dizlerinin arkası kırıkmıştı. Talat Bey, hava soğuk olmasına rağmen palto giymemişti. Talat Bey kahvede oturanların bakışlarından rahatsız olmuş olmalı ki arkasını döndü. Hamide Hanım çeşmeden kana kana su içtikten sonra iki elini suyla doldurup yüzünü yıkamaya başladı. Bir, iki, üç, dört kez derken Talat Bey sıkılmıştı.

- Güzelim tamam mı?

- Dur Talat, ne acelen var? Şu suyun tadını doyasıya çıkarayım.

- İyi de güzelim, herkes bize bakıyor.

- Bakarlarsa baksınlar. Hiç mi kadın görmemişler?

Talat Bey giderayak ters düşmek istemiyordu. Susmayı ve Hamide Hanım'ın şımarıklığına biraz daha tahammül etmeyi yeğledi. Yaklaşık on beş dakika suyla oynaştı Hamide Hanım. Kendince yeter dediğinde Talat Bey kendisini kahvede oturanların bakışlarına perde yapmış bir vaziyette bekliyordu.

- Hadi gidelim Talatçığım, dedi Hamide Hanım.

- Şimdi nereye gitmeyi arzu edersin canım?

- Aaaaa, bak bozuşuruz ha. Hani buraları biliniyordun?

- Evet güzelim, bilmiyorum.
- O hâlde ben nereye dersem oraya gideceğiz. Bu güzel pazar gününü tek yerde mi geçireceğiz? Madem bilmiyorsun buraları, bilene uyacaksın.
- Peki güzelim, o zaman sana uyuyorum, diyerek Talat Bey alttan aldı.
- Bak Talatçığım, Cafe Jardin'e gidiyoruz.
- Nereye dedin, uzak mı gideceğimiz yer?
- Hayır Talatçığım. Ya ne biçim İstanbullusun sen, hiç gezmedin mi buraları?
- Bilmiyorum dedim ya, tamam sana uyuyorum, nereye diyorsan oraya gidelim.

Faytondan önce inen Talat Bey, bu defa faytona önce kendi bindi ve Hamide Hanım'ın faytona çıkmasına yardımcı oldu. Hamide Hanım faytoncuya nereye gideceklerini söyledikten sonra rahvan atlar şahlandı. Kısa süren yolculuk Ortaköy vapur iskelesinin başındaki Simon Kalfa Apartmanı'nın önünde son buldu. Faytondan indiklerinde Talat Bey, Hamide Hanım'ı takip ediyordu. Hamide Hanım apartmanın giriş kapısını eliyle ittikten sonra aşağıya doğru inen merdivenleri adımlarken Talat Bey, Hamide Hanım'ın hızına yetişmeye çalışıyordu. Cafe Jardin zemin kattaydı. Ortaköy'ün en meşhur yeriydi. Buraya İstanbul'un her yerinden hâli vakti yerinde olan, kalburüstü insanlar gelirdi.

Cafe Jardin'in çalışanları Hamide Hanım'ı tanıyorlardı. İçeri girer girmez üç garson Hamide Hanım'ı çevrelediler. Hamide Hanım her zamanki yerine, girişe göre sol taraftaki köşedeki masaya yöneldi. Peşinden garsonlar, garsonların peşinden de Talat Bey yürüdü. Hamide Hanım, lacivert kadife masa örtüsünün üzerindeki vazonun içerisinde bulunan gülleri koklayıp öyle oturdu sandalyesine. Mekân adıyla tezat olarak tasarlanmıştı. Otantik temalar ağırlıklıydı. Hamide Hanım'ın sandalyesinin arkasındaki duvarda Hereke tezgâhlarında yapılmış duvar halısı vardı. Ortadaki alana kütüğün üzerine Türk

usulü bir sini yerleştirilmiş, sininin içerisine nargile konmuş, etrafına da Karamürsel'den getirilmiş bambudan tabureler konulmuştu. Girişe göre sağ köşeye "u" şeklinde sedir yerleştirilmişti. Otantik havayı bozan şey dört adet masa ve sandalyelerdi.

İçeride oturanlar Osmanlı toplumunun bir kısmını yansıtıyordu. Masalardan birisinde Ortaköy meydanının arka tarafındaki Muallim Naci Caddesi'nin girişinde bulunan Ayios Fokas Kilisesi'ndeki ayinden çıktıktan sonra birer kahve içmek için gelenler oturuyordu. Sedirde, İstanbul'un yerlisi olduğu belli olan orta yaşlı iki kişi çaylarını yudumlarırken gazeteye göz atıyor, darülfünunda okuyan iki genç diğer masada satranç oynuyordu. Dördüncü masada ise etrafı gözetleyen, tavırlarıyla alenen "Ben buradayım" diyen kırk yaşlarında pala bıyıklı birisi oturuyordu.

- Hamide Hanım ne arzu ederler? diye sordu genç garson Simon.

- Ben kırmızı şarap alayım Simoncuğum.
- Beyefendi, siz ne arzu edersiniz?
- Ben de kırmızı şarap alayım.

Vakit ilerlemiş, Cafe Jardin'de muhabbet koyulaşmıştı. Kadehlerin birisi boşalıyor diğeri doluyordu. Talat Bey kur üstüne kur yapıyordu Hamide Hanım'a. Şarap içlerini öyle ısıtmıştı ki arada bir açılan camdan içeri vuran ayaz bile etkilemiyordu. İltifatların birbirini takip ettiği sohbetin konusu dönüp dolaştı Talat Bey'in Paris sefaretine gidişine geldi. Soru, Hamide Hanım'ın yarı çakırke-yif dilinden dökülüyordu:

- Evet Talatçığım. Asıl konumuza gelelim. Ne zaman gidiyorsun Paris'e?

- Kismetse on gün sonra.
- Beraber gidiyoruz değil mi?

Talat Bey, beraber gitme fikrine daha önce de sıcak bakmamıştı. Sonuçta Hamide Hanım evliydi. Çocuk da

vardı ortada. Üstelik Hariciyeye nasıl anlatırdı durumu? Ben evli bir kadınla beraber gidiyorum diye nasıl derdi? Kıyamet kopardı. Hem de Bahriye Nazırı'nın kızıyla birlikte. Yok, yok. Mümkün değildi.

- Ne o Talat, beni sevmiyor musun yoksa?
- Konuyla bunun ne ilgisi var güzelim?
- Nasıl yok, eğer beni seviyorsa karşımdaki erkek, elimden tutar ve götürür.
- Bak güzelim, şimdi götüremem seni. Hâlâ evlisin. Üstelik bir de çocuğun var.
- Ne o, benimle gönül eğlendirmek için mi birlikte-sin, hani ciddi düşünüyordun?
- Tabii ki ciddi düşünüyorum. Lakin önce boşanmış olman lazım biliyorsun.
- Problem sadece bu mu?
- Evet, asıl problem bu.
- Bak Talat, beraber gidelim Paris'e. Gidince baba-ma haber veririm, bir çırpıda boşanma işlerini hâller.
- Bu kadar kolay mı Hamide?
- Kolay tabii, daha önceki iki kocamdan da böyle boşandım.
- Osman Bey'in rızasını almayacak mısın? Yani ona boşanacağını söylemeyecek misin?
- Ne diye söyleyeyim? umurunda mı Osman'ın?

Evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Ertuğrul, İstanbul'dan ayrılarak yedi ay olmuştu. Süveyş Kanalı geçişindeki aksilikler ile arası kesilmeyen ziyaretçiler seyir programını altüst etmişti. Başka bir handikap daha vardı; mevsimler. Temmuz ayında seyre çıkan Ertuğrul'un ne zaman Japonya'da olacağı mevsimlere göre ve rüzgâr durumu göz önüne alınarak hesaplanmıştı. 1890 yılının Şubat ortalarında Yokohama'da olması gerekiyordu Ertuğrul'un. Fakat gemi hâlâ Singapur'da bekliyordu.

Süveyş'te havuzun boşalmasını bekleyen Ertuğrul, Singapur'da da havuzu bekliyordu. Baş bodoslamının kaplamaları değiştirilecek, direkleri tamirat görecekti. Yıldız ve Bahriye Nezareti, Osman Paşayı sıkıştırıyordu. İstanbul'dan, Bahriye Nezareti'nden gelen telgraf konuya bakış açısını göstermesi açısından çok manidardı. "Singapur'da Ertuğrul Fırkateyn-i Hümayunı Kumandanı Mir-liva Osman Paşaya" diye başlıyordu telgraf ve devamında;

"Grandi direğinin⁷⁸ durumu hakkında bazı uzun açıklamalar içeren mektubun açıklaması bilinen bir durumdu. Direğin ıskaçası üzerine diğer bir ıskaçaya daha ilave edildiği takdirde korkulacak bir durum olabileceği, o konudaki şifreli telgraflarına cevap önceden yazılmıştı. Bu yolla imalat dairesinden alınan ve bazı tarifleri içeren resimli belge zarf içine konularak gönderildi. Yazılmış tasarruflara uygun akla gelen kaynağın bir defada tam ve eksiksiz olduğu ve harekete geçilmesi konusunda gayret edilmesi..." diyordu.

Osman Paşa'nın hâlâ elleri titriyordu. Sinirleri tepesine çıkmıştı telgrafı okuyunca. Sırdaşını çağırdı kamarasına. Geminin Marko Paşa'sı, dert babası, insanların sırları konusunda oldukça ketum olan, "Mezara götüreceğim ve benimle beraber toprak olacak çok şey var." diyen, herkesi dinleyen fakat kendisinin özel hayatı konusunda hiç kimsenin bir şey bilmediği Baş Çarkçı İbrahim Bey'di sırdaşı. Osman Paşa ile baş çarkçının aralarının çok resmî olduğunu zannediyordu personel. Durum gerçekte öyle değildi. Çok samimiydiler. Ancak İbrahim Bey, iyi bir askerî terbiye almış, İngilizler haricindeki konularda nerede nasıl davranacağını çok iyi bilen bir subaydı. Aralarındaki bu samimiyeti kimseye belli etmezdi. Ne kadar samimi olurlarsa olsunlar, milletin içerisinde Osman Paşa'nın prestijini sarsacak bir söylem ve harekette bulunmazdı. Yalnız konuşurlarken bile "Kumandanım" hitabından asla imtina etmezdi.

Osman Paşa'nın kamarasındaki kanepede oturuyordu İbrahim Bey. Her zamanki gibi elinde fincan, çay içiyordu.

- Kumandanım, misafir sigaranız var mı? diye sordu İbrahim Bey.

- Olmaz olur mu baş çarkçım, senin için her zaman sigara ve çayım vardır.

- O hâlde birer tane tütürelim kumandanım. Yoksa şu Bahriye Nezareti sinirlerimizi iyice bozacak.

- Bozduğu kadar bozdu, dedi Osman Paşa ve çekmecesinden çıkardığı filtresiz sigaradan bir tane uzattı baş çarkçıya. Bir tane de kendisi aldı. Önce baş çarkçının sigarasını yaktı. Kendi sigarasını yaktığında derin bir nefes çekti.

- Baş çarkçım, ne demek oluyor bu? Gemide yaşayan biziz ve direğin nasıl tamir ettirilmesi gerektiğini söylüyoruz, hayır öyle yaparsanız yanlış olur, bizim dediğimiz gibi yaptırın diyorlar.

- Onlar oturdukları yerden her şeyi bilirler, bunu bilmiyor muydunuz?

- Tamam, biliyordum ama şimdiki durum farklı. İstanbul'da değiliz. İstanbul'dayken görüşüp yanlışlarını söyleyebiliyorduk.

- Peki, söylediğiniz zaman bir şey değişiyor muydu?

- Hayır, gene bildiklerini okuyorlardı.

- Madem öyleydi, şimdi neden üzülüyorsunuz kumandanım.

- Bilmiyorum baş çarkçım, bilmiyorum. Amma çok zoruma gidiyor böyle yapmaları.

- Asıl zorumuza giden bu olmamalı. Bakın acele edin diyorlar. Yani orada çok kaldınız, tamiratları çabuk bitirip bir an önce Japonya yolunu tutun diyorlar.

- O zaman buradakilere söylesinler ve havuzu boşaltsınlar, biz de tamiratı yaptıralım.

- Diyelim ki havuza çıktık ve tamiratlar tamamlandı. Hemen seyre çıkabilecek miyiz?

- Ziyaretçileri mi kast ediyorsun baş çarkçım?

- Geçen gün konuşmuştuk ya kumandanım. Eğer bir hafta sonra havuza çıkarsak tamirat, çıkışı müteakip on gün içerisinde biter. Geldik mi mart ayının ilk haftasına. Mart ayında buradan nasıl seyre çıkacağız?

- Bunu da anlatamadım İstanbul'a. Mart ayında seyre çıkılmamalı. Haziranı beklersek hem fırtınalar geçmiş, hem de uygun rüzgârı yakalamış oluruz dedim.

- Bekletmezler o zamana kadar. Bakın havuza çıkalım, ertesi günü işler bitmedi mi diye soracaklar.

- Diyelim ki martın ilk haftası seyre çıktık. Bu mevsimde Hong Kong'a kadar yelken ile seyir pek mümkün değil. Tam kapasite kömür ile 900 mil gidebiliyoruz. Singapur ile Hong Kong arasında bir limandan kömür ikmali yapmamız lazım.

- Saygon'da liman yapmamız lazım diyorsunuz.

- Evet, baş çarkçım.

- Nasıl olsa programın gerisinde kaldık. Ha şimdi çıkmışız, ha sonra. Ama emniyet cihetiyle hazıranda buradan hareket edip müsait rüzgârları yakalayabiliriz.

- Baş çarkçım, sen iyi bir denizcisin, nasıl makineci olmayı seçtin?

- Sormayın kumandanım, her insanın başına hayatında bir defa önemli kaza gelir. Anlayacağınız uzun hikâye. Başka bir zaman anlatırım.

İbrahim Bey, kaza kelimesini kullanınca Osman Paşa ikinci sigarasını yaktı. Ayağa kalktı, kamarasının lumbuzundan Singapur limanına doğru bakıyordu. Arkası İbrahim Bey'e dönüktü.

- Bu kaza her insanın hayatında bir defa mı olur, baş çarkçım? dedi alçak ses tonuyla.

Albay İbrahim Bey, Osman Paşa'nın neyi kastettiğini anlamıştı. Osman Paşa, evliliğinden bahsediyordu.

- Kaza olunca, kalanları kurtarmak için yapılabilecek her şeyi yapmak lazım kumandanım.

- İyi de İbrahim Bey, kazadan sonra sadece bir kişi mi çalışır?

- Eğer diğeri çalışmıyorsa, bazen öyle olur.

- İyi de çalışanın kadir kıymeti bilinmiyorsa ne olacak?

- Bu helvaya benziyor. Masada oturan helvayı yerken onun nasıl yapıldığını düşünmez değil mi?

- Helvanın malzemelerini hazırlayanı da düşünmez değil mi baş çarkçım?

Osman Paşa iyice açılmaya başladı. Sözleri sitem doluydu.

- İbrahim Bey, siz evlilikten ne beklediniz, neler istediğiniz gibi oldu?

- Şimdikiler "İşk"ı kalınlaştırıp "Aşk" olarak telaffuz ediyorlar. Birisini gördüklerinde yıldırım hızıyla âşık olduklarını düşünüyorlar. Bunu düşünenler hiçbir zaman "Maşuk" olamıyorlar. Çünkü aşk dediğiniz saman alevi kadar kısadır. Ya da mum alevini düşünün. Mum bitince bitiyor. Divan edebiyatına merakınız var mıdır kumandanım?

- Var tabi.

- Fuzuli'yi severim. Hani diyor ya:

"Beni candan usandırdı, cefadan yar usanmaz mı,
Felekler yandı ahımdan, muradım şemi yanmaz mı.
Kamu bimarına devay-ı derd eder ihsan,
Hiçin kılmaz bana derman, beni bimar sanmaz mı"

Yani adam karşılıksız bir sevdaya tutulmuş. Karşısındaki pas vermiyor. Adam âşık değil, adam sevdalı. Peşinden koşmuş yıllarca, lakin hatun bir defa yüzüne bakmamış.

- Peşinden koşmaya devam et mi diyorsun İbrahim Bey?

- Ben yapılabilecek her şeyin yapılıp yapılmadığını sorgulamadan önce, âşık mı yoksa sevdalı mı olduğuna karar vermek istiyorum.

Osman Paşa'nın gözleri doldu, çok geçmeden de göz-yaşları yanaklarından süzölmeye başladı. İbrahim Bey görmesin diye geriye dönmüyordu. Hâlâ ayaktaaydı Osman Paşa.

- İbrahim Bey, ikisi de yoksa, evlilik sadece mecburiyetten ibaretse?

- O zaman sevmeyi öğrenmek lazım.

- Ya sevmeyi öğrenmek için direnç görüyorsanız, ya istenmiyorsanız?

- Nereelerde direnç görüyorsanız oralarda taviz vermek lazım, orta yolu bulmak lazım.

- Ya orta yol bulunamıyorsa, saygı kalmadıysa?

- Sen yeteri kadar saygı gösterdin mi?

- Hem de fazlasıyla İbrahim Bey.

- Hiç mi görmedi, hiç mi anlamadı?

- Hiç, baş çarkçım, hiçbir zaman.

- Ne diye çocuk yaptınız kumandanım?

- Ortak bir şeyimiz olsun, belki o zaman evliliğinin farkına varır dedim.

- O hâlde daha da çok şey yapman lazım, daha çok çalışman lazım.

- Çocuğumun nasıl olduğundan dahi haberim yok baş çarkçım. Hamide Hanım'dan hiçbir mektup almadım. Telgraf çekip çocuğumuzun doğduğunu dahi haber vermedi. Ağabeyim tebrik için telgraf çekti. Hasan Hüsnü Paşa mektup yazdı, "Damat gözün aydın, nur topu gibi bir çocuğun oldu." dedi. Baş çarkçım, düşünbiliyor musun çocuğumun kız mı erkek mi olduğunu dahi söylemek kimsenin aklına gelmemiş. Ben de sora-

miyorum. Ağabeyime dahi soramıyorum. Söyler misin baş çarkçım, bu çekilecek çile midir?

Osman Paşa hıçkırarak ağlamaya başlayınca, baş çarkçı oturduğu kanepeden kalktı. Osman Paşayı lumbuzun önünden alıp sandalyesine oturttu. Kanepenin üzerindeki mendili alıp Osman Paşaya verdi. Anlaşılan Osman Paşa mendile devamlı ihtiyaç duyuyordu ve baş ucundan eksik etmiyordu. Kumandan ağlar mıydı? Kumandan normalde ayaktayken ağlar ama personele ağladığını belli etmezdi. Herkesin içindeyken kumandanın gözyaşları yüreğine akardı. Kumandanın gözyaşları sadece yalnızken dışarı boşalırdı. Bugüne kadar bunu becermişti, sırdaşına dahi göstermemişti gözyaşlarını Osman Paşa. Ama bugün ok yaydan çıkmıştı.

Haklıydı Osman Paşa. Hamide Hanım o kadar ilgisizdi ki, çocuğunun ismini dahi koymamıştı. Hasan Hüsnü Paşa bu işe de el atmış ve anlamlı bir isim vermişti torununa: "Yadigâr". Evet, o çok iyi bir damat, ancak çok nankör bir kız sahibiydi. Yadigâr, Osman Paşa'nın Hasan Hüsnü Paşaya yadigârıydı.

Osman Paşa sonuna kadar haklıydı. Fakat İbrahim Bey'in lügatinde yapılabilecek her şeyi yapmadan, denebilecek her şeyi denemeden evliliğin sona erdirilmesi yoktu. Karşısında kanserli bir vücut duruyordu ve kanser vücudun her yerini sarmıştı. Eğer kangren olsaydı, kangrenli parçayı alıp hayat kurtarılabilirdi. Öyle değildi durum. Doktor kanser teşhisi koymuştu bir kere. Gene de İbrahim Bey'in sunacağı reçete ömrü biraz daha uzatabilmekten ibaret olacaktı.

Durum vahimdi. Yani aslında evlilik çoktan bitmişti. Hasta yatağa düşmüş, tabipler el çekmiş, daha çok acı çekiyordu.

Bir aydır aramadıkları yer kalmamıştı Kızıtaşlıların. Ya kimse görmemişti Süreyya'yı ya da görenler sırta kadem

basmışlardı. Daha bir ay önce gözlerinin önünde duruyordu Süreyya. Düğün sofrası kurulmuş, yenilip içilmiş, sıra eğlenmeye gelmişti. Kızılaş Köyü'nün tüm âdetleri yerine getirilmişti, halay çekildi, Süreyya ve Şinasi halaya katıldılar. Süreyya, annesiz düğün yapmasına rağmen etrafa mutluluk gülücükleri saçsa da, Süreyya'nın yüzündeki gülümsemenin içten olmadığını Şinasi dâhil herkes biliyordu. Takati kalmayana kadar eğlendi Süreyya.

Gece yarısı köy meydanındaki eğlence sona erdiğinde, evli evine köylü köyüne denildi. Şinasi yayan, Süreyya at sırtında babasının Şinasi'ye yaptığı yeni evlerine getirildi. Süreyya hâlâ mutluluk gülücükleri dağıtıyordu. Âdetler gereği Şinasi gelinin attan inmesine yardımcı oldu. Süreyya attan inince kapı eşiğine konmuş olan tabakların üzerine basıp kırdı. Eve önce Süreyya girdi. Kapıyı arkadan kapattı. Âdet üzere Şinasi kapıyı çaldı ve yeni gelin kocasına ilk kez evinin kapısını açıp karşılamış oldu.

- Hoş geldin, dedi Şinasi'ye.

- Hoş bulduk, diye karşılık verdi Şinasi, çekingen bir tavırla.

Biraz sonra Süreyya yatak odasına geçecek, Şinasi yatak odasının kapısını vurup içeriden "Buyur" denince içeri girecek ve Süreyya'nın duvağını açarken gerdanlık hediye edecekti. Seremoni devam ediyordu. Süreyya yatak odasına geçti. Kapıyı arkadan kilitledi. Mutluluk gösterisi buraya kadardı. Annesinin evi terk etmeden önce hazırlayıp bıraktığı ağır çeyiz sandığını ses çıkarmadan kapının arkasına itti. İçeri girişi imkânsız bir hâle getirmişti Süreyya.

Odadan "Buyur" sesi gelmeyince Şinasi iyice sabırsızlandı. Terlemeden elindeki gerdanlık ıslanmıştı.

- Süreyya, artık girebilir miyim? dedi Şinasi.

Süreyya gelinliğini çıkarmış, günlük kıyafetini giyiniyordu.

- Az daha bekle Şinasi. Bileziklerimi çıkarıyorum.
- Tamam Süreyya, bekliyorum.

Şinasi daha çok bekleyecekti. Süreyya kafasındaki planı harfiyen uyguluyordu. Gerçekten de bileziklerini çıkarmış, düğünde takılan paralarla beraber bir bohça yapmıştı. Yatak odasının çift penceresinden tarlaya doğru bakan camı açtı. Biraz sonra ayaklarını tarlanın çamurlu yumuşak toprağında hissetti. Çamura bata çıka bütün gücüyle koşmaya başladı.

Bir aydır arıyorlardı Süreyya'yı. Yalta'ya kadar indiler. Postaneye herhangi bir şey bırakıp bırakmadığını sordular, uğramamıştı bile. Daha önce İstanbul'a kaçarken takip ettiği yolu izlediler. Sinop'a giden gemilerin dönüşünü beklediler. Sordular, soruşturdular. Gören, bir izine rastlayan kimse çıkmadı. Profesyonel bir asker gibi peşinde hiçbir iz bırakmamıştı Süreyya.

Mineye sordular: "En yakın arkadaşydın, Süreyya'nın dert ortağıydın, sen Süreyya'nın nereye gittiğini bilirsin." dediler. Mine de bilmiyordu.

İstanbul sıkıştırıyor, Osman Paşa ise mevsimin seyir için uygun olmadığı konusunda ısrar ediyor, Singapur'dan ayrılmak için haziran ayının beklenmesi gerektiğini söylüyordu. İstanbul ile Osman Paşa'nın tarih konusundaki sürtüşmesi devam ederken, Ertuğrul, Singapur'da taş havuza alındı. Ertuğrul'un baş bodoslama kaplamaları Singapur'dan alınan tik ağacı ile değiştirildi. Bununla birlikte grandi direği ile fırtınada hasar gören diğer kısımlar da onandıktan sonra havuzdan inen Ertuğrul'un karinası suyla yeniden buluştu.

Sürtüşmenin diğer nedeni gemiye gelen ziyaretçilerdi. Ziyaretçilerin ardı arkası kesilmiyordu. Cızak Doğu'nun halkı gemiden ayrılmak da istemiyordu. Singapur'da hediye alması yasaklanan personele gemiye gelen hediyelerin gemi ambarlarına konması şartıyla "hediye alma"

izni verildi. Çünkü verilen hediyelerin kabul edilmediğini gören ziyaretçiler zabıtların yakasına yapışıyor, sonra da küsüyorlardı. Gemideki seyyar malzemelere de sahip çıkmak zorlaşmıştı. Ziyaretçilerden bir kısmı "hatıra" deyip gözüne ne kestirse alıp gemiden öyle çıkıyordu. Singapur'dan hemen ayrılmak seyrin amacına da ters düşüyordu. Bundan daha iyi propaganda aracı olamazdı. Singapur'da devlet en güzel şekilde tanıtılmış, halkın İngiliz, Portekiz ve Hollandalıların sömürgesinden kurtulması gerektiği yönünde propaganda yapılmıştı. Ziyaretçi akını bitmeden Singapur'dan ayrılmanın ziyaretçilerin vefasına saygısızlık olacağını değerlendiriyordu Osman Paşa.

Ertuğrul, yaptığı propagandanın yanında Türk bahriyesinin ve bahriyelilerin üstün özelliklere sahip olduğunu da göstermişti. Ertuğrul'un her bireyi halkın kalbinde ayrı bir yer etmişti. Singapur 1819'dan beri ilk kez olay çıkarmayan, taşkınlık yapmayan, sokakta kavga etmeyen denizciler görmüştü ve bu denizciler bizim denizcilerimizdi. Bu sükûnet havasından oldukça memnun kalan üs komutanı teşekkürlerini defaten Osman Paşaya ilettiler. Osman Paşa da Singapur halkının ve üssün misafirperverliği için üs komutanını makamında ziyaret ederek teşekkürlerini bildirdi.

Seyir tarihi konusundaki sürüşmeden İstanbul galip çıkınca Ertuğrul'un da Singapur'a veda etme zamanı gelmiş oldu. İstanbul'da ne olup bittiğini gelen telgraflardan anlamaya çalışıyordu Osman Paşa. Biraz daha kalmak için ısrar etmenin anlamı kalmamıştı.

- Vira demir, demenin vakti gelmişti.

Singapur'dan sonraki liman Hong Kong olacaktı plana göre. Ancak rüzgâr durumu planın revize edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştı. Saygon uygun bir limandı. Ertuğrul 3 Mart 1890'da Singapur'dan demir alarak Saygon'a müteveccihen seyre çıktı.

Seyrin üçüncü gecesi kuvvetli poyraz nedeniyle makine ile seyreden Ertuğrul saatte sadece üç mil gidebiliyor-

du. Mecburen iskele tarafa dönüşle rota Siyam Körfezi'ne çevrildi. Sancak baş omuzluktan ufuk görünmüyor, sadece şimşeklerin gözleri alması görölüyordu. Fırtına iyice şiddetlenmiş, dalgalardan dolayı Siyam Körfezi'ne doğru seyir yapmak imkansızlaşmıştı. Rotanın tekrar iskeleyle dönüşle Singapur'a doğru alınmasına karar verildi. Geminin iskele taraftan dönüşü kolay olmayacaktı. Baş bodoslamaya vuran dalgalar beş metreyi geçiyordu. Dalgalar havaya kalkıp baş güvertede yelpazeleniyordu. Bazen de dalgalar köprü üstünde patlıyor, görüş imkânsızlaşıyordu. Kumandayı Osman Paşa aldı:

- Alesta, Orsa Alabanda Tramola⁷⁹.

- Laçka iskota⁸⁰ filok⁸¹, laçka⁸² kontrafllok, laçka prua, lava mizana.⁸³

Gemi, üzerinde yol olmadığı için kumanda dinlemiyordu. Gemi tornistan gezmeye başladı. Dümen aksi istikamete alındı. Faydası olmadı. Yalpa müşiri⁸⁴ yine sona dayanmıştı. Ertuğrul beşik gibi sallanıyordu. Yeni kumandalar duyulmaya başlandı. Binbaşı Cemil Bey rüzgâr altına dönmeyi teklif etti. Teklif, tehlikeli manevra olarak değerlendirildi ve reddedildi. Süvari Yarbay Ali Bey, Baş Çarkçı İbrahim Bey'den son can simidi olan makinenin ne zaman hazırlanacağını sordu. Evet, makine son can simidiydi. Makinenin hazırlanması biraz vakit aldı. Bir saat sonra makine hazırды. Makine kumandası ile rota tekrar Singapur'a doğru çevrildi. Dalgalar bu kez geminin kıç tarafından geliyordu, gemi rahatladı.

Malaka yarımadasına yaklaşan Ertuğrul, rotayı tekrar kuzeydoğuya Saygon'a doğru çevirdi. Ertesi gün kuvvetli yağmur ve peşine fındık büyüklüğünde dolu yağmaya başlayınca personel rahat bir nefes aldı. Güvertede dolan dolu taneleri dört-beş santimlik bir tabaka oluşturmuştu. Dolu yağışına bu kadar çok sevinilir miydi? Evet, sevinilirdi çünkü bu, fırtınanın geçtiğinin habercisiydi.

Singapur'dan çıkış için haziran ayı beklenilmemişti. Ertuğrul'un çektiği sıkıntılar bununla bitmeyecek gibi görölüyordu.

Ertuğrul, 10 Mart 1889'da İngiliz idaresi altında olmayan, Fransızların hâkim olduğu Saygon Limanı'na demirledi. Saygon'a Ertuğrul'dan önce sekiz gemilik, bir amiral idaresinde olan Çin'e ait bir filo da gelmişti. Ertuğrul filoyu 17 pare top atışı ile selamladı. Çin filosu da aynı fırtınaya yakalanmış, Saygon'a sığınmıştı. Çin gemilerinden birisinin filikası ile üç personeli denize düşmüş ve kaybolmuştu.

Mevsim uygun olmamasına rağmen yine uzak yerlerden Ertuğrul'u ziyarete gelenler vardı. Doğu Türkistan Türkleri, Çin Müslümanları, Annam'ın güneyinde yaşayan "Çam" isimli Müslüman kabileler ziyaretçilerin bir kısmıydı. Saygon'da Ertuğrul'u on beş bin kişi ziyaret etti. Çinli amiral Ertuğrul'un hikâyesini duymuş ve Ertuğrul'u ziyarete gelmişti. Çin filosunun komutanı, Osman Paşaya Çin limanlarına da uğramalarını söyledi. Osman Paşa bir an önce Japonya'ya gitmeleri gerektiğini söyleyince amiral çok üzüldü. Çünkü Çin-Japonya ilişkileri hiç iyi değildi. Ertuğrul, Saygon'da on gün kaldı. Kömür ve yiyecek ikmalini müteakip 20 Mart 1889'da Saygon'dan Hong Kong'a müteveccihen ayrıldı.

Saygon'dan hareketin ikinci günü akşamına doğru rüzgâr güneybatıya döndü. Bütün yelkenler açıldı, yedi mil sürat yapılmaya başlandı. Her şey yolunda gidiyor-ken serdümenin raporuyla, köprü üstü bir anda buz kesti. Geminin sancağa dönüşünde sorun yoktu, dümen iskeleye basılınca gemi dümen dinlemiyordu. Baş çarkçı köprü üstüne çağrıldı, herkes arızanın nedenini tartışmaya başladı. Süvari Yarbey Ali Bey önce barometreye baktı, barometre 761'i gösteriyordu. Seyir defterini açtı, barometre değeri dört saat içinde 18 mm. düşmüştü. Ali Bey dümbünü alıp pruvaya doğru baktı. Hemen Rehber-i Deryayı karıştırmaya başladı. Osman Paşa da köprü üstüne gelmişti. Durumu sorunca, Yarbey Ali Bey dümende problem olmadığını, geminin tayfunun merkezine doğru gitmekte olduğunu söyledi.

Deniz rüzgâra tabi olarak bir daire hâlinde ve saat yelkovanı istikametinde dönüyordu. İşte dümenin sancağa kumanda edip iskeleye kumanda etmemesinin nedeni buydu. Ertuğrul fırtınanın merkezine yakındı. Makinenin hazırlanması emri verildi. Makine hazır olana kadar kumandalar peşi peşine sıralandı. Personel yelkenleri sarmak için direklerle doğru koşarken baş taraftan çok şiddetli bir ses geldi. Ortadaki flok yelkeni ortasından bıçakla kesilmiş gibi yarıldı. Müteakiben pruva ve kontra babafingo⁸⁵ çubuğu ile beraber parçalanarak aşağı doğru sarktı. Gabya yelkeni⁸⁶ de iki yerinden yırtılmıştı.

Barometre 754'ü gösterdiği sırada, makine hazır raporu geldi. Makineye tam yol verildi. Fırtınanın merkezinin etrafından dönüldü. Mevki atıldığında Saygon'a 790 mil mesafede bulunduğu anlaşıldı. Saygon'a tekrar dönmekten başka çare kalmamıştı.

25 Mart 1890'da tekrar Saygon Limanı'na demirlendi. Yelkenlerin ve kırılan çubuğun tamiri on dört gün sürdü. 8 Nisan 1890 Pazar günü akşamı ikinci defa Saygon'dan Hong Kong'a doğru ileri harekete geçildi.

Ertuğrul, 15 Nisan 1890 tarihinde fırtınalı bir günde Hong Kong Limanı'na demirledi. Daha önce karşılaşılan Çin filosu da Hong Kong'a demirlemişti. Hong Kong limanında iki İngiliz savaş gemisi de vardı. Ertuğrul her iki filoyu da top atışıyla selamladı. Çin amirali, yeniden Ertuğrul ile karşılaşmaktan dolayı sevinçliydi. Ertuğrul personelinin Çin gemilerini gezmeye davet etti. Çin gemilerini ziyaret eden Ertuğrul personeli Çinli denizcilerle kısa sürede kaynaştı.

Hong Kong limanı, resmî ziyaretler, misafirler ve sokaklarda dolaşan korsanlar dışında "Yedinci Bölük" esprileri ile anılacaktı. Gemide dört güverte ve iki makine olmak üzere altı bölük vardı. Yedinci bölük ise farelerdi. Singapur'da havuzdayken gemiye fareler hücum etmiş, fare yakalayana izindi, para ödülüydü derken fare-

lerin sonu gelmemiştir. Alçı ile hamur karıştırılıp bir köşeye konup, yanına da su konuyordu. Alçıyı yiyen fare suya hücum ediyor, midede taşlaşan karışım fareyi hazımsızlıktan öldürüyordu. Bu yöntem de farelerin sonunu getirmedi. Çünkü farelerden bir çift, ayda dört yüz elli, yılda altmış bin adet çoğalabiliyordu.

Çinlilerden öğrenilen yeni metot işe yarayacaktı: Beş on fare yakalanarak tel bir kafese hapsediliyordu. Aç bırakılıp sadece su veriliyordu. Üç beş gün açlığa tahammül eden fareler dayanamayıp birbirleri ile kavgaya tutuşuyor, birbirlerini yiyorlardı. On beş gün sonra canlı iki adet yamyam fare kalıyor ve bu fareler gemi içine salınıyordu. Gemiye salınan bu fareler hemcinslerini yiyordu. Böylece farelerden kurtulma yolu bulunmuştu.

Ertuğrul 22 Nisan 1890'da Hong Kong'dan Nagazaki'ye müteveccihen hareket etti. Osman Paşa, İstanbul'a yazdığı mektuplarda Hong Kong'dan sonraki seyahatine dair malumatı İstanbul'da Ceride-i Bahriye dergisinde yayımlandı:

"Hong Kong'da İngilizlerden pek ziyade ihtimam görmüş idim. Valiye viziteye çıktığım gün kaleden atılan top- larla mükemmel bir bandonun millî marşımızı çalışı ve bir bölük Haylenderlerin istikbali pek mutantan idi. Saygon'da tesadüf ettiğimiz sekiz zırhlıdan ibaret Çin donan- masına ikinci defa olarak burada tesadüf etmiştik. Zabi- tan ve askerleri görülecek şeylerdi. Oradan kıyamdan sonra Formoza Kanalı'nı geçinceye kadar tesadüf olunan güzel havalarda denizin ortasında gördüğümüz binlerce Çin balıkçı kayıkları zikre sezadır. Bunlar o derece çoktu ki sefinenin yolunu bazen sekiz on kerte (bir dairenin muhiti otuz iki kertedir. Yani bir kerte on bir derece on beş dakikalık bir daire kavsidir) tebdile lüzum görür ve bazen de stop etmeye mecbur olurduk. Formoza'yı geçip de Nagazaki'ye yol verildikten sonra hava acayıpleşti. Esen rüzgâr takarrür edinceye kadar köprü üzerinde idim. Ancak saat sekizde iskele baş omuzluğunda kara- yelde karar kıldı. Yan yelkenleri yaydırarak aşağıya indim.

Alessabah havanın fenalaştığı haberi geldi. Yukarı çıktığımda etrafı pek fena buldum. Koca Ertuğrul başından esen rüzgârı hiç sevmiyordu. Biraz daha devam ettikse de alaim fenalaştı. Kömür hesabımıza uymadı. Çin'in Fuço tersanesi olan Men şehri ağzındaki mersaya kırk mil mesafede idik. Oraya bocaladık akabinde rüzgâr bir bindirdi ki, yarım saat evvel iki mil gitmeden Ertuğrul, floklar, yan yelkenler, pruva ve gabya üzerinde olduğu hâlde on bir mil koşarak dört buçuk saatte bizi Mersa'ya attı.

Orada on gün bekledik. Nudikleri Çin memleketine gönderdim. Çin Amiralı Pin (O tarihten on sene sonra vukubulan Çin-Japon muharebesinde donanması mağlup olduğu için intihar etmiş olan Amiral Ping'dir.) orada imiş, bir mektup yazdım. Muavenet etti. Beş gün içinde bir Çin ganbotuna rapten iki yüz ton kömür gönderildi. Getiren geminin kaptanına münasip bir hediye verdim. Muri Bey'in hizmeti de teşekkürle seza idi. Onu da hediye bırakmadım. O hava beş gün devam etti. Hatta olvakit Formoza Kanalı'nda iki geminin zaî haberini aldım. Cenab-ı Hakk'a şükrü peravan ederek onuncu günü müsait hava ile kalktık."

Küçük bir bavul hazırlamıştı Hamide Hanım. Bavulun içerisinde sadece Paris'e kadar lazım olacak eşyaları vardı. "Yanına fazla eşya alma, lüzum olacakları Paris'ten alırsın." demişti Talat Bey. Hamide Hanım, biraz sonra tanıdıkları ile vedalaşıp konaktan ayrılacaktı. Bakıcı Yadigâr'ı hazırlıyordu. Çocuğu bırakmaya vicdanı el vermemişti Hamide Hanım'ın. Kim ne der, arkasından kim ne düşünür umurunda değildi. Varsa yoksa kendi hayatıydı önemli olan.

Semiha da gelmişti Osman Paşa'nın evine. Ama geliş sebebi Hamide Hanım'ı uğurlamak değildi. Yeğenini, Osman Paşa'nın Yadigâr'ını son bir kez görüp koklamak için gelmişti.

Hasan Hüsnü Paşa'nın evde olmadığı bir günü seçmişti Hamide Hanım. Paşa, Abdülhamid ile görüşmek için bugün Yıldız'a gidecekti. Hamide Hanım, babasıyla

konuşmuyordu artık. Hasan Hüsnü Paşa, Hamide Hanım ile köprüleri atmıştı. Torununu görmek için eve adam gönderip bakıcıyla beraber aldırıyor ve ertesi gün tekrar geri gönderiyordu. Nasıl olsa Hamide Hanım Yadigâr'ı emzirtmiyordu.

Semiha, Yadigâr ile oynayıyordu. Hamide Hanım'ın son hazırlıkları tamamlaması için hazırlanmasından vakit kazanmıştı. Evin içi oldukça gürültülüydü. Kapı çalınıyor ama kimse duymuyordu. Postacı içeriden gelen sesleri duyduğu için kapıya vurmaya devam ediyordu. Kapıya vurulduğunu mutfığa su almaya giden Albay Reşit Bey'in eşi Hülya Hanım duydu. Kimsenin duymadığını anlayan Hülya Hanım kapıyı açtı. Postacı bir zarf uzattı. Hülya Hanım zarfı alıp içeri girdi. Bu bir mektuptu. Üzerindeki yazıdan mektubun Singapur'dan geldiği ve Hamide Hanıma yazıldığı görülüyordu.

Hamide Hanım, Osman Paşa'nın çalışma odasında idi. Kendisine ait herhangi bir eşya kalıp kalmadığına bakıyordu. Hülya Hanım zarfı Hamide Hanım'a teslim etti. Hamide Hanım hayretler içerisinde zarfa bakıyordu. Evet, mektup Singapur'dan kendi adına gönderilmişti. Hamide Hanım, Osman Paşa'nın çalışma masasına oturdu. Çekmeceyi karıştırıp zarf açacağını buldu. Zarf açacağı bile Osman Paşa'nın deniz sevgisini gösteriyordu. El tutma yerinde bir gemi resmi ve çipa vardı zarf açacağının üzerinde. Zarfı açtı Hamide Hanım. Mektup Osman Bey'den geliyordu. Hamide Hanım heyecanlandı. Hayatında ilk kez mektup alıyordu. Mektuplaşmak Hamide Hanım'ın tarzı değildi. Nabızı hızlandı. Bir anda sırtından aşağı soğuk ter boşaldı. Mektubu okumaya başladı Hamide Hanım.

"Hamide Hanım,

Hamide Hanım diye hitap etmek mecburiyetinde kaldım. Böyle olmasını hiç ama hiç istemezdim. Sana karıcığım, çocuğumun sevgili annesi diye hitap etmeyi ne

kadar çok isterdim bilemezsin. Ama ne yapalım, hayatta her şey insanın istediği gibi olmuyor. Hayatta insanın başına gelen her şeyden ders çıkarır bir şeyler öğreniriz. Bu evlilikten öğrendiğim şey 'Beklenti içerisinde olmak gerektiği'dir.

Beklenti içerisinde değilim artık. Bundan sonra da olmayacak. Daha çocuğunun cinsiyetini ve ismini karısından duymamış bir adam nasıl beklenti içerisine girebilir ki?

Ben bunları 'Hak etmedim' de diyemiyorum. Buna karar vermem mümkün değil. Evliliğin vuku şekli nasıl olursa olsun, evlilik müessesesine saygı duymaya ve icapları her neyse yerine getirmeye gayret ettim. Hep verdim, ama bir şey alamadım karşılığında. Zamana bıraktım her şeyi, belki düzelir, belki çocuk her şeyi düzeltir, belki sana kıymet veren karşısında vicdanında bir kıpırdama oluşur dedim. Olmadı.

uzunca bir zaman çocuğumuzun adının ne olduğunu kimseye sormadım. Ancak babanla, yani Bahriye Nazırı ile, yani bana 'damat' derken yüreğinden söyleyen, beni el üstünde tutan kişi ile mektuplaştım ve çocuğumun adının Yedigâr olduğunu söyledi. 'Osman, damat, bu senin yadigârın' dedi. Bahriye Nazırı olması ve aramızda komuta ilişkisi olması yüzünden kendisine bir türlü 'Baba' diyemedim. Bunun ıstırabını yaşıyorum. Ama o benim gerçek babam gibidir, bir fark görmüyorum. Kendisine bu işin yürümediğini, elimden gelen her şeyi yaptığımı söyledim. Ancak, her ne kadar ona 'Baba' diyememiş olsam da o bir kez daha babalık yaptı. Zamana bırakmam ve her şeyin düzelebileceği ihtimalini önüme koydu. Bir kez daha babamı dinledim.

Hariciye'deki dostlarımdan da mektuplar aldım. 'Dost acı söyler' dediler ve her şeyi ortaya döktüler. Pazarı çıkarılmamış iplik kalmadı. Ben burada fırtınalarla boğuşurken, ben burada sırtımda tonlarca yük ile denizde dolaşırken İstanbul mevsimin tadını çıkarıyormuş.

Benim görevim, evlilik müessesesinin yürümesi için çalışmak, çaba sarf etmektir. Görevimi yaptım. Bu iş nihayetlendirmek istiyorsan, bu iş yürümeyecek diyor-

san, bunun da bir yolu, bir adabı, bir usulü olmalıdır. Böyle yapmak lazım. Ben önünde bir engel değilim. Olamam da. Bunu sana yapamam da. Zoraki olmaz.

Hamide Hanım, şimdiye kadar hürriyetini elinden alma çabam hiç olmadığı gibi, şimdiden sonra da olmayacak. Kararının bu müesseseyi idame ettirmek olacağı zannında değilim, ama böyle bir şey düşünsen dahi testi kırılmış, gururum rencide edilmiş durumdadır. Bahriye evliliğimizin durumunu konuşuyordu ama hasar almamıştık. Şimdi ise Hariciye konuşuyor. Şimdi çok farklı bir noktaya gelmiş. Hariciye'de itibarım kalmamış. Bir askerin başı öne eğilmez. Ona her zaman kafasını dik tutmasını öğretmişlerdir. Eğer devam edelim, bu iş yürüsün dersin ben başımı öne eğdirmem. Benim için bu izdivaç bitmiştir, üniformamı hep gururla taşıdım, şerefle taşıdım. Beyaz urbamın üzerinde hiç kimse bir leke bulamaz. Leke bulaştırmam. Şeref askerin şiarıdır. Bu güzel ocakta bunu öğrendim.

Her şeyi adabına usulüne göre yapmanı tavsiye ederim. Evliliğimiz boyunca senden ilk kez bir şey isteyeceğim. Bunu lütfen çok görme bana. Yedigâr'ımı evde, babanın yanında, yani benim babamın yanında bırak, dönüşte babam teslim etsin bana. Onu seveyim, koklayayım. Bunu istemeye hakkım olduğunu zannediyorum.

Ölümlü dünya, ne olur ne olmaz. Eğer sağ salım dönemezsem ben hakkımı sana helal ettim. Senin de hakkın geçmiştir, sen de helal et.

Osman"

Hamide Hanım ilk kez, hayatında ilk defa pişmanlık gözyaşlarıyla tanıştı, umursamanın ne olduğunu ilk kez hissediyordu. Mektubu çekmeceye koyarken kırmızı kaplı bir kitap ilişti. Gözyaşları görüşünü kısıtladığından defteri ancak iki hamlede tutabildi. Defter, Osman Paşa'nın hatıratıydı. Günü gününe tutulmuş bir günlük değildi. Osman Paşa hayatındaki önemli olayları not etmişti. Hamide Hanım, Osman Paşa'nın böyle bir alışkanlığı

olduğunu bilmiyordu. Defterin sayfalarını çevirmeye başladı. Osman Paşa her olay için bir başlık atmıştı sayfalara. Teğmen çıktığı günden başlamıştı yazmaya. Sayfaları gözyaşları içinde çeviriyordu Hamide Hanım. "Mesut gün, izdivaç" başlığını görünce durdu. Okumaya başladı. Osman Paşa ne kadar mesut olduğundan, Hamide Hanım'ın güzelliğinden, bu izdivaçtan beklentilerinden, eşine nasıl güzel davranacağından, ona neler vermek istediğinden ve çocuk planlarından bahsediyordu. Hamide Hanım yüreğine ikinci darbeyi aldı. Dünya Hamide Hanım'ın çevresinde dönmeye başladı. Ayağa kalkmaya kalkışınca olmadı, tekrar sandalyesine oturdu. Bundan sonraki sayfaları okumaya cesaret edemedi. Kapiya vurmada giren Semiha, Hamide Hanım'ı ağlıyor bir hâlde bulunca lafı giydirmekte gecikmedi.

- Ne o Hamide Hanım, bizleri geride bırakmaya dayanamadın mı yoksa? dedi alaycı bir ifadeyle.

Hamide Hanım, Semiha ile ağız dalaşına girecek durumda değildi. Zamanda yolculuğa çıkmış, çok çabuk geçen uzun yılların hesabını yapıyordu. Hayatında kendisinden daha değerli bir şeyin olduğunu hiç hesaba katmamış, birisine bağlanmanın ne demek olduğunu bilmeyen, hep yaşayan ancak hiç yaşatmamış olan Hamide Hanım kendisiyle yaka paça olmuştu. Perişan olması için yarım saat yetmişti. Ağlıyordu Hamide Hanım. Pişmanlık gözyaşları başka bir şeye benzemiyordu. İçerisinde derin bir artezyen kuyu vardı ve birisi oradan durmaksızın su çekip dışarı boşaltıyordu âdeta. Kalbinin ritmi bozuldu. Aritmiler başladı. Kalbi arada bir tekliyor, vücudunun ihtiyacı olan kanı pompalayamıyordu. Arada bir nefesi kesilmeye başladı. Semiha hâlâ cevap bekliyordu Hamide Hanım'dan.

- Sefir karısı olacak Hamide Hanım bize cevap vermeye tenezzül bile etmiyor demek, dedi Semiha. Semiha'nın ikinci salvosu da boşa gitti, hedefi tutturamadı.

Hamide Hanım cesaretini toplayıp sayfaları çevirmeye başladı. En son sayfaya gelmişti ki Semiha'nın üçüncü salvosu topun ağzından çıkmış, fem alevi Hamide Hanım'ın yüzünü yakmıştı.

- Anlaşıldı Hamide Hanım, seni kendi derdinle baş başa bırakayım. Yadigâr'ın su kabını nereye koyduğunu sormaya gelmiştim zaten, dedi Semiha.

- Buraya gelir misin Semiha, dedi Hamide Hanım. Şok olma sırası Semiha'daydı. Hamide Hanım'dan ilk kez içerisinde sertlik olmayan, tepeden bakış olmayan bir cümle ve emir yerine rica içeren bir cümle duymanın şaşkınlığıyla Hamide Hanım'ın yanına yaklaştı Semiha.

- Bir sandalye al ve yanıma otur lütfen, dedi Hamide Hanım.

Lütfen kelimesini de Hamide Hanım'ın ağzından ilk kez duymuştu. Bu kelime Semiha'yı ricaya karşılık vermeye sevk etti. Sandalye alıp Hamide Hanım'ın yanına oturdu. Osman Paşa'nın hatıratının son sayfasını açtı Hamide Hanım. Semiha ile beraber okumaya başladı. Başlık, "Ben gidiyorum, geride kalanlar mesut olsun." idi.

"İki gün sonra Japonya Seyrine gidiyorum. Biliyorum ki arkamdan uğurlayacak bir karım olmayacak. Biliyorum ki peşimden gözyaşı dökcek, beni hasretle bekleyecek bir karım olmayacak.

Yüreğime gömdüm her şeyi. Bu ilk defaki inkisarı hayalim değildir. Dertler insanı olgunlaştırır diye boşuna dememişler. Ben yandıkça olgunlaştım, dertler arttıkça olgunlaştım.

Ben gidiyorum, bana mesut olmayı çok görenler umarım mesut olurlar. Döner miyim bilmiyorum. İçimde tuhaf hisler var. Sanki bu uzun seyir son seyrim olacak, sanki bir daha denizlere açılmayacağım gibi geliyor. Doğacak çocuğumu görmek kısmet olur mu bilmiyorum. Erkek olursa isminin Ferhat, kız olursa Leyla olmasını ister ve peşinde de Allah'ım, Ferhat'ıma bir Şirin, Leyla'ma da bir Mecnun ver ileride, bu efsaneleri çok din-

ledim ama nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum, ben yaşamadım, sen onlara yaşat diye dua edeyim istedim.

Ama kısmet, ben gidiyorum. Kalanlar mesut olsun."

Okudukları Hamide Hanım'a son darbeyi indirmiş ve nakavt etmişti. Sandalye yana devrilirken Hamide Hanım Semiha'nın ayaklarının dibine yığıldı. Semiha çılgılık attı.

- Çabuk buraya gelin, Hamide bayıldı.

Semiha'nın canhıraş çılgılığını duyan herkes odaya toplandı. Hülya Hanım'a bugün mutfağın yolu su almak için bir kez daha görüldü. Odanın içinde tam bir panik havası yaşanıyordu. Hamide Hanım'ı kendine getirmek için her yola başvuruluyordu. Odanın penceresi açılıp havalandırıldı. Hülya Hanım getirdiği suyu Hamide Hanım'ın kafasından aşağı boca etti. Beş on dakika geçtikten sonra Hamide Hanım gözlerini açtı. Yarı açık gözleriyle birisini arıyordu sanki. Odadakileri tek tek gözden geçirdi. Baygın bakışlarını Semiha'ya çevirdi.

- Yedigâr'ımı getirir misin, emzirmek istiyorum.

**

650 mil mesafedeki Nagazaki seyri de çok sıkıntılı geçti. Pruvadan alınan deniz Ertuğrul'u çok salladı. Günlerce devam eden sallantılara Kurban Bayramı'nın üçüncü günü şafak sökerken Nagazaki kıyılarını gören ikinci bölük komutanı, bahşişini almak üzere Osman Paşa'nın kamarasının kapısına dayandı.

Nagazaki'den kömür alındı ve dört gün sonra 390 mil mesafede olan Kobe Limanı'na demirlendi. Ertesi gün yine makine kumandası altında seyre çıkıldı ve bir karanlık gecenin saat üçünde Kobe'ye vardı Ertuğrul. Seyrin son durağı Yokahama'ya 350 mil kalmıştı.

Ertuğrul, Kobe'de bir hafta kaldı. Bir hafta süresince geminin her yeri temizlendi. Güverte, palavra, borda, arma, filikalar en halis ve parlak boyalarla boyandı. Japon Sarayı'ndan gelen telgrafta Yokohama'ya varış

tarihi ve saati soruluyordu. Yokohama'ya varış tarihini hesaplamak çok zordu. Çünkü rota üzerinde Ertuğrul rüzgârı baş taraftan alacaktı ve bu durum da geminin süratini azaltabilirdi. Osman Paşa üç aşağı beş yukarı bir tarih belirledi. Ertuğrul, Kobe'den demir aldı.

Ertuğrul seyahatin son aşaması olan Yokohama'ya 7 Haziran 1890'da yani İstanbul'dan hareketinden on bir buçuk ay sonra vardı.

Buraya kadar randevu yerlerine başına gelen aksiliklerle geç kalan, bekleyenleri her limanda bekletmeye alışkın olan, kendine alıştırdıklarını gözyaşlarına terk eden, İstanbul'dan beri hep peşinden mendiller sallanan, bir buluştuğu ile yeniden buluşma şansını yakalayamayan Ertuğrul; nazlı bir sevgili edasıyla 7 Haziran 1890'da Yokohama'ya demir attı. Beklenen gün, beklenen an, görevin son aşamasını deruhte etme vakti gelmişti...

Japon İmparatoru ile randevu tesis edilmiş, ambarlardan hediyeler çıkartılmış, Tokyo'ya gitmek için geri sayım başlamıştı.

Kafile komutanı Osman Paşa; Baş Çarkçı Albay İbrahim Mehmet Bey, Süvari Yarbay Ali Mehmet Bey, Sertabip Albay Hüseyin Hüsnü Bey, Süvari Muavini Binbaşı Ahmet Cemil Bey ve İkinci Çarkçı Binbaşı Hacı Mehmet Bey ile birlikte sarayda verilen davete katıldılar.

Abdülhamid'in keyfine diyecek yoktu. Misafirlerini İhlamur Vadisi'ne bakan odada kabul etmişti. Sadrazam Kâmil Paşa ve Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, başmısafir olarak zafer kazanmış komutan edasıyla oturuyorlardı Abdülhamid'in karşısında. Yanlarında Yıldız Başkâtibi de vardı. Başyaver dördüncü yardımcısı Sezai Efendi, elinde birtakım kâğıtlarla ayakta bekliyordu.

- Bir daha oku Sezai Efendi, dedi Abdülhamid.

Abdülhamid aynı şeyi altıncı kez okutuyordu. Kâmil Paşa aynı satırları bir kez daha dinlemeye tahammül edemeyecek gibiydi. İtirazı gecikmedi:

- Efendim, bu iş sizin tabirinizle temcit pilavına döndü.

- Olur mu Kâmil Paşa, gerekirse bir kez daha okumak lazım, deyip Sezai Efendiye döndü. Sezai Efendi tekrarlamaktan ezberlediği satırları bir kez daha okumaya başladı. Okuduğu satırlar, Osman Paşa'nın Japonya hatıralarıydı.

"...Hediyeleri akşama yakın bir zamanda memurlara vererek hükümdarın sarayına gönderdim. Akşam on buçuk civarlarında hazırlanmış saray arabalarına binerek İmparator Sarayı'na gittik. İmparator hazretlerinin bulundukları salona lüzumlu tefrişat ve mükemmel iltifat ile huzura dâhil olduk. İmparator'un arzusu üzerine nutku Türkçe okuduk. Kendisine Fransızca metni de takdim edilmiş bulunuyordu.

Nutuk bitince iki adet padişah mektubu ve beratı ile birlikte imtiyaz nişanını eline alıp, iki ülke arasındaki dostluktan, dostluğun günden güne artmasının kendisine memnuniyet vermişken bu defa padişahın nişan göndermesi, müsaadesi üzerine refakatimdeki subayları İmparator'a takdim ettim.

Bundan okul gemisini Japon sularına yollaması ve Yokohama'da Türk bayrağının dalgalanmasından dolayı duymuş olduğu memnuniyeti ve hislerini telgraf ile padişaha bildireceğini söyledi. İmparator'un huzurundan çıktık. Diğer salonda bulunan İmparatoriçe hazretlerine dahi takdim edilmek şerefine nail olduk. İmparatoriçe de Japonya'ya ilk defa Türk harp gemisinin gelmesinin güzel tesirinin ve nice örneklerin görüleceğini beyan etti."

Sezai Efendi duraksadı. Devamı uzundu satırların. Bu nedenle birazını özetlemeyi uygun gördü.

- Efendim, satırların devamında, Osman Paşa kendisine ve maiyetindekilere nişanların verildiğini, bundan sonra İmparator ile birlikte akşam yemeği yenilmek üzere salona geçildiğini, burada prenslerle ve saray ileri gelenleriyle görüşülerek İmparator'un teşrifine intizar edildiğini, İmparator'un padişahın gönderdiği nişanları ve madalyaları hamilen salona gelip sofradaki yerini aldığını ve yemekte nişanlardan dolayı duyduğu memnuni-

yeti mucip olduğunu ve amcalarına gösterilen hüsnükabulden ziyadesi ile memnun kaldıklarını, yemekten sonra Osman Paşa'nın, sofradan kalktıktan sonra İmparator'un kendisini özel olarak kabul ederek ordu ve donanma ile seyahat hakkında bilgi aldıklarını anlatmaktadır. Limanlarda davetlerden ve resmî protokolden yorgun düşen Osman Paşa ve heyetinin Japonya'da bulundukları süre içerisinde ellerinin âdeta sıcak sudan soğuk suya sokturulmadığını, Japonya'da Ertuğrul personeline gösterilen özen ve yakınlığı ifade edecek kelimelerin çoğunlukla yetersiz kaldığını dahi eklemiştir Osman Paşa.

Abdülhamid ayağa kalktı. Hasan Hüsnü Paşaya döndü.

- Damadının ağabeyine verdiği malumatları havi kâğıtları da ver Sezai Efendiye, onları da okusun, dedi.

Tekrardan bıkmayan iki kişiden birisi Bahriye Hazırı Hasan Hüsnü Paşaydı. Üniformasının üst cebine katlayıp koyduğu kâğıtları çıkartıp büyük bir memnuniyetle Sezai Efendiye uzattı. Sezai Efendi bir iki mektubu içeren satırları okumaya başladı:

"...yok, efendim İmparator'un emridir, vazifemdir, gibi sözlerden ve her yere saray arabaları ile sevk ve irsal edilişimden artık bilhakkın bızırım. Payitahta gittikçe oturduğumuz misafirhane saray-ı asa bir yerdir. Seksen hizmetçi, arabacı, bilmem neci bunlara ne verilecek, ne yapılacak bilemiyorum, pek sıkılıyorum vesselam..."

"...evvelki mektubumda arz ettiğim veçhile varışımızın üçüncü günü tren ile bir saat mesafede olan payitahta yani Tokyo şehrine gittim. Saray teşrifatçılarından İngilizce bilen bir mihmandar tayin ettiler. Saray gibi bir mahal gösterdiler, arabalar, uşaklar, hizmetkârlar kıyamet. Ondan dışarı çıktığımda kime rastlasam yerel âdetleri gereğince hemen namazda rükûa varır gibi bellerini büküp içlerini çekiyorlar. Sarayda İmparator ve İmparatoriçe'yi görüşüm ve nişan takdim edişim gazetelerde basılmıştı."

"... İngiliz ve Fransız amiralleri gemilerine davet ettiler. Artık ziyaretlere son verdik, şu ana kadar dokuz oldu. Etrafı görmeye bile vaktim olmadı. Sarayı, silahhaneyi,

tüfek fabrikasını ve hassa ahırını gezdik. Her defasında üçer dörder gece kalmak üzere Tokyo'ya üç defa gittim. Zabitan ve askerimizin terbiye ve itaatlerini her taraftan işitmekte olduğumdan iftihar duyuyorum. Hatta Tokyo'-da Rus elçisi, Alman elçisi tebrik ettiler."

Ağustos gecelerinden birisiydi. Gündüzün sıcağından bunalan Kızıtaşlılar evlerinin önüne kurdukları sedirlerinin üzerinde çaydanlık bitene kadar demlenirlerdi. Şinasi, evinin önüne yeni çıkmıştı. Çaydanlığını almış, kendi yaptığı maun ağacından ahşap çay tepsisindeki bardağına çayını doldurmuştu. Şekersiz içerdi çayı oldum olası. Bir yudum çekmişti bardaktan. Evin yirmi otuz metre ilerisinde yoldan bir karartı geçtiğini fark etti. Tekrar görmedi. Gözlerini ovuşturdu. Bir daha baktı yola, kimse yoktu. İçeri geçip av tüfeğini aldı, doldurup kurduktan sonra tekrar sedirine kuruldu. İkinci bardağı doldurduğunda aynı karartıyı fark etti. Elinde tüfekle hızla yola fırladı. Karartı evin arka tarafına doğru kaybolmuştu. Evin etrafını dolanmaya başladı. Bir tur attığında karartı ay ışığının altında siluet olmaktan çıkıp belirginleşmişti. Şinasi tüfeğini doğrultup "Dur" dedi. Biraz daha yaklaştı. Peşinde koştuğu kişi bir kadındı.

- Geriye dön, diye bağırdı Şinasi.

Davetsiz misafir geriye döndü. Şinasi tüfeğinin pozisyonunu bozmadan biraz daha yaklaştı kadına. Kan, Şinasi'nin damarlarından çekilip bedenini terk etti âdeta, vücudu bir ölününki kadar soğumuştur bir anda. Tüfek elinden yere düştüğünde Şinasi dizlerinin üzerine çöktü. İlk şok dalgasının ardından artçı sarsıntılar geçiriyordu Şinasi. Âdeta lal olmuş, konuşamıyordu. Davetsiz misafirden de çıt çıkmıyordu. Dakikalar birbirini kovalıyor, manzaraya şahitlik yapan ay, bulutların arasına saklanıyordu. Misafir tekrar siluet hâline dönüştüğünde Şinasi ayağa kalktı. Misafire biraz daha yaklaştı. Dudaklarından dökülen kelimeler sanki birkaç ayın müphemliğini yansıtıyordu.

- Sen misin? dedi Şinasi. Aynı soruyu kaç defa tekrarladığının farkına varmadan bir daha sordu.

- Sen misin Süreyya?

Evet, gelen Süreyya'dan başkası değildi. Arzı Kız geri dönmüştü. Ama çeşme başına değildi dönüşü. Şinasi'nin ne düşüneceğini kestiremiyordu. uzun zaman geçmişti aradan. Köprü'nün altından çok sular akmıştı. Zaman başkalaşmıştı. Dün düşünülenler bugün düşünülüyor olabilir. Yüreklər dünkü kadar hızlı çarpıyor olabilir. İhtimallerin çokluğu başını döndürdü Süreyya'nın.

- Misafir kabul eder misin Şinasi? Süreyya'nın dudaklarından çıkan soru plansızdı. Sorunun arkasında gideceği başka bir kapı olmayan birisinin ifadesi vardı.

Sorunun muhatabı Şinasi'ydi. Yeterince tanımadığı Şinasi vardı karşısında. Yiğit delikanlı, sözünün eri, kadir-kıymet bilen, vefa yüklü bulutların kurak topraklara yağdırdığı yağmur damlalarından birisiydi Şinasi. Düşene bir tekme daha vurmak yerine, düşenin elinden tutup kaldırmayı yeğleyen yiğit delikanlıydı Şinasi. Süreyya'nın sorusuna verdiği cevap nesilden nesile anlatılacak, örnek verilecek cinstendi.

- Gelene git denilmez Süreyya.

Süreyya ne diyeceğini bilemedi. Duyduğu cümle özetle kabul edildiğini söylüyordu. Şinasi el işaretiyle misafirini sedire davet etti. Süreyya aylar önce terk ettiği kapının önündeydi. Şinasi içeri geçip bir bardak daha aldı. Sıcak bir çay ikram etti Süreyya'ya.

- Çayı şekerli mi içiyorsun Süreyya? Biliyorsun bunu öğrenmeye fırsatım olmamıştı, dedi Şinasi.

Dedi ama Süreyya canevinden bir kez daha vuruldu. Minnet altında ezildikçe ezildi, incecik bir kâğıda dönmüştü Süreyya. Adeta kâğıdı Şinasi'ye uzatmıştı. Şinasi mürekkebi itinalı kullanarak yazıyordu.

- Hoş geldin Süreyya, dedi Şinasi ve ekledi: Seni çok aradık, lakin bulamadık. Çok endişe ettik hayatından. Şimdi görüyorum ki çok şükür yaşıyorsun.

- Nereye gittin Süreyya, dedi Şinasi. Bu defaki sorusunun arkasında bir açıklama bekliyordu. Buna sonuna kadar hakkı vardı. Madem Süreyya'ya hoş geldin demişti, olan biteni de bilmeliydi Şinasi. Süreyya en baştan almayı denemek istiyordu. En başa döndü. Kendisini babasının neden Şinasi'ye vermek istediğinden bahsetmek için hamle yaptı.

- Babam iyice paragöz olmuştu, Giray'ın ise bir şeyi yoktu. Giray'ı beklememe de tahammülü yoktu.

Şinasi bu kısmı dinlemek istemiyordu. Süreyya'nın lafını kesti.

- Süreyya, bu kısmı biliyorum. Baban bizimkilere çok baskı yaptı. Senin İstanbul'a gidip dönmenden sonra namus meselesi yaptı baban. Giray'a olan sevdandan haberim vardı. Çok düşündüm Süreyya. Gecelerim düşünmekten uykusuz geçti. Giray'a vardırırmak için karar almıştı baban. Yani mümkün olmayan bir yola girmiştin ve senin için bu yoldan çıkış yoktu. Ben istemez miydim ki sen sevdalına var, ben de sevdalımı alayım. Ben senin hayatının devamından yana tavrımı koydum. Yasemine kaptırdığım gönlümün sesine kulaklarımı tıkadım. Bağrıma taş bastım. Biliyordum ki Yasemine yeni bir hayat sunarken sen hayatından olacaktın. Tercihimi sana hayat vermekten yana yaptım. Senin düğün günü gösterdiğin gülücükleri ben de gösterdim, kimseye belli etmedim durumu.

Süreyya iyice yıkıldı. Çünkü şimdiye kadar madalyonun bir yüzünü biliyordu. Şimdi diğer yüzünde neler olduğunu öğrendikçe koskoca bir enkazın altında kalmış gibi hissediyordu kendini. Aylardır dinmeyen gözyaşları şimdi daha fazla akıyordu. Şinasi devam etti sözlerine:

- Düğün gecesi sana her şeyi anlatacaktım. Ancak buna da fırsat vermedin. Giray'a kavuşman ihtimali yoktu. Ancak bir açık kapı bırakmıştım kendi kendime. Düğün gecesi sana hediye aldığım gerdanlığı taktıktan sonra diyecektim ki "Süreyya, Giray'ın geri dönme ihti-

maline karşılık sen o gelene kadar kardeşimsin, sana el sürmek bana haramdır. Ama kimse bilmesin. Bu aramızda bir sır olsun. Eğer Giray dönmezse o zaman beni kocalığa kabul edersen nikâh kıyılım yeniden."

Süreyya'nın üzerindeki enkaz ağırlığını iyice arttırmış, nefes alıp vermesini güçleştiriyordu.

- Şinasi, bütün bunları söyleyebilirdin daha önce. Üstelik Yasemin de bir şey demedi bana.

- Fırsat vermedin ki, dedi Şinasi sitemle. Yasemin de bağrına taş bastı. O da Giray'ın gelip gelmeyeceğini bilmiyordu. Sen kaçıp gidince, Yasemini almam doğru olmazdı. Yaşayıp yaşamadığını bilmiyordum çünkü.

Şinasi Süreyya'ya ikinci çayını doldururken en baştaki sorusuna geri döndü:

- Nereye gittin Süreyya, neredeydin şimdiye kadar?

Süreyya derin bir iç çekti.

- Düğünden önce gidecektim. Giray ile mektuplaşıyorduk. Mektuplarım Mine'nin adresine geliyordu ve onları Mine teslim ediyordu bana. uğruna her şeyi göze aldığım Giray, ümitlerimi tek tek tüketmeye başlamıştı. En son mektubunda Kızıлтаş'a dönmeyebileceğini, benim İstanbul'a gelmemi söylemişti. Son kez denemek istedim. Bir kez daha İstanbul'a gidip Giray'ı beklemeye karar vermiştim. Deniz yolu ile gidersem izimi bulurlardı. Kara yolu ile Romanya üzerinden gitmek en uygunuydu. Akmescit'e vardığımda, Kızıлтаş'tan oraya göçen Ömer Bey'in kızı Nagihan'a uğradım. Ömer Bey buradayken babamla pek geçinemezlerdi, buna rağmen beni misafir ettiler. Ömer Bey ve Sümbül Hanım ziyaretimin sebebini sordular. Niyetimi açık açık söyledim kendilerine. Akmescit'in dışında Rus çetelerinin olduğunu ve yolun güvenli olmadığını, beni biraz daha misafir edebileceklerini söylediler. Giraya oradan mektup yazdım, ama geminin hangi limanda olacağını bilmiyordum. Mektubu İstanbul üzerinden Bahriye Nezareti kanalıyla gönder-

mem gerektiğini söylediler. Bunu yapamadım, eğer yap-saydım yerimi belli etmiş olurudum. Mineye de nereye gideceğimi söylemediğim için Giray ile bir daha haberle-şemedik.

Şinasi Süreyya'nın lafını bir kez daha böldü.

- Sen gittikten sonra Mine, Giray'dan sana gelen mektubu getirdi bana.

- Nerede mektup Şinasi?

- Mektubu açtım, okuduktan sonra yaktım.

- Ne yazıyordu mektupta?

- Kısmet diyordu. Eğer sen İstanbul'da olursan ve eğer kendisi dönerse, bu iş olurmuş diyordu.

Süreyya yeniden derin düşüncelere daldığında bulut-ların arasından ay kendini gösterdi. Süreyya'nın yüzü ve ağlayan gözleri ortaya çıktı. Şinasi'ye hayranlıkla bakma-ya başladı. Bir insan bu kadar mı ince düşünür, bu kadar mı sağlam olurdu diyordu içinden.

- Ve sen, bu ihtimal için bekliyordun ha!

- Evet Süreyya, bir ihtimal için bekledim.

Süreyya o bir ihtimali artık düşünmek istemiyordu. Şimdi anlıyordu ki Giray'a olan aşkı tek taraflıymış. Aynen Arzı Kız'ın Emir'e olan aşkı gibiymiş. Eğer Emir gerçekten Arzı Kız'a sevdalanmış olsaydı onu adım adım takip eder bulurdu diye geçirdi içinden. Süreyya'ya tek kapı kalmıştı. Şimdi bu kapıdan da geri çevrilirse biterdi Süreyya. Şinasi'ye döndü. Az önce aklından geçirdikleri-ni sesli olarak dile getiriyordu:

- Şinasi söyler misin bana, nasıl bir iradedir bu?

- Buna irade demeyelim Süreyya. Kirlenmiş insanlı-ğın yıkama çabası diyelim.

- Bunun için hayatını hiçe saymışsın ama.

- Evet birileri bunu yapmak zorunda değil mi?

- Neden sen Şinasi, neden bir başkası değil?

Şinasi sustu. Ne cevap verebilirdi ki? Nasıl anlatabilirdi? Sorunun cevabını içine gömmeye karar verdi. Susuyordu Şinasi. Süreyya sorusunu değiştirdi.

- Şimdi ne olacak Şinasi, beni kabul edebilecek misin?

- Dedim ya Süreyya, gelene git denmez.

- Ama gelenin sana bakacak yüzü kalmadı.

- Olsun, ben yüz bekleyen değilim.

- Köye ne dersin, nasıl izah edersin, karşılarında nasıl durursun?

Evet, Süreyya Şinasi'yi tanımadığı için bu soruyu sormuştu. Şinasi hep yoluna bakan birisiydi. Etrafında ne olursa olsun o, kendi doğrusunu yaşardı. Tek kendisi kalsa ve bütün dünya karşısında olsa meydan okuyabilirdi herkese.

- Kendime ters mi düşeyim?

- Ama sana huzur vermezler. Başta benim babam olmak üzere herkes üzerine gelir. Yaşama hakkı vermezler bu köyde.

- Kendileri kaybederler. Eğer beni burada istemiyorlarsa dünya çok geniş, ben yaşayacak, nefes alacak yer bulurum. Yeter ki Giray'ın gelip gelmeyeceğini bileyim. Yeter ki gemisi İstanbul'a gelinceye kadar süre versinler.

Süreyya neredeyse Şinasi'ye sarılacaktı. Ayağa kalktı, hamle yaptı ama Şinasi istifini bozmadı. Konuşmaya devam ediyordu Şinasi:

- Süreyya, misafirimsin burada. Ta ki Giray gelene kadar. Giray gelir ve sen ona varmaya karar verirsen misafirliğin sona erer ve ben de Allah mesut etsin derim. Yok, Giray buraya dönmez veyahut seni almaktan vazgeçerse karar senindir.

Süreyya, karşısında duran yiğit delikanlıya karşı ne diyeceğini bilemiyordu. Çaylar bitmiş, laf bitmemişti. Şinasi'ye döndü:

- Şinasi, sana yeniden çay demlememi ister misin? diye sordu. Şinasi sitemle karşılık verdi:

- Olur mu öyle şey Süreyya, bizde misafir çalıştırılmaz.

Süreyya aylardan beri ilk kez içten gülümsedi:

- İyi de Şinasi, sana misafir olduğumu kim söyledi? İnsan kocasına çay yapmaz mı?

Rüya

Kör Zihni Paşa'nın konağından dışarı çıktığı sayılı gecelerinden birisiydi Ayşe Hanım'ın. Aile dostlarından Yarbay Ali Bey'in sınıf arkadaşı Murat Yarbay ve eşi Arzu Hanım, Ayşe Hanım'ı konaktan alıp Sarıyer'e gezmeye getirmişlerdi. Murat-Arzu çiftinin iki çocuğu vardı. Ayşe Hanım'ın kilerle beraber çocuk sayısı beşe çıkmıştı. Tarabya-Sarıyer arasında mekik dokumuşlar, yorulduklarında Sarıyer'deki gezinti teknelerinin bağlı olduğu iskenin yanındaki çay bahçesine oturmuşlardı. Yarbay Ali Bey ile kader arkadaşıydı Murat Yarbay. Tayinleri birbirini takip ediyordu. Basra'da da beraber diler. Arzu Hanım ve Ayşe Hanım eşlerinin seyirde oldukları periyotlarda birbirlerine gider ve dertleşirlerdi. Basra'dan sonra da tayinleri paralellik gösterdi ve İstanbul'a geldiler. Yarbay Ali Bey ile Yarbay Murat Bey, ilk kez ayrı yerlerdeydiler. Yarbay Ali Bey Japonya'da, Murat Bey ise İstanbul'daydı.

Ayşe Hanım'ın birkaç gündür canı sıkındı. Arzu Hanım durumun farkındaydı, ama Ayşe Hanım İstanbul'a geldiğinden beri kapalı savunma oynayan bir takımın oyuncusu gibi Arzu Hanım'ın ceza sahasına girişine izin vermiyordu. Arzu Hanım, Ayşe Hanım'ın açılabilceğinden kişilerden birisiydi. Daha fazla oynayamadı Ayşe Hanım. Bunun nedeni birkaç gün önce bir rüya görme-

siydi ve Arzu Hanım çok iyi rüya yorumlardı. Daha önce anlatıp yorumlattığı bütün rüyaları çıkmıştı Ayşe Hanım'ın.

- Arzu, dedi Ayşe Hanım.

- Buyur Ayşeciğim. Bir sıkıntın var ama söylememekte ısrar ediyorsun.

Neyyire lafa atladı.

- Arzu teyze, annemin sıkıntılı olmayan günü mü var?

Ayşe Hanım, lafını bölen Meyyire'yi tersledi:

- Seni cadı, lafa karışacağına ikizlere bak. Şurada iki kelime laf edelim.

- Aman anne, ikizler kaçmıyor ya buradalar işte. Bak ağlamıyorlar.

Ayşe Hanım, Meyyire'nin yanında konuşamayacağını anlamış, Arzu Hanım'a kaş göz işareti yapmıştı. İkisi de ayağa kalkıp yürümeye başladılar.

- Arzu, çok garip rüyalar görüyorum.

- Hayır olsun Ayşe. Hayır olsun de, hayra yoralım.

- Birkaç gün önceki rüyadan çok korktum. Tesirini hâlâ üzerimden atamadım.

- Anlatsana Ayşe, ne gördün?

- Bizim konağın kapısının önünde oturuyoruz. Çok susamışım. Meyyire'den su istedim, getirdi. Suyu içerken dişlerim sızlamaya başladı. Su soğuktu. Bir su daha istedim. İkinci bardağı içerken sızlayan dişlerim sallanmaya başladı.

- Hangi dişlerindi Ayşe?

- Üst azı dişlerimdi Arzu. Sonra konaktan aşağı doğru uzanan yola baktım. Ali, Japonya'dan dönmüş, yokuşu çıkıyordu. Heyecandan aşağı doğru koşmaya başladım. Koşarken azı dişlerimden birisini dilimde hissettim. Parmağımı dişime götürdüğümde azı dişlerimden birisi yerinden çıkmıştı. Dişi elime alıp yolun kenarındaki bir su birikintisinin içerisine attım. Koşmaya

devam ediyordum. Ama Ali gözümün önünden kaybolmuştu. Acaba ben dişimi bırakırken beni görmeden geçti mi diye arkama dönüp baktım, ama Ali yoktu. Sonra ter içerisinde uyandım.

Arzu Hanım'ın adımları bir anda durdu. Önce Ayşe Hanım'ın yüzüne bir müddet baktı. Sonra bakışlarını karşı tarafa, Beykoz'dan yansıyan ışıklara ve denizdeki teknelere çevirdi. Ayşe Hanım endişelendi:

- Arzu, rüyam kötü mü? Yoksa Ali ile alakalı mı?

Arzu Hanım sustu. Ayşe Hanım'ın rüyasının ne anlam geldiğini gayet iyi anlamıştı. Evet, rüya Yarbey Ali Bey ile alakalıydı. Düşen azı diş evin reisiydi. Ama bir şey dememek en doğrusuydu. Ayşe Hanım sorusunu tekrarladı. Arzu Hanım kaçak güreşmeyi tercih etti:

- Ayşeciğim, çok karışık rüya görmüşsün. Bir mana vermedim henüz. Bu akşam yorulduk epey. Başka bir gün, gündüz size geleyim bir daha anlatırsın. O zaman daha çok kafa yorar rüyanın manasını söylerim sana.

Ayşe Hanım cevaptan tatmin olmamıştı.

- Bak Arzu, biz yıllardır dostuz. Benden saklama, neyse söyle. Kırılacağımı düşünüyorsan kırılmam. Üzüleceğimi düşünüyorsan, ben Ali gittiğinden beri hiç sevinmedim. Bak ne olur şimdi söyle, çevirme.

- Ayşe, neden çevireyim, bak gerçekten kafa yoramıyorum şimdi. Kafam boş olduğunda inan bir kez daha dinleyip tane tane yorumlarım rüyanı.

- Peki Arzu, anlaşılan sen başka zaman da çevirmeye devam edeceksin.

Japonya'da her şey yolunda gidiyordu. Ertuğrul personeline övgülerin de ardı arası kesilmiyordu. Gündem her gün farklıydı ama personel on bir aydır evinden, yurdundan ayrıydı. Memleket özlemi kabile komutanından erata kadar herkesin burnunda tütüyorken Japonya'da başlayan kolera salgını karabulut gibi personelin başının üstünde dolaşmaya başladı.

Gemide herkes koleradan kaybettiği on üç denizcisine ağlamaktaydı. Koleraya otuz yedi personel yakalanmış, on üçü şehit olmuştu. Geminin karantinaya alınması gerekmekteydi. Karantina mevkisi ise 7 mil uzaklıktaki Nagoza'ydı. Karantina yaklaşık bir ay sürecekti. Ertuğrul, Yokohama'ya yedi mil mesafedeki Nagoza'ya demirledi. Bu demirleyiş İstanbul'dan kalktığından beri on doku-zuncusu idi. Yirmi gündür dehşet, korku ve telaş yaşanı-yordu gemide.

Japon İmparatoru ve İmparatoriçesi devletlerinin bütün imkânlarını seferber etmişlerdi Türk denizcileri için. Koleraya yakalananlara ülkenin en iyi tabiplerini göndermişlerdi. Ancak otuz yedi kişiden sadece yirmi dördü kurtulabilmişti bu salgından.

Karantina otuz üç gün sürdü. Koleraya yakalanıp vefat eden Japonlar yakılıyor ve külleri kireçli toprağa gömü-lüyordu. Osman Paşa şehit olan personeline cenaze merasimi yapılmasını ve âdetlerimiz gereği toprağa gömülmelerini istedi Japon Devleti'nden. İmparator ve İmparatoriçe bu isteğe saygı gösterdiler. Cenaze merasi-mine bizzat kendileri de katıldılar. Bir bölük asker hazırladı Japon Devleti. Bir bölük askeFın içerisindeki bir manga asker ayrıldı. Diğerleri şehitlerimizin açılan mezarlarına kireç döküp, mezara koyulmalarına yardım-cı oldular. Bütün şehitlerimiz mezara konup üzerlerine toprak atılmadan önce, ayrılmış manga saygı atışında bulundu. Gemi imamı Hafız Ali Efendi şehitlerimizin üzerlerine toprak atılırken Kur'an okumaya başladı. Defin işlerinde görevli olanlar haricindeki tüm Ertuğrul perso-neli ve Japon denizciler şehitlerimize selam durdu.

Ertuğrul, memleket özlemi içerisinde olan on üç denizcimizi Japonya topraklarında bıraktı... Kolera per-sonelin psikolojisini iyice bozmuştu. Artık yapılacak tek şey vardı; görev tamamlanmıştı ve İstanbul'a dönülme-liydi.

Osman Paşa personelin bir an önce vatana dönmeyi istediğini biliyordu fakat lodos rüzgârının eylül sonuna

kadar eseceğinin ve dönüş için uygun rüzgâr olmadığını da biliyordu. Osman Paşa, dönüşe geçilmesi isteğini telgrafla İstanbul'a bildirdi. Ancak İstanbul aynı görüşte değildi. Singapur'da haziran ayına kadar bekletilmeyen Ertuğrul'a, Yokohama'da uygun rüzgâr mevsimini beklemesi için İstanbul'dan tavsiyeler yağmaya başladı. Gelen telgrafta Yıldız Sarayı:

"Ertuğrul Japonya'daki görevin ifasından sonra avdet edecek ise de şu mevsimde edecek rüzgârlara karşı makine ile seyir ve harekete mecbur olması bir tarafa, ekim ayına kadar olan süre TAYFUN ve KASIRGA mevsimleri bulunduğu cihetle bu ilerde Aden'e değil hatta Singapur'a avdetine müşkülat ve tehlikeler beklendiğinden Japonya limanlarında bulunan GORA, KAÇIBUGU ve NAGAZAKİ ve hatta Çin'in en meşhur iskelesi bulunan ŞANGAY mahallerine uğratılarak oralarda birer ay kalındıktan sonra esmeye başlayacak uygun rüzgârlarla avdet olunması konusu Osman Paşa tarafından sorulmuş olunup ve Kumandan Osman Paşa'nın bildirdiği üzere Singapur'da olduğu gibi uzun müddet Japonya'da tevakkuf ile Firkateynin seyrüseferinde muntazir olan hüsnü tesirin yabancılar arasında kötü yoruma uğramaması mülazimasına müstenit olduğu gibi, Müslüman halkı çok olan KALKÜTA'ya dahi uğramasında fayda görüldüğünden bu yolda her ne veçhile Padişah tarafından emir buyurulursa ona göre kendisine talimat verilmek üzere izin istenilmesine lüzum görüldüğü"nü,

Bahriye Nezareti de:

"Dönüşe elverişli rüzgârların esmesi mevsimi olan ekim ayının girmesine kadarki sürenin Japonya sularında geçirilmesi Padişah gemisinin durumu hakkında söyleniler doğuracağından görevin yapılmasından sonra bir aydan fazla durulmayıp kalkılarak dönüş yolu ile Japonya kıyılarındaki UZAKA, İBOGO ve ŞANGAY limanlarına gidilerek birer ay beklenmesi...."ni bildiriyordu.

Ertuğrul hâlen karantina bölgesinde demirli bulunuyordu. Dönüş seyri için ikmal işlerinde birtakım zorluklar

yaşandı. Kömür 50 ton az alındı, fakat Kobe'ye 350 mil mesafe olduğundan bunun sorun olmayacağı düşünülüyordu.

Kafile komutanı Osman Paşa Yokohama'dan hareketi 4 Eylül olarak planlamasına rağmen ikmal işlerinin tamamlanması 12 Eylül'dü buldu. Bahriye Nezareti'ne 15 Eylül günü Yokohama'dan demir alınarak ileri harekete geçileceği bildirildi.

Osman Paşa; İmparator, İmparatoriçe, Prens, askerî ve mülki erkân ve sefirler ile vedalaştı. Bu vedalaşma esnasında Osman Paşaya bir de Samuray kılıcı hediye edildi.

**#

Japonya'ya kadar olan seyrin planlanandan daha uzun sürmesi, fırtınalar, koleradan 13 denizcimizin şehit olması Ertuğrul personelinin oldukça fazla yıpratmıştı. İstanbul gibi Japonlar da fırtına zamanı seyre çıkılmamasını, biraz daha Yokohama'da beklenilmesini tavsiye etmişti. Ancak gemideki durum bunu kaldıracak gibi görünmüyordu. Osman Paşa ve Süvari Yarbay Ali Bey üzerinde baskı kurmuştu personel. Kimisi sesli kimisi ise hareketleriyle belli ediyordu. Vatan hasreti, aile özlemi had safhadaydı. Görev layıkıyla tamamlanmıştı. Denizcilerimiz kendilerine verilen görevi, hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan tam anlamıyla yerine getirmişti. Dönüş seyrine başlanması için personel komuta kademesine baskı yapıyordu. Osman Paşa, personelin bu konudaki düşüncelerine başvurdu. Biraz daha kalalım diyen yok gibiydi.

Singapur'dayken uygun mevsimin beklenmesi için İstanbul ile kötü olmayı göze alan Osman Paşa, şimdi de uygun mevsimi beklemeden dönüş seyrine başlanması için İstanbul ile kötü oluyordu. İstanbul beklenmesinde, Osman Paşa, personeli adına seyre başlanmasında ısrar ediyordu. Singapur'un aksine yenilen taraf İstanbul olmuş, geminin dönüş seyrine başlamasına karar verilmişti.

Karar aşamasında başı oldukça kalabalık olan, kolera-
dan kaybettiği personelinin üzüntüsünü üzerinden ata-
mayan Yarbay Ali Bey on gündür eline kalemi alıp Ayşe
Hanım'a mektup yazamamıştı. Bir türlü kendini düşün-
miyordu. Mektup yazmaya niyetlendiği anda on üç kişi
gözlerinin önüne geliyor, onlar için gözyaşı döküyordu
Yarbay Ali Bey. Kolay değildi, kader birliği yaptığı perso-
neli, fırtınalarda beraberce çalıştığı leventleri gözünün
önünde, kimisi kollarında şehit olmuşlardı. Kendini top-
ladığı bir anda eline kalemi aldı. Japonya'dan göndere-
ceği son mektuptu bu.

"Ayşe'm, Sultanım, Bir Tanem,

Saçlarıma ve sakalıma düşen akları sayamıyorum
gayri. On üç levendimi Japon topraklarında defnederken
ben de onlarla beraber mezarın içerisine girdim. Ellerim-
le üzerlerine tahtaları koyarken ölümün hem soğuk hem
de sıcak yüzüyle karşı karşıya geldim. Bugün de aynada
aklarıma bakarken Ali, ölüm sana da uzak değil galiba'
dedim. Bugün varız, yarın yokuz. Bütün hayatım bir kez
daha geçti gözlerimin önünden. Bir kez daha kendimle
yaka paça oldum. Ayşe'mi memnun edebildim mi diye
düşündüm bir kez daha.

Yolculuğa her çıkışımda hakkını helal et dedim sana.
İstanbul'dan ayrılırken de söylemiştim. Bir kez daha söy-
lüyorum; hakkını helal et sultanım, hakkını helal et ismet-
li, hakikatli, sadık karıcığım. Hakkını helal et, Neyyire'min,
Rauf'umun, Mevhibe'min annesi. Hakkını helal et karde-
len çiçeğim. Gönül bahçemin bahçıvanı hakkını helal et.

(Jzun oldu bu ayrılık. Kismetse diyorum, kismetse bir
sonraki limandan nadide gülüme yeniden merhaba
derim mektubumda. Kismetse diyorum, çünkü dönüş
yolu da uzun. Çok sıkıştırdı leventlerim dönelim diye.
Müsait olmayan bir mevsimde seyre çıkıyoruz. Gayri
yapacak bir şey yok. Amma içime sorduğumda, hissiya-
tım a kulak verdiğimde 'Helalleşmek lazım' dedi. Ben de
hissiyatımla diyorum ki hakkını helal et güzelim. Aklına

kötü bir şey getirme, bizim işimiz yeni gelinin işine benziyor. Yani gelin ata binmiş ama 'ya kısmet' demiş ya işte öyle.

Seni hasretle kucaklıyor, busemi ta buradan gönderiyorum. Neyyire Hanım kıskanmasın onu da çok özledim. Cadiya söyle dönüşte hazır olsun, onu merdivenlerden kucağımda çıkaracağım. Mevhibe Hanım'ı ve Rauf Bey'i de öpüyorum. Kokuları buraya kadar geliyor.

Tanıdık herkese söyle haklarını helal etsinler.

Canım, cananım, sultanım,

Sevdana dübeşte gönlümün, vuslata acelesi var.

Ertuğrul Süvarisi Yarbay Ali"

Yurda Dönüş Yolu

Tarih 13 Eylül 1890, saat mahallî olarak 10.00...

Yokohama sahilinde büyük bir kalabalık vardı ve liman Japon ve yabancı harp gemileri ile doluydu.

Ertuğrul, Japonya'dan İstanbul'a uğurlanıyor. Alay sancakları çekilmiş, flandra⁸⁷ mizana direğinde⁸⁸, personel çimariva yerlerinde, bando kış üstünde millî marşları çalıyor, Ertuğrul demir almaya başladı.

Liman içinde bir daire çizilerek bütün harp gemilerinin önünden geçildi. Bir Japon firkateyni liman çıkışına kadar Ertuğrul'a eşik etti. İstanbul'dan Japonya'ya doğru on beş ay önce hareket eden Ertuğrul görevini tamamlamıştı. Ertuğrul'u uğurlarken İstanbul halkının yaşadığı hüznü şimdi Yokohama'da sahile toplananlar yaşıyordu.

Hava gayet güzel görünüyordu. Personel yurda dönecek olmanın heyecanı içerisindeydi. Kimileri dönüşte evlenecekti. Ertuğrul seyirdeyken eşi doğum yapmış olanlar ise eşlerini ve doğan çocuklarını görme arzusunda idi.

Köprü üstü eskisi kadar neşeli değildi. Seyre çıkıldığında beri baş çarkçının ağzını bıçak açmıyordu. Sancak kırlangıçta küpeşteye dirseklerini dayamış, başını ellerinin arasına almış denize bakıyordu. Baş çarkçı ken-

dişine takılan süvariye bile kafasını çevirip bakmamıştı. Dönüş seyri için beklenilmesi gerektiğini söyleyen, muhalif bir iki isimden birisiydi Albay İbrahim Bey. Mütemediye düşünüyordu. Osman Paşa geldi yanına. Ağzını bıçak açmayan baş çarkçıyı konuşturmaya çalışıyordu. Osman Paşa sıkıştınca başını ellerinin arasından fora etti. Osman Paşaya döndü:

- Kumandanım, haritaya baktınız mı?
- Ne oldu İbrahim Bey, neden sordun?—
- Hava bozacak gibi görünüyor. Tayfun zamanı. Tayfunun merkezine doğru gidiyoruz.Barometre de öyle söylüyor.

- Süvari de söyledi barometreyi Ama Oşima Adası-nı geçtik mi problem yok.

Baş çarkçı Osman Paşa'ya arkasını döndü. Fora ettiği başını yine ellerinin arasına alıp denize bakmaya başladı. Kendi kendine konuşuyordu.

- Geçene kadar ne olacak kimse düşünmüyor mu?

Osman Paşa, İbrahim Bey'i sakinleştirmek için çay söylediğinde Albay İbrahim Bey'den ilk kez ret cevabı aldı:

- İçmeyeceğim kumandanım. Çayın tadı kalmadı artık, dedi istifini bozmadan.

- Baş çarkçım, bana sitem edip durma. Kumandanlık bazen kumanda ettiklerinin kararına uymayı gerektiriyor.

- İyi ya, bana da kumanda ediyorsunuz. Benim kararıma da uyun o zaman.

- Herkes senin gibi düşünmüyor baş çarkçım.

- Bakın kumandanım. Doğru söylüyorsunuz, Herkes benim gibi düşünmüyor. Herkesin sabrı son noktaya geldi. Ama benim sabrım tükenmedi henüz.

- Herkes bir an önce memlekete dönmek istiyor.

- Anlamıyorum sizi. On gün geç olsun, yirmi gün geç olsun, bilemedin bir ay geç olsun. Geç olsun ama güç olmasın kumandan!

Albay İbrahim Bey'in sinirleri iyice boşalmış ve ilk kez ağzından kumandanım yerine kumandan sözü çıkmıştı. Ne söylediğinin farkına varmıştı. Ancak mesele ona göre çok ciddiydi, üstelik sinirlerinin boşalması da normaldi. On beş ay boyunca herkesin derdini dinlemiş ama kendi derdini doğru düzgün anlatıp boşalamamıştı. Osman Paşa'nın yüzüne bakmadan konuşmasına devam etti:

- Ben dilimin yüzünden çok çektim. Ne yapayım kaderim bu. Ben son sözümü söylemekten çekinmem. Şimdi diyorum ki yol yakinken vazgeçin. Yokohama'ya geri dönelim. Tayfun zamanı geçsin öyle çıkalım yola.

Kumandan Osman Paşa, Albay İbrahim Bey'e cevap vermedi, sustu. Biliyordu ki Yokohama'ya geri dönerse hem otoritesi sarsılacak, hem de bundan sonraki her kararı tartışmaya açılacaktı.

Yokohama'dan hareketin ikinci günü öğlen rüzgâr kıçtan başa doğru dirisa⁸⁹ ederek şiddetini arttırmaya başladı. Bu rüzgâr ile güneye doğru yelkenle seyredilmesi imkânsız bir hâl alırsa makine ile seyre devam edilebileceği kararı alındı. Yan yelkenler yayılarak fırtınaya dönüşmeye başlayan rüzgârın gemide meydana getirdiği yalpaların azaltılacağı düşünüldü.

Albay İbrahim Bey haklı çıkmıştı. Fırtına olanca şiddetiyle kapıyı çalmıştı.

Yokohama'dan 250 mil mesafe alınmıştı. Hava kararmıştı, görüş hemen hemen yoktu, uzaklarda tek bir ışık olan Kashino feneri vardı ve Ertuğrul bu feneri pruvasında tutmaya gayret ediyordu. Fırtınanın uğultusunu duyan deniz saldırganlaşmış, tüm hıncını Ertuğrul'dan almaya başlamıştı. Ertuğrul'un ahşap teknesini dövmeye başladı. Ertuğrul'un iskele borda istikametinden gelen dalgalar 4-5 metreyi bulmuştu. Ertuğrul 25 dereceye kadar yalpaya düşüyordu. Yalpayı azaltmak için dümen

iskeleyle basıldı. Dalgalar pruvadan alınıyordu ama zikzak manevra alınan yolu uzatıyordu. Ertuğrul hâlâ yelkenle seyreliyordu.

Gemi bir defa tayfuna yakalanmıştı artık... Rüzgâr gece yarısına doğru şiddetini iyice arttırmıştı. Dalga yüksekliği 5-6 metreye çıktı, gemi 38 derece yalpaya düşüyordu. Yelken kullanmanın imkânı kalmamıştı. "Sara yelken"⁹⁰ kumandası verildi.

Serdümen ayakta duramıyordu. Çare olarak bir halatı beline dolayıp kendini dümen dolabına bağladı. Ancak böyle dengesini sağlayabiliyordu. Osman Paşa, Baş Çarkçı İbrahim Bey, Süvari Yarbay Ali Bey, Binbaşı Cemil Bey ve Seyir Subayı Tahsin Yüzbaşı köprü üstünde her biri bir yere tutunarak dengelerini sağlamaya çalışıyorlardı. Gökyüzü de fırtına ve denize eşlik etmişti. Zifiri karanlıkta göz gözü görmüyordu. Osman Paşa, Yarbay Ali Bey'e seslendi:

- Ali, ne diyorsun, ne tavsiye ediyorsun?

Herkesin selameti için iş işten geçmeden hemen bir karar verilmesi gerekiyordu. Zor durumda bir kaptan için sorulabilecek en zor soruyu sormuştu Osman Paşa. Zor durumdaydı. Yüzlerce insanın canı ona emanet edilmişti ve fırtına emanete sahip çıkmasını zorlaştırıyordu. Şimdiye kadar sükûnetini muhafaza etmiş olan süvarinin cevabında sükûnetin izleri kaybolmuştu.

- Kumandanım, çok geç kaldık çok. Bir an önce burnu dönüp Kobe'ye girmemiz lazım.

Osman Paşa bu defa baş çarkçıya seslendi:

- Sen ne diyorsun İbrahim Bey?

Olan olmuş, tayfunun göbeğine girilmişti. Daha önce kumandanın son kararına muhalefet eden baş çarkçı şimdi kumandana yardımcı olmak için çırpınıyordu.

- Süvari haklı, gemi yeterince yıprandı. Bir an önce Kobe'ye girmemiz lazım. Ya da saçak altı⁹¹ bulmamız lazım.

Cemil Bey sözü aldı:

- Saçak altı yok burada baş çarkçım. Sahile yakın yerler kayalık. Öyle değil mi Tahsin?

- Evet efendim, saçak altı bulmaya çalışırsak kayalık-lara çarpabiliriz. Gece görüş sıfır. Hiçbir yer görünmüyor. Tek çaremiz Kobe'ye girmek.

Osman Paşa çoğunluğun kararına uydu. Yapılacak tek şey Kobe'ye girmektir. Ancak dönüş yerine 10 mil mesafe vardı. Öncelikle Koshimato'yu geçmek gerekiyordu. Daha sonra sancak tarafa dönüşle Kobe'ye doğru rota kırılacaktı. Dönüşten sonra dalgalar kıç taraftan alınacağı için gemi daha süratli bir biçimde Kobe'ye girebilirdi.

Gemi hırpalandıkça köprü üstüne hasar raporları gelmeye başladı. Kıç taraftan gelen bir haber köprü üstünde bulunan subaylar için karamsarlığın da habercisi oldu. Mizana direğinden çatırdama sesleri geliyordu. Osman Paşa, baş çarkçı, süvari, süvari muavini, seyir subayı güç de olsa mizana direğinin yanına indiler. Mizana direği oturduğu kaideyi parçalamış, biraz daha içeri çökmüş, yan ventolar ve çarmıhları gevşetmişti. Gemi yalpa yaptıkça üzerindeki serenler ve yelkenlerle sancak-iskele yapıyor, gemiye korkunç bir sarsıntı yaptırıyordu.

Baş çarkçı, Binbaşı Mehmet Bey'i çağırırdı. İnşaiye Mühendisi ile birlikte mizana direğinin kaidesindeki boşluklara değişik malzemeler sıkıştırılarak sarsılmasını önlemelerini emretti. Tüm tamirci parti seferber oldu. Güverte üzerinde ayakta durmanın neredeyse imkânsız olduğu bu havada can yeleklerini giymiş leventler bir fedakârlık örneği daha gösteriyorlardı.

Osman Paşa ve beraberindekiler tekrar köprü üstüne çıktılar ama kötü haberlerin ardı arası kesilmiyordu. Baş bodoslamadan kaplamalar atmaya, geminin muhtelif yerleri su almaya başlamıştı.

Baş çarkçı, ikinci çarkçıyı köprü üstüne almış, üçüncü çarkçıyı makine dairesinde bırakmıştı.

- Mehmet, geminin su alan yerlerine gidin. Personelini kaç yerde su varsa ona göre taksim et. Kurtanlamayacak kompartımanların kaportalarını kapatıp payanda vurun.

İbrahim Bey'in emirleri fırtınanın hızı kadardı. İbrahim Bey personelini her yere yetiştirmeye çalışıyordu. Kala-fatçılar, burgucular, tamirci parti, subaylar, geminin fırtınadan aldığı hasarları onarmaya çalışıyordu.

Muhabere borusundan üçüncü çarkçının canhıraş feriyadı duyuldu.

- Köprü üstü, makine dairesi! Konuşan üçüncü çarkçı. Efendim kömürlükler su alıyor.

Baş çarkçının korktuğu başına gelmişti. Kazanlar için gerekli kömür ıslanıyordu. Muhabere borusunun yanına giderken geminin yalpa yapmasıyla sırt üstü yere düştü.

- Ahhhhhhhh, diyebildi sadece. Kaburgalarının ciğerlerini deldiğini hissetti. Zorlukla yerinden kalktı. Muhabere borusuna yaklaştı. Nefes almakta zorlanıyordu. Kısık bir sesle sordu:

- Hangileri su aldı?

- Ana kömürlüğün yanındaki iki kömürlük, cevabı gelince başını Mehmet Bey'e çevirdi.

- Mehmet, önceliği kömürlüklerdeki suyun tahliye edilmesine verin, diyebildi. Ayaklı tarih kitabı, dert babası Albay İbrahim Bey bir şeyler daha söylemek için dudaklarını kıpırdatmaya çalışınca ağzından kan gelmeye başladı. Şuuru açıktı. Yattığı yerde kafasını bedeniyle birlikte pruvaya doğru çevirdi.

Koşimato'daki Oşima burnuna mesafe 10 mil kadardı... Ama ancak 500 yarda yol alınabilmişti. Fırtına ve karanlıktan göz gözü görmüyordu. Rotayı Kobe'ye doğru almaktan başka yol kalmamıştı. Bunun için de rüzgârı kış taraftan almak gerekiyordu. Kömürlüklerdeki suyu tulumbalarla ve kovalarla tahliye etmeye çalışan zabitleri gören erattan kovayı kapalı koşuyordu. Makineye yol

vermek için personel canını ortaya koymuş, makine ve kazancılar istim tutmak için ne gerekiyorsa yapıyorlardı.

Kobe'ye girme niyetindeki Ertuğrul'un dönüşü kolay olacağı benzemiyordu. Fırtınadan dolayı göz gözü görmüyordu. Ancak mesafesi tam kestirilemeyen bir fenerin ışığı görülebiliyordu. Gecenin zifır karanlığı da eklenince durum işin içinden çıkılmaz bir hâle dönmüştü. Osman Paşa ve süvari gemiyi sancak tarafına döndürebilseler bile diğer bir tehlike ile karşı karşıya kalacaklardı. Çünkü burnun önünde yarım mil mesafeye kadar uzayan keskin kayalıklar ve banklar olduğu gibi, derinlik de azalıyordu.

Ertuğrul'un aldığı su yalpayı arttırıyordu. Suyun tahliyesi uzun sürmeye başlamış, bu esnada kazanlarda istim, makine devrede ve çalışıyor olmasına rağmen Ertuğrul sancağına dönüp bir türlü pruvayı kuzeye çeviremiyor.

Baş çarkçı yerde aynı pozisyonda yatıyordu. Etrafındaki kalabalığı gören Osman Paşa baş çarkçı ile ilgilenildiği kanaatine vardı. Gemiye kurtarmak için çırpınıyordu. Avazı çıktığı kadar bağırdı:

- Dümen sancak alabanda.

Kendini dümen dolabına bağlayan serdümenin raporu da yüksek sesleydi.

- Kumandanım, dümen sancak alabandada.

Süvari Yarbay Ali Bey sancak kırlangıca çıktı. Geminin sancağına yalpaya düşmesiyle küpeşteye tutundu. Ayakları yerden kesildi. Gemi tekrar iskele tarafa yatınca ayakları güverte saclarını hissetti. Sancak tarafa bakıyordu süvari. Ama nafile, gemi sancağına dönmüyordu. İçeri geçti.

- Kumandanım gemi sancağına dönmüyor, dedi.

- Dümeninde problem mi var? Osman Paşa serdümenine bağıırıyordu. Serdümen cevap verdi:

- Kumandanım dümen sancağına basıyor görünüyor.

Dümenden emin olamamışlardı. Süvari problemin dümenden kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamak için küçük açılarla dönüş teklif etti. Osman Paşa kumandasını değiştirdi:

- Ortala. Sancak on.
- Dümen sancak onda.

Gemi dümen dinlemiyordu... Dalgalar Ertuğrul'un üzerinden geçerken Ertuğrul bir sancağa bir iskeleye yalpa yapıyor, dümen bir kez daha sancak alabandaya basılmasına rağmen azgın dalgalardan dolayı manevra bir işe yaramıyordu. Dalgalar geminin ana güvertesine geliyor oradan da alt güvertelere doluyordu. Gemiye giren su, kazan dairesine kadar ulaştı. Personel canını kurtarmak yerine dolan suyu tahliye etmeye çalışıyordu. Kazan dairesine dolan su devrede olan kazana girerek 4 numaralı kazanı söndürmüştü. Bunun anlamı artık makine de kullanılamayacaktı. Kazan sönünce makineye istem gidemediğinden makine de devre dışı kalmış, pervane durmuştu. Kısacası Ertuğrul hareketten sakıt kalmış, fırtınada ceviz kabuğu gibi sallanmaya ve dalgalar nereye iterse o yöne doğru sürüklenmeye başlamıştı.

Bahriye Nezareti

Hasan Hüsni Paşa kahvesinden bir yudum aldığında Heyyire çayını bitirmişti. Heyyire babasının Japonya'dan hareket ettiğini öğrenmiş, sevincinden yerinde duramıyor, havalara uçuyordu. Hasan Hüsni Paşa düşünceliydi. Ertuğrul bir limandan kalkıp diğer limana varıncaya kadar dadanır, vakit geçmezdi. Bir sonraki limana vardığının haberi geldiğinde keyfine diyecek olmazdı.

Hasan Hüsni Paşa'nın kafasında tilkiler dolaşmaya başladı. Acaba yanlış mı yaptık diye düşünüyordu. Bir ara keşke damada baskımızı arttırsaydık, biraz daha geç çıksalardı seyre diye geçirdi içinden. Ama Osman Paşa'nın teklifini istemeyerek de olsa kabul etmişlerdi. Hatta Yıldız'a karşı bile direnmişti. Gemi seyre çıkmıştı ve bir sonraki limana kadar da yapacak bir şey yoktu. Özel kalemini çağırırdı.

- Evladım, Ertuğrul'dan haber gelince yeniden telgraf çekeceğiz. Eğer fırtına varsa biraz daha bekleteceğiz limanda. Telgraf gelir gelmez evde de olsam haber verin bana.

- Başüstüne efendim, dedi ve topuk selamı vererek makamdan çıktı Niyazi Albay.

Heyyire durumu anlamaya çalışıyordu. Düşündüğünü daha fazla tutamadı.

- Hasan amca, neden bekletiyorsun babamı? diye sordu.

Hasan Hüsnü Paşa ayağa kalktı. Neyyire'nin karşısındaki sandalyeye oturdu.

- Bak Neyyire. Şimdi babanın seyir yaptığı denizde fırtına vardır. Babanın gemisinin sallanmasını ve eve yorgun dönmesini ister misin?

- İstemem ama...

- Ama ne?

- Ben babamı çok özledim Hasan Amca.

- Sadece sen mi özledin küçük cadı?

- Sadece ben değil tabi.

- Başka kim özledi?

- Annem tabii ki.

- Bir de ben özledim babanı.

- Hasan amca, sana bir şey söyleyebilir miyim?

- Tabii ki söyleyebilirsin, biz seninle arkadaş değil miyiz?

- Hasan Amca, annem korkutuyor beni.

- Ne oldu, ne yaptı seni korkutacak?

- Öyle değil Hasan amca, annem çok garip davranıyor.

- Nasıl yani?

- Dün gece yine bağırmasına uyandım, uykusundan, Ali nereye gidiyorsun diye bağırarak uyanıyor. Hasan amca, bir de bir haftadır hiçbir şey yemiyor.

Son Manevra

Gemi dümen dinlemiyordu ve gemiyi sabit tutarak, sürüklenmesini önlemek için son manevra kalmıştı; demir atmak. Osman Paşa henüz "gemiyi terk" emrini vermemişti. Nasıl versindi ki? Hâlâ gemiyi kurtarma ümidi vardı ve bu ümit için son kumandasını vermek üzereydi. Osman Paşa ve Süvari Yarbey Ali Bey'in koşturmaktan ve düşünmekten takatleri kalmamıştı ancak bunu etraflarındaki personele belli etmiyorlardı.

Osman Paşa köprü üstünde sırt üstü yatan baş çarkçının yanına geldi. Başında ikinci çarkçı bekliyordu. Albay İbrahim Bey nefes almakta zorlanmasına rağmen makinenin durumunu soruyordu Mehmet Binbaşıya. Mehmet Binbaşı her şeyin yolunda olduğunu söylüyordu Albay İbrahim Bey'i rahatlatmak için. Baş çarkçı, ağzının kenarından kan gelmesine ve canının çok yanıyor olmasına rağmen hâlâ bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

- Bak çocuk, ben kaçın kurrasıyım haberin var mı? Çocuk mu kandırıyorsun. Makinenin sesini duyamıyorum, dedi fısıltı hâlinde.

~ Yasef Efendi nerede? Osman Paşa'nın yüreği baş çarkçının hâline dayanamamıştı. Bağırıyordu. Bir kez daha bağırdı.

- Yasef Efendi nerede dedim size?

Süvari ağılıyordu, çünkü Osman Paşa, Yasef Efendi'nin baş çarkçının yanına giderken güvertede ayağı kayıp düşen askeri kaldırmaya çalışırken geminin yalpa yapmasıyla denize düştüğü raporunu almıştı.

- Kumandanım, Yasef Efendi denize düştü, dedi kısık sesle süvari.

Osman Paşa sırdaşını, en iyi dostunu kaybetmek üzereydi. Bağdırmaya başladı:

- İbrahim Bey, beni bırakacak mısın, nereye gidiyorsun?

- Kumandanım yolculuk içinde bir yolculuk daha göründü bana, dedi. Albay İbrahim Bey'in artık konuşmaya takati kalmamıştı. Şarjöründeki son mermileri de kullanmıştı.

Osman Paşa hâlâ bağıırıyordu.

- Ben derdimi kime anlatacağım? Senden sonra beni kim anlar baş çarkçım? Osman Paşa bağıırıyordu, ama cevap veren yoktu.

Osman Paşa, baş çarkçının kafasını yükseltmek için etraftan eline geçirdiği bir kutuyu alıp başının altına koydu. Baş çarkçı birşeyler söylerken kafası son kez yana düştü.

Karanlık, rüzgâr ve yağmurla birleşince göz gözü görmüyordu. Güverte üzerinde kimlerin olduğunu sadece görev verenler biliyordu. Köprü üstüne gelen raporlar iç açıcı değildi. Denize düşenlerin sayısı her geçen dakika artıyordu. Dalgalar gemiyi nereye sürüklerse gemi oraya gidiyordu. Süvari son çareye başvurmak için Osman Paşaya döndü:

- Demir atalım kumandanım.

Dalgaların sürüklemesinden kurtulabilmek için demir atmak gerekiyordu. Bu son can simidiydi Ertuğrul için. Osman Paşa'nın başka çaresi yoktu.

- Ali, demir atabilecek miyiz, baş üstünde yeteri kadar adam var mı?

- Topçu subayı baş üstündeydi.

- Hemen demir atalım Ali.

Yarbay Ali Bey'in sesi yankılandı köprü üstünde:

- Alesta ferro fundo, Bismillah fundo..⁹²

Son çare olarak düşünülen demir atma fikri hayata geçirilmek üzereyken, gemi demiri gemiyi henüz terk edip suyla buluşuyorken, geminin baş tarafından korkunç bir gürültü işitildi.

Gemi kayalıklara çarpmıştı...

Ertuğrul artık bir daha demir atamayacaktı...

Osman Paşa, bir komutanın vermek istemeyeceği, en hüznü, ruhunu acıtan, evladını kaybetmek üzere olan bir babanın feryadını andıran kumandasını gözyaşları içerisinde verdi:

- Personel gemiyi terk yerlerine.

Osman Paşa'nın kumandasıyla birlikte personel gemiyi terk etmek için ana güverteye çıktı. Ana güverte ana baba gününe dönmüştü. Çarmıhların üzerine çıkan ve filikaların içerisine giren, Allah Allah diye bağırarak, kelime-i şahadet getirenlerin haddi hesabı yoktu.

Dalgalar gemiyi kaldırıp kayaların üzerine vuruyordu. Osman Paşa ve Süvari Yarbay Ali Bey personelin gemiyi terk edip etmediğini kontrol için ana güverteye inmişlerdi. Gemiye en son komutan terk ederdi. Bu nedenle Osman Paşa ve süvari buldukları yere tutunmuş bekliyorlardı çaresizce.

Can kurtarma filikaları, gemi yalpaya düşünce geminin karinasına devrilmişti. Gemi bir kez daha kayalara çarpınca grandi direği iskele tarafa doğru devrildi. Peşine pruva direği yine iskele tarafa doğru, güverte üzerindeki personelin üstüne devrildi. Direklerin altında en az iki yüz kişinin feryadı yankılanıyordu Koşimato sahillerinde.

Osman Paşa ve süvari, pruva direğine doğru hareket ettiler. Direğin altından çekip çıkarmaya çalıştıkları personelden bazılarının kolları, bazılarının ise bacakları geliyordu. Manzara dayanılır gibi değildi. Osman Paşa mütemadiyen ağlıyordu. Tahsin Yüzbaşı çarptı gözüne. Direk karnının üzerine düştü.

- Tahsin, yavrum iyi misin? diye sordu baba şefkatiyle.

Tahsin Yüzbaşı'dan ses seda çıkmıyordu. Osman Paşa bir kez daha seslendi:

- Tahsin, yavrum ses ver bana, iyi misin?

Tahsin Yüzbaşı ruhunu çoktan teslim etmişti. Osman Paşa çaresizdi. Kimi kurtarabilirim diye sağa sola koştururken geminin baş tarafı bir kez daha kayalara çarptı. Geminin baş tarafından kopan tahtalardan birisi Osman Paşa'nın kafasına çarpınca Osman Paşa sırt üstü yere düştü. Yarbay Ali Bey, Osman Paşa'nın yanına koştu. Doğrultup ayağa kaldırmaya çalıştığında Osman Paşa yarı baygın bir hâldeydi. Eliyle yaklaşmasını işaret etti Yarbay Ali Bey'e:

- Ali, beni bırak. Kurtarabileceğin kim varsa kurtar.

- Kumandanım, şimdi siz de kurtarılacaklar arasındasınız.

- Ali, ben kurtuluyorum. Sen diğerlerine bak.

- Kumandanım kendinizi yormayın.

- Ali, ben kurtuluyorum. Yüküm çok ağır gelmişti bana. Dostum İbrahim Bey de gitti. Gayri beni dinleyecek kimse kalmadı. Yadigâr'ım sana emanet Ali.

Osman Paşa daha fazla konuşamadı. Gemi sancak tarafa yatınca Osman Paşa, Yarbay Ali Bey'in ellerinden kaydı ve gelen dalganın üzerinde gönül verdiği denizle buluştu.

Ertuğrul kayalara çarptıkça dağılıyordu. Geminin baş tarafı tamamen parçalanmış, ana güverte tamamen sulara gömülmüştü. Güverte üzerinde feryat figan hâlde-

ki personelden bir kısmı denize düşüyor, bir kısmı da gemi ile kayalıkların arasında ezilerek can veriyordu.

Yarbay Ali Bey gemiyi terk etmemişti. Bir o yana, bir bu yana koşuyor, yardıma ihtiyacı olan herkese yetişmeye çalışıyordu. Geminin kalan kısımları da kayalıklara çarptıkça yere düşüyor, tekrar ayağa kalkıyordu. O kadar çok yorulmuştu ki ayaklarında derman kalmamıştı. Bir feryat daha duydu. Sol tarafına döndü, feryat eden Binbaşı Cemil Bey idi. Puntellerden birisi karnına saplanmıştı Cemil Bey'in. Biraz sonra Cemil Bey'in olduğu taraf da sulara gömülecekti. Ali Bey'in takati kalmamıştı. Tel örgülerin altından sürünerek geçen bir asker gibi Cemil Bey'e yaklaştı:

- Cemil, dayan koçum, dedi.

Cemil Binbaşı'nın dayanacak gücü kalmamıştı. Çok acı çekiyordu. Yarbay Ali Bey, Cemil Binbaşı'nın yanındaydı. Sol dirseğini Cemil Bey'in karnına bastırarak sağ eliyle puntel parçasını yavaş yavaş çekip çıkardı. Cemil Bey'in karnında puntelden dolayı büyükçe bir yara kalmıştı. Yarbay Ali Bey, üniformasının sol cebinden çıkardığı, gözyaşlarını silmek için kullandığı mendilini çıkardı ve Cemil Bey'in yarasının içerisine soktu. Cemil Bey denize düşerse yaşamayabilirdi. Çünkü bunca acıyla yüzemezdi. Yarbay Ali Bey biraz daha sürünerek kuru erzak ambarının kapağının yanındaki can yeleğine ulaştı. Yine sürünerek Cemil Bey'in yanına geldi. Can yeleğini giydirdi Cemil Bey'e. Can yeleği açılmasın diye iplerini sıkıca bağladı.

"Süvarım" diye bir ses daha işitti Yarbay Ali Bey. Gemi sancak tarafa yatmıştı. Ali Bey, güverte kaplamaları arasındaki boşluğa parmaklarıyla tutundu. Gelen ses Giray'ın sesiydi. Ali Bey, Giray'ın yanına ulaşmak için parmaklarını tutunduğu yerden ayırdı. Tekrar tutunacak bir şey bulamayınca güverte üzerinde kayıp denize düştü. Giray'ı arıyordu gözleri. Dalga Ali Bey'i kayalığa doğru sürükledi. Ali Bey, kalan enerjisini Giray'ı bulmak için harcıyordu.

- Giray neredesin? dedi ama kimse duymadı sesini. Ali Bey iyi yüzücüydü ama yüzecek hâli kalmamıştı. Geminin sancak bordası Ali Bey'e doğru yaklaşıyordu. Ali Bey aksi yöne yüzmek için hamle yaptığında çok geçti. Deniz Kurdu Yarbey Ali Bey gemi ile kayaların arasına sıkışmıştı. Ne gemi ne de Ali Bey kıpırdayabiliyordu. Göğsünde sanki binlerce ton ağırlık varmış gibi sıkışmıştı. Sağ eli boşta kalmıştı. Sıkıştığı yerden kurtulup ona verilen emaneti avucunun içine almak istiyordu. Sağ eliyle üniformasının sağ cebine ulaşmaya çalışıyordu. Ama üniformasının sağ cebinin üzerine de gemi baskı yapıyordu, ulaşmam lazım, emaneti elimde tutmam lazım diyordu kendi kendine.

Üniformasının sağ cebinde Ayşe Hanım'ın saçları vardı.

Yarbey Ali Bey sağ cebine ulaşmaya çalışırken göğsüne basan gemi dalgayla beraber Ali Bey'i serbest bıraktı. Ağzından boşalan kan gecenin karanlığında denize akarken, Yarbey Ali Bey son bir hamle ile yarım saat-tir ulaşmaya çalıştığı Ayşe Hanım'ın saçlarını avucunun içirisine aldı. Sıkıca kapattı elini.

- Ayşe'm, döküldü dudaklarından.

Deniz ters çevirdiğinde son kez gözyaşı döküyordu Ali Bey.

Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa, öğleye doğru arabası ile Divanhane'ye gelişinde alışılmadık bir kalabalığın toplandığını gördü. Nezaret'in önünde küçük çocuklarının ellerinden tutan anneler, ihtiyar adamlar ve kadınlar, köylüler gruplar hâlinde Nezaret'te yakaladıkları subaylarla konuşmaya çalışıyorlardı. Konuşmalar arada bir bağrışmalar ve hıçkırık nöbetleri ile kesiliyordu. Nazır'ı karşılamak için on yedi kişilik silahendaz hazır bekliyordu. Kalabalığın bir kısmı Bahriye Nazırı'nın geldiğini öğrenince geldiği tarafa doğru yöneldiler. İçlerinden yaşlı bir kadın kalabalığı yara yara Nazır'a yaklaştı ve gözyaşları içinde sordu:

- Evladım, Ertuğrul batmış diyorlar, doğru mu?

Japon Halkının Fedakârlığı

Oşima fener kulesindeki Japon nöbetçi zabiti kapının vurulduğunu duydu. Bu sesi önce fırtınanın çıkardığı sese benzeterek aldırmadı. Fakat kapının önünden devamlı bir inilti geliyordu. Kuleden aşağı inerek kapıyı açtı. Sırılsıklam bitkin bir gemici baygın bir hâlde kucağına düştü. Fener görevlisi, karısını ve üç askerini uyardı. Yaralı gemiciyi sıcak odaya naklettiler. Gerekli olan yardım neyse yapmaya çalışıyorlardı. Denizci ayağı kırılmış hâlde fenere kadar sürüne sürüne gelmişti. Bilinmedik bir dilden konuştuğu için hangi milletten olduğu, hangi kaza sebebiyle buralara düştüğü anlaşılamamıştı. Aradan çok geçmeden fener kulesinin kapısı tekrar çalındı. Aynı şekilde bir nefer daha fenere sığınmıştı. Bir saat zarfında gelenler dokuza, sabaha kadar da altmış dokuza ulaştı. Bunlardan bazıları arkadaşları tarafından sırtta taşınıyor ve bırakıldıkları köşede ızdırap içinde inliyordu. Altmış dokuz kazazedenin hepsi az veya çok yaralıydı. O kadar çok acınacak vaziyetteydiler ki fener idaresinde bulunanlar elbise ve çamaşırlarını çıkararak bunlara verdiler. "Şiomanizaki" fener kulesi zaten küçük bir yerdi. Her bir kazazedenin tedavisinin burada yapılması imkânsızdı.

Sabaha doğru Koşino, Sabton, Oşima, Sino ve Soya köylerine haber gönderildi. Güneş doğarken bu köylerin

muhtarları, hükümet memurları ve yardımsever halkı fener kulesine geldiler. Yaralıların bir kısmı Koşine İlkoku-lu'na, geri kalanı da Şinto mabedine götürüldü. Higaşimoro kaymakamı ile polis müdürü olay mahalline öğle-ye doğru geldiler.

Yaralıların Vakayama iline nakli için gerekli hazırlıklar tamamlandı. Gemi imamı Ali Efendi sahile vuran cesetleri defnetmek için Koşino'da kaldı. Yaralıların bir kısmı Alman Volf isimli bir gemi ile Kobe'ye götürüldü. Denizde ceset arama çalışmalarına halk küçük teknelerle, Japon bahriyeliler ise harp gemileriyle devam ediyordu. Fırtına hâla dinmediğinden arama çalışmaları arada bir sekteye uğruyordu. Japon halkı fedakârlıkta âdeta birbiriyle yarışıyordu. Gece gündüz çalışarak yüz yirmi bir ceset toplandı. Bunlar arasında Süvari Ali Bey ile Kalyon Kâtibi Mustafa Bey'in cesetleri bulunmuş ve ilk defa bulunan dört ceset ile birlikte Kabişino mezarlığına defnedilmişti. Cesetler fazla çıktığı için fener civarında ayrıca bir mezarlık yapılarak hepsi buraya gömüldü.

21 Eylül günü kaza mahallinde Yapayama isimindeki bir Japon harp gemisi ile defin törenini yapmak üzere bir Japon kıtası ve etraftan süratle çağrılabilen dört beş doktor gönderildi.

Mezarlık fenerden çok uzak değildi. Denizden güzelce görülebilecek bir yere yapılmıştı. Osman Paşa için bir kabir yapılmış (Osman Paşa'nın cesedi bulunamamıştır), sağ tarafına süvari ile baştabip gömülmüş, sol ve geri kısımlar da diğerleri için tahsis edilmişti. Subayların kabirleri üzerine ahşap levhalar dikilip üzerlerine isimleri ile resmî unvanları yazıldı.

Sonradan bulunan cesetler torbalar içerisine konularak aynı mezarlığa gömüldü. Oşima, Koşino ve Soya köylülerinin fedakârlıkları bitmek bilmiyordu. Cenaze merasimini ve defin işlemlerini yapmak için gelen Japon bölüğü ile beraber yine mezarlıktaydılar. Son bulunan cesetlerin defin işlerinin yapılacağı akşam fırtına iyice

şiddetlendi. Göz gözü görmez olmuştu. Bu cesur ve kadirşinas halk bu havada sokaklara dökülerek katarlarla tören kıtasına katıldılar. Halktan bazıları, parça parça olması nedeniyle torbalar içinde bulunan cesetleri göz yaşlarıyla ve kendi elleriyle tahta tabutlara koyarak gömmüşlerdi. İmam Ali Efendi'nin kendi ananelerimize göre defin işlemi için izin alması ile birlikte binlerce Japon halkı geceyi o korkunç havada mezarlıkta geçirdi.

Denizde ceset arama çalışmalarına 24 Eylül'de son verildi. 609 personelden 13'ü koleradan vefat etmiş olduğundan mevcut 596'ya düşmüştü. Kazadan toplam 69 kişi kurtulmuş, 527 kişi şehit olmuştur.

Dipnotlar

1 Subay üniformasında rütbe işaretlerinin omuzlarda konulduğu parça, ispalet.

2 Yaklaşık beş geminin komutanına komodor denilir.

3 Tenvirat: Özel günlerin gecelerinde gemilerin baş tarafından başlayarak kıç tarafına kadar bir gergi halatı ile birlikte elektrik kablosu çekilerek kablounun belli aralıklarına ampullerin dizilmesiyle aydınlatılması.

4 Gemide büfe hizmetlerini gören er.

5 Genel olarak denizcilikle ilgili kavramdır. Arapça Bahr (Deniz) kökünden Osmanlıcaya geçmiştir. Sivil filoların tamamı sivil bahriye, askerî anlamda ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığının bütün unsurlarını kapsar.

6 Gemiye kumanda edilen bölümdür. Genellikle en üst güverte-de denizi komple görebilecek bir mevkide olur.

7 Gemi komutanı.

8 Harp gemilerinde geminin makine ve teknik sistemlerinden sorumlu olan en üst düzey subaydır.

9 Denizcilik Bakanı. Bugünkü karşılığıyla Deniz Kuvvetleri Komutanı.

10 Geminin iskeleye, iskele (sol) veya sancak (sağ) tarafını yaslayarak bağlaması, bağlı olma durumudur.

11 Gemiye veya birliklere giriş-çıkış yapılan yerlerdir (Nizamiye). Gemilerin sancak ve iskele taraflarında bulunan borda iskelelerinin üst tavanlarının bulunduğu yer hizasındaki güverte kısmı. Gemilere giriş ve çıkış yerini belirten lumbarağzı terimi kara birliklerince de benimsenmiş ve birlik ve kurumların giriş ve çıkış kapılarına da lumbarağzı denilmiştir. Lumbarağzılarından sancak tarafta olanı, binbaşı ve daha yüksek rütbedeki subaylarla sancak subayları ve amiraller tarafından, iskele taraftaki lumbarağzı ise binbaşı rütbesine kadar olan subaylarla astsubaylar ve erler tarafından kullanılır.

12 Gemi ve birlik komutanlarının gemiye giriş ve çıkışlarında selamlama maksadıyla rütbelerine göre gemi komutanları için uzun, kısa, uzun, komodorlar için uzun, kısa, kısa, uzun, amiraller için uzun, kısa, kısa, kısa, uzun olmak üzere çalınan düdüğü. Günü-

müzde silistre, Türk Deniz Kuvvetlerinde askerî ve sivil şahısların gemiye geliş ve gidişlerinde selam makamında çalınan düdük olarak adlandırılmaktadır. Aşağıda belirtilen askerî ve sivil şahısların gemiye geliş ve gidişlerinde silistre çalınır: Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis Başkanı, Hükümet erkânı, gemiyi resmen ziyaret eden millî ve ecnebi devlet ricali, amiral ve generaller, albaydan binbaşıya kadar (binbaşı dahil) kara, deniz ve hava subayları, birlik ve gemi kumandanı olan deniz subayları. Silistre ne zaman çalınır? 1. Silistre gemiye gelişlerde, merasim yapılacak şahıs iskelenin alt tavasına ayak bastığı anda ve gemiden ayrılışlarda alt tavadan vasıtaya ayak bastığı anda çalınmaya başlar. 2. Gemi kıçtankara veya aborda iken, kıçtankara iskelesinden veya aborda tarafından gemiye giren şahıslara da silistre çalınır. 3. Silistre saat 08.00'den arya sancağa kadar olan zaman içinde gemiye gelen ve giden şahıslara çalınır. Saat 08.00'den evvel ve arya sancaktan sonra çalınmaz.

13 Gemiye giriş iskelesinin iki tarafına konulan geminin adı ile numarasının yazılı olduğu bez veya vinleks levha.

14 Temizlik maksadıyla kullanılan bez parçasıdır.

15 Gemideki temizlik faaliyetleridir.

16 Kıç taraf: Geminin başına göre geri tarafı. Kıçtankara olma: Geminin kıç tarafını sahile bağlamış hâlde limanda bulunma durumudur.

17 Sakal: Geminin denizde olduğu sürece teknesinin altında suyla temas eden kısımlarında biriken yosun ve midye parçalarının oluştuğu tabakadır.

18 Sintine: Gemi makine ve kazanlarının bulunduğu kısmın zeminin altındaki, genellikle ambar güvertesinin altında kalan ve gemi içinden sızan sularla makine ve kazan dairelerinden akan yağ yakıtların toplandığı en alt kısımdır. Sintine giderleri ise bu tür maddelerin gemiden boşaltılması için konulan devrelerdir.

19 Yıldızlardan yön bulmaya yarayan alet.

20 Hava basıncını ölçmeye yarayan alet.

21 Teknenin baş tarafında dışarıya doğru eğik olarak uzanan sabit seren, genellikle yelkenli teknelerde flokları açmak için kullanılan çubuklardır.

22 Omurganın baş tarafından teknenin başını meydana getirmek için yukarı istikamete doğru konulan ağaç parçası.

23 Geminin su kesimi üstünde kalan kış tarafıdır.

24 Kemere [güvertenin döşenebilmesi için posta uçlarını birleştiren enine (omurgaya dik) konan kısımlar] ile baş bodoslama arasındaki yuvarlak kısım. Geminin sancak (sağ) tarafı ile pruva (baş tarafı) arasındaki bölümü.

25 Yemek masalarının yemek vakti geldiğinde yemek yemek için hazırlanması.

26 Açıkta demektir. Alargada bekle: Alarga dur (İtalyanca largo), Alargaya çıkmak: Açığa çıkmak. Bir gemi veya deniz aracının sahile yanaşık olmayıp açıkta bulunması hâline, alarga, alargada denir.

27 Mizana direği: üç direkli bir yelkenli gemide en kıçtaki direk-tir. Genel olarak gemilerin üçüncü direği ve bu direk üzerindeki armaların tümünü kapsayan terim.

28 Karşılama veya bayrak çekme töreni takımı (silahlı).

29 Kullanılış şekillerine göre değişik biçimlerde yapılmış ve su geçirmezliği temin edilerek yüzme kabiliyeti arttırılmış sac veya ağaçtan yapılmış sarnıçlar. Kullanıldıkları yere göre demir, sis, palamar, fener şamandırısı gibi isimler alır. Gemiler alargada demirde olmadıkları zaman şamandıraya da bağlanır.

30 Haberci veya emir eri.

31 Temizliğini.

32 Bahriye Nezareti'nin olduğu yer. Bugünkü Kuzey Deniz Saha Komutanlığı binasıdır.

33 Geminin sancak (sağ) veya iskele (sol) tarafı.

34 Geminin kıç (arka, geri) tarafına denilir.

35 Geminin baş tarafına denilir.

36 Ana güvertenin altındaki güvertedir.

37 Gemi veya tekne içindeki kapılara ve güverteden aşağı iniş ve çıkış merdivenlerinin üzerindeki kapalı yerlere veya bölmeler arasındaki geçişleri sağlayan kapılara denir.

38 Gemicilikle ilgili alet, malzeme ve diğer malzemelerin muhafaza edildiği ambar.

39 Demir zincirinin bulunduğu sintineye yakın bölmedir.

40 Kemere ile baş bodoslama arasındaki yuvarlak kısım. Geminin sancak (sağ) tarafı ile pruva (baş tarafı) arasındaki bölümü.

41 Gemilerde yangın veya hasar alma durumunda yangını söndürmekle veya hasarı gidermekle görevli olan organizasyon.

42 Gemi yara aldığında yaraları kapatmak veya yaraları kapatacak malzemeye destek sağlamak amacıyla kullanılan beşe beş ya da ona on kereste görünümünde olan kalas/metal seyyar dikmeler. O dönem için payandaların hepsi keresteden imal edilirdi.

43 Buhar

44 Gemi kazanlarının devreye alınma işlemi. Önce metal bir çubuğun başına paçavra sarılır ve gazyağına batırılır, daha sonra kibrit ile bu paçavra tutuşturulduktan sonra kazan içine doğru sokularak kazanın ateşlenmesi sağlanır. Bu işleme fire-up denir.

45 Denizlerin bordalar istikametinden gelmesi sonucunda geminin kemereleri istikametinde hareket etmesi. Geminin sancak veya iskele tarafa doğru yatıp eski hâline dönme hareketidir.

46 Denizde hiçbir dalgalanma olmama durumudur.

47 Gemilerin iç kısımlarını aydınlatmak için bordalara ve güvertelere açılmış olan yuvarlak delikler. Lumbuz terimi bu deliklerin etrafına oturacak şekilde pirinçten yapılmış içeriye doğru açılması sağlanan cam kapağı ve iç taraftan cam kapağı kapatan ve madenden yapılmış kör kapakların tümünü ifade eder.

48 Personel taşıyan ufak tekne, filika.

49 Ufak deniz araçlarını veya büyük gemilerde köprü üstünde dümeni kullanan, yeterli seyir bilgisi olan kişi.

50 Teknelerde veya sahilde filika veya botların asılabilmesi için uçlarında palanga bulunan aygıt. Gemi araçlarının gemiye alınmaları veya denize indirilmeleri için kullanılan, demirden yapılmış, baş tarafları dairevi şekildeki kaldırma aracı. Bot metaforası, filika metaforası gibi çeşitleri vardır.

51 Kara Kuvvetlerinde kullanılan "içtima" teriminin Deniz Kuvvetlerindeki karşılığıdır.

52 Padişahın cuma namazlarına gidiş gelişlerindeki görüşmeleri ve yapılan tören.

53 Filikanın sahile bağlandığı halat.

54 Gemi, bot veya teknenin yanaşık olduğu yerden ayrılması (Avara etmek)

55 Gemi, bot veya teknenin yanaşık olduğu yerden ayrılması kumandası.

- 56 Geri geri gitmek.
- 57 Demir almak.
- 58 Mıknatıslı pusula.
- 59 Personelin tekne boyunca yan yana dizilerek selamlama yapması.
- 60 Halat volta etmek için ağaç veya metalden yapılmış silindirik biçimde güverte veya rıhtıma bağlanmış, sabitlenmiş parçalar.
- 61 Gemilerin peşi sıra dizilerek seyretmesi durumudur.
- 62 Gemiye istenilen rotaya döndürdükten sonra aynı rotada kalması istenilen komuttur.
- 63 Fırtına geçtikten sonra denizde oluşan kaba dalgalar.
- 64 Geminin baş tarafından.
- 65 Kılavuz Kaptan: Bölgesel tehlikeler, seyir yolları ve geçitleri hakkında geniş bilgisi olan ve gemileri böyle yerlerde sevk ve idare eden ehliyetli kişidir.
- 66 İki halat arasına ağaç basamaklarla yapılan bordadan sarkıtılan merdiven.
- 67 Geminin altındaki suyun derinliğini ölçmek. İskandil, deniz derinliğini ölçmek için elektrikli veya üzerinde kulaç işareti bulunan halat ve belirli ağırlıktaki kurşundan yapılmış aletlere verilen isimdir.
- 68 Süveyş Kanalı
- M.Ö. 2000 yılından sonra Mil Deltası'nı Acı Göl aracılığıyla Kızıldeniz'e bağlamak için planlar yapılmıştır. Firavun Nekao zamanında M.Ö. 600'e doğru Mil, Timsah Gölü ve Kızıldeniz arasında bir kanal açılmaya başlandı. Ptolemaios II zamanında, M.Ö. 3. yüzyılda bitirilen bu kanal daha sonraki yıllarda dönem dönem kullanıldı. 776'da tamamıyla bırakıldı. Osmanlılar 16. ve 18. yüzyıllarda Kızıldeniz ile Akdeniz arasında bir kanal açılması üzerinde durdular, fakat bu düşünceleri gerçekleştirmedi. Kanal düşüncesi 19. yüzyılda yeniden ele alındı. 1799 yılında Mapolyon seferine katılan Lepere, İskenderiye-Süveyş arasında açılacak bir kanal tasarladı. (Vikipedia Ans.)

Lepere'nin düşüncesi, iki deniz arasında 10 metre seviye farkı bulunduğu tezi nedeniyle 43 yıl kadar bir proje hâlinde bekledi. 1832 yılında Ferdinand dö Leseps isimli bir hariciye memuru bu projeyi ele geçirip okudu. Leseps, bu sırada Mısır idaresinin su

işleri müşaviri bir Fransız'a düşüncesini açınca ikisi birlikte proje üzerinde çalışmaya başladılar. İki deniz arasındaki seviye farkının Lepere'nin zannettiği kadar olmadığına karar verdiler. Leseps kanalın açılması için büyük bir kampanya başlattı. Leseps bu kampanyaya başladığı sırada Mısır Valisi olan Abbas Paşa, İngiliz yanlıydı. İngilizler ise Mısır'da Fransız nüfuzunu arttıracak olan bu projeye karşıydılar. İngilizler Fransa'nın Hindistan ticaret yoluna hâkim olmasını önlemek için harekete geçtiler. İngilizler Abbas Paşa'ya Süveyş kanalına bedel, Kahire-Süveyş demir yolu projesini önerdiler. Fransızlara düşman olan Abbas Paşa Fransızları Mısır'dan çıkartıp demir yolu projesini hayata geçirmeye karar verdi. Ancak Abbas Paşanın ölümü üzerine yerine getirilen Mehmet Said Paşa bir anda her şeyi değiştirdi. Yeni Vali Fransız dostuydu. Leseps, bu durumdan istifade ile kanal projesini yeni valiye kolaylıkla kabul ettirdi ve imtiyazı kopardı (1854).

Leseps, ertesi yıl inşaat projesini Said Paşaya sundu. Ancak Said Paşa'nın projeyi kabul etmesi inşaata başlanacağı anlamını taşııyordu. Çünkü Mısır imtiyazlı bir eyalet olmasına rağmen bu projeyi İstanbul'un da onaylaması gerekiyordu. Osmanlı İmparatorluğu bu projeye birçok nedenden dolayı karşıydı. Birincisi, Avrupa ile Asya arasındaki ticaret yolları Anadolu'dan geçiyor ve bu kıtanın Akdeniz'e açılan limanları bundan fazla yarar sağlıyordu. Osmanlıların Akdeniz hâkimiyetini kurmaları, bilhassa Adalar Denizi'ndeki adaları ele geçirerek Batı Akdeniz ticaret yolunu emniyete almaları kendi aleyhlerine olarak Anadolu transit yolunun önemini azaltmıştı. Buna rağmen, İstanbul ve İzmir gibi limanlar hâlâ canlılıklarını koruyorlardı. Süveyş kanalının açılması ise, Anadolu kara yolunun önemini tamamen ortadan kaldıracaktı. İkincisi ise, eğer kanal projesine onay verilirse Mısır bağımsızlığını ilan edebilirdi. İngiltere ise imtiyazı Fransızlara kaptırmamak için kanalın açılmasına karşı olan Bab-ı Âli'yi destekliyordu. İngiliz elçisi Lord Stradford, devletinden aldığı talimat üzerine bu proje kabul edildiği takdirde İngiltere'nin Kırım antlaşmasından vazgeçeceğini bildirmişti. İngiltere, Said Paşa'yı verdiği karardan döndüremeyince donanmasını İskenderiye'ye gönderdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun kanal projesine olan direnci kırılmaya başlayınca ara bir formül bulma yoluna gidildi. Bu noktada bulunan yol, kanalı uluslararası bir şirketin açması ve işletmesi idi.

24 Nisan 1859 tarihinde kazılar başladı. On iki yıl sonra 19 Kasım 1869 tarihinde, uzunluğu 162,5 km, su sathında genişliği

70-125 metre ve derinliği 11-12 metre olan kanal gemi işletmesine açıldı (Su kesimi 10,36 metreden fazla olan gemiler kanaldan geçemez. 1951 yılında trafiği kolaylaştırmak amacıyla el-Kantara ile el-Firdan arasında 13,5 km.lik bir yan geçit açılmıştır). Süveyş kanalına sahip olan şirketin adı (Universalle Du Canal Maritime De Suez Compagnie idi. İngiltere inşaa masraflarına katılmadı. Kanal tamamen Mısır-Fransız sermayesi ile açılmıştı. Şirketin hisse senetlerinden 207.000 tanesini Fransa, 170.000 tanesine Mısır Hıdiv'i, 23.000 tanesini Avusturya ve Rusya almışlardı. Hıdiv'in elinde bulunan 85.000 hisse senedi ise satın almak istedikleri takdirde diğer devletler için ayrılmıştı. İngiltere bunları hatta mümkünse daha fazlasını istiyordu. İngiltere istediği fırsatı altı yıl sonra yakaladı. O sırada Hıdiv'de bulunan İsmail Paşa sonsuz savurganlık ve lüksü yüzünden büyük borçlara girmişti. Bu yüzden hisse senetlerine müşteri aramaya başladı. İngiltere derhâl harekete geçerek kısa süren bir pazarlık sonunda 100.000.000 frank karşılığında İsmail Paşa'nın bütün hisse senetlerini satın aldı. İngiltere sahip olduğu hisse senetleriyle kanalın mali ve idari işlerine hâkim olacak pozisyonunda değildi. Başka çözümler aramaya başladı.

Süveyş kanalı açıldığı zaman, tarafsız bir bölge olacağı, barış ve savaş zamanlarında bütün devletlerin gemilerine açık bulundurulacağı, kıyılarına asker çıkartılmayacağı ve tahkimat yapılmayacağı konusunda anlaşma vardı. Ancak bu duruma İngiltere razı olmadı. Çünkü kanal Hindistan yolunun üzerindeydi. Bunu gerektiğinde ve bilhassa savaş hâlinde kontrol altında bulundurmak için tek çare Mısır'ı ele geçirmektir. Bir müddet sonra İngiltere bizzat kendi çıkardığı olayları bahane ederek Mısır'ı geçici de olsa işgal etti. Böylece Süveyş'e tamamen hâkim olmuştu. Geçici adıyla başlayan illegal işgal, 1954 yılında bağımsız Mısır'ın kuruluşuna kadar devam etmiş, bu tarihten itibaren İngiltere kanalı Mısır Devletine bırakıp çekilmek zorunda kalmıştır (Mufasssal Osmanlı Tarihi. Mir'at-ı Hakikat, Mahmut Celalettin Paşa. History of Egypt, S. Lane-Poole. Mısır ve Süveyş Kanalı, Ali Tanoğlu).

69 Herhangi bir maddenin bir tekneden olan yönünü miknatıs veya cayro pusula ile tayin etmek veya ölçmek.

70 Azar işitmek.

71 Halatın boşluğu.

72 Sancak (sağ) tarafa 45 derecelik dönüş kumandası.

73 Geminin köprü üstünün olduğu güverteadaki açık küçük bölüm.

74 Duvar anlamındadır. Gemilerde bölmeleri kaplayan panel.

75 Geminin iskele (sol) tarafının orta bölümü.

76 _Halatların gergin olma durumu.

77 *Kolombo, bugünkü* Sri Lanka'nın başkentidir. Resmî tam adı

Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olup, eski adı, Seren-dip, Ceylon'dur. Yüzölçümü: 65,610 km² olup toplam sahil şeridi 1340 km'dir. Başlıca limanlar, Colombo, Gaile, Jaffna, Trincomalee'dir. Yönetim biçimi başkanlık tipi cumhuriyettir. Nüfusun etnik dağılımı; Sinhalese %74, Tamil %18, Moor %7, Burgher, Malay ve Vedda % 1. Din; Budist %70, Hindu %15, Hristiyan %8, Müslüman %7 (1999). Konuşulan Diller; Sinhala (resmî) %74, Tamil (ulusal dil) %18, diğer diller %8 oranındadır.

78 Birden fazla direkli gemilerdeki en yüksek direk.

79 Geminin baş tarafını rüzgâra alıp bir yönden diğerine geçmek.

Alesta: Hazır olmak, hazır olarak apikoda beklemek. Alesta tramola: Tramola etmeye hazır ol, yapılacak işe hazır ol kumandası.

Alabanda etmek: Dümenin basılabileceği kadar sancak veya iskele tarafa basılmasıdır. Gemilerin çabuk dönmeleri için verilen bu kumanda, harp bahriyesinde sancak/iskele alabanda, ticaret bahriyesinde ise Alabanda sancak/iskele şeklinde söylenir.

Tramola: Yelkenle seyirde rüzgârın bir kontradan diğer kontraya önce pruvanın geçmesi ile yapılan dönüş. Yelkenli bir teknede, tekneyi çevirecek rüzgârı bir kontradan diğer bir kontraya alma işlemidir.

80 Yelkeni rüzgârla doldurmak için gerekli halat-palanga donanımı.

81 Baş tarafa çekilen üç köşe yelken.

82 Boş ver, gevşet. Boşalmış, gevşemiş.

83 Boş al ve ger.

84 Geminin yalpa miktarını (sancak veya iskele tarafa yatması) açı yönünden gösteren ve geminin köprü üstü, makine dairesi gibi yerlerine konulan derece taksimatlı bir yay ile bir mil etrafında hareket eden gösterge.

85 Yelkenli bir teknede eğer direk üç kısımdan ibaret ise; en üstteki parça.

86 Ana direk ile babafingo çubuğu arasındaki çubuk veya yelken.

87 uçkurluk kısmı dar ve uca doğru incelererek darlaşan uzun bez. Flandralar Türk Bahriyesinde gemilerin komutanı subay olduğu zaman tek direkli gemilerde pruva direğine, çift direkli gemilerde grandi direğine çekilen kırmızı şaliden yapılmış ve uçkurluk tarafında ay yıldız bulunur.

88 üç direkli bir yelkenli gemide en kıçtaki direktir. Genel olarak gemilerin üçüncü direği ve bu direk üzerindeki armaların tümünü kapsayan terim.

89 Yön değiştirmek, rüzgârın yön değiştirmesi.

90 Yelkenlerin toplanması.

91 Saçak altı: Denizler kabardığı zaman dalgaların nispeten az olduğu kıyı şeridi veya daha emniyetli bölgedir.

92 Demir atmaya hazırlık, demirin atılması, demirlemek kumandası.

Erdoğan ŞİMŞEK

1887 yılında Japon İmparatoru'nun yeğeni Sultan II. Abdülhamid'i ziyaret eder. II.

Abdülhamid, siyasi bir manevrayla bu ziyarete iade-i ziyaretle karşılık vererek hem Japonya ile iyi ilişkiler tesis etmek hem de dostu düşmana kendini göstererek özellikle de İngiltere'ye bir çeşit gözdağı vermek ister. O zamanın şartlarında gemi yolculuğu münasıptır ve Ertuğrul adlı fırkateyn, tüm itirazlara rağmen elden geçirilip bu yolculuk için hazırlanır. Takvimler 1889'u gösterdiğinde Ertuğrul Japonya'ya gitmek üzere demir alır. Ancak korkular gerçeğe dönüşür ve gemi, dönüş yolculuğunda tayfuna yakalanarak batar. Kurtulan çok az kişi olur.

Bu roman, işte bu tarihsel olayı konu ediyor; çıktıkları seferden dönemeyen denizcilerin, geride bıraktıkları sevdiklerinin hazin hikâyesini... Yarım kalan sevdaları, vuslatın bir başka diyara kalışıyla geride kalanları derin bir keder, dinmeyen bir hasret ve gözyaşına gark eden... Bilinmeyen bir yerlerden bir kanun sesi bir ud taksimi duyuluyor sanki belli belirsiz... Hanî denir ya, gidip de dönememek, dönüp de bulamamak var... Varmış!

